

RECHTEN
ENDE
COSTUMEN
Van
ANTWERPEN.



Ghedruckt tot Ceulen in't Jaer Christi. 1644.

L Ieve ende besondere/ alsoo my in han den gecomen is eene der eerste exemplaren vande Costumen van Antwerpen ghedruckt Anno 1582. in folio by Christoffel Plantijn/ 'tselve met groote vlijt ende naersticheyt soo wel kennelijck blijckt ghelesen ende gebetert is: midtsgaders oock verscheyden aenteyckeninghen soo in Latijn ende duyts/ door M. Carel Gabri Advocaet zijn verrijckt. Oock daer noch achter aen ghevoecht verscheyden artijckelen de Costumen ende Rechten der Stadt Antwerpen mede aengaende/ alle noyt ghedruckt/ heeft my goet ghedocht de selve alsoo in een bequame forme in 4to· ten druck te becostighen/ niet twijfelende. U. E. veelen daer mede dienst sal ghescheiden/ neempt in danck Valete.

V. E. Dienstwillighen

B. V. H. V.



ALsoo mijn Heeren Borghemeesteren, Schepenen, ende Raedt der Stadt van Antwerpen, om de groote werringhe ende menichte van diversche frivole processen, contrarieteyten van turben, vonnissen, ende onverdraghelijcke costen, die partijn, om de Costuymen turbsghewijse te thoonen, doen moesten, ende dierghelijcke ongheregeltheden, ende inconvenienten te verhueden, ende dat de ghemeynte deser Stadt eenen seeckeren voet oft reghel souden moghen hebben, ende weten, waer nae sy hen, dien aengaende, souden schuldich wesen te reguleren: goet ghevonden hebben de selve Rechten ende Costumen te doen visiteren, ende in goede ordre te stellen, ende de fauten daer in bevonden, te doen beteren, ende daer nae by diversche vande Weth, Oude Schepenen, Pensionarissen, Greffiers, Secretarissen, Advocaeten ende Procureus (daer toe specialijck ghecommitteert) te doen revideren: ende henluyden rappoort ghehoort, ende daer nae oock met malcanderen ghecommuniceert, ende met goede deliberatie daer op ghelet hebbende.

Soo hebben de voorschreven Wethouderen gheadviseert, de selve tot seecker ghetal, te doen druc-

 ken,

ken, ende in handen vande Wethoüderen, Officiers, Practizynen, ende Notabelste der voorseyde Stadt, in plaetse van Copijen te doen distribueren ende uytdeylen, om binnen sekeren toecomenden tijdt, met de meeste commoditeydt, by der hoogher handt, voor soo vele des noot sy, die te doen approberen ende confirmeren.

Aldus ghedaen in't Collegie vande voorschreven Wethouderen, op den eenentwintichsten dach van November. In't Iaer vander gheboorten onses Heeren Jesu Christi, duysent vyf-hondert tweentachtich.

Ende onderteeckent,

S. van Vffele.

CONFIRMATIE VAN de Privilegien des Hertoghdoms ende Landts van Brabandt, by Keyser Maximilianus, &c. de welcke de Cancellier eñ Raedt van Brabandt geloost hebben t'achter-volghen, in't Iaer ons Heeren M. CCCC. LXXX.

ALsoo als mijn ghenadighe Heere die Hertoghe van Oostenrycke / van Bourgoingnen / van Brabandt / ontfanckx ten ernstighen verbolghe vanden ghedeputeerden vanden drij Staten des Landts van Brabandt / op alsulcken versueck / clachten ende doleancien / als sy den selven zijne ghenaden ghedaen hebben / overmidts datmen henlieden heure Privilegien / voortijden ghegheven ende verleent / niet en onderhielt / maer worden die daghelijckx ghebroken / midts doende ter contrarien van dien / soo sy by doleancien ende clachten / mijnen voorsch. Ghenadighen Heere / ende daer te voren den Cancellier ende Rade van Brabandt / beyde met monde ende gheschriften overghegheven hadden die de voorschz. mijn Ghenadighe Heere de Hertoghe heeft gheordoncert ende verclaert by acten / gheteeckent Beere zijnen Secretaris / dat zijn gheliefte is ende wille dat alle heure privilegien / alsoo d'eene als d'andere / hen-lieden onderhouden worden / van poincte tot poincte. Ende te dien eynde gheschreven ende bevolen den voorsz. zijnen Cancellier ende Rade van Brabandt / met twee verscheyde zijne beslotene brieven / gheteeckent met zijne Ghenaden handt / ende oock by Beere, zijnen Secretaris / hen voortaen daer na te reguleren / ende in saecken tusschen parthijen daer af hen de kennisse / nae de privilegie den voorsz. Staten / daer op ghegheven ende verleent by wijlent Hertoghen Philippe Hertoghe van Bourgoingnien en van Brabandt / saligher ghedachten / in't Iaer van eenenvijftich / toebehoort te procederen / sonder den ondersaten vanden voorsz. Lande van Brabandt voordere oft daer buyten te belasten in eenigher manieren / ghelijck dat alle claerlijcker blijckt by den voorschz. acten ende beslotene brieven mijns voorsz. Ghenadighs Heere daer op ghemaeckt / ende aenden voorschreven Cancellier ende Raede gheschreven ende ghesonden / van welcken de teneuren van woorde te woorde naer volghen / ende sijne dese. Op't vertoogh ende doleancien / die de Ghedeputeerde vanden drij Staten van den Lande van Brabandt ghedaen hebben mijnen harden gheduchten Heere mijn Heere de Hertoghe van Oostenrijck / van Bourgoingnen / van Brabandt / etc. overmidts datmen hen-lieden niet en onderhoudt de Privilegien henlieden voortijdts gheoctroyeerdt ende gheaccordeert / Maer worden daghe-

lijckx

lijcke verbroken / midts doende ter contrarien van dien / mijn voorschreven gheduchte Heere heeft gheordonneert ende verclaert / ordonneert ende verclaert by desen / dat sijne ghelieste is ende wille / dat alle heur voorschreven Privilegien alsoo wel d'eene als d'andere hen-lieden onderhouden sijn van poincte te poincte. Ghedaen te Ghendt den sesten dach van Decembre / int Jaer Duyst vier-hondert ende tachentich: Aldus gheteeckent Beere, de par le Duc d'Austrice, de Bourgoingne, de Brabandt, de Lembourg, de Luxembourg, & de Gueldres, Conte de Flandres, d'Artoys, de Bourgoigne, de Haynau, de Hollande, de Zeelande, de Namur & de Zutphen: Treschiers & bien amez lez deputez de trois Estatz de nostre pays & Ducce de Brabandt estant presentement devers nous, nous ont faict plusieurs remonstrances & doleances, de ce que l'on ne leur entretient point les privileges qui leur ont este donez & octroyez, tant par nous que par nostre treschere, & tresamée compaignie, a noz joyeuses entrees en icelluy nostre pays, & tous aultres leurs privileges a eulx octroyez par noz predecesseurs, ains que journellement leursdicts privileges sont par vous enfrains, en faisant directement contre la teneur d'iceulx: & entre aultre choses ont particulierement par le de deux points, l'vn de Requestes & supplications qui journellement se recoivent par vous au contraire d'iceulx leurs privileges: l'aultre que vous prenez cognoissance de plusieurs causes & matieres dont en premiere instance ne aultrement ne pouez ne debuez cognoistre, mais en doibuent cognoistre selon lesdicts privileges, les loys des villes, & lieux ou les parties sont demourants, en nous requerants instament sur ce les pour voir: a quoy sommes resoluz ainsi que leur avons declaire. Et pour ce, treschiers & bien amez, que voulons entretenir lesdicts de nostre pays de Brabant en tous leursdicts privileges sans les sourffrir enfraindre, nous escripuons presentement par devers vous & voulons & vous mandon bien expressement a certes, que doresnavant vous entretenez, & faictes entretenir lesdicts de nostre pays de Brabant & touts leursdicts privileges selon leur forme & teneur, sans leur faire ne souffrir faire chose aulcune au contraire, dont ilz puissent estre enfrains: En Abolissant & mettant aneant, comme presentement abolissons & mettons aneant par cestes, toutes les choses faites au contraire: & aussi reiectez toutes Requestes qui vous seront presentees contre la teneur de leursdicts privileges, sans les admettre, ne aussi prendre aulcune cognoissance de causes & matieres dont les loix des lieulx doivent cognoistre selon iceulx leurs privileges: ains celles qui de present sont pendans pardevant vous, & dont lesdictes loix doibuent cognoistre comme dict est, les renvoyez ensamble les parties pardevant celles des loix a qui la cognoissance en appartiendra: sans plus en tenir court ne cognoissance & sans forme & figure d'aultre

d'aultre proces & en ces choses vous conduisez doresenavant par fasson telle que lesdicts Estats en general, ne en particulier n'ayen cause raisonable d'eulx douloir. Car nous ne voulons avoir ne souffrir lesdicts privileges par vous, ou aulcun de vous estre enfrains, mais entre tenus en tous leurs poincts & articles comme dict est. Voulons en oultre & bien expressement vous mandons, que doresenavant vous vous rigles és procedures entre parties dont avez à cognoistre selon le privilege sur ce octroye & accorde par feu nostre trescher Seigneur & grand Pere, le Duc Philippe de Bourgoingne, de Brabant, &c. en l'an cinquante & vng ; & les manieres & costumes lors entretenues & observes sans nos subiects plusavant souffrir charger, ne molester en aulcune maniere : Car nostre plaisir est tel. Treschiers & bien amez nostre Seigneur soit garde de vous. Escript en nostre ville de Gand le vj. jour de Decembre, l'an iiijxx. Ainsi signe Max*nus*. & du Secretarie de Beere & au doz desdictes lettres est escripr. A noz amez & feaulx les Cancellier & gens de nostre Conseil de Brabant de par le Duc Austrice, de Bourgoingne, de Brabant, de Lembourg, de Luxenbourg & de Geldres, Conte de Flandres, d'Artois, de Bourgoigne, de Haynau, de Hollande, de Zeelande, de Namur, & de Zutphen, Treschiers & bien ames a la plaincte & doleance des gens des trois Estats de nostre pays de Brabandt qui estoient doluz de ce que leurs privileges estoient enfrains en plusieurs poincts & entre les aultres de la cognoissance que prennez en premiere instance & aultrement de plusieurs matieres en contrariant à leursdicts privileges nous vous avons escript & mande nous estant dernierement en nostre ville de Gand, d'eulx entretenir leursdicts privileges en tous leurs poincts, & leur delaisser la cognoissance de toutes matieres en premiere instance & aultrement, d'ont, chaulscun d'eulx en son regard doibt cognoistre, en annullant par vous à ceste fin tout ce que à voit este faict au contraire, ensuivant les doleances par eulx à nous & à vous sur ce faictes & remonstrees. Ce que avez differre faire, & leur refuse sur ce bailler acte & provision, comme les Deputés desdicts des Estatz nous ont presentement remonstre, requirants tresinstamment de rechief vous en escripte : Et eu regard à ce que desia vous avons escript, & à la Requeste qu'ils nous ont faicte en ceste partie, & veu les lettres que nous aves escriptes touchant ceste matiere, responsives à nosdictes autres lettres, dont dessus est faicte mention : Et le tout veu, ensamble l'advis de ceux de nostre grand Conseil, Nous escrivons de rechieff devers vous, & vous mandons bien expressement, que vous entretenez & faictes entretenir ausdicts de nostre pays de Brabant, tous & quelscuncquer leursdicts

privileges

priviléges & tout selon le contenu de nosdictes autres lettres, tant de matieres en premiere instance pendans par devers vous, comme autrement, & leur en faictes & expediez acte, & declaration semblable que sur ce leur avons faict, selon le contenu d'icelles noz autres lettres, & en ensuivant leursdictes doleances à nous & vous sur ce faictes: lesquelles doleances voulons que par effect, & sans plus de delay abolissez & mettez à neant, dont ilz se sont doluz, contrarians à leursdicts privileges, & que doresnavant le semblable par vous ne se face, sans y faire plus de delay, ou refuz comment qu'il soit. D'autre part lesdicts Deputez nous ont remonstre que plusieurs proces & questions se suscitent par devant vous, pour raison d'arrieraiges de rentes, dont ceux à qui ilz apartiennent maintenent qu'ils leur doivent estre payez en espece de monnoye d'or ou d'argent, selon la teneur des lettres sur ce faictes, qui est chose difficile pour le desordre qui est sur venu au faict des monnoyes, requirants semblablement provision sur ce: Et pour en ce mettre ordre & aussi au cours de nosdictes monnoyes: Nous avons ordonnee que le Seigneur de Wieres & autres que avons ordonnez aller à la prochaine Iournée qui se tiendra en Brabant en communie queront avec vous, & lesdicts des Estats, les gens de noz comptes à Bruxelles & nos Officiers des monnoyez en Brabant, & nous advertiront ce qu'il sera advise & delibre, sur ces deux poincts, pour apres y estre ordonne, comme il appertiendra: Et ce pendant & jusques à ce, nous voulons, & vous mandons ? comme dessus, que toutes les matieres qui à cesta causa sont pendans par devant vous, vous les tenez en estat & sur ceance: sans durant ledict temps, proceder ne souffrir proceder ne icelles, & en ce ne faictes faulte comment qu'il soit: Car nostre plaisir est tel, & les voulons aussi estre fait. Treschiers & bien amez nostre Seigneur soit garde de vous. Escrit en nostre ville de Bruges le iij[e]. jour de Ianvier, l'an iiij*xx*. Ainsi signe, Max*nus*. & du Secretairie de Beere, Et au doz desdictes lettres est, escript, A nos Amez & feaulx les Chancellier & gens de nostre Conseil de Brabant.

Begeerende midts desen die voorschreven vande Staten / ende versoeckende ernstelijck aenden voorsch. Cancellier ende Raede van Brabandt / dat sy dit hen alles oock onderhouden wouden. Waer op de selve mijnen Heere die Cancellier ende Raedtslieden hen seyden ende ghesegt hebben / dat sy berept waren dat te onderhouden / ende de brieven ende bevelen mijns voorsz. Ghenadighs Heeren in desen na te gaen / ende t'onderhouden. Soo ist dat die selve Cancellier ende Raedtslieden van Brabandt voorsch. ter ernstigher begeerten vanden voorsz. Staten / ende navolghende den bevele / wille / ende

goede

goede ghelieste mijns voorsz. ghenadighs Heeren t's Hertoghen hen in desen ghedaen / ende in dien optemperererende hebben verclaert / ende verclaren midts desen / dat sy als nu aboleren / af ende te niete doen al t'ghene des ter contrarien de privilegien vanden lande ghedaen is / ende daer af de processen inden Rade van Brabant hanghende zijn / contrarierende de selve privilegien / na de doleancien van Brabandt ende van Overmaze daer aff overghegheven. Ende t'ghene des ter contrarien van dien by hen ghedaen ende voorts gheheert is / oft namaels worde / dat sy dat nu voor als dan stellen ende reduceren in zijnen eersten state ende behoorten / naevolghende in al den voorschz. bevele ende goede wille mijns voorsz. Ghenadighs Heeren / ende dat sy nu voortaen onderhouden ende achtervolghen sullen de manieren ende Costumen van procederen inder voorsz. Cancellerije na de privilegien wijlen Hertoghen Philips zaligher ghedachten / in ende voor d'jaer van eenen-vyftigh onderhouden ende gheobserveert / sonder de ondersaten daer buyten te leyden oft te belasten in eenigher manieren / ghelijck dit alle inde brieven mijns voorschz. Ghenadich Heeren s'Hertoghen boven gheinsereert met meer woorden claerlijcker is begrepen : Ende om des voorsz. is te bat te onderhouden ende in meerder vasticheyt van dien / soo hebben die voorsz. van de Staten begheert aen mijnen voorseyden Heeren die Cancellier ende Raetslieden / Acte hier af te hebben in deser formen van woorde te woorde / die welcke hen by de selve mijnen Heeren die Cancellier ende Raetslieden gheaccordeert is ghewe[e]st. Ghedaen te Mechelen / xxvj. daghen in Meerte / in't jaer duysent vier hondert ende tachentich voor Paesschen.

Aldus gheteeckent my daer by zijnde.

Ia. Huioel.

Onder de Copye authentijcke daer uyt dese is ghetrocken stont gheschreven aldus :

Dese Copije is ghetrocken uyt seker boeck berustende onder de Wethouderen der stadt van Brussele/ ghemeynlijck gheheeten t'Root-Privilegie-boeck/ daer inne staen gheregistreert diversche acten ende privilegien den lande ende steden van Brabant aengaende.

Ende staet onder andere dese teghenwoordighe Acte in't selve boeck / beginnende op't lxxij. bladt / ende eyndende op't lxxiiij. desselfs / ende daer teghens ghecollationeert is van woorde te woorde / daer mede ghevonden concorderende.

By my onderteeckent

I. Melyn.

EXTRACT

AENGAENDE DE CASSARIEN VAN t'ghene contrarie de Privilegien ende Costumen des Hertoghdoms van Brabandt gheattenteert is oft soude moghen worden: Ghetrocken uyt de blijde Incomsten van verscheyde Hertoghen, Hertoghinnen van Brabandt, tot den jaere M.D.LXXX.

GHelоven hen voorts meer / voor ons / onse oorен ende nacomelinghen / dat wy nemmermeer allegheren noch voorsz. brenghen en sullen / noch doen allegheren / dat wy hen die voorschreven Vryheden Rechten / Privilegien / Charteren / Costumen / Usantien ende Heerbrenghen / die voor in't ghemeyne gheconfirmeert hebben ende gheratificeert / niet schuldich en souden zijn te houden / midts oft uyt dien / dat wy hen die puncten ende articulen hier voor in besondere oft in speciael niet ghegheven / verleent oft ghelooft en hebben / d'welck wy niet en willen dat hen daer aen eenich letsel / hinder oft prejuditie innebrenghen oft draghen sal. Ende om dat wy willen ende begheeren / dat alle die voorsz. puncten / articulen / giften / gheloоften / confirmatien / ende vasticheden / vast ende ghestade ghehouden worden / ende blijven sonder breken totten eeuwighen daghen: Soo hebben wy die al ghemeynelijck den Prelaten / Cloosteren ende Gods-huysen / Baenroetsen / Ridderen / Steden ende Vryheden / alle onse goede luyden ende ondersaten der voorschreven landen van Brabandt ende van over-mase / heure ooren de nacomelinghen / ghelooft in goeder trouwen / ende op't heylich Evangelie lijflijck ghesworen / voor ons / onse ooren ende nacomelinghen nae d'afflijvicheydt ons voorschreven Heere ende Vaders / vast ende ghestade te houden / ende daer teghen nemmermeer te doen doen / noch laten gheschieden in eenigher manieren / Ende waert saecke dat wy onse ooren ende nacomelinghen hier teghen ghinghen / quamen oft deden by ons selven oft yemanden anders / in al oft in deele / hoe ende in wat manieren dat ware. Soo consenteren wy ende willecoren onse voorschreven Prelaten / Baenroetsen / Ridderen / Steden / Vryheden ende alle andere onse voorschreven ondersaten / dat sy ons / ons ooren noch nacomelinghen gheen-der-hande dienste doen sullen noch onderhoorich wesen / in gheenderhande saecken die wy behoeven / oft die wy aen heur begheeren oft versoecken mochten / totter tijdt toe dat wy hen alsulcken ghebreck / als te handes hier vooren gheroert is wederdaen / verricht / ende daer af volcomelijcken afghelaten ende vertegen sullen hebben / daer toe wy willen decerneren ende verclaeren / dat terstont alle Officieren ghestelt ter contrarien deser mijnder incomst sullen verlaten zijn: Ende dat voorts oock alle t'ghene dat van nu voortane ter contrarien van des voorgheruert staet / gheattenteert mocht worden van gheender waerden zijn noch ghehouden en sal worden / in toecomende tijde. Ende sonder argelist.

Ex-

Extract uyt sekere privilegie by Hertoge Jan van Brabandt ghegunt ende verleent de Wethouderen der Stadt van Antwerpen / staende gheregistreert int Root fluweelen Privilegie-boeck der voorschreven stadt/ vander Date M.CCC. vj. op S. Nicolaes dach.

ENde die Schepenen van Antwerpen alle poente die onser Stadt van Antwerpen orboorlijck zijn, maken mogen ende ordineren met onsen Schoutete van Antwerpen, ende die selen wy doen houden ende voortgaen ghelijck dat syse ordonneren selen: Ende ghelooven dat wy ne gheenen ambachte binnen onser poert van Antwerpen, ne geene vrijheydt gheven en selen. Maer wy willen, dat sy alle ordinansschen ende, koren, die sy onder hen houden, selen houden nae der ordinansschen ende na goet dunckene ons Schouteten, ende onsen Schepenen van Antwerpen.

Gecollationeert metten Privilegie boeck der Stadt van Antwerpen/ ende daer mede bevonden accorderende.

Onderteeckent H. de Moy.

ACTE COLLEGIALE VANDE COLlectatie vande Rechten eñ Costumen van Antwerpen.

Onder't Consulaet van
Heer Ian van Straten, Heer van Marxem,
Dambrugghe, &c. Buyten Borghemeester,
Heer Willem de Vos, Binnen Borghemeester.

OP heden datum van desen / zijn by mijnen Heeren Borghemeesteren/ ende Schepenen der stadt Antwerpen Ghecommitteert Mr. Carel Gabri / ende Mr. Philips van Malerp/ Advocaten om t'oversien ende revideren de Costumen deser stadt/ ende die te confereren mette gheschreven rechten/ ende daer af van als note ende memorie te maken/ om t'selve ghedaen / henne besoignee / ghesien / ende hen rapport ghehoort/ de confirmatie daer af te Hove te versoecken / ende de selve te doen publiceren / soo mijne Heeren te rade sullen bevinden te behooren. Aldus ghedaen den achtiensten Julij xvc. jaer ende achtenseventich.

Onderteeckent P. Charles.

ACTE COLLEGIALE
Nopende de Recollectie vande Rechten ende Costumen van Antwerpen.

Onder t'Consulaet van

Heer Ian de Ionghe Ridder, buyten }
Io. Rogier van Leeff-dale, Heere van Etten, } Borghemeester.
Meuwen, &c. binnen }

Alsoo op den xviij. Julij Anno xvc. lxxviij. mijne Heeren / Borghemeesteren ende Schepenen der Stadt van Antwerpen / hebben ghecommitteert ghehadt Mr. Carel Gabri / ende Mr. Philips van Mallery / ghesworen Advocaten der voorsz. stadt / om t'oversien ende te revideren de Costumen deser stadt / ende die te confereren mette gheschreven rechten / ende daer af van als note ende memorie te maecken / om t'selve ghedaen / hunne besoignee ghesien / ende hen rappoort ghehoort / de confirmatie daer af te Hove te versoecken / ende de selve te doen publiceren / soo mijne Heeren te Rade sullen bevinden te behooren. Ende dat dien achtervolghende / de voors. Gabri ende Mallery hebben op den xviij. Julij Anno xvc. lxxx. de voorschreven henne besoignee (in gheschrifte ghestelt zijnde) in Collegie vande voors. Wethouderen overbracht: Soo ist dat mijne Heeren / om de voorsz. besoignee ten volcommen effecte te brenghen / hebben ghecommitteert ende committeren midts desen Mr. Pauwels Schuermans / Jon. Jan de Harde / Mr. Jan de Pape / ende Mr. Jan Ysermans Schepenen / M. Jan Gillis / Mr. Engelbert Masius / ende Mr. Jan de Warck Pensionarissen / Mr. Henrick de Moy Secretaris / Mr. Severin / van Vssele Greffier / Mr. Gillis van Vlierden / Mr. Jan van Werven Advocaten / Wolffart van Egmont / ende Rotlant Pauletti Procureurs deser stadt / om met den voorschreven Gabri ende Mallery / ghelijckelijck (oft het meestendeel van dien) te verstaen tot recollectie ende revisitatie vande voorsz. besoignee: Om t'selve ghedaen ende henlieden rappoort ghehoort / voorts ghedaen te worden / soo dat tot welvaren vande stadt behooren sal. Actum den xviij. Julij / Anno M. D. Lxxx. voorschreven.

Onderteeckent

S. van Vssele.

ACTE

ACTE AENGAENDE
d'Afpalinghe der Stadt van Antwerpen ende de Vrijheydt der felver.

OP heden datum van desen / hebben mijne Heeren Borghemeesteren ende Schepenen deser Stadt ghecommitteert / ende committeren midts desen Mr. Jan de Pape / Schepene / Mr. Carel Gabri / ende Mr. Philips van Mallery Advocaten / ende Mr. Adriaen vanden Bossche Erf-schepder / met macht / om tot heur assistentie te moghen assumeren alsulcke andere persoonen / als hen nootelijck ende dienlijck wesen sullen / om de palen / raeckende de Jurisdictie deser stadt / over al te stellen / ende te vernieuwen op de limiten der selver Jurisdictie ter ghewoonelijcker plaetsen / ende daermen bevinden sal t'selve nootelijck te zijn. Authoriserende den voorsz. Mr. Adriaen vanden Bosch / om de steenen daer toe dienende te coopen / ende de handt daer op te snijden / ende te houden rekeninghe van d'oncosten daerom te doen / om daer af by den Rentmeester deser stadt betaelt oft gherembourseert te worden. Aldus ghedaen den xxvj. Novembris / M. D. LXXX.

Onderteeckent

S. van Vffele.

DIt Boeck der Rechten ende Coftumen van Antwerpen, is in ghefchrifte, by Mr. Carel Gabri ende Mr. Philips van Mallery ghefworen Advocaten binnen Antwerpen, inden Maendaechfchen Raedt op den xj. Junij vanden jaere M. D. LXXXII. wederom overbrocht.

Onder t'Consulaet van

Io. Philips van Schoonhoven Heere van Wanrode, &c. buyten } Borghemeester.
Doctor Peeter van Aelft, binnen }

Tafel der tijtelen in desen Boeck begrepen.

1 Vande Jurisdictie. fol. 1
2 Van d'Officiers ende heure Jurisdictie/ en eerst vanden Marcgrave. 3
3 Vanden Amptman. 4
4 Borghemeesteren ende Schepenen. 6
5 Laken-halle. 8
6 Wees-meesters. 9
7 Peys-makers. 10
8 Watermeulen brugghe. 10
9 Heerlijckheyt vanden Kiele. 10
10 Syndicalen/ diemen heet Seyntschepenen. 11
11 t'Consulaet vande Natie van Portugael. 13
12 Vande hooghe Vierschaere/ ende wat saken men aldaer handelt. 13
13 Criminele saken/ ende wien d'apprehensie ende d'actie toecomt. 14
14 Scherpe examinatie oft torture. 18
15 Forme van procederen ter Vierscharen/ ende berichtinghen in criminele saechen. 19
16 Puniten van dilicten/ ende des dien aencleeft. 25
17 Bannissementen en Ballinghen. 26
18 Oorvrede. 17
19 Purge criminele. 29
20 Keuren ende breucken. 30
21 Vrede. 32
22 Soene. 35
23 Salaris int'sept vanden Soene. 37
24 Vant bericht van civile saken. 38
25 Procuratien. 39
26 Dagementen. 40
27 Arrestementen ende apprehensien van persoonen om civile saken. 42
28 Arrestementen van goeden om civile saecken. 47
29 Vervolch van arresten en uytwinninge van goeden ter Vierscharen. 50
30 Amptmans brieven. 56
31 Wt schrijf-brieven. 61
32 Beschrijf-brieven. 66
33 Publicatie ende proclamatie. 67
34 Leveringhe. 68
35 Affdaginghe oft Purghe civile van erffgoeden. 74
36 Vanden staet ende conditien van persoonen. 78
37 Binnen Poorters t'sy gheboren oft gheerde. 80
38 Buyten Poorters t'sy ghe-erde oft geboren. 85
39 Inghesetenen. 85
40 Issue en pont-penninghen. 86 229
41 Rechten ghehoude persoonen aengaende. 89
42 Ongheboude Vrouwen. 111
43 Onbejaerde kinderen ende vermomboorde persoonen. 112
44 Emancipatie. 126
45 Bastaerden. 127
46 Van Testamenten. 129
47 Versterffenisse/ scheydinge ende deylinghe. 130
48 Tochtenaers. 140
49 Vande vrij Jaermerckten. 241
50 Peerdemerckten. 146
51 Coopmanschap. 147
52 Compaignie ende gemeynschap van goeden. 149
53 Handtschriften ende obligatien. 150
54 Contracten ende Asseurantien van weddinghe/ ende spel. 152
55 Wisselbrieven. 155
56 Mantizatie. 157
57 Contracten opdrachten/ hypotheken ende verbintenissen van onroerende goeden ende renten. 159
58 Reivendicatien ende verlooren goeden. 169
58 Hueringhe 170
60 Van Calengieringhe ende naederschap. 173
61 Prescriptie ende verloop van tijde. 183
62 Erff-scheydinghe/ servituyten/ ende des daer aencleeft. 184
63 Van Borchtochten. 197
64 Betalinge/ Bewijsinghe/ Compensatie/ ende Reconventie. 201
65 Fugitive ende insolvente persoonen. 203
66 Preferentie vande Crediteuren. 206
67 Cessie. 224
68 Van vonnissen in civile saken ghewesen/ ende vande executien. 215
69 Verjaringhe van instantie/ ende Desisteringhe. 224
70 Van Provocatien. 225
71 Appellatien. 226
72 Reformatien. 22

FINIS.

Ander

Ander Tafel van tytelen volghende A B C.

A.

Afdaginghe ost Purghe Civile van erffgoeden. fol. 74
Amptman. 4
Amptmans brieven. 56
Appellatien. 26
Apprehensie van persoonen/siet Arrestementen ende Apprehensien van persoonen om civile saecken.
Apprehensie in't criem/siet Criminele saken/etc.
Arrestementen ende Apprehensien van persoonen om civile saken. 42
Arrestementen van goeden om civile saken. 47
Arrestementen ende uptwinningen van goeden en des daer aen cleeft/siet Verbolg/ etc.
Asseurantie/ siet Contracten van Asseurantien Weddinghe ende Spel.

B.

Bannissementen ende Ballingen. 26
Bancke/siet Scherp examinatie of Torture.
Bastaerden. 127
Bericht van Civile saecken. 38
Beschryf-brieven. 66
Betalinghe / bewijsinghe/ compensatie ende reconventie. 201
Betichtinge in criminele saken/ siet Forme van procederen ter Vierscharen/ etc.
Borgemeesteren ende Schepenen. 6
Borchtochten. 197
Breucken/ siet Keuren ende breucken.
Buyten Poorters t'zy geboren ost ge-eede. 85
Binnen Poorters t'zy geboren ost ge-eede. 80

C.

Calengieringhe ende naderschap. 173
Cautie/ siet Borchtochte.
Cessie. 214
Civile saken/ siet Bericht van civile saken.
Coopmanschap. 147
Compaignie en gemeynschap van goeden. 149
Compensatie/ siet Betalinghe/ etc.
Conditien van persoonen/siet Staet ende conditien van persoonen.
Consulaet vande Natie van Portugal. 13
Contracten/ opdrachten/ hypotheken ende verbintenisse van onroerende goeden ende renten. 159
Contracten van asseurantien/ van Weddingen ende Spel. 152
Criminele saecken / ende wien d'apprehensie en d'actie toecomt. 14

D.

Daghementen. 40
Delicten/siet Punitien van delicten/ etc.
Desisteringhe/ siet Verjaringhe van instantien ende desisteringhe.
Deylinghe/siet Versterffenisse/scheydinge ende Deylinghe.

E.

Emancipatie. 126
Erfgevinge/siet Contracten/opdrachtē/ etc.
Erfscheydinghe/ Servituten ende des daer aencleeft. 184
Executien van vonnissen/siet Vonnissen in civile saecken ghewesen ende d'executien.

F.

Forme van procederen ter vierscharen/ en van de Betichtinge in criminele saken. 19
Fugitive ende insolvente persoonen. 203

G.

Gheboren ende ghe-eede Poorters / siet Binnen Poorters.
Ghehoude persoonen/siet Rechten gehoude persoonen aengaende.
Ghemeynschap van goeden / siet Compaignie ende ghemeynschap van goeden.
Gewesen vonnissen/siet Vonnissen in Civile saken ghewesen ende van d'executien.

H.

Handtschriften ende obligatien. 150
Heerlijckheydt vanden Kiele. 10
Hooge Vierschare/ende wat saecken men aldaer handelt. 13
Hueringhe. 170
Houwelijcksche voorwaerde/siet in't beginsel vā den Tytel/ Rechten gehoude persoonen aengaende.
Hypotheke/ siet Contracten/ opdrachten/ etc.

I.

Iaermerckten/ siet Vry Iaer-merckten
Inghesetenen. 16
Insolvente persoonen/ siet Fugitive/ etc.
Issue ende pondt-penninghen. 16
Iurisdictie. 14

K.

Kalengieringhe/ siet Calengieringhe
Keuren ende breucken. 30
Kiel/ siet Heerlijckheyt vanden Kiele.

L.

Laken-halle. 8
Leveringhe. 67
Lijftochte siet Tochteneers

M.

Marckgrave/ siet Officiers/ etc.
Merckt vryheyt/ siet Vry Iaermerckten.

N.

Naderschap/ siet Calengieringhe.
Nantisatie. 157

Obligatien.

O.

Obligatien / siet Hande-gheschriften.
Officiers ende heure Jurisdictie/ ende eerst vanden Marchgrave. 3
Onbejaerde kinderen ende vermomboorde persoonen. 112
Ongheboude Vrouwen. 111
Onroerende goeden/ siet Contracten/ Opdrachten / etc.
Oorbrede. 27
Opdrachten/ siet Contracten/ Opdrachten/ etc.

P.

Panden/ siet Contracten/ Opdrachten/ Hypotecken/ etc.
Peysmaeckers oft Peysters. 10
Peerdemerckten. 146
Poorters / siet Binnen-Poorters/ etc.
Pontpenningen/ siet Issue en pont-penningen.
Preferentie vande Crediteuren. 206
Prescriptie ende verloop van tijde. 183
Privilegie vande Crediteuren/ siet Preferentie vande Crediteuren.
Procederen ter Vierscharen / siet Forme van Procederen ter Vierscharen.
Proclamatie/ siet Publicatie.
Procuratien. 39
Provocatien. 225
Publicatie ende Proclamatie. 67
Purge Civile van erfgoedt/ siet Afdaginge/ etc.
Purge Criminele. 29
Punitie van delicte/ ende des dien aencleeft. 25

R.

Recht van Preferentie/ siet Preferentie vande Crediteuren.
Rechten ghehoude persoonen aengaende. 89
Reconventie/ siet Betalinghe/ etc.
Reformatien. 228
Reivendicatien ende verlooren goeden. 169
Renten/ siet Contracten/ opdrachten/ etc.

S.

Salaris in't feyt vanden Soene. 37
Scherpe examinatie ende Torture. 18
Schepdinge ende deylinge/ siet Versterffenisse/ scheydinghe ende deylinghe.
Servitute/ siet erfscheydinge/ Servituten/ ende des daer aen cleeft.
Seyntschepenen/ siet Syndicalen.
Societeyt / siet Compaignie ende gemeynschap van goeden.
Soene. 53
Spel/ siet Contracten van asseurantien / Weddinghen ende Spel.
Stadt-kinderen / siet Onbejaerde kinderen/ en vermomboorde persoonen.
Stadt voordeel/ siet in t eynde vande Titel/ van rechte ghehoude persoone aengaende. 89
Staet ende conditien van persoonen. 78
Syndicalen diemen noemt Seyntschepenen. 11

T.

Terlinck/ siet Contracten van asseurantien/ Weddinghen ende spel.
Testamenten. 129
Tochteneers. 140
Torture/ siet Scherpe examinatie/ etc.
Transporten/ siet Contracten/ Opdrachten/ etc.

V.

Vendicatien/ siet Reivendicatien.
Verbintenissen van onroerende goeden / siet Contracten/ Opdrachten/ etc.
Verjaringe van instantien en desisteringe. 224
Verlooren goeden/ siet Reivendicatie ende verloren goeden.
Vernaerderinghe/ siet Calengieringe ende Naderschap.
Vermomboorde persoonen/ siet onbejaerde kinderen.
Versterffenisse/ scheydinge ende deylinge. 130
Vervolch van arresten/ ende uytwinninghe van goeden ter Vierscharen. 50
Vierschaere / en wat saken men aldaer handelt/ siet Hooghe Vierschare/ etc.
Vonnissen in Civile saecken gewesen/ ende van executien. 215
Vrede. 32
Vry Jaermerckten. 143
Wt-schrijf brieven. 61
Wtwinninghe van goeden ter Vierscharen/ siet vervolch van arresten/ etc.

W.

Watermeulen brugghe. 10
Weddinghe siet Contracten van asseurantien/ weddinghen ende spel.
Weesen / siet Onbejaerde kinderen / ende vermomboorde persoonen.
Weesmeesters. 9
Wisselbrieven. 155

Z.

Zeyntschepenen/ siet Syndicalen.

FINIS.

RECHTEN
ende Costumen
VAN
ANTVVERPEN.

Vande Jurisdictie.



I. In den eersten / sprekende van Antwerpen / is men begrijpende niet alleenlijck t'ghene dat binnen de poorten oft mueren vander Stadt besloten/ maer oock dat buyten * ende binnen de Vrijheyt der selver stadt ghelegen is.

* Vid. inf. artic. 5.

II. Welcke vrijheydt gaet ende streckt tot Borne-brugghe / ende Berchem / ende alsoo voorts om de Stadt van Antwerpen / volgende t'Privilegie byden Keyser Maximilianus verleent in Novembri Anno 1488. nae uytwijsen vande chaerte hier by ghevoeght.

III. Item alle de ghene / die binnen de voorschreven limiten ghebooren worden / zijn Poorters / ende d'Inwoonders aldaer / zijn Inghesetenen van Antwerpen.

IV. Al waermen oock oversulcx volle Assyse betaelt ende neringhe doet / ghelijck binnen de voorschreven stadt / ende zijn d'Inghesetenen aldaer vrij ende ongbelast van alle Beden / als contribuerende in alle de lasten ende assysen vander stadt.

V. Item de costumen van Antwerpen hebben oock plaetse ende sorteren effect buyten de voorschreven limiten over t'gheheel * quartier van Antwerpen: ten waere dat aldaer eenighe particuliere rechten oft costumen waeren ter contrarien.

* Nota te weten Herentals/ Lier/ Santhoven.

&c vt inf. tit. Vanden Marckgrave artic. 6.

VI. Ende daermen hier t'Antwerpen egheene besondere costumen / ordonnantien oft statuyt aff en heeft / ismen ghewoonlijck in't wijsen te achtervolghen de ghemeyne gheschreven rechten.

In turbe boeck fol. 38.

staet alleen van buyten dancken hier te hoofde commende.

VII. Item oude hercomen / costumen oft usantien / diemen voor ende als Privilegien der voorsz. stadt ghewoonlijck is t'onderhouden / hebben stadt ende effect van Privilegien/ sonder dat van noode zy / de selve met andere schriftelycke Privilegien te ghewarighen.

VIII. Item volghende de blijde Incomsten/ alle t'ghene contrarie van dien ghedaen wordt / is nul ende van onweerden.

In turbe boeck fol. 38.

IX. Item Schepenen van Antwerpen moghen alle poincten ende ordonnantien / der voorseyde Stadt oirboorlijck wesende / maecken ende ordonneren

* Marck-grave.

met * den Schouteth / de welcke moeten onderhouden worden / al oftse de Hertoghe selve ghemaeckt hadde / achtervolghende de privilegien van Hertoch Jan vanden jaere 1306. op S. Nicolaes dach.

De jure communi hujusmodi statuta localia debent fieri cum approbatione superioris cap. ante penult. de consuet. Bart. in l. omnes n. 4. ff. de Iust. & Iur. Bald. in l. 8. C. de ll.

X. Item in alle saecken respicerende eenighe huysen oft gronden van erffue / moet men volghen de costumen ende rechten vande plaetsen daer de selve goeden gheleghen zijn.

XI. Item en moghen egeene buyten Rechters binnen de stadt ende vrijheydt van Antwerpen eenighe ghetuyghen hooren / enquesten doen oft informatie nemen / oft andere iudicicle acten oft exploicten doen oft doen doen / dan met oorloff vande Borghemeester ende Schepenen.

Vid. quomodo hoc concordat cum cap. 4. infr. van contracten opdrachten.

XII. Soo wanneer datmen uyt cracht van eenich vonnisse interlocutoor vanden Rade van Brabandt oft andere / tusschen partijen ghewesen / behoeft eenighe ghetuyghen t'overhooren / turbsgewyse, op eenige costumen / rechten oft usantien deser stadt / heeft men van oudts altijdt gheploghen ende onderhouden / dat de Commissaris oft Commissarissen / daer toe by den voorsz. Rade oft andere ghedeputeert (comparerende in Collegie van Borghemeestere ende Schepenen / oock mede ter presentien vande ghetuyghen) openinghe doen vander saecken / ende feyten daer op men begheert de voorsz. turbe. te produceren / ende de ghetuyghen den eedt afghenomen hebbende / scheyden de Commissarissen uyt de Camer / latende aldaer de voorsz. feyten in handen van Borghemeestere ende Schepenen / de welcke selve / oft die Borghemeestere ende Schepenen daer toe committeren / de ghetuyghen overhooren / ende heulyden ghetuyghenissen doen schrijven / by eene van henne Secretarissen / oft Greffiers / die daer na den voorsz. thoon by hen onderteeckent / toeghesegelt / overlevert in handen van yemanden vande voorsz. Commissarissen.

XIII. Ende sullen oock voortaen egheene costumen deser stadt / (soo verre datter eenige occurreerden / die in desen boeck niet begrepen en waren) oft datter af deppendeert turbsgewyse, moghen ghetoont worden / dan met voorgaenden oorloff van Borghemeestere ende Schepenen / ende met sulcke practizijnen oft costumieren als de selve Borghemeestere ende Schepenen na gheleghentheydt vande saecken (diemen hen te kennen gheven sal) daer toe noemen sullen.

XIV. De Notarissen die binnen dese stadt ende vrijheydt van Antwerpen d'officie van Notarisschap exerceren / zijn (volghende d'Ordinantie deser stadt vanden achtsten dach van Meye / vanden jaere xv^c. ende lxxvj.) schuldich heure creatie ende admissie te brenghen in handen vander Weth / omme heure namen ende toenamen by eenen vande Secretarissen deser stadt / sonder heure cost gheregistreert te worden / op de pene van ses Carolus guldens.

XV. Ende want men volghende de selve Ordinantien oock ghehouden is de Registren van eenen afflijvighen Notaris in handen vande Secretarissen te brenghen / om aldaer bewaert te worden ten dienste van eenen yeghelijck des behoevende / ghelijckt onder den Tijtel Van versterffenisse, scheydinghe ende deylinghe ghesegt wordt / soo sal voortaen een oft twee vanden Secreta-

rissen

rissen deser stadt ter Ordonnantien vande Weth schuldich wesen toe te sien / dattet ghene des voorseyt is / alsoo scherpelijck onderhouden / ende ter executien ghestelt worde / ende daer af een Comptoor oft beslupt in't bysondere op't Stadthuys alhier houden.

Ende alsoo by d'Ordonnantie van hoogher ghedachten des Keysers Carels den vijfsten vanden jaere xvᶜ. ende xl. diversche poincten zijn ghestatueert op't stuck van Notarisschappe: namentlijck onder andere aengaende t'houden van heune Registeren ende Protocollen / soo sullen Borghemeester ende Schepenen voortaen yemanden committeren / om toe te sien / dat de voorsz. Ordonnantien dien aengaende met alle t'ghene des daer aencleeft ende andere al noch op d'Officie vande Notarisschap te maecken onverbreeckelijcken werden onderhouden.

XVI.
Dese Ordinantie vindtmen in't Placaet-boeck van Gent. fol. 7730.

Van d'Officiers ende heure Jurisdictie / ende eerst vanden Marckgrave.

II.

DE Marckgrave des Landts van Ryen / is Schouteth der Stadt van Antwerpen / de welcke by den Hertoghe wordt ghecommitteert / ende doet den eedt in handen vanden Gouverneur vanden Lande / oft van den Cancellier van Brabandt / ende daer nae ghethoont hebbende sijne opene commissie beseghelt met des Hertoghs uythanghende zeghel / doet oock den eedt in handen vander Weth / des moet de selve wesen van wettighe gheboorte / Brabander / ende Poorter van Antwerpen. I.

Item met advijs vande Weth wordt by den Hertogh van Brabandt oock eenen Onder-schouteth ghedeputeert / die in't Schouteths afwesen ende siechte d'Officie bedient / achtervolghende de Commissie / die hy van s'Hooffs weghen heeft / de welcke oock den eede doet / ghelijck de Schouteth. II. Nota.

D'officie des voorsz. Schouteths is / in't maken van eenighe Statuyten oft ghebooden / zijne opinie met B. ende Schepenen te gheven / de publicatie daer af te doen / ende in politicque Ordonnantien vande ambachten oock sijnen zeghel daer aen te hanghen. III.

Item alle misdadighe binnen dese stadt ende vrijheyt te soecken / te vanghen / te berichten / de misdaden te ghewarighen / ende de gheconvinceerde t'zijnder manissen te doen condemneren / ende alle vonnissen in crimineele saken ghewesen ter executie te stellen. IV.

Sonder dat den Drossaert van Brabandt noch yemandt anders van onss. G. Heeren oft vander hoogher Heerlijckheyt weghen / Dan de voorsz. Schouteth oft Onder-schouteth / vermach eenich bewint te hebben binnen de stadt oft vrijheydt van Antwerpen in saecken crimineele noch criem smaeckende / met des daer aencleeft / t'zy in respeckte van Poortere / van Inghesetene oft van Vreemdelinghen. V.

Item ygheene vande sesse Schoutheten die onder Antwerpen zijn / te we- VI.

ren van Herentals / Liere / Santhoven / Turnout / Conteke / ende van d'Water-landt) en moghen / na oude hercomen / dienst dueren / dan by Commissie des Schouteths van Antwerpen met Schepenen brieven / ende de correctie van persoonen aldaer (alsser d'lijff oft leth aen hanght) nae t'voorsz. oudt hercomen competeert den Marckgrave ende Schouteth van Antwerpen / oft sijne ghecommitteerde / behalvens dat de Heerlijckheden van Santhoven / Turnhoudt / Conteke / ende van d'Water-landt zijn sedert eenighe jaeren herwaerts gheallieneert gheweest.

VII. Is oock de Schouteth des Landts van Ryen schuldich de delinquanten by hem buyten de Stadt ende Vryheydt van Antwerpen / ende onder zijn bedrijf ghevanghen / t'zy Poorter oft Inghesceten deser stadt / oft oock vreemdelinck / in handen des Schouteths van Antwerpen als Marckgrave des Landts van Ryen / binnen dese stadt te leveren / metter Instructie ende Informatie van henne delicten / om by hem te rechte ghestelt te worden / voor Borghemeester ende Schepenen deser stadt / ende t'ghewijsde te verwachten / ende volghende t'selve ghewijsde / de selve ontslaghen oft gheexecuteert te worden / daer ende soo dat behoort / Tot welcken eynde / moet de Marckgrave / de verwesen delinquanten / wederomme doen leveren den Schouteth van Ryen / omme ter plaetsen daer zy aengheetast ende ghevanghen zijn gheweest / oft daer sy ghedelinqueert hadden / in sijne teghenwoordicheyt oft vanden ghenen die hem ghelieven sal by sijne brieven daer toe te committeren / het ware den voorschreven Schouteth van Ryen selve / oft andere / gheexecuteert te worden.

Vanden Amptman.

III.

I. D'Amptman der voorseyder stadt / moet oock wesen van wettigher gheboorten in Brabandt / ende Poorter der selver stadt ghecommitteert by oft van weghen den Hertoghe van Brabant / ende brenghen des voorsz. Hertoghs opene brieven van Commissie bezeghelt met sijnen uythanghenden zeghel / ende nae presentatie der selver aende Weth alhier doen den eedt voor de selve Weth.

II. Welck Amptman mach oock stellen by voorgaende versueke ende consente van Borghemeesteren ende Schepenen yemanden vanden Schepenen als * Stadthouder / die in sijn absentie / zijn officie bedienen mach.

* Stadthouder vanden Amptman.

III. Maer de selve Stadthouder als Maender / en magh egheen Rechter ende Maender t'samen wesen.

IV. De voorsz. Amptman is Maender / Ordinaris sequester / ende Executeur van vonnissen t'zijnder manissen / ghewesen / sonder eenighe judicature te hebben.

V. Ende wat saecken t'zijnder manissen ghewesen worden oft by terminatien / is d'Ordonantie deser stadt op't stuck vande procedueren ghemaeckt distinctelijck uytwijsende.

VI. D'Officiers des Amptmans zijn / inden eersten de Langhe-roede / de welcke.

he wordt byden Hove ghecommitteert / omme den staet ende officie vande Langheroede der Ammannye van Antwerpen / metten Clercschap daer toe behoorende te bedienen / ende doet aldaer eedt / ende daer nae oock in handen vande Weth van Antwerpen.

VII. Item is alleen macht hebbende / omme partijen binnen der stadt ende Vryheyt te daghen / in saecken die ter manissen des Amptmans bedingt ende ghewesen worden / oft in zijn affwesen d'oudtste ghesworen colffdraghere oock Brabander wesende / in sijnen name.

VIII. Heeft oock de macht van arresten van persoonen ende goeden te doene van ghelofte ende Borchtochten tusschen partijen te nemen / van voor rechte te compareren / vrede / oorvrede ende stavinghe van eede / des versocht zijnde / te nemen.

IX. Doet oock de Langheroede sommatien van vonnissen ghewesen ter manisse des Amptmans ende andere wettelijcke weten van saecken / dienende voor den selven Amptman.

X. Item vonnissen ter manisse des Amptmans ghewesen / stelt de voorschreven Langheroede ter executien buyten de stadt ende Vryheyt der selver / met assistentie vanden Officier vande plaetsen / nae voorgaende sommatie aenden ghecondemneerde / oft t'zijnen huyse ghedaen.

XI. Heeft de voorschreven Amptman eenen Clerck / wiens officie is van weghen zijns meesters / de goeden vanden ghenen die ter manisse des Amptmans ghecondemneert zijn / in presentie van twee Schepenen / ende vanden Amptman oft van sijnen Stadthoudere / oft alleene in presentie van twee poorters / indien de sake niet en excedeert vierentwintich guldens eens te beschrijven / ende vande besetselen ende evictien van goeden ter Vierschaeren / boeck te houden / ende acten daer aff onder zijn handt-teecken uyt te gheven / ende oock van weghen als voren den staet oft rekeninghe te houden vande vercochte ofte gheexecuteerde goeden ende sal de voorschr. Clerck voortaen moeten zijn van wettighe gheboorte ghebooren Brabander / poorter der stadt van Antwerpen / ende oock doen der selver Stadt in handen des Amptmans eedt van getrouwicheyt.

Clerck vandē Amptman.

XII. Ten derden heeft d'Amptman zijnen gesworen oude-cleercooper / om de goeden vanden ghecondemneerde / by openbare uytroepinghe te vercoopen.

Oudecleercooper vandē Amptman.

XIII. Item de Cnuyvers des Amptmans / zijn alleene (met seclusie vande colffdraghers) gequalificeert / om de gheinventarieerde goeden vande gecondemneerde in civile saken te bewaren / de welcke oock vermoghen de ghevanghene voor rechte te brenghen / ende den Amptman oft zijnen Stadthouder / in d'arresten ende apprehensien die zy doende zijn behulpich te wesen / Ende doen den eedt in handen des Amptmans.

XIV. Ende aengaende de Daghementen die d'Amptman in't quartier van Antwerpen vermach te doen uyt crachte van Schepene brieven van Antwerpen / oft poorters kennisse / Wordt ghesegt onder den Tytel Van Amptmans brieven.

Van Borghemeester ende Schepenen.

IV.

I. NAe oude ghewoonte wordt de Weth van Antwerpen alle jaer op S. Andries dach van weghen des Hertoghs van Brabandt by twee oft drye Commissarissen vernieuwt / ende consisteert de selve weth in twee Borghemeesteren / te weten / eenen Borghemeester van buyten / ende d'ander van binnen / ende sesthien Schepenen / van welcke sesthien Schepenen de binnen Borghemeester een is.

II. Item Borghemeester ende Schepenen ende alle andere Officieren van Justitie der voorschr. stadt moeten zijn inwoonende Poorters der selver stadt / ende wettighe ghebooren t'slandts van Brabandt / oft anders en moghen egheen officie van Justitie hebben noch bedienen.

III. Item Borghemeester ende Schepenen van Antwerpen hebben in d'eerste instantie kennisse / iudicature / ende berecht over alle Poorteren ende Inwoonderen der voorsz. Stadt ende Vryheyt / midtsgaders over Buyten-lieden / ende heure goeden / die aldaer bevonden ende ghearresteert worden / aengaende alle saken Civile ende Criminele / In Civile saecken by terminatien oft ter manisse des Amptmans / ende in Crimineele ter manisse vanden Schouteth / oock in't criem d'welck men noemt Læsæ Majestatis.

IV. Behalvens dat de subalterne bancken binnen der stadt wesende / als die vande Laken-halle / vande Wees-camere / vanden Peyse / vande Watermeulenbrugghe / vanden Kiele ende de Weth vande Syndicalen / diemen heet Zeyntschepenen / hebben in d'eerste instantie kennisse ende judicature van saecken heurlieden respectivelijck toebehoorende.

V. Welcke subalterne Rechters / worden alle jaer nae t'vernieuwen vande Weth / ghestelt ende ghecosen / by Borghemeesteren ende Schepenen / ende vande vonnissen by hen ghewesen appelleertmen aende selve Borghemeesteren ende Schepenen als d'ordinarisse Rechters wesende.

VI. Item in't Schependom van Antwerpen en moghen niet wesen / die naerder zijn van maesschap / dan ten derden-halven lede / als zijn broeders / ende broeders oft susters kinderen / die naerder zijn dan ten derden-halven lede.

VII. Item en mach niemant t'Antwerpen Schepen wesen / hy en moet jaer ende dach daer te voren Poorter gheweest hebben.

VIII. En mach oock niemandt officie vander stadt weghen hebben / bedienen / noch inde Weth / Raedt oft Regiment vander stadt sitten / die Munter is / oft die Pachter vander mine oft vanden Thol is / oft paert oft deel daer in heeft / schade oft bate daer af verwacht / in eenigher manieren / oft andersints inden Raedt des Hertoghs oft dienst ghesworen oft belast is.

IX. Egheen Borghemeester / Schepen / Raedtsman / Rentmeester / Secretaris / Greffier / Corte-roede / Rendtmeesters / Knape / wijn oft bier Assijser deser Stadt en mach pachten eenighe van d'Assijsen deser Stadt / noch deel daer in hebben.

Niemandt

X. Niemandt van wat state / conditie oft weerdicheydt hy zy / die in openbaer overspel sit / en mach (alsoo langhe als hy daer inne sit). B. Schepen / Raedt / Deken / noch gheswozen worden / noch eenighe officie oft dienst hebben / oft vueren vander stadt oft ambachten / Ende waert dat yemandt in eenich vande voorsz. officien oft dienst wesende / in openbaren overspel sate / soude daer af terstont moeten verlaten worden.

XI. Item worden alle jaren / nae t'vernieuwen vande wetch upt d'oude Schepenen ghecosen de twee Hooft-luyden vande Poorterije / twee Guldekens / ende twee oude Schepenen op de Laken-halle / twee Wees-meesters / vier Peysmaeckers / twee Examinateurs van ghetuyghen ende twee Keurmeesters.

Tribuni plebis.

XII. Worden oock successivelijck ghecosen de Wijckmeesters / de Dekens vande Ambachten / midtsgaders de twelff Raedtsluyden / die na oude costumen moeten compareren opten Maendaghsschen Raedt.

XIII. Item in saecken die voor Borghemeester ende Schepenen sonder manissen des Amptmans ghetermineert worden moghen de Corteroeden alleene partijen daghen.

XIV. Welcke Corteroeden moghen oock alle wettelijcke weten ende sommatien doen oock van vonnissen ter manisse des Amptmans ghewesen.

XV. Item worden alle de voorsz. Officieren / midtsgaders Stadtboden ghelooft / aengaende de relatsen / die zy van heu exploicten doen / behoudelijck datmen wordt gheadmitteert om die contrarie te moghen thoonen.

XVI. Item volghende t'Privilegie van Hertogh Jan in vigilia ad Cathedram Petri, in't jaer Duysent twee hondert ende x^{c}. vermoghen Borghemeester ende Schepenen te gheven alle officien van Antwerpen ghelijck van oude tijden zy plochten te doen / ende bevinden te behooren.

XVII. Item aengaende de Policie vander stadt / zijn diversche Statuten ende Ordinantien ghemaeckt / die alhier niet en worden verhaelt / als aengaende den Thol / Waghe / Assyse / Impositen / Verleeninghen oft Instructien de ambachten concernerende / Brandmeesters / Keurmeesters / ende andere vele dierghelijck / die te breet waren alhier te verhalen / Alle welcke Statuten / Verleeninghen ende Ordinantien zijn provisioneel / die na de gheleghentheydt vanden tijde ende heysch vande saecken by Schouteth / B. ende Schepenen moghen verandert worden.

XVIII. Item de Wet-houderen vande Laken-halle / vande Weescamere / vanden Peyse / ende andere hier voor ende nae verhaelt / binnen dese stadt ende vrijheydt ghesetten / noch oock ambachten oft heure regeerders / en moghen egheene Ordinantien / Statuten / oft Keuren ende Breucken maecken noch ordineren / dan alleenlijck Borghemeester ende Schepenen metten Schouteth / soot hier voren ghesehgt is onder den Tijtel Vande Iurisdictie.

Vande

Vande Laken-halle.

V.

I. DE ſaecken der Wollen / Wolle-wercken ende drapperyen aengaende (daer onder alle wercken hebbende meer Wolle dan andere ſtoffe) Camelotten / Boom-wolle oft Cattoen / ende Bombazyn / Saeyen / Weedt / Meedt / Alluyn / Cocquille / Indego ende andere diergelijcke verſſuen / den wolle-wercke aengaende / verſſuen / verff-loon ende bereyden van lakenen / Camelot verſſuen / contrackten ende arbeyts loon van wulle couſſens te maecken (maer niet van andere wulle kleeren) maeckelardye loon van ſulcke ſaecken ende coopmanſchappen als voorſchreven is / aengaende d'Inſtrumenten totter maken / verſſuen ende bereyden van lakenen dienende (als ghetouw / kaerden / Droochſcheerders ſcheeren / den diſch ende het hout-werck oft inſtrumenten vande laken-ramen ende de huere van de ſelve inſtrumenten ende diergelijcke begrepen zijn) behooren ter eerſten inſtantien ter kenniſſe ende judicature vande Rechters vande Laken-halle / weſende de twee Guldekens (als Maenders ende Executeurs) ende twee Wardeyns (houdende in abſentie vande Guldens hen plaetſen) ende acht Oudermans / waer af de twee moeten zijn oude Schepenen der voorſz. ſtadt.

II. Item en moghen die vande voorſz. Laken-halle egheene vonniſſen wijſen / excederende de ſomme van hondert Nobelen / ten zy ter preſentien van twee Schepenen / daer toe ordinaerlijck twee oude Schepenen by de Weth deſer ſtadt worden ghedeputeert.

III. Wordt aldaer in ordinariſſe ſaken / alle acht daghen recht ghedaen / des maendaechs voor de noene d'welck men de Morghe-ſprake heetende is oft des Woonſdaechs / ſoo verre des Maendaechs heylich-dach is.

IV. Maer extraordinariſſe ſaecken / worden indifferentelijck alle werck-daghen bedinght ſoo wanneer alſt de voorſz. Wethouderen believt / het zy voor noene oft nae noene.

V. Item des werckendaechs / voor den dach vande Morghen-ſpraeck voor noene / gaen de Dekens oft Waerdeynen met twee Oudermans / inden naeſten winckel van eenen wullen Lakenvercooper / naeſt den Stadthuyſe / ende heyſcht aldaer de Deken oft Waerdeyn een elle / ende die hebbende / ſeght aldus: Ick legghe hier de Morghen-ſprake, ende vercondighe datmen op ſulcken dach ſal Morghen-ſprake houden vander Stadt ende Gulde weghen: ſegghet malcanderen voorts. Ende dat ghedaen zijnde / gaen de Dekens oft Waerdeynen met de twee Oudermans / ende daghen partyen.

VI. Ende ſoo verre partye ghedaecht zijnde / voor d'eerſte reyſe aldaer in perſoon / oft by Procureur niet en compareert / om ſijne ſaecken te defenderen / de wijle de Heeren te rechte ſitten / wordt voor d'eerſte reyſe als contumax vertreyckt ende verhaelt / het zy dat d'Aenleggher by handtſchriften des debiteurs oft ander beſcheet / ſijne intentie verificeert oft niet.

VII. Sonder datmen van ſulcke vertreyckſelen eenighe appellatien oft relieff-vernieuwen / admitteert oft anderſints den verweerder ghehoor gheeft / eer hy t'von-

hy t'vonnisse van verreyckfel voldaen heeft.

Item een verweerder alsulck vonnisse van verreyckfele voldaen hebbende/ vermach ten principalen zijne saecken commen defenderen / ende oock voor alle voldoeninghe versuecken cautie van t'gheexecuteerde te repareren / inden hem believt ten principalen in sijne defensien ende goeden rechte ghehoort te worden. VIII.

En sal voortaen een Aenlegghet sijn recht niet moghen houden aenden Guldeken oft Waerdeyn om eenen Poorter oft Inghesetenen / aldaer in recht comparerende / ghevanghen te houden / tot dat hy cautie ghestelt heeft / Maer willende cautie hebben / sal daer af vonnisse moeten verwachten / ende t'selve ter executien stellen soo't behoort. IX.

Desghelijckx salmen voortaen in't af-leyden van ghetuygen / aldaer schuldich wesen partije oft sijnen Procureur te doen daghen / om de ghetuyghen te commen sien produceren ende sweeren. X.

Item verbintenissen van eenighe onruerlijcke goeden / Renten / oft Actien reel / voor de voorseyde Wethouderen vander Laken-halle ghepasseert / van te recht te staen / ende t'ghewijsde te voldoen / ende diergheliјcke / concernerende saken / die voor hen bedinght oft ghetracteert worden / en zijn van gheender weerden / noch den pandt affecterende / ten sy datse voor Schepenen deser stadt/ met eenen Secretaris oft Greffier behoorlijck ghepasseert zijn. XI.

Ende soo wanneer eenighe onruerlijcke oft erffelijcke goeden binnen deser stadt oft vrijheyt ghelegphen / by executien vonnisse by die vande Laken-halle ghewesen vercocht worden / de goedenisse daer van wort ghedaen byde Guldeken in presentie van twee Schepenen ende eenen Secretaris deser stadt. XII.

Op de Laken-halle competeert den Guldekens / ende den ses oudtste Advocaten t'selve recht/ ghelijck hier na ghesegt wordt onder Tytel Van vonnissen in civile saecken ghewesen ende vande executien. Behoudelijck / dat inden dach van beraede d'Aenlegger ende Verweerder alle beyde gheven thien grooten Brabants / Daer van den Guldeken oft waerdeyn / die maent / competeren de vier grooten Brabants / ende de resterende vj. grooten den voorschreven Advocaten. XIII.

Des maendaechs nae de dry Coninghen dach ismen alle jaer ghewoonelijck t'Gulde-boeck op de Laken-halle te lesen voor de ghene diet begheert/ ende is men des saterdaechs daer te vooren met den hooren ter Puyen af / ter presentien vande Gulde-kens openbaerlijck condighende eenen yegelijck / dat soo wie t'Guldeboeck begheert te hooren lesen/ come op de Laken-halle en maendaghe alsdan naestcomende voor de noene. XIV.

Vande Wees-meesters.

VI.

Vande Wees-meesters ende heure Iurisdictie / wort hier na ghesegt onder den Tytel Vande onbejaerde kinderen, ende vermomboorde persoonen. I.

Vande Peysmaeckers.

VII.

I. SO wie vande vier Peysiers oft Peysmaeckers (die by Borghemeester ende Schepenen / alle jaer / nae't vernieuwen vander Weth / ghecosen ende ghestelt worden) weyghert t'selfste officie te bedienen / verbeurt hondert guldens / tot twintich stuyvers t'stuck d'een helft tot behoeve vanden Hertoghe ende d'ander vande stadt.

II. Welcke vier Schepenen vanden Peyse / hebben in d'eerste instantie / de kennisse van questien tusschen private partijen / procederende van dootslaghen / vechtinghe / quetsure / vrede / van soeninghen te maecken / van injurien / ende van saecken daer van dependerende / als vande Salarissen vanden Medecijnen / Chirurgijnen / ende dierghelijcke / soo wanneer de cueren spruyten van injurien oft dependentien van dien.

III. Ten ware dat Borghemeester ende Schepenen beliefde uyt eenighe consideratien / de kennisse van eenighe vande voorschreven saecken / in d'eerste instantie t'hemwaerts te nemen oft te houden / ende de selve saecken in heurlieder Collegie / oft opte Woens-daechsche Rolle te laeten bedinghen.

Vande Watermeulen Brugghe.

VIII.

I. DE Dijckgrave / ende acht Rekenaers (houdende heure bancke / gheheeten de Watermeulen Brugghe binnen deser stadt) hebben in d'eerste instantie kennisse van saecken / van de drij Landen ghcheeten Loobroeck / Schijnbroeck / ende Steenborgherweert / ende der dicagie daer ontrent ghelegghen aengaende / manende ende wijsende vander stadt wegen.

II. Welcke drij Landen zijn onverscheyden / binnen der vryheydt vander stadt gheleghen / nae uytwijsen der Caerten / vander selver vryheydt hier voren ghevuecht.

III. Item de beesten / onder de voorsz. Landen gheschut / moeten binnen de stadt van Antwerpen inde bocht ghebrocht worden / ende nerghens el.

Vande Heerlijckheyt vanden Kiele.

IX.

I. DE Heerlijckheyt vanden Kiele is buyten de vesten ende binnen de vryheydt van Antwerpen gheleghen / ende die aldaer ghebooren worden / zijn Poorters van Antwerpen / draghende alle lasten ghelijck andere Poorters.

Item

Item heeft de Stadt aldaer als Heere / hooghe / leeghe ende middele Jurisdictie. II.

Ende wort de Weth aldaer by Borghemeesteren ende Schepenen alle jaer verset oft ghecontinueert / welcke Weth consisteert in twee Schepenen vander stadt in Schependomme van Antwerpen dienende / oft twee oude Schepenen / twee andere vande poorterye / met dry vande ghegoedde aldaer / die daer recht doen ter manisse vanden Drossaert / hen by Borghemeester ende Schepenen ghestelt ende ghegheven / oft in sijn afwesen / van d'outste Schepene. III.

Ende zijn d'Inghesetene aldaer in d'eerste instantie betreckbaer alleenlijck voor de voorsz. Weth vanden Kiele / sonder datse binnen de stadt moghen ordinaerlijck ghearresteert worden / als Ingheseten van Antwerpen wesende. IV.

Item alsoo de Heerlijckheydt vanden Kiele van oudts een besundere Heerlijckheyt gheweest is / inde vryheyt van Antwerpen begrepen / ende naderhandt by de stadt ghecocht / soo ist datmen aldaer onderhoudt alle de selve Costumen ende hercommen diemen daer te voren gheploghen heeft soo in erffenissen / onterffenissen / calengieringhe / als diergelijcke. V.

Vande Syndicalen / diemen heet Seynt-schepenen.

X.

Vande Syndicalen (wesende twelf in't ghetalle / waer af de twee zijn Schepenen der stadt van Antwerpen / twee oude Schepenen / vier vande Poorterye / ende vier van d'Ambachten) worter alle jaer by Borghemeester ende Schepenen een derdendeel vernieut / Te weten / twee vande Schepenen oft oude Schepenen / ende twee vande Poorteren oft Ambachts luyden / in plaetse vande welcken men soo vele andere Schepenen oft oude Schepenen / Poorteren oft Ambachts luyden wederom kiest en stelt. I.

Welcke Syndicalen hebben in d'eerste instantie kennisse van misbruycken ende delicten in't feyt van Overspel / ende van desloratie van jonghe dochters / formatie / oft boelschap / ende des daer aen cleeft : ende wysen ter manissen vanden Hooft-man die by Borghemeesteren ende Schepenen daer toe ghestelt is. De welcke oock accusateur ende Executeur is van alle vonnissen by den voorschreven Syndicalen ghewesen. II.

Van alle welcke saecken competeert oock de kennisse den Borghemeester ende Schepenen / ter accusatie ende vervolghe vande Schouteth : ende moeten uyt bedinght worden daerse eerst begonst zijn / ten ware dat Borghemeesteren ende Schepenen beliefde de saecke voor hen begonst / den voorsz. Syndicalen te committeren / om voor hen gheinstrueert te worden oft anderssins partye t'overhooren ende te vereenighen / op datse connen : oft by ghebreke van dien rapport te doen / om by de voorsz. Borghemeesteren ende Schepenen als dan rechtelijck gheuyt te worden. III.

Sullen oock voortaen de selve Syndicalen in d'eerste instantie kennisse IV.

ende judicature hebben van alle saken / concernerende t'feyt van den houwelijck/ oft de selve gheoorloft zijn ende behooren toegheląten te worden / oft niet / ende van alle t'ghene den houwelijcken staet eenichsins is concernerende / als van saken van divortien ende separatien / ende desser aencleeft.

V. Welcke Jurisdictie vanden Syndicalen in alle de voorsz. saecken haer strecht over alle Inghesetenen vander stadt ende vrijheyt / ende oock over de Marckgraefschap ende Ammannije van Antwerpen.

VI. Ende sullen de voorsz. Syndicalen op den eedt (die sy voortaen in't aencomen van heuren dienst ende officie in handen vanden Borghemeestere ende Schepenen van Antwerpen doen sullen) ten manisse van hemen Hooftman s'vrijdaechs xiiij. nachten tot xiiij. nachten / henne ghenachten houden / ende recht doen van thien uren af voor den noene / ter plaetsen daert den Hooftman ghelieven sal partijen dach van rechte te bescheyden.

VII. Voor de welcke / partijen met een van de Corteroeden deser stadt ghedaecht worden.

VIII. Ende worden henne acten ende actitaten ghehouden by eenen Secretaris oft Greffier deser stadt / oft ander die Borghemeesteren ende Schepenen believe daer toe t'ordineren.

IX. Item in't bedinghen vander saecken / ingheballe datter eenighe rijsen diemen staens voets verbalijcken niet en can beslichten / salmen volghen den treyn van procederen van den Stadthuyse van Antwerpen / midtsgaders in't taxeren/ ende betaelen vande rechtelijcke costen totten eynde vander saechen / op dat niet diversiteyt van den stijl van procederen egheene duysterheyt noch swaricheyt en rijse.

X. Ende soo verre dat in eenich poinct concernerende den stijl van procederen t'zy van versteckisel oft desghelijcke / partye midts redenen begheerde ghereleveert te zijn / sal t'selve moghen versoecken aen Borghemeesteren ende Schepenen/ behoudelijck partije adverse in cas van subreptien ende obreptien haere defensien ter contrarien.

XI. Ende alle vonnissen / t'zy Interlocutoor oft diffinitijf by de Syndicalen (ter manisse als voor ghewesen zijnde) sullen by den Hooftman / Maender ende Executeur niet voorgaende ghewoonlijcke sommatien ende interval van tijde ter executien ghestelt worden / nae den heysch ende tenuer vanden vonnisse / t'zy met decretatie ende vercoopinghe van goeden oft apprehensien van persoonen. Des moetmen in't executeren volghen / den ghemeynen ordre van rechte / soo men doet op den voorschreven Stadthuyse.

XII. Ende indien dat partye hem ter caussen van eenighen vonnisse t'zy Interlocutoor oft Diffinitiff bevonde beswaert / sal daer van moghen binnen thien daghen naer datum vande pronunciatie van dien aen Borghemeestere ende Schepenen appelleren.

XIII. Des moet d'Appellant / t'zy binnen de voorsz. thien daghen oft binnen de xl. daghen / nae t'vonnisse / zijne appellatie verheffen / ende alsoo feytelijck in handen vanden Greffier vander Cameren sequestreren de pene van ses guldens/ ingheballe t'vonnisse maer en waer Interlocutoor / ende twelf guldens waert provisioneel oft anderssints diffinitijf / ende voorts met een Corteroede

roede versuecken dat de voorschreven Syndicalen t'proces in handen van Borghemeestere ende Schepenen over brenghen.

XIV. Welcke penen worden gherestitueert / ende partije weder ghegheven / inghevalle t'vonnisse daer van gheappelleert is / werde verclaert qualijcken ghewesen / ende daer aff wel gheappelleert te zijn. Anderssints blijven de ghesequestreerde penen verbeurt tot behoeve vande Camere vande Syndicalen.

XXV. Ende salmen de voorsz. saecken van appellatien bedingen voor Borghemeester ende Schepenen / ter plaetse / tijde ende inder manieren / daer en soo men ghewoonlijck is ander appellatien van Subalterne bancken te bedinghen.

Van t'Consulaet vande Natie van Portugael.

XI.

I. DE Consuls vande Natie van Portugael hebben binnen deser stadt Judicature in Civile saecken / aengaende de questien tusschen de Supposten vande selve Natie.

II. Item vande vonnissen by de voorsz. Consuls ghewesen / moet gheappelleert worden aen Borghemeester ende Schepenen.

III. Ende de vonnissen daer af niet en is gheappelleert / moeten by den Amptman deser stadt ter executien ghestelt worden / naer voorgaende sommatie / noch min noch meer dan oft de selve vonnissen by den Wethouderen alhier t'zijnder manissen ghewesen waeren.

Vande hooghe Vierschare / ende wat saecken men aldaer handelt.

XII.

I. DE voorschreven Vierschare wordt ghehouden ende t'elcken daghe van rechte ghebannen als hooghe Vierschare des Hertoghs van Brabant / ter ghewoonlijcker plaetsen / oft elders binnen de Borcht daert den Heeren believt.

II. Item alle ghevanghene om criminele saecken / daer lijf oft leth aen hanght worden bericht by den Schouteth / oft in absentie oft siecte dessels by den Onderschouteth in de voorsz. Vierschare / ter presentien van Borghemeester ende Schepenen / de welcke aldaer ten minsten over de helft in ghetalle wesen moeten.

III. Ende hoe dat de ghevanghene vermach den dach vander Vierscharen t'anticiperen / ende den Officier doen daghen in Collegie voor Borghemeesteren ende Schepenen / omme aldaer sommierlijck kennisse te doen nemen / weder de saecke te Vierscharen behoort bedinght te worden / oft niet / wordt onder den Tijtel van Oorvrede ghesept.

IV. Maer andere saecken daer eenighe andere arbitrale correctien toestaen / ghesse-

gheesselinghe / bannissement / schavotteringhe oft pecuniarie breucken / moghen by Borghemeester ende Schepenen heurlieder Collegie-camer ghetracteert ende ghedecideert worden.

V. Worden inde voorschreven hooghe Vierschare oock gheheyscht / bedinght ende ghewesen / saecken van Oorvrede / ende Purgien crimenele: worden oock aldaer ghedaen Purgien civile / diemen heet Affdaginghen oft Verreyckselen metter clocken / Emancipatien / Creatien van Poorteren: uptwinninghen van goeden / van debiteuren / by sommiere procedure.

VI. Maer soo wanneer datter op eenighe verreyckselen oft affdaginghen / oft oock op eenighe uptwinninghen aldaer stoornisse oft calaingie ghedaen wordt / eer dat partije daer in volcomen is / soo wordt de saecke op't Stadt-huys voor Amptman / Borghemeester ende Schepenen ghelijck andere civile saecken / in contradictoiren gherechte bedinght / ghewesen / ende voort ter executien ghestelt.

VII. Item worden d'uptwinninghen inde voorsz. Vierscharen ghedaen ter manissen vanden Amptman (oft vanden Schouteth als sijnen Substitupt daer toe ghecommitteert) ende ter presentien ende wijsen van Borghemeester ende Schepenen / ende oock ten bewijsen vanden Clerck des voorschreven Amptmans.

VIII. Welcke Clerck des Amptmans alle d'Acten ende Vonnissen van evictien te boecke stellende / ende daer af extracten uytgheven de / ende teeckenende / de welcke oock by den voorsz. Amptman worden ter executien ghestelt.

IX. Item van vonnissen inde voorsz. hooghe Vierschare ghewesen / het zy crimenele oft civile / en valt egheene Provocatie / Appellatie / noch Reformatie. Ende wat macht oft effeckt / vonnissen van uptwinninghen zijn hebbende / wordt naerder ghesegt onder den Tytel Van t'vervolgh van arresten ende uytwinninghen vanden goeden ter Vierscharen, ende elders.

Van Criminele saecken ende wien d'Apprehensie ende d'Actie toecomt.

XIII.

I. In den eersten / de Schouteth ende Onderschouteth ende sijne Dienaers oft ghesworen Colffdraghers / competeert eenighe mis-dadighe aen te tasten / ende te vanghen.

II. Ende vermoghen de voorsz. Officiers jemanden inde munte vanghen / al waert oock een vry munter / om stucken daerom lijff / leth oft minckinghe van leden mochte verbeurt oft verdient zijn / ende moet sulcke ghevanghene voor Borghemeesteren ende Schepenen deser stadt te rechte staen.

III. Maer by ghebreke vanden Schouteth / Onderschouteth oft henne Dienaers / soude een jeghelijck vande Borgheren ende Inghesetenen vermoghen eenighe misdadighe die opt feyt bevonden worden / aen te tasten / houden / ende terstont leveren in handen vanden voorsz. Schouteth oft van sijnen Dienaers / oft opt ghevanckenis-huys alhier.

IV. Item een privee persoon en vermach niet criminelijck t'ageren tot openbare

bare straffinghe oft punitie van een misdadighe / noch oock eenighe populares actiones intenteren pro inter-esse publico, maer moet de Schouteth oft Onderschouteth t'selve van zijne officie weghen doen / metten welcken een privaet persoon / gheinteresseert zijnde / mach hem voor sijn interest inde saecke vueghen / om de selve te helpen instrueren ende gade slaen.

Maer in saecken van Injurien vermach een yeghelijck voor sijn particulier interest t'ageren / daer ende soo dat behoort. V.

Item de Schouteth van Antwerpen en mach egheene Poorteren vanghen noch aentasten / alwaer hy by yemanden bedraghen / soo verre hy is staende tot goeden name ende fame / ten zy midts redenen / ende dat by consente van Borghemeester ende Schepenen der selver stadt. VI.

Insghelijckx de Schouteth / Onderschouteth noch sijne Dienaers en moghen eenen Poorter van Antwerpen / noch oock Inghesetene vander Stadt sine domicilie met sijne familie binnen der selver stadt oft vrijheyt houdende voor Criminele saecken binnen sijnen huyse niet vanghen oft uyt den huyse halen / ende op den steen leyden: Ten zy dat het selve ghesciede by expresse voorgaende oorlove ende consente van Borghemeester ende Schepenen / de welcke eerst ende al voren / eer sy sulck consent den Heer oft Officier moghen gheven / hen moeten informeren vanden state ende gheleghentheyt der saecken / oft misdaet desselfs Poorters oft Inghesetenen / ende indien sy bevinden dat de saecke oft delickt groot ende swaer ghenoch is / om eenen Poorter oft sulcken Inghesetenen binnen sijnen huyse te vanghen oft daer uyt te halen: Als dan consenteren de Wethouderen / dat de Heere oft Officier die persoonen als dan binnen heuren huyse moghen vanghen / ende daer uyt halen / ende op den steen oft ghevanckenis legghen / maer niet eer. VII.

Item en vermoghen de voors. Schouteth oft Onderschouteth / noch heure Dienaers in egeen Poorters oft Inghesetene huys comen oft gaen / noch eenighe huyssoeckinghe doen / noch om Civil / noch om Crimineel: Ten ware in oneerlijcke huysen / plaetsen / oft oock in herberghen / voorder dan de voors. Poorter oft Inghesetenen / oft sijne huysvrouwe / oft familie in sijn absentie en believt / ten sy by consente van Borghemeester ende Schepenen / ende in heurlieder presentien / oft ten minsten van twee Schepenen by hen daer toe gheordineert. VIII.

Item hoe datmen egheenen Poorter oft Inghesetenen deser stadt by informatie preparatoire / ondersoeck oft andere weghen / en vermach te bedwinghen om hem selven oft yemanden anders te vroeghen oft belasten / oft teghens hem selven te deponeren / wordt naerder ghesegt onder den Tytel Vande binnen Poorters. IX.

Item de Heer oft Officier en mach eenen Poorter oft Inghesetenen ghevanghen wesende / inde dieff-putten oft op den steen beneden niet setten / doen / oft laten setten: maer moet den selven ghevanghen laten sitten / op de Poorters-camere / metten andere ghevanghenen / soo verre sy machtich ghenoech zijn den cost aldaer te doen / ende te betaelen t'recht vanden steen. Ende indien zy niet machtich ghenoch en zijn heuren cost te betaelen / noch vrienden / noch maghen en hebben / die den selven cost voor heur betalen willen / oft borghe daer voor blijven: Als dan moet d'Officier dien Poorter X.

ende

ende Inghesetene setten boven der aerde op den ghemeynen Steen ter Aelmoessen / sonder den selven in eenigher manieren beneden oft onder d'aerde te moghen stellen / Ten waere dat de selve Poorter oft Inghesetten om eenich enorm delickt ghevanghen waere / oft op-loop / rumoer / fortse / oft rebellie op den steen / oft binnen de ghevanckenisse aenden Steen-weerder / buyten oft binnen sluyter / oft aen yemanden anders / van't huys-ghesin oft familie vanden Steen / oft aen ander ghevanghene dede / oft andere merckelycke ende onbehoorlijcke insolentien bedreve / in welcken ghevalle d'Officier den ghevanghen wel soude moghen beneden doen setten / Altijdts nochtans by advise van Borghemeester ende Schepenen die hen daer op eerst moeten informeeren / ende dat alleen / naer dat de voors. Wethouderen daer toe consent ende believen ghedraghen hebben / maer niet eer / ende dat oock niet langher / dan den selven Wethouderen naer gheleghentheyt der saecken goet dunckt.

XI. Item als de Schouteth oft ander Officier eenighen Poorter oft Inghesetten, fixe domicilie houdende / binnen der stadt oft vrijheyt / by consente als voren ghevanghen / ende op den Steen ghelept heeft / alsdan is d'Officier schuldich alle dessels ghevanghene goeden / brieven / boecken / stucken / ende huysraet / binnen zijnen huyse wesende / rechtelijcken te inventarieren in presentien van twee Schepenen / by eenen ghesworen Secretaris oft Clerck vanden bloede / ende dien Inventaris ghemaeckt zijnde / moghen de huysvrouwen oft andere vrienden / maghen oft medeghesellen / in societeyte vanden selven ghevanghen zijnde / die gheinventarieerde goeden verborghen / mits sufficiente cautie daer voren stellende / ende die cautie ghestelt zijnde / moet de Heer ende Officier mitsgaders zijne Dienaers uyt des selfs ghevanghenen huyse gaen ende daer uyt blijven ten eynde toe vander saecken.

XII. Item als yemant ghevanghen wort van saecken den lijve aengaende / is d'Officier oft Schouteth schuldich by den Clerck vanden bloede oft andere wettighen persoone te doen maecken Inventaris / ende beschrijven al het ghene dat de selve ghevanghen over ende by hem heeft.

XIII. Ende als de Schouteth yemant vanght die d'lijf verbeurt heeft / ende naerder handt ter Iustitien met recht ende vonnisse ghebrocht wordt / daer eenich ghelt onder bevonden is / het zy gout oft silver / d'welck men niet en weet wien dat het toe behoort / anders dan den selven delinquant / ende dattet egheene Crediteuren en zijn / dier actie op pretenderen / sal in dien ghevalle t'selve ghelt gheinventarieert worden / ende voortaen den ghevanghen blijven tot zijn onderhout / ende om ander oncosten daer mede te verballen / Soo verre nochtans de ghevanghen ter doot ghebrocht wesende / ghenoch achterlaet om alle sijne schulden te betalen / sal in dien ghevalle de weerde vanden voors. gheinventarieerden ghelde over hem bevonden / (overschietenden boven alle schulden) worden ghedistribueert / te weten vanden gouden ghelde tot behoeve vanden Schouteth / ende vanden silveren ghelde / tot behoeve vande Dienaers / die den selven boven ende in't ghevanckenis ghebrocht hebben. Wel verstaende dat de Crediteuren altijt gheprefereert worden voor den Schouteth oock voor den Dienaers oft apprehenseurs vanden selven misdadighen.

XIV. Item de Heer / de Drossaert van Brabandt / noch egheen Officier / oft yemandt

yemandt anders van ons G. Heeren weghen en moghen egeene ghevanghenen vueren upter stadt / noch oock uyt het March-graefsschap oft quartier van Antwerpen / soo verre sy daer in ghevanghen hebben ghweest / maer moeten eenen yeghelijcken recht doen ter bancken daer hy te rechte behoort / oft ghevanghen is ghweest.

Ende de voorf. Drossaert van Brabandt oft andere Officiers / hebbende alhier eenighe ghevanghene ghebrocht van buyten op den Steen / en moghen den selven daer niet langher laeten sitten / dan xxiiij. uren sonder consent van Borghemeester ende Schepenen. XV.

De Drossaert van Brabant noch yemandt anders van ons G. Heeren oft vander hoogher Heerlijckheydt weghen / en moghen egheene aentast / bewindt / accussatie oft maninghe hebben binnen der stadt oft vryheydt van Antwerpen / in saecken Crimineele noch criem smaeckende / met des daer aencleeft / dan de Schouteth van Antwerpen / oft zijnen Onderschouteth ende heure ghesworen Colfdraghers alleene / ghelijck oock ghesegt is onder den Tytel Van d'officiers ende heure Iurisdictie. &c. XVI.

Item de Schouteth noch Amptman en moghen egeene misdadighe oft schuldenaren ghelepde gheven / sonder consente vanden ghenen dien hy misdaen heeft / oft schuldich is / emmers daer by de Crediteur oft gheoffenseerde eenichsins gheinteresseert soude moghen wesen. XVII.

Item de ghesworen Colfdraghers zijn schuldich op haren eedt den Schouteth ende Borghemeester te cundighen ende aen te brenghen de enorme delicten die binnen de stadt oft vryheydt van Antwerpen ghebeuren / alsoo saen als die tot heurder kennisse ghecomen zijn: Al ist dat zy de delinquanten niet en kennen ofte en weten te noemen / op dat de Heeren daer aff ende op terstont moghen doen nemen wettighe informatie / ende daer in provideren nae ghelegentheyt vander saecken. XVIII.

Ende soo wanneer eenich swaer delicht gheperpetreert is / ende men niet en weet wie die dat selve zijn die dat ghedaen hebben / het zy een oft meer: Als dan roept men voorts alle de ghene die t'selve ghedaen / doen doen / helpen doen / oft raedt daer toe ghegheven hebben / dat zy hen daer af comen verantwoorden voor Schouteth / Borghemeesteren / ende Schepenen vander stadt / daer toe datmen hen ghelept gheven mach. XIX.

Ende op datmen soude moghen comen totter kennisse vanden ghenen die sulck misdaet moghen ghedaen hebben / soo is men ghewoonelijck ende vermachmen te ghebieden / dat ingheballe yemandt van de complicen ende ghesselschap wesende / ende hem des ghemoeyt hebbende / t'selve comt te kennen gheven / denuncieren ende aenbrenghen sijne complicen / dat hy vanden delicte ende feyte ontslaghen sal wesen / ende impuniteyt van dien ghenieten / ende daer af wesen vry ende gheabsolveert ten eeuwighen daghen: Ende ingheballe dat sy metter derder proclamatie ten gheprefigeerden daghe ende tijde alsoo niet en comparéren in persoon / om hen te verantwoorden / als dan worden de delinquanten allegader met heure complicen ten eeuwighen daghe ghebannen / op hen lijf / oft anderssints nae ghelegentheyt vanden delicte. XX.

Men is oock als dan ghebiedende / dat een yeghelijck die van sulcken mis- XXI.

daet

daer weet te spreecken / oft yemandt vanden handtdadighen kendt / schuldich sal wesen 'tselve te comen segghen ende condighen den Heere / op de pene soo verre daer af yemandt wetende / oft oock de quaet-doenders gheherbergbt oft ghelogheert hebbende / t'selve terstont den Heere niet te kennen en gheeft / datmen de selve sal houden voor fauteurs van sulcken delicte / ende voor sulckx straffen.

Van scherpe Examinatie oft Torture.

XIV.

I. DE Schouteth van Antwerpen en mach egeen Poorter van Antwerpen / het zy buyten oft binnen Poorter / egeenssints ter bancken ende scherpe examinatie leggen oft brenghen / 'ten zy dat eerst ende al voren by den ghemeynen Breeden Raedt vander stadt daer in worde ghecon-senteert / ende daer na oock met Schepen vonnisse inde Vierschare ghewesen worde / datmen den ghevanghenen ter bancken leggen sal.

II. En mach oock de voorschreven Schouteth niemant ter bancken brenghen oft pijnighen / al en is hy gheen Poorter vander stadt / sonder consent van Borghemeester ende Schepenen: De welcke eer zy t'selve den Schouteth moeten consenteren / moeten sommierlijck gheinformeert zijn vande delicten die de gheaccuseerde soude moghen ghedaen hebben / Ende soo verre sy sufficiente indicien teghens den gheaccuseerden bevinden / Soo willecoren ende accorderen de Wethouderen (oock buyten de Vierschare / ende al eer de ghevanghen ter Vierscharen ghewеest is) den Schouteth als dan / dat hy dien mach pijnighen ende brenghen ter scherper examinatien / ende wort 'tselve consent ghehouden / al oft dat met vonnisse van Schepenen alsoo ghewesen ware.

III. Item al ist soo / dat eenich persoon Poorter zijnde / oft andere / ghewesen is ter scherper examinatie / oft dat de Schouteth vanden Wethouderen als boven / eenich consent heeft gheobtineert / om eenighe misdadighe te moghen pijnighen / dien vonnisse oft consent niet teghenstaende en mach de Schouteth dien persoon niet pijnighen oft scherpelijck examineren in gheender manieren / dan ter presentie van de Wethouderen / emmers ten minsten van twee Schepenen / daer toe byde Weth ghecommitteert: Ende en mach de selve Schouteth dien persoon niet anders oft langher pijnighen / dat den Wethouders (daer present zijnde) goet dunckt.

IV. Item de confessien ende bekentenissen die eenighe misdadighe ghedaen heeft inder torturen oft daer buyten inder ghevanckenisse / soo verre hy die doet in stricter hachten zijnde / oft elders binnen den steene / al ist oock in presentie van Schepenen / alle die confessien by hem alsoo ghedaen / en connen oft en moghen hem niet prejudicieren / ten zy dat hy compareert voor Schepenen van der stadt / buyten den steen oft ghevanckenis / ende oock buyten de Borcht aldaer / ende doe de confessien voor Schepenen onder den blauwen hemel / ende buyten alle hachten ende banden van ysere / uytghenomen in't criem van luxurie teghens naturere. Ende de confessien ende verlijden / die de misdadighe aldaer soo buyten de Borcht

Borcht doet voor Schepenen / worden gheacht ende ghehouden voor wettighe bekentenissen / ende doet men daer uyt recht ende Justitie nae ghelegentheydt vander saecken.

Vande forme van procederen ter Vierschaeren / ende vande betichtinghen ter Criminele saecken.

XV.

I. In den eersten / soo wanneer dat yemandt ter caussen van eenich criem ghevangen is / soo is men ghewoon in presentie vanden Schouteth oft Onderschouteth ende twee Schepenen / den selven t'examineren / sonder datmen nochtans vermach den ghevanghen te bedwinghen te doen eenich verkleeren besunder niet onder eedt.

II. Item de Schouteth oft Onderschouteth met de Schepenen / moeten alle weken des vrijdaechs compareren inde Borcht inde hooghe Vierschare ons G. Heeren des Hertoghs van Brabant / ende bannen aldaer Vierschare / om eenen jeghelijcken begheerende recht ende justitie aldaer ghedaen te worden, soo naerder hoogher Vierschaeren recht behoorde. Des moet een ghesworen Dienaer oft Colfdragher / by voorgaende oorloff oft consent vanden Borghemeester / altijdt alsmen Vierschaer houden sal / eerst ende al voren / eermen de Vierscharen bannen mach / omghedraghen hebben den horen / ende al om aende poorten ende cruys-straten / vanden Borcht gheblasen ende ghecondicht hebben / openbaerlijcken eenen yegheliick / datmen Vierschare houden sal, op dat een jegheliick diet believt / aldaer mach comen / ende aenhooren het recht ende Justitie / diemen alder doende is / op dat niemant en soude connen ghesegghen / datter eenighe simulatie inde administratie vanden Vierscharen recht / soude connen oft moghen ghebeuren.

III. Ende gaen de Wethouderen alsdan vanden Stadt-huyse aff naerder Vierscharen solemnelijck voorgaende de Corte-roeden met de roeden in heur handt / ende volghen alsdan eerst de Schouteth ende Borghemeester / ende voorts alle d'andere Schepenen / nae heuren ouderdom vanden eedt.

IV. Ende die alsoo al t'samen inde Vierschaeren ghecommen ende ghesetenzijnde / soo maent de Schouteth den Borghemeester / Oft den dach soo verre ghegaen is, dat hy Vierschaere bannen mach. Ende de Borghemeester ghemaent zijnde / vraecht eerst oft den horn om gheweest is. Ende nae dien de Dienaer die den horen om ghedraghen heeft / antwoort / dat Iae, soo wijst de Borghemeester / dat den dach soo verre ghegaen is, dat hy Vierschare bannen mach, om een jegelijcken recht te doen, soo naerder hooger Vierscharen recht behoort. Ende wordt daer naer de Vierschaere by yemanden vanden Advocaet ghebannen / segghende / dat hy de Vierschaere bandt van weghen ons G. Heeren des Hertoghs van Brabant, om eenen jegelijcken recht ende justitie t'adimini-

t'admiſtreren dict verſoecken ſal, naer der hoogher Vierſcharen recht, verbiedende dat niemandt en ſpreke dan by oorlove ende met rechte, ende oft hy anders dede, dat die ſal worden gecalengiert. Ende datter Vierſcharen gebanne is wordt gheleght ter kenniſſen van Borgemeeſter ende Schepenen. Wort oock daer by ghevoeght / die recht van doen heeft, dat hy ſpreke, d'welck gheſchiet openbaerlijck ten aenhooren van een yeghelijcken.

V. Ende als dan seght den Schouteth (thoonende met zijn roede op den ghevanghen / staende opghehouden teghens hem over) Ick vertoone my tegens dyen knape. Ende alsdan seght de Taelman oft Advocaet / Heer Schouteth hy houdt hem voor verthoont. Ende daer naer seght de Schouteth: Ick ſegghe hem op ende aen dat, &c. verhalende aldaer mondelinghe zijne feyten / ende aenſprake metter concluſien.

VI. Item men en mach gheen Vierschare bannen oft houden om recht te doen / ten zy dat aldaer present zijn den meestendeel vande Schepenen / ende wanneer dat Rechtdach is / oft datmen Vierschare schuldich is te houden / soo verre daer niet Schepenen ghenoech en zijn / om volle Vierschare te bannen ende te houden / soo maent de Schouteth oft Dienaer in zijn absentie / als voor / de Schepenen (die aldaer ten minsten twee in ghetale present moeten sitten inde Vierschaere ten behoorlijcken tyde ende ure) oft hy Vierſchaere bannen mach &c. Waer op een vande Schepenen antwoordt / dat zy midts den crancken ghetale van Schepenen alle ſaecken continueren tot den naeſten daghe. Ende worden alsoo alle saecken opghehouden / sonder preiudicie van yemants recht. Maer al ist datmen midts den cleynen ghetale vande Schepenen gheene volle Vierschaere ghehouden oft ghebannen en can / dien niet teghenstande moeten alle de ghevanghen ende partyen in't crimen procederende / ende wiens dach van rechte als dan dienende is / aldaer present zijn / ende compareren / al oft men volle Vierschaere hiel ende die ghebannen hadde / opte verbeurte vander instantie.

VII. Ende soo wanneer den meestendeel vande Schepenen inde Vierschare compareren / ende dat de Vierschare ghebannen wort / als voor / soo worden aldaer eerst bedinght de saken criminele vande ghevangenen die van s'Heeren weghen ghevanghen zijn.

VIII. Item alle de ghene die binnen dese stadt aengetast ende ghevanghen worden / t'sy om criminele oft civile sacken / moet de Schouteth oft partye respective richt ende aensprake doen binnen den derden daghe / goets tijdts voor der noene naer sijne apprehensie / Oft anders moet de ghevanghen ghewesen worden costeloos ende ſchadeloos vander haechten ontſlaghen, sonder datmen den ghevanghenen mach bedwinghen den Schouteth onverlet te stellen. Ende naer dat de ghevanghen alsoo ghewesen is / om sleghen vander apprehensien zijns persoons / soo heeft de selve ghevanghen veylicheyt den tijt van vierentwintich uren / sonder dat de Schouteth oft Onderschouteth / oft partye / binnen dien tyde inde stadt oft vryheydt der selver / hem meer moghen aentasten / arresteren oft vanghen: Maer als de ghevanghen by zijnen eyghenen consent den Heeren heeft overlet ghestelt voor Schepenen / oft dat partye ghevanghene / heeft apprehendant oft Arrestant uytstel vanden voorſ. tijdt gheconsenteert / tot op eenen anderen sekeren

ren gheleghen daghe / by hem den Heer oft partye gheaccordeert / in dien ghevalle en loopt den Heer oft partye egeenen tydt / ende en derft den ghevanghen niet eer aenspreken dan tot alſulcken daghe / als by den Heer oft partye heeft onverlet gheſtelt ende dach ghegunt. Ende men moet jeghens eenen ghevanghen Poorter / des begheerende / recht doen / van derden daghe / ten eynde toe vander ſaecke / ten waere de Schepenen anders mits redenen ghelieſde t'ordonneren.

IX. Maer jeghens anders egeen Poorters / om criminele ſaecken ghevanghen zynde / bericht weſende binnen den derden daghe als voren / moetmen voorts procederen van acht daghen tot acht daghen / ten waere dat de Heer oft partye / ende de ghevanghen ſelve langheren oft corteren dach malcanderen accordeerden / ofte dat by de Schepenen anderſſints inde Vierſchare waere ghewesen gheweeſt.

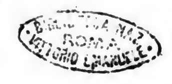
X. Insghelijcx ſoo wanneer dat de Heer criminelijck oft partye om oorvrede oft van andere dierghelijcke actien yemanden ter Vierſcharen heeft aengheſproken / in dien d'aenlegghet verſuymt telcken daghe dienende zijn partye dach te doen beſcheyden / oft dat hy eenighen dach van rechte laet overgaen ſonder te comparreren / ende ſijne acte van dien daghe te doen ende te volbrenghen / oft den ghevanghen ten competenten daghe / duerende der ghebannen Vierſchare / verſuymt te rechte te brenghen oft doen brenghen / in allen dien ghevallen moet de Verweerder oft ghevanghen midts der omiſſien ende neglighentie des Aenlegghers als dan quyt ende gheabſolveert ghewesen worden vander inſtantien / ende vander hachten weſen ontſleghen / ende oock veylicheyt hebben den tijt van vierentwintich uren / ſonder dat hem de Schouteth oft partye binnen dien tijde in de ſtadt oft vryheyt der ſelver ſoude moghen aentaſten oft vanghen.

XI. Ende ſoo wanneer eenighe ſaecken ter Vierſcharen wordt uytgheſtelt ad menſem, wordt t'ſelve verſtaen vanden vierden vrydach daer naeſt volghende / Ende tot twee maenden uytgheſtelt zijnde / wordt verſtaen vanden achtſten vrydach daer naeſt volghende. Maer ſoo wanneer de ſaecken wordt uytgheſtelt ad tres menſes wordt verſtaen vanden derthienſten vrydach daer na volgende / ende ſoo voorts vanden halven jaere / neghen maenden ende eenen jaere / rekenende d'jaer tot twee-en-vijftich weken.

XII. Item moeten inde voorſz. Vierſchare alle ſaecken criminele verbalijck bedinght worden / behalvens datmen de feyten mach overgheven in gheſchrift / om de ghetuyghen daer op t'examineren / maer anders niet / ten ware dat partyen anderſſints conſenteerden / oft by vonniſſen anderſſints gheordineert waere.

XIII. Item de Schouteth hebbende verbalijck verhaelt de feyten ende delicten / daer mede hy den ghevanghene wilt betichten ende capitalijck belaſten / willende naerder geinformeert zijn vander waerheyt van den delicte / ende weten de complicen ende andere die van het criem daer af hy den ghevanghene aengheſproken heeft / culpabel zijn / neemt concluſie preparatoire / ten eynde dat dien Knape ſal worden ghewesen tot ſcherper examinatien.

XIV. Ende als de Schouteth ghenoech gheinformeert is vanden delicte / ende



dat hy stoff ghenoech heeft om capitalijck te concluderen / soo neemt hy teghens dien knape ende ghevanghene conclusie upt de feyten by hem verbalijck verhalt / Ten eynde dat dien knape sal hebben verbeurt zijn lijf ende goedt tot des Hertoghs behoeff, ende dat hy over den selven sal rechten, ende doen rechten, ghelijck men over sulckdanige misdadige schuldich is te doen, protestereede te blijven op sijn gheheel van alle andere mes-usen, delicten ende niuwicheden, die tot zijne kennisse noch ter tijdt niet ghecomen en zijn.

XV. Ende mach ooch de Schouteth sijne aenspraecke ende conclusie deylen ende dat doende alternative teghens den ghevanghen concluderen / t'zy capitalijck oft anderssints, tot alsulcke correctie als men bevinden sal na de gelegentheyt vander saecken te behooren.

XVI. Op welcke conclusie wort den ghevanghene dagh ghegunt om t'antwoorden tot alsulcken daghe ende termyne / t'sy tot den derden daghe oft acht daghen / oft tot eenen anderen daghe / als Borghemeester ende Schepenen bevinden te behooren / Behalvens nochtans soo wanneer het criem oft delict daer mede de ghevanghen capitalijck gheaccuseert wordt / seer enorm is / ende datter Schepenen kennisse ende confessie vanden ghevanghen af is / soo wordt als dan den dagh van berade den ghevanghen afgheslaghen / ende gheordonneert terstont t'antwoorden.

XVII. Om welcke antwoorde ende defensien te doen / wort in alle criminele saken / hoe enorm dat het feyt ooch soude moghen wesen / den ghevanghene eenen Advocaet ghegheven / oft toeghelaten te nemen / met den welcken hy hem mach beraeden / welcken Advocaet ooch gheconsenteert wordt hem te verantwoorden / oft anderssints de saecke van wege des ghevangene te bedinghen.

XVIII. Ende indien de ghevanghen als dan antwoordt by ontkennen, soo wordt de Schouteth ghewesen ten thoone: ende de Schouteth manende hoe hy sijnen thoon sal leyden, soo wijst de Borghemeester / dat de Schouteth sal schuldich wesen sijnen thoon aff te leyden by wettighe persoonen, die sullen sweeren dat sy segghen sullen de gherechte waerheydt, van't gene sy sullen ghehoort ende ghesien hebben, daer mede sy by ende aen hebben gheweest, ende dat hen kennelijck is. Soo moet hen Godt helpen. Ende zijnt Schepenen van Antwerpen, sal hyse manen op den eedt die sy in't aencomen van heuren Schependomme ghesworen hebben, dat zy overleggen alsulcken verlijdt als zy onder hebben: Soo maent de Schouteth die over het verlijdt ghestaen hebben / dat sy op den eedt tot heurlieden officien van Schependomme ghedaen, overlegghen alsulcken verlijdt, als sy van sulcken ghevanghen onder hebben, ende in heure presentie ghedaen is, die als dan overgeven de confessie in handen vanden Borghemeester: ende die voorts ghegeven zijnde in handen vanden Greffier vander Vierschaere / soo wort t'selve verlijdt aldaer openbaerlijck gelesen / ten aenhooren van eenen jeghelijcken: ende t'selve ghelesen zijnde / soo maent de Schouteth de Schepenen, die t'selve verlijt overgheleyt hebben, op den eedt als voren, oft soo hem kennelijck is, die daer op antwoorden: Iae.

XIX. Ende oft ghebeurde dat de Schepenen oft een van hen die over t'verlijdt ghestaen hebben / sieck / absent / oft middelertijdt verlaten waere van sijnen dienst / soo moet het voors. verlijdt by de selve overghelegt worden in handen

van

van andere twee Schepenen / met verclaringhe onder eedt / dat het is d'eyghen verlijdt des ghevanghen / alsoo by hem ghedaen: welcke Schepenen dat alsoo ontfanghen hebbende / moeten t'selve ten daghe dienende / inder manieren hier voren verhaelt overleveren.

XX. Van welck verlijdt en wordt den ghevanghen noch zijnen Advocaet egeene copye ghegunt / dan wordt 'tselve aldaer alleenlijck by den Greffier vander Vierscharen (wesende een vanden Secretarissen deser stadt) openbaerlijck ghelesen

XXI. Ende als dan soo sustineert de Schouteth / wt redenen, dat hy seyt volcomelijck van sijne feyten en intentie getoont te hebben dat hem sijne conclusie sal aen gewesen worden. Ende na dien de ghevanghen by sijnen Advocaet verbalijcken teghens den thoon oft verlijdt heeft ghereprocheert / ende dat de Schouteth daer teghens oock verbalijck heeft ghesalveert / soo maent de Schouteth wederom den Borghemeester / om recht ten principalen.

XXII. Ende 'tselve ghedaen zijnde / soo vertrecken de Borghemeester ende Schepenen ter zijden op een camer aen de Vierschare staende / die d'aensprake ende t'verantwoorden / midtsgaders het verlijdt ende bekentenisse vande ghevanghene anderwerf oversien / ende oock letten op de sake / ende bedinghde van partijen / ende delibereren wat behooren sal ghewesen te worden: Ende indien als dan bevonden wordt dat de Schouteth ghenoech ghetoont heeft van zijne intentie / de Borghemeester ende Schepenen wederom ghesetten zijnde inder Vierscharen / soo wort de Borghemeester by den Schouteth wederom ghemaent / om t'vonnisse te wetten dat hy ghemaent heeft / Ende de Borghemeester den Schouteth vraghende / oft hem belieft te hooren van 'tghene des hy hem ghemaent heeft, ende de Schouteth antwoordende met dese woorden / spreeckt dat recht is, soo wijst de Borghemeester den Schouteth volcomen van sijnen vermete, ende dat de Schouteth vraghe d'andere Schepenen of zij's volghen: Welcken achtervolghende / vraecht de Schouteth d'andere Schepen / die aldaer sitten / hen noemende met heure namen ende toenamen / by ordene / ende elck van hen / of sij's volghen, ende elck van hen antwoordende Iae. wort de ghevanghen (alsoo ghecondemneert zijnde) wederom op de ghevanckenisse ghestelt / ende des anderen daechs gheexecuteert.

XXIV. Maer als de ghevanghene dach van berade ghegunt ende ghegheven wordt / oft dat in de sake / tusschen de Schouteth ende ghevanghen soo verre gheprocedeert is / dat de Schouteth oft oock den ghevanghen / oft partye ghewesen zijnde ten thoone / heuren thoon willen afleyden by levende ghetuyghen: soo moeten de ghetuyghen ghedaecht worden by eenen ghesworen Colfdragher om te compareren inde Vierschare / ende aldaer heuren eedt te doen / ende dien navolghende / moeten alle de ghetuyghen die de Heer in't criem / oft partye in materie van onvrede oft diergheljjcke sake criminele produceren wilt / compareren in persoone met blinckende aenschijn inde voorschreven ghebannen Vierschare / ende doen aldaer in presentie vanden ghevanghen tot zijnen aenhooren / den behoorlijcken eedt / de welcke hem ghestaeft wort by den Schouteth / die openbaerlijck sweeren van t'gene des men hen vragen sal, en partijs aen hen gedragen heeft, datse sullen seggen de beste waerheyt van 'tgene dat zy gesien ende

ende ghehoort, daer zy mede aen ende by gheweest hebben, ende dat hen kont ende kennelijck is. Soo moet hen Godt helpen. Ende worden alsdan de ghetuyghen by name ende toename opter Vierscharen boeck byden Greffier opgheteeckent / ende daer na gheexamineert / ende overhoort op den Stadthuyse by Schepenen daer toe ghecommitteert.

XXIV. Ende nae dien de Schouteth ende partye hennen thoon by levende ghetuyghen hebben afghelept / ende anderssints hun bescheet hebben overghegheven / ende dat sy hebben ghesloten van thoon / Soo worden de depositien vande ghetuyghen openbaerlijck aldaer ghelesen / daer af partyen voortaen sal ghegeven worden copye / om by hen respectivelijck ghereprochecrt / ende ghesalveert ende voorts t'proces ghestelt te worden in state om wijsen: Ende t'selve ghedaen zijnde / soo wordt vander officie ende partyen weghen / recht beghecrt ende gheheyscht / ende maent de Schouteth voorts om vonnisse.

XXV. Ende mach d'Advocaet die de saecke openbaerlijck bedinght heeft / het proces furneren / ende den Inventaris onderteeckenen / sonder andere procuratie daer toe te hebben.

XXVI. Ende soo verre den Schepenen belieft hen naerder op de saecke te beraden / ende te letten / als dan mach de ghene die dat vonnisse ghemaent is / t'selve vonnisse voordsten ende houden in advyse / tot op eenen anderen termijn oft vierschaer-dagh / naer ordonnantie vanden Schepenen / Ende ten selven uytghesetten daghe maent ende heyscht de Schouteth den Borghemeester oft Schepen / dien dat vonnisse ghemaent is / anderwerff vonnisse om recht daer op ghedaen ende gheuyt te worden. Ende indien dat de Schepenen op de saecke alsdan noch niet ghenoech ghedelibereert en hebben / soo mach de ghemaende Borghemeester oft Schepen dat vonnisse anderwerff voordsten ende in advyse houden tot op eenen anderen Vierschaer-dach / ter ordonnantie vande Schepenen.

XXVII. Maer ten selven derden ghevoordsten daghe / daer op de saecke uytghestelt heeft gheweest / soo verre de Borghemeester oft Schepen present is dien het vonnisse ghemaent is gheweest / als dan moet men het vonnisse daer aff wysen ende pronuncieren / het zy diffinitive oft interlocutoire / nae d'exigentie ende dispositie vande saken / sonder t'selve langher oft meer te moghen voordsten oft houden in advyse.

XXVIII. Item wanneer eenich vonnisse in criminele saken ghewesen is ter Vierscharen / dat moet sorteren effect / ende en mach partye daer aff niet provoceren appelleren / noch reformeren / Ende de Schouteth weygherende het vonnisse ter executien te stellen / als dan en derven de Borghemeester ende Schepenen wederom inde Vierschare te rechte sittende tot zijnder manisse gheen recht oft vonnisse meer wysen / tot dat hy der Schepenen vonnisse heeft volbracht / ende ter executien ghestelt / soo wanneer t'selve aen hem versocht wordt.

XXIX. Ende als een ghevanghen / van lijve oft ledet t'onrechte berecht is / moet d'officier / daer in ghedwaelt zijnde / hem zijne / costen ende schaden ghelden ende betaelen.

Buyten

Punitien van Delicten ende des dien aencleeft.

XVI.

Wie zijn lijf verbeurt / verbeurt oock alle zijne goeden / tot des Heeren behoeve: Maer heeft hy wijf oft kinderen / moet d'een helft blijven den wijffue oft kinderen / ende d'ander helft tot s'Heeren wille: Ende en heeft hy noch wijf noch kinderen / blijft alle zijn goedt tot des Heeren wille / volghende t'Privilegie van Hertogh Jan vanden Jaere 1292. I.

De pene dupli & quadrupli byde ghescreven rechten teghens dieven ghestelt / en heeft na de costume deser stadt gheene plaetse / maer verdient een dief de galghe: ten waer dat Borghemeester en Schepenen bevonden / dat midts de cleynicheyt vande dieverpen / hy met mindere correctie behoorde te ghestane. II.

Item / soo wanneer by merckelijcke redenen wort bevonden / dat eenich persoon / hem selven wetens ende willens / verdroncken / verhanghen / verdaen oft ter doot ghebrocht heeft: als dan zijn de goeden vanden selven verbeurt ende gheconfisqueert s'Heeren proffijte / ende moet d'Officier het doode lichaem aende galghe in een broeke oft micke oft diergheliJcke doen hanghen / ten exemple van eenen jegheliJcken. III.

Item van alle kenneliJcke ongheballen / ende van dootslaghen ghescmiet in onnooselheden / is een jegheliJck ongbelast vanden Heer ende partije. IV.

Van ghelijcken aengaende Dootslaghen / gheschiedende in noot-weere / is men vry aen den Heere ende partije / midtsgaders van dootslaghen ghescmiet aen moortbranders / brandtschatters / oft asseiters rebel in't vanghen. V.

Item die yemanden dreyght aff te branden oft t'vier in't huys te steken oft die in oft op eens Poorters oft Inghesetenen huys / deure oft venster liepe / sloeghe oft slaecke / om daer in te comen / teghens den Poorter oft Inghesetenen / zijne huysvrouwe / boden oft familien / danck en wille / oft dat hy in eens Poorters oft Inghesetenen huys quame oft liepe / om aldaer yemanden te slaen oft te eyelen / oft dat yemandt eenen Poorter oft Inghesetenen binnen zijnen woonhuyse / oft binnen den begrijpe van dien by daeghe oft by nachten / fortse / ghewelt / oft overlast dede / verbeurt zijn lijf ende goedt / Ende al worde hy als dan van yemanden in huys zijnde / ghequetst oft doodt-gheslaghen / die en soude niet verbeuren aenden Heer / maer wordt t'selve als dan ghehouden voor nootweer. VI.

Item wie de Heer zijne ghevanghene ontweldighen / den Steen oft ghevanckenis helpen opbreken / die de ghevanghenen by practijcken uyt helpen / oft teghens den Heer oft Justitie opstaen / ende de selve turberen met invasien / forssen oft anderssints / verbeuren hen lijf / ende hen goedt / sonder verdrach / besonder soo verre de selve is ghevanghen gheweest om capitale delicten wille: Ende soo verre de delicten zijn arbitrael oft civiel / soo sal de gene die den selven met subtijle vonden ende sonder ghewelt uythelpt / ghecorrigeert worden / naer arbitragie vanden Rechter. VII.

D Item

VIII. Item niemant en mach private kercken oft ghevanckenisse op stellen noch oock yemanden in't heymelijck oft openbaer ghevanghen houden/ oft in banden van yser legghen / om eenighe redenen wille / dan op s'Heeren steen ende ghevanckenis / ten zy by oorlove vanden Schouteth oft Borghemeester ende Schepenen / op de verbeurte van lijf ende goet/ oft anderssins na gheleghentheyt vanden misbruycke ghestraft te worden. Behoudelijcken dat d'Ouders heure kinderen/ oft kints-kinderen wel vermoghen tot castyementen oft bewaernisse in heure huysen ghevanghen te houden voor sekeren tijt. Maer indien d'Ouders heure kinderen willen legghen ende stellen ghevanghen / ende in castyemente in andere plaetsen / dan tot heuren huyse : soo moeten zy de selve setten in eenighe openbare bekende plaetse binnen de stadt ende vryheyt der selver / ende daer by consente vander Weth/ ende anderssints niet/ Ende soo verre zy die willen stellen ghevanghen ende ten castyemente buyten de stadt ende vryheyt in eenighe plaetsen in Brabant/ t'selve moet gheschieden by oorloff ende consente vanden Schouteth ende Wethouderen.

IX. Item alle moorders / ontschaeckers van vrouwen/ ontsegghers/ brantstichters / kerckroovers/ vrouwen crachters / straetschenders / oft die yemanden by ghewelde/ fortse oft dreyghementen/ zijn gelt goet/ oft cleederen afneemt/ oft die yemanden dreyght zijn huys oft goet af te branden/ oft die eenighe brant oft ontseg-brieven schrijft / seynt / wetens brengt / oft erghens pleckt / oft in yemants huys oft hof worpt / die verbeuren allegader aenden Heer lijff ende goet / ende worden metten vier gheexecuteert / indien den Heer belieft : Ende sulcke misdadighe/ en ghenieten niet de immuniteyt vander kercken.

Papon.lib. 1.ca.1. Arrest. 18. 19. & 20. cap. 1. ubi gloss. de Homicid. & §. neque autē in Auth. de mand. Princip. Gloss. Cyn. & Bal. ad l. 2. C. de his qui ad Eccless.

X. Item soo wie inde kercken strijdtgierich is / eenighe messen oft wapenen treckt / oft eenighe dieste oft andere misdaet aldaer committeert/ ende mach hem metter vryheyt vander kercken niet behelpen.

Vid. pap. lib 1. cap. 1. Arrest 17.

Van Bannissementen ende Ballinghen.

XVII.

I. De Schouteth / Borghemeester ende Schepenen/ moghen bonnisselijcken bannen alle de Delinquanten upter stadt/ Marckgraef-schap ende quartier van Antwerpen / het zy eeuwelijck/ oft tot eenen ghelimiteerden tijde / opt lijf op de galghe / op den put op de handt / op de ooren/ opt brandteecken / op de gheesselinghe / ende anderssints elck nae zijn misdienst.

II. Vermoghen insghelijckx te bannen upt den lande van Brabant / ghelijck die van Loven / ende van Brussel/ Behoudelijck dat van dien banne oft correctie by de voorschreven Wethouderen ghedaen (soo verre daer af questie ghebeurde) den Raedt van Brabant sal kennisse hebben.

III. Welck bannissement moet gheschieden / ende vercondicht worden in teghenwoordicheyt vanden Schouteth ende Schepenen.

Item

IV. Item alle Ballinghen / die t'Antwerpen vander stadt weghen ghebannen zijn / soo wanneer sy contrarie den bannissemente comen inde stadt oft quartier van Antwerpen / moeten by d'Officieren / soo wel vanden Marckgraefschap ende quartier / als vander stadt / aenghetast worden : ende moeten d'Officieren in't Marckgraefschap ende quartier van Antwerpen de ballinghen leveren aen den Schouteth ende Officieren van Antwerpen op den loon ende salaris daer toe staende.

V. Item soo wanneer eenighe ballinghen (weder sy ghebannen zijn binnen de Raedt camere vanden Heere / oft openbaerlijcken ter puyen vanden Stadthuyse af / oft by Borghemeester ende Schepenen inder Vierscharen) ghevanghen oft ingebrocht zijn / eer sy voldoen oft het ghemoede vanden Heere oft vander stadt gheereghen hebben : worden binnen xxiiij. uren naer dat sy ghevanghen oft inghebrocht zijn / sonder andere oft voorder recht oft vonnisse daer over te derven gheven / ghecorrigheert ende gheexecuteert van lijve oft lede / oft anderssints / nabolghende heuren bannissemente oft vonnisse / sonder t'selve met gelde te moghen afcoopen / naer dat sy ghevanghen / ende contrarie den bannissemente inneghecomen oft ghebrocht zijn.

VI. Ende als een ballinck alsoo met sijne versmadenisse vanden bannissemente ende vander Justitie is ghecorrigheert / wordt boven de correctie by hem alsoo ontfanghen anderwerf ghebannen op langher / voorder / ende meerder pene dan te voren : ten ware dat Schouteth / Borghemeester / ende Schepenen anderssints niet redene dochte te behooren / in welcken ghevalle / en wordt hy niet meer noch voorder ghecorrigheert.

VII. Item soo wanneer dat d'Officieren buyten in't quartier van Antwerpen ghesetten zijnde / eenighe ballinghen vander stadt onder heune Jurisdictie oft bedrijf van heure officien onderhouden / ende die ten schrijven vander stadt terstont niet en leveren : als dan moghen Schouteth / Borghemeester ende Schepenen / d'Officieren t'selve doende selve in heure persoonen bannen uyt der stadt / Marckgraefschap ende quartier van Antwerpen / op ghelijcke pene daer op de ballinghen ghebannen zijn ghewecst.

En moghen ooch de ghene die gebannen zijn in egeene Kercken oft Cloosters gerecipeert werden / want by den middel sonder recht ende justitie geilludeert werden. Vid. Pap. lib. 1. c. 1. Arrest. 16.

VIII. Item soo wie eenen ballinck vander stadt willens ende wetens / binnen de stadt ende vrijheyt oft in't quartier van Antwerpen huysde / hoofde / logeerde / oft herberghde / sonder den Heere oft Officier daer af goet tijdts de wete te doen / wort ghecorrigheert arbitralijcken ter Ordonnantien vande Borghemeester ende Schepenen / nae ghelegentheyt vander saecken.

Vanden Onvrede.

XVIII.

I. Niemandt en mach yemanden eenen onvrede heysschen / hy en sy t'onrecht gheinvadeert oft verovervlast / binnen de limiten van zijnen huyse / oft hy en sy elders ghewont / gheslaghen / ghestooten oft ghequetst tot bloet latens toe.

II. Item die selve eenen anderen eerst oploop doet / ende d'oorsake ghewееst is vanden ghevechte / soo verre daer af blijcke / al ist dat hy gheslaghen / ghewont ost ghequetst is / sonder in perijckel te zijn van zijnen lijve / ende sonder eenighe mencke ontfanghen te hebben / die en is niet ghefondeert / eenen oorvrede te heysschen / ost den selven oorvrede te doen verborghen.

III. Item die in eenen sesse-wekens ost jaervrede ligghen teghens malcanderen / ost in processe staen / soo verre d'een den anderen binnen dien tijde dreyghde te slaen / ost te evelen / als dan is de gheoffenseerde wel ghefondeert eenen oorvrede te heysschen / ende den selven te doen verborghen / al en waer daer af niet met allen anders metter daet gheschiet ost ghevolcht / dan woorden ende dreyghementen alleene.

IV. Item als iemandt eenen anderen aenspreekende is ost aenspreken wilt / om te hebben eenen oorvrede / moet daer af sijne actie intenteren ende vervolghen inde hooghe Vierschaer / aldaer de kennisse van t'eriem behoort / ende nerghens el.

V. Maer partije ghevanghen zijnde by den Heere om eenighe excessen / ost van weghen partye ghedaecht wesende om van hem eenen oorvrede te heysschen ende om in de Vierschaer persoonelijck te compareren / mach (willende anticiperen den dach vander Vierschaeren) doen daghen den Heere ost partye voor Borghemeester ende Schepenen in't Collegie / ende aldaer versuecken ende sustineren teghens den Heer ost partije / dat sy eerst ende voor al schuldich sullen zijn te proponeren de redenen / daer uyt zy hem willen belasten ende fonderen / dat de sake ende Vierschaer behoort. Daer teghens de ghedaechde oock ghehoort zijnde in defensien / wort als dan in Collegio sommiere kennisse ghenomen / ost de sake crimineel ende anderssints sulcks ghedisponeert is / dat die ter Vierschaeren behoort gheinventileert te worden ost niet.

VI. D'welck ghedecideert ende bevonden zijnde / dat de saecke ter Vierschaeren behoort / ende dat dien naevolghende yemant eenen anderen ter hoogher Vierschaeren heysschende is eenen oorvrede / en de partije daer toe ghedaecht is / soo moeten de partyen aldaer selve in persoone altijdt in rechten present zijn / sonder by procureur te moghen occuperen / Ten waer by consente van partyen / ost daer uyt wettighe nootsake ost reden anderssints met vonnisse ghewesen waere.

VII. Item soo wie ter Vierschaeren aenghesproken wordt om eenen oorvrede te sweeren / ende te verborghen / soo verre partye dat versoeckt / moet ghevanghen gaen / ende blijven in hachten / soo langhe tot dat de saecke vanden oorvrede is ghedecideert / ten waer dat d'Aenleggher hem consenteerde op cautie ost anderssints te laten gaen / ost dat de Wethouderen hadden anderssints ghewesen met vonnisse nae ghelegentheydt vander saecken / Dies moet d'Aenleggher (soo verre de Verweerder dat versoeckt.) sufficiente cautie stellen voor de Steen-costen / ende voor alle andere costen schaden ende interesten des Verweerders / ost selve oock daer voren mede in hachten gaen / om die te betalen / indien bevonden wordt / dat hy den Verweerdere t'onrechte den oorvrede gheheyscht heeft.

VIII. Item die ghedvemt is / ost consenteert zijne partije adverse / eenen oorvrede

vrede te doen / die moet ter presentien van Schouteth / Borghemeester ende Schepenen in ghebannender Vierscharen sittende / openbaerlijck sweeren / Dat hy hem selven, zijne vrienden, maghen, oft andere persoonen, den vrede heyſſchere, zijnen vrienden ende maghen niet en ſal miſſegghen oft miſdoen, in woorden noch in wercken, heymelijck noch openbaerlijck, in geender manieren: ende inghevalle hy yemanden wiſte oft vername, die den vrede-heyſſcher oft ſijnen vrienden oft maghen miſdoen, ſlaen, ſtooten, oft oploop ſoude wille doen, dat hy dat nae ſijn beſte ſal beletten, ende hem daer aff goets tijts adverteren, oft doen waerſchouwen op dat hy hem mach provideren ende weten te wachten al op Soen-brake ende Vrede-brake. Ende dien eedt ende oorvrede moet hy verborghen / alſt partije verſoeckt / naer de qualiteyt van partijen ende ghelegentheyt der ſaecken / ter ordonnantien vande Wethouderen / welcken ſolemnelen gheſwooren oorvrede deurt ſoo langhe tot dat partijen malcanderen daer aff quijt gheſchouwen hebben.

IX. Ende partijen alſoo in oorvrede ligghende en moghen malcanderen niet injurieren / dreyghen noch eenich oploop doen / noch doen doen in woorden noch in wercken / op verbeurte wie t'ſelve dede / van lijff ende van goedt ſonder verdrach.

Vande Purge Criminele.

XIX.

I. Soo wanneer yemandt hem bevint ghediffameert te zijn / van eenighe delicten oft meſuſen / mach comen voor Schouteth / Borghemeeſter / Schepenen / ſittende te rechte in ghebannen hooghe Vierſchare / ende preſenteren hem in zijnen eyghenen perſoon aldaer te rechte teghens den Heere / teghens partije / ende teghens alle de ghene die hem ter ſaecken van dien delicte eenighſins ſoude willen tijden oft aenſpreecken.

II. Ende ten ſelve daghe ſeght de Purgant door zijnen Advocaet / Dat ghemerct de Vierſchaer is ghebannen, om eenen yeghelijcken recht ende juſtitie te doen, naevolghende der hoogher Vierſcharen recht: Soo verthoont hem N. alhier (uyt oorſaecke dat hy t'onrechte ghediffameert wort ter ſaecken van ſulcken delicte) teghens den Heere ende eenen yeghelijcken, om hem daer van te verantwoorden: verſoeckende dat hem gheoorloft ſal weſen, eenen yegelijcken die hem ter cauſe van dien ſoude willẽ belaſten oft betichten voorts te roepen, ende daer toe conſent vanden Borghemeeſter hebbende / worden by den Advocaet als dan voorts gheroepen / alle de ghene t'ſy Heere oft partije, die N. ter cauſſen van ſulcke ſaecke, als hy daer verhaelt heeft, ſoude willen belaſten oft betichten, dat hy t'ſelve doe ende ſtae voor ſijn recht, de wijle de Heeren aldaer te recht ſitten, eenwerff, anderwerff, derdewerff ende vierdewerff over recht. Ende ghemerct datter niemandt en compareert, ſoo is de Comparant voor t'profijt van ſijnen eerſten dach van rechte heyſſchende d'eerſte defaut, d'welck hem inghevalle datter niemant aldaer en compareert die hem teghens de voorſchreven purge partije maecht / oock aengheweſen wordt: ende moet de Purgant

aldaer blijven tot dat de Heeren zijn opghestaen ende wech ghegaen.

III. Item ten eersten daer nae volghende vrijdaghe / datter volle Vierschare ghehouden wort / moet de voorf. Purgant anderwerff aldaer compareren ende wort ghedaen / ghelijck ten eersten vrijdaghe / uytghenomen datter als dan versocht / ende ingheválle als boven / den Purgant aenghewesen wordt het tweede deffaut.

IV. Item ten derden naesten vrijdaghe / datter volle Vierschaer is wordt voor de derde reyse ghedaen als voren / behalvens dat de Purgant versoeckt door zijnen Advocaet / Dat ghemerckt aldaer niemandt en compareert die hem eenighe tichte doet, oft van dien delicte en belast, hy sal wesen ende blijven daer af ghepurgheert van dien daghe, ten eeuwighen daghe.

V. Ende soo verre datter niemant en compareert die den Purgant eenighe tichte doet / oft van dien delicte en belast: Soo wort de selve Purgant vanden selven delicte ghehouden innocent / ende wort daer af ghewesen vry ende onghelast ende wort den Heer ende eenen yeghelijcken gheimponeert teghens dien Purgant (dien delicte oft mesuse aengaende) een eeuwich ghefwijgh / alsoo dat daer na niemant ghequalificeert en is / den voornoemden ghepurgheerden / ter saecken van dien delicte meer aen te spreken oft te moghen inculperen.

VI. Maer soo verre alst den Heere oft / partije believt / mogen den Purgant binnen de voorf. vry ghenachten oft daghen van purgie inde Vierschare oft daer buyten apprehenderen / ende hem alsulcken ticht ende aensprake doen als hen belieft: daer op de selve Purgant ghehoort wort / ende dormen als dan partijen in judicio contradictorio recht / soo dat na ghelegentheyt vander saecken behoort.

Van Keuren ende Breucken.

XX.

I. In den eersten en can oft en mach niemant bedwonghen worden eenighe breucken te betalen / hy en waer daer in by vonnisse van Schepenen ghedvemt / soo verre hy recht versoecken wilt.

II. Item Ambachten en moghen egheene taxatie / keuren oft breucken maecken noch opstellen / sonder oorloff van Schouteth / Borghemeester / Schepenen ende Raedt vander stadt: ende alle de ghene die contrarie doen verbeuren twee ponden Brabants ende t'ghene datter ghemaeckt is / blijft nul ende van onweerden.

III. Soo wanneer yemandt eenich delict perpetreert / oft breuckachtich valt teghens den Heere / ende oock misdoet der partije / soo verre hy niet machtich en is den Heer vanden breucke / ende partije vande schaden mincken ende interesse / oft smerte ghenoch te doen / Soo wordt de gheleerde ende gheoffenseerde partije / inde goeden des delinquants ghepreferreert voor den Heer / ende wort de delinquant voorts mits zijnder insufficientie in sijnen persoon / ghecorrigheert ter arbitragien vander Wet / na de ghelegentheyt des misdaet: Behoudelijcken dat Chirurgijns ende Medecijns met des der curen aengaet /

gaet/ worden der partije gheprefereert.

Item alle keuren ende breucken/ daer gheene expresse Ordonnantie aff en is/ hoe ende in wat manieren die bekeert moeten worden/ volghen d'een derdendeel den Heer/ d'ander der stadt/ ende het derde den aenbrengher. IV.

Item soo wie rechtelijck ghearresteert zijnde/ t'zy in persoone oft goeden/ daer-en-boven vertrocke oft verporde/ in versmadenisse van den selven arreste/ oft de blecken/ oft brieven vanden Amptman/ (van zijne officien weghen op huysen ende gronden van erffven ghestet) afftreet/ verdonckert oft belet/ oft seghelen van Coffers/ Comptooren oft diergheliijcke (by hem van officie weghen/ oft byden Schouteth/ oft anderssints ter Ordonnantien van Borghemeester ende Schepenen toegheseghelt) openbreet/ oft den seghel aftreet/ verbeurt t'sestich goude Realen oft Rijders, toe achthien stuyvers t'stuck, d'een deel tot behoeve vanden Schouteth/ t'weede vanden Amptman/ het derde vander stadt/ oft anderssings wort arbitralijcken ghecorrigheert. V.

Een ghehout persoon/ t'zy man oft vrouwe/ die by nachte bevonden wort in eenighe bordeelen oft openbaere oneerlijcke huysen/ t'zy ghecleet oft ongecleet/ verbeurt vanden Heere zijn overste decksel/ oft twelff Carolus gulden/ ende dies niet en heeft te betalen/ wort arbitralijck ghecorrigeert: Ende die by daghe naeckt bevonden worden verbeuren de selve pene. VI.

Item soo wat persoonen overspel ghedaen hebben/ ende bevonden worden (nochtans niet in openbaren overspele met malcanderen sittende oft huys houdende) verbeuren voor d'eerste reyse vierentwintich Carolus gulden/ voor de tweede reyse achtenveertich/ ende voor de derde reyse tweeentseventich guldens/ ende sullen daerenboven t'elcke reysen worden arbitralijck ghecorrigeert/ soo de Heeren na gheleghentheyt vanden delicte ende qualiteyt van den persoone sullen bevinden te behooren. VII.

Item want de stadt van Antwerpen is gheprivilegheert/ dat de Wethouderen met den Schouteth moghen ordonneren/ statueren ende publiceren/ alle sulcke poincten/ ende articulen als hen goet dunct oorboorlijck ende tamelijck te zijn ter stadt ende ghemeynten proffijte/ ende de selve minderen/ meerderen ende veranderen altijts alst hen goet dunct/ na gheleghentheyt ende exighentie vanden tijde/ soo zijn voortijden vele ende diversche statuten ende ordonnantien ghemaeckt ende ghepubliceert gheweest/ aengaende diversche mesusen ende delicten/ ende oock der Policijen vander selver stadt/ op de wijnen/ bieren/ vleessche/ vissche/ botere/ kase/ broodt/ corenbacken/ brouwen/ hout/ torff/ steen/ calck/ kapen/ vlieten hooden/ arbeyders/ oock aengaende den brande/ edificien/ looven/ ende op alle ambachten vander stadt/ elck in't zijne/ nae wtwijsen der selver/ midtsgaders oock op alderhande ghewichten ende maten/ nat ende drooghe/ welcke ordonnantien/ statuten ende publicatien een yeghelijck is schuldich t'onderhouden ende t'achtervolghen op de penen ende verbeurten daer toe ghestelt/ al navolghende den Ghebodt-boecke/ Keurboecke/ ende verleeninghen daer aff ghemaeckt wesende. VIII.

Item een yeghelijck vermach eenen Cousmaker/ Cleermaker/ oft ander ambachts gheselle binnen zijnen huyse in zijnen dienst nemen/ ende voor hem ende zijn huysghesin by den selven doen ende laten wercken/ t'zy met cleede- IX.

cleederen / couſſens / ſchoenen ende ander werck te maecken / niet teghenſtaende dat de ſelve noch Poorter noch in't ambacht en is / ſonder datmen den ſelven Meeſter oft knecht te cauſſen van dien vermacht te calengieren / oft eenighe breucke aff te nemen.

X. Deſgheliicx mach een yeghelijck by hem ſelven / oft by zijne dienaers oft waerten / voor hem ſelven ende zijn huyſghesin / zijne goeden laden oft ontladen / draghen / vueren / ſleypen en wercken / oft doen laden / ontladen / draghen / vueren / ſleypen oft wercken / t'zy opt oft vande kayen / vlieten / waghe / oft andere plaetſen daert hem believt / niet teghenſtaende dat hy oft zy noch Poorters noch in't Ambacht vanden arbeyders / corde-waghen-cruyders oft diergheliicke niet en zijn.

Vanden Vrede.

XXI.

I. SO wie twiſt oft gheſchil heeft teghens eenen anderen / ende hem beducht van ghequetſt / gheſlaghen / oft overlaſt te worden / mach den ghenen daer voor hy hem beducht / in eenen vrede doen legghen / ende dat doende / mach de vredeheyſſcher verſuecken aenden Schouteth / yemanden vanden Schepenen / aenden Officier vanden Langhe-roede / oft aen eenighe van de gheſworen Colfdraghers / teghens zijne partije / vrede: Ende de clachten vanden vrede-heyſſcher ghehoort weſende / gaet d'Officier aenden ghenen daer de vrede aff gheheyſcht wordt / ende ſtraft hem de vrede ten verſuecke van den vrede-heyſſcher / hem ſegghende / Dat hy hem leeght in vrede ten verſuecke van N. ende verbiet hem van s'Hertoghs weghen malcanderen yet te miſſeggen oft miſdoen, op Soen-brake ende Vrede-brake, ende beſcheyt hem den dach vanden naeſten ſaterdaghe en ſes weken, te compareren op den Stadthuyſe, ter preſentien van Schepenen teghens de clocke dry tot den vijf uren.

II. Item d'Officier / aenden welcken de vrede is gheheyſcht in abſentie van den Roep-dragher (den welcken competeert het houden van t'Reghiſter vanden vrede) moet dien vrede / alſoo ſchiede als hy de Roep-dragher daer na ſiet / overgheven / om in't regiſter gheſtelt te worden / ende partijen daer mede bewaren. Wie dies niet en dede / ſoude verbeuren eenen Reael van achthien ſtuyvers t'ſtuck, halff den Heere / halff de ſtadt.

III. Den Officier / aenden welcken wordt vrede gheheyſcht / competeren daer voor vier ſtuyvers / ende eenen ſtuyver den Clerck / om den vrede te boecke te ſtellen / ende diergheliicken ſalaris competeert den Roep-dragher ende zijnen Clerck voor d'uytdoen vanden vrede.

IV. Soo wie vrede wederſeyde oft weygherde als de Schouteth / de Roepdragher / eenich vande Schepenen oft vande gheſworen Colff-draghers / den ſelven vrede oorcondeliicken heyſchte / die verbeurt ſoo dickwils als hijt weygerde / drye ponden ſwerte, waer voren men betaelt vier guldens elcken gulden teghens twintich ſtuyvers ſtuck, ende boven dien moet de Schouteth / Langeroede / oft Colff-dragher den wederſegghet vanden vrede / tot des ſelfs wederſegghers

segghers cost in hachten houden / soo langhe ende tot der tijdt toe / dat hy den vrede ghegheven / ende den breuck vande weygheringhe betaelt heeft.

V. Elck Poorter van Antwerpen mach in absentie vanden Officieren / selve altijt in presentie van ghetuyghe vrede heysschen / als hy twee oft meer persoonen siet kijvende oft twistende / ende dien vrede alsoo by den Poortere gheheyscht ende ghenomen / blijft van weerden / al oft dien by den Officier ghenomen ware / ende soo wie den Poorteren alsulcken vrede weygerde te gheven / verbeurt insghelijcx drye ponden swerte voorschreven. En de Schouteth oft Langhe-roede / des by den voors. poorter vermaent wesende / moet den selven weygherer in hachten nemen ende houden tot dat hy vrede ghegheven ende den verbeurden breuck betaelt heeft als voren.

VI. Soo wie eenen Poorter vrede heysschende verspraecke / injurieerde / oft eenighen oploop daerom dede / verbeurt ghelijcke pene / ende moet in hachten blijven tot dat hy den breuck betaelt / ende den Poorter van zijnder injurien ghebetert heeft ter arbitragien vande Wethouderen.

VII. Die vrede heyscht ende begheert / is schuldich oock vrede te gheven / ende te houden op de selve pene.

VIII. Die t'zijnen onschulde is gheslaghen / ghewont oft ghequetst heeft na het perpetreren des delicts / vrede ongheslaeft / den tijt van vierentwintich uren lanck / soo dat / ingheval hem de misdoender binnen de voors. xxiiij. uren misdede met worden oft met wercken / wort ghestraft als vredebreker.

IX. Item / partijen staende teghens malcanderen in processe na de litis-contestatie inde sake / worden ghehouden al oftse in vrede laghen / ende dat soo langhe het proces niet en is gheslicht met rechte / oft d'instantie gheperimeert.

X. Ende op datmen de vrede strictelijck mach onderhouden / ende partijen in vrede ligghende sekerlijck moghen bewaert zijn / ende datmen in't stuck vande vrede niemanden en soude connen oft moghen veronghelijcken oft met yemanden simuleren / Soo moet d'Officier oft andere den vrede ghenomen hebbende / terstont daer nae (emmers ten langhsten tusschen dat ende den naesten Saterdaghe daer nae) dien vrede brenghen te boecke / aldaer de namen vande partyen (alsoo in vrede ligghende) te Boecke gheteeckent moeten worden / vande welcke twee Registers ghehouden worden d'een by den Officier vande Langhe-roede / ende d'ander by den Secretaris vander stadt / ende alle Saterdaghe / als de clocke vijf uren gheslaghen is / ende de vrede by den Roep-draghe ter presentien van Schepenen ghehouden is / dan teeckent de Roep-draghe ende oock een vande Secretarissen / elckx in zijnen Registre / de persoonen vande Comparenten ende oock vande absente vredehouderen / ende geeft daerenboven de Secretaris den Schepenen / aldaer te vrede sittende / in een billet terstont over / de persoonen die absent ghebleven zijn / ende heuren vrede niet en hebben comen vernieuwen: ende insghelijcks schrijft d'Officier vande Langheroede een ghelijck billet van de namen der niet comparanten / ende daer uyt sekerlijck d'absent / Te weten / ende dien volghende de boeten te moghen afnemen ende corrigheren.

XI. Partijen die in eenen vrede ligghen / moeten soo wel d'een als d'ander comen alle ses weken des saterdaechs tusschen den drye ende vijf uren / op hen-

nen gherechten vredach / ende vernieuwen aldaer heuren vrede in presentie vanden Roepdragher ende vande Schepenen / ghevende daer af d'aenligghet ende claghet den Heer zijn recht / te weten ist een poorter twee grooten Brabants / ende eenen buyten man vier grooten Brabants / ende dat soo langhe gheduerende als sy in vrede ligghende zijn / ende tot dat sy wettelijck den selven vrede met vonnisse afghedaen / oft malcanderen quijt ghescholden hebben.

XII. Soo wie zijnen vredach niet en houdt / oft voor de clocke vijf uren niet en compareert voor den Roep-dragher ende den Schepenen / ende zijnen vrede niet en vernieut / verbeurt twintich schel swerte, oft sessentwintich stuyvers, ende twee grooten Brabants, daer voren, ende soo vele daghen als hy den vrede laet overgaen / verbeurt elcks daechs twintich schele swerte, als voren, ende dat soo langhen tot dat hy zijnen vrede voor Schepenen vernieuwt heeft / ende den breuck op ghelecht / te bekeeren half den Roep-dragher / ende halff der stadt: Nochtans soude de vrede in zijne macht blijven / Behoudelijcken dat indien yemant nootsaecke bethoonen conste / voor den Borghemeester oft twee Schepenen / oft voor den Roep-dragher / ter sijnen vredach quame / soude men hem sijnen vredach verstellen op sijnen rechten vrede / na gheleghentheydt vander saecken.

XIII. Item soo wie / t'zy claghet oft beclaechde / in vrede leght / ende niet en is ghestaedt alle ses weken te vrede te comen / mach compareren voor den Roepdragher ende nemen eenen Iaer vrede, d'welck is op S. Ians dach in midsomere, tusschen den neghen ende elf uren voor middach / midts ghevende den Roepdragher zijn recht / Te weten soo vele als den ses-wekens-vrede binnen den gheheel jaer beloopen / soude / ghelijck voorschreven is / dat is den Roep-dragher twelf stuyvers / ende voor den Clerck twee stuyvers.

XIV. Ende de claghet midtsgaders de beclaechde wesende inden voorf. jaervrede / comende ten ghesetten daghe ende tijde voor recht als voren / is hy poorter / moet gheven voor sijne comparitie ses stuyvers: ende is hy vreemt twelf stuyvers / mitsgaders oock soo vele in't uytdoen vande jaerlijcksche vrede.

XV. Ende soo wie in eenen jaer-vrede leght / ende t'elcken S. Jans daghe niet en comt zijnen vrede vernieuwen in presentie vanden Roepdragher ende Schepenen / verbeurt de pene als voren vande ses-weken-vrede ghesept is / ende daer na elcken dach soo vele als boven / soo langhe tot dat hy voldaen heeft inder manieren voorsz.

XVI. Die hem te meer stonden absenteert / ende t'zijnen vrede niet en comt soo dat behoort / niet vintbaer zijnde / wort boven de penen daer toe staende ter puyen af in presentie vanden Schouteth ende Schepenen / ingheroepen / ende by non comparatie / ghebannen ter arbitragien vander Heeren.

XVII. Item als de ghequetste sieck te bedde leght / ende selve tot sijnen vrede niet ghecomen en can / dan moet zijn sone / broeder / oft mans persoone hem naest van bloedts weghen bestaende / in sijne stede te vrede comen / ende dien vernieuwen.

XVIII. Ende als de ghequetste gheene vrienden alhier en heeft / oft dat de delinquant vreemt is / ende hem absenteert / dan wordt de vrede versocht ende ghehouden aen den Heere.

Soo

Soo wien dunckt dat sijne partije niet redens ghenoech en heeft oft ghefundeert en is / om hem inden vrede te legghen oft te houden / mach den vrede veyssche doen daghen voor Borghemeester ende Schepenen / de welcke wijsen ende verclaren / partijen ghehoort zijnde / of sy schuldich zijn langher inden vrede te blijven oft niet. XIX.

Soo wie den anderen boven vrede qualijcken toespraeke / oft injurieerde met woorden / verbeurt vierentwintich pont swerten, daer voren men betalen sal tweeendertich guldens. XX.

Die boven vrede yemanden dreychde te slaen oft te steken / by hem selven oft anderen / verbeurt veertich pont swerten als voren. XXI.

Item die boven vrede den anderen sloeghe oft quetste / verbeurt zijn lijff sonder verdrach. XXII.

Door het daghelijcks met malcanderen eten ende drincken / oft soo wanneer dat die in vrede ligghen / malcanderen brenghen ende wachten / wordt daer mede de vrede ghehouden voor gheremitteert ende quijt ghehouden: uytghenomen dat man ende wijf teghens malcanderen in vrede ligghende: moghen t'samen wel woonen / eten ende drincken / ende by een slapen / sonder prejudicie vanden vrede. XXIII.

De clagher mach altijdts alst hem belieft / midts betalende ten beyden zijden t'voorschreven recht daer toe staende hem ende zijne partije uyt den vrede doen / ende de beclaechde niet / ten ware by decrete oft appoinctement van mijnen Heeren / Borghemeester ende Schepenen. XXIV.

Vanden Soene.

XVII.

Navolghende d'oude Costume van Antwerpen / de Langheroede deser stadt / authoriseert eenen Clerck / die onder den eedt in handen van hem ghedaen zijnde / moet boeck houden van alle Soenen / diemen alhier ter caussen van eenighe dootslaghen is doende. I.

Stelt ende ordonneert oock de Langheroede ses persoonen wesende Borgheren deser stadt / van goede eerlijcke name ende fame / ende van vreedelijck leven / die doen in handen vande Langheroede de ghelofte / dat sy als Kiesluyden ende goede mannen hen sullen employeren in't feyt ende maecken vanden Soene, ende datse hen sullen al te kennen gheven ende denuncieren, wat den Soene aengaen ende competeren magh , ende datse in't feyt vanden Soene hen leefdaghe lanck niet doen noch voortstellen en sullen, sonder sijne wete ende consente. II.

Van welcke kiesinghe ende authorisatie vanden voorsz. Kies-luyden / de voorschreven ghesworen Clerck hout note ende boeck / mitsgaders vanden ghenen / die naer d'aflijvicheyt van eene vande voorsz. ses Kies-luyden / in zijne plaetse ghesurrogheert / ende byde Langhe-roede ghestelt worden. III.

Ende sonder toedoen ende bywesen van yemanden vande voorsz. ses Kies-luyden / en machmen niet verstaen tot behoorlijcke communicatien IV.

ende tusschen spreken van eenen toecomenden Soene / op dat alle dinghen souden gheschieden niet sonder kennisse vanden ghenen / den welcken de kennisse vanden Soene is competerende.

V. Hier in verstaen / dat elck der partijen wel vermach indient hen believt in't arbitreren van den Soene kiesen / ende nemen eenen goeden vrient / zijnde Inghesetene deser stadt / t'zy vremde oft maechschap boven den vierden graedt bestaende om met yemanden vande voorz. ses ghestatueerde Kieslupden te moghen verstaen / als arbiter tot den accoorde vanden Soene ende vanden soenpenninghen met desser eenichssins aencleeft.

VI. Ende na dien dat by vrienden ende maghen ter wedersijden by toedoen van yemanden vanden voorschreven ses Kieslupden / de communicantien dienende tot accorde soo verre zijn ghecomen / dat d'Arbiters sijn nopende den Soene / voetval ende soenpenninghen vereenicht / soo sluyten de selve Arbiters onderlinghen / waer ende wanneer men den voetval doen sal / daer in der dooder zijde competeert de keuse / daer van men den Roep-draghter oft zijnen ghesworen Clerck moet de kennisse doen / om goets tijdts dien volghende / het soenstuck te moghen maecken.

VII. Ende ten bestemden tijde soo comt uyt een camer daer naest bequaem wesende / de misdadighe in sijne lijne lakenen / barvoets ende bloots hooft / met den halm / dat is een strooken in sijne ghevoude handen: oft ten minsten in sijne cleederen / met eenen halm in sijne handen / bloots hoofts / soo wanneer dat sulckx is by den Arbiters overcomen / zijnde altijts gheaccompaigneert met den Roep-draghter / hebbende de langhe roede in syn handt / ende over beyde sijden met een vanden Arbiters blijvende stille staen / ende daer teghens over / soo verre datmen den Clerck ghevoeghelijck mach hooren spreken / staet de mondt-soender ende vrienden vander dooder zijden / ghecleet met rouwcleederen ende rouw-capruynen op den hoofden / ende tusschen de partijen ontrent dry oft vier schreden teghen over den misdadighen staet de Clerck / ende begint de vrienden aen te spreken / ligghende alsdan de misdadighe op sijn knyen / Ende bidt ootmoedelijck, de vrienden vanden aflijvighen vergiffenisse om de passie ons liefs Heeren Iesu Christi wille, brenghende daer alle ootmoedighe manieren van bermhertelijck te bidden soo hy best can / Biddende ten lesten om te hebben vande vrienden een teecken van bermherticheydt, eenwerff tweedewerff off derdewerff: ende het teecken ghesien hebbende / comt de Langhe-roede met den misdadighen nader / ende bidt wederom de Clerck soo bermhertelijck als hy best can / tot de derde reyse: ende dan comt de misdadighe / ende by oorlove / ende teecken vanden vrienden / cust den mondt-soender aen sijnen mont: ende als dan soo leest den ghesworen Clerck uyt den gheschrifte het soenstuck / daer van hy oock moet houden den behoorlijcken registere.

VIII. Dit sulckx volbracht zijnde / soo bandt de Roep-draghter den voorschreven Soene / met eenen Soen-vrede inder manieren hier nae volghende: Hoort goede mannen, hoort wat ick hier ghebiede, van mijns Ghenadichs Heeren, ende vander Stadt weghen.

IX. Soo ghebiede ick hier ban ende vrede, van uwes Vaders ende weghen uwes Moeders weghen, van uws Broeders ende van uws Susters weghen, van uws Ooms

Ooms ende Moeyens weghen, van uwe Neven ende Nichtens wegen, ende van allen den genen dien van bloets wegen aencleven moghen, het zy gheboren oft ongheboren soude moghen worden, alsoo verre den windt wayet ende den reghen spreyet: Soo ghebiede ick ban ende vrede, eenwerff, anderwerff, derde werff, viermael over recht, dat ghy d'een den anderen hier en boven niet en misdoet noch doet misdoen, in woorden noch in wercken, heymelijck noch openbaerlijck, by u selven noch by yemanden anders, ende oft ghy hier en boven yet misdeet oft deet misdoen, dat soude zijn op Soenbrake ende Vredebrake, ende daer over soudemen van weghen ons G. Heeren des Hertoghs van Brabandt, rechten oft doen rechten, ghelijckmen over eenen Soen-breker ende Vrede-breker schuldich waer te rechten, nae den ouden Landt-rechte. Aende ommestanders ghedrage ick my dat ick den Vrede aldus ghedaen ende gheboden hebbe.

Salaris in't feyt vanden Soene.

XXIII.

I. De voorschreven Kieslupden oft Arbiters nu wesende / ende by tijden zijnde / hebben voor t'staen alsmen doet val doet / oft oock voor d'aenleyden / elck ses stuyvers eens binnen de mueren der stadt van Antwerpen / ende buyten de mueren twelf stuyvers eens.

II. Ende aengaende der selver Arbiteren vacatien / solicitatien / ende vervolghen van dachvaerden metten appendentien / overmits die seer diveersch ende verscheyden vallen / de selve arbiteren moeten ghevoeghelijck metten goeden luyden accorderen / ende in dien sy ter redelijcker wijs met hen niet en connen veraccorderen / dat partijen ten beyde zijden dan staen ter discretien / uytspraecke ende arbitragie vanden voorschreven Roep-drager / met hem ghevoecht twee oude oft nieuwe Schepenen / oft andere persoonen ende goede mannen van dien verstant hebbende: Ende indien zy partijen niet en connen ghevoeghelijcken ghescheyden / dat zy dan ten uytersten sullen by rechtelijcken appointement ghescheyden worden / voor Schepenen vanden Peyse / binnen de voorschreven stadt van Antwerpen.

III. Item de Roep-draghet voor zijne aenleydinghe ende t'bannen vanden vrede met des daer aencleeft / heeft voor zijn arbeyt van binnen mueren der voorschreven stadt twee Carolus guldens eens / ende van buyten vier ghelijcke Carolus guldens.

IV. Tot dien heeft de Stadthouder (d'welck is d'outste Colff-draghet van Antwerpen binnen Brabant gheboren) vanden Roep-drager na d'oude ghewoonte voor synen wijn van t'draghen ende brenghen der roeden / ende die wederom te bestellen tot heurder behoorlijcker plaetsen om te doen ruymen / als men ten tijden van den voetval te seer dringht ende t'volck over hoop loopt / met al desser aen mach cleven / binnen mueren ghelijck voorseyt is / acht stuyvers eens / ende buyten mueren twelff ghelijcke stuyvers.

V. Item de gheswooren Clerck vanden Roep-draghet heeft voor d'woordt te doen ende den misdadighen aen te brenghen / weder dat t'selve zy binnen oft

oft buyten de voorseyden stadt / t'elcken eenen Carolus gulden / ende voor d'maecken / minuteren / ende grosseren van het Soen-stuck / ende elck van partijen een dobbel daer van te leveren / ende van t'selve Soen-stuck te boecke te doen stellen / met al desser aencleeft / voor elck blat (nae d'oude ghewoonte) thien stuyvers eens.

VI. Ende boven al na d'oude costume / de Roep-dragher / zijnen Stadt-houders / arbiters ende Clerck / moeten den mont-cost hebben metten drancke sonder henne coste / te weten d'Arbiters elck over hen zijde / de voorschreven Roep-dragher / Stadthouder ende Clerck over de zijde des misdadighen.

VII. D'oudtste Sone is Mondt-soender vanden Vader alleen / ende de Soen-penninghen behooren den oudtsten Sone alleene toe / ende alsser gheenen Sone vanden dooden en is / als dan is d'oudtsten Broeder vanden aflijvighen alleen de Mondt-soender: ende als de doode gheenen Broeder en heeft / als dan is de Vader vanden dooden de Mondt-soender / ende wanneer de doode gheenen Sone / Broeder noch Vader en heeft levende / dan is de Mondt-soender de mans persoon / het zy jonck oft oude / die hem alder naest bestaet van bloets weghen van zijnder Vaderlijcke zijde / ende die d'outste is van vele in ghelijcken grade / is de Mondt-soender / ende heeft de Soenpenninghen altijt alleen.

VIII. Item een Mondt-soender en is niet ghehouden mette Soen-penninghen de schulden vanden dooden te betaelen / dan alleenlijck d'meester-ghelt vanden Chirurgijn ende Medecijn / ten waere dat hy hem droeghe als erfghenaem van den dooden.

IX. Item wanneer vrienden ende maghen ende oock Mombooren van eenen Mondt-soender die onder zijne Jaeren is / den Soen maecken / dien Soo mach de Mondt-soender als hy meerder van jaren is / van weerden houden / believet hem / oft mach den selven Soon refuseren ende breken duncket hem goet: des moet hy als dan de betaelde Soen-penninghen wederkeeren metten verloope / ende dat doende staet hy op zijn gheheel / als oft dien Soen niet ghemaeckt en hadde gheweest: Welcke keuse men oock expressert ende stelt in't voorschreven Soen-stuck / alwaer den Soen ghemaeckt met consente vande Wees-meesters: Maer wanneer dat de Mombooren van eenighen onmondighen ende onbejaerden Mondt-soender peys ende Soen maecken / by Decrete van Borghemeester ende Schepenen vander stadt / dien Soen en mach de Mondt-soender meer van jaren gheworden zijnde / niet retracteren noch breken.

Bericht van Civile saecken.

XXIV.

I. IN't beleyden van Civile saecken ghebruyckt men t'ghene des hier nae volght / midtsgaders oock d'Ordonnantie by Borghemeester ende Schepenen op t'stuck van procederen ghemaeckt / ende al noch te maecken.

Alle

Alle saecken t'sy Civile oft Criminele moeten bedinght / ende alle judiciele acten ghehouden worden / in Nederlantsche duytsche tale / niet teghenstaende dat partijen die niet en verstaen. II.

Van Procuratie.

XXV.

Procuratien ad lites by mans persoonen voor eenen Greffier alleen alhier ghepasseert / worden ghehouden van weerden / maer Borchtochten niet / de welcke mede ter presentien ten minsten van eenen Schepen moeten gheschieden. I.

Item alle procuratien ad lites by vrouwe persoonen / t'sy ghehout als de man ghefailleert is / oft ongheghouwt / moeten voor twee Schepenen worden ghepasseert met eenen Momboir / ten ware by Coop-vrouwen in feyt van haren handel. II.

Een man vermach de saecke zijnder huysvrouwen in Aenlegghers ende Verweerders plaetse rechtelijck te vervolghen ende verweeren / sonder procuratie van zijnder huysvrouwen te moeten hebben. III.

Man ende vrouwe moghen t'saemen voor Notaris ende ghetuyghen procuratie passeren ad lites, maer niet om transporten / ende opdrachten voor Schepenen te doen / van erffgoeden by heurlieden daer te voren upter handt vercocht / ghelijck dat onder den Tytel Vande Rechten ghehoude persoonen aengaende, wort gheseght. IV.

Een procureur in eenighe saken / litem ghecesteert hebbende / is ghehouden inde selve sake tot ten eynde toe / ende ooch totter tauxatie van costen tot inclusys t'occuperen / ten ware dat zijne procuratie ware gherevoceert / sijnen constituant afflijvich / ghefailleert / oft voorvluchtich waere / oft dat hy in't beleyden van der saecken claerlijck bevonde ende onder eedt dorste verclaeren / nae zijne conscientie / zijnen Meester ongheliјck te hebben. V.

Item als de Constituant aflijvich / ghefailleert / oft voorvluchtich is / wordt de macht van eenen Procureur ad lites verstaen gheeynt te zijn / alwaert oock nae de litiscontestatie: ende moeten d'erffghenamen vanden aflijvighen ghedaecht worden om t'proces te resumeren / ende ingheballe van resumptie / moeten den selven oft eenen anderen Procureur van nieuws Procuratie passeren. VI.

Procurator tamen ad lites substitutus per procuratorẽ generalẽ alicujus non revocatur per mortem substituentis, sed bene per mortẽ primi constituentis vt notat in l. mandatum C. mandat. & per Fabr. in §. recte inst. eod. & per gloss. & l. inter causas eod. Papon. lib. 6. Tit. des Advocats & Procureurs. Arest. 15.

Worden desghelijcks alle andere Procuratie ghehouden voor gheeyndt ende gherevoceert / nae dien dat de gheconstitueerde insolvent oft voorvluchtich gheworden is. VII.

Ende soo wanneer dat inde sake ghesloten ende recht versocht ende t'proces ghesurneert is voor de doodt van yemanden van partijen / is t'vonnisse daer nae ghewesen van weerden / niet teghenstaende datter gheen resumptie byden

byden erffghenamen en is ghedaen/ noch Procureur van nieuws ghestelt.

IX. Een Procureur ad lites, en vermach sonder specialen last / vander Instantien niet desisteren.

Van Daghementen.

XXVI.

I. Alle Daghementen van persoonen / Rechtelijcke weten ende sommatien van vonnissen / worden ghedaen byde Langheroede ende andere Officieren / wien dat respectivelijck toebehoort / sonder eenighen specialen oorloff van Amptman / Borghemeester oft Schepenen daer toe te behoeven.

II. Item verboden van vercoopinghen / van goedenisse / van eenighe nieuwe wercken ende diergelijcke / en moghen niet gheschieden / sonder voorgaende consent van Borghemeester.

III. Item moeten alle Daghementen gheschieden vierentwintich volcomen uren/ voor den beteeckenden daghe oft tijde van Rechten / ten ware in respecte van ghevanghene / oft ghearresteerde persoonen.

IV. Item in Judicature Civile niemandt en mach eenen Bruydegom oft Bruydt daghen / arresteren / apprehenderen/ panden/ by beschrijvinghe oft upthalinghe van sijne goeden / noch exeruteren op den dach datse ghetrouwt zijn / noch als sy eerstmael des avandts slapen sullen gaen.

V. En mach oock gheen pandinghe / beschrijvinghe van goeden / seyndinghe van Knuyvers / protest noch wettelijcke wete / daghement / sommatie noch executie ghedaen worden / ten huyse daer een vrouwe van kinde inneleggende is/ soo langhe als zy in leeght.

Prob. l. 2. ff. de in jus Vocand.

VI. Insghelijckx en mach niet ghedaecht / ghesommeert / ghearresteert noch gheapprehendeert worden/ die met een lijck ter begravinghe oft anderssins ter uptvaert gaet oft comt.

VII. Item een weduwe noch d'erffghenamen / vander eersten aff-lijvighen van man ofte wijff / noch van andere / en moghen niet ghedaecht / noch in rechten aenghesproken / ghesommeert noch gheexecuteert worden binnen ses weken naede doodt vanden aff-lijvighen / upt saecken van eenighe schulden den sterfhuyse aengaende.

VIII. Maer als het sterff-huys binnen ses weken bevonden wordt insolvent te zijn / alsoo dat het byde weduwe ende erffghenamen wort verlaten / moghen alle arresten / sommatien / beschrijvinghen ende executien binnen de ses weken aldaer ghedaen worden.

IX. Item de ghene die eenich sterff-huys onder beneficie van Inventaris hebben aenveert / en moghen binnen den tijde van veertich daghen / hen inde brieven gheprefigheert / om den selven Inventaris te maecken / ende te volmaecken/ niet ghedacht / ghesommeert / noch gheexecuteert worden / voor de schulden vanden sterf-huyse maer wel daer nae.

X. Item Kinderen en moghen hunne Vader oft Moeder * / Groot - vader oft

oft Groot-moeder in rechten niet betrecken / sonder van den Borghemeester ende Schepenen verworven te hebben oorlof om te moghen ageren*.

*Noch stief-vader noch stief moeder infinitum l. betur Add.

*Prob. l. 2. & 3. C. de in Ius vetand. quod extenditur ad omnes ascendentes in 4. ff. eod. etiã naturales tantũ l. 6. ff. eod. quia omnibus parentibus par honos de l. generaliter eod. tit.

XI. En mach oock niemant ter borss-tijden opter borssen ende de vier straten / die aen d'opgaen vander borssen staen / ghedaecht / ghesommeert / ghearresteert oft ghevanghen worden.

XII. Item daghementen / sommatien / ende insinuatien oft weten ten woon-huyse van partije by Langhe-roede oft Corte-roede ghedaen / aen persoon oft persoonen die ghequalificeert zijn om aen de ghedaechde oft ghesommeerde daer af de wete te doen / zijn van weerden / al oft die aen partije selve ghedaen waren.

XIII. Maer soo wanneer alsulck Daghement ten woonhuyse van partije ghedaen wort / ende dat de selve wort vercleert upter stadt te zijne / is van noode het Daghement aldaer tot dry reysen toe / met behoorlijcken interval / als vore / t'zijnen huyse ghedaecht zijnde / wordt verclaert upter stadt / ende dat daer aff t'elcken daghe van rechte acte ghehouden wort / oft anderssints voor de derde reyse den rechter blijckt by de relasen vanden Officier die de Daghementen ghedaen heeft / dat partije drymael verclaert is gheweest upter stadt te zijn / soo wort den Aenlegghere acte verleent / van hem te moghen provideren soo hy te rade sal bevinden te behooren: Ut crachte van welcke acte vermach alsulcken Aenlegghere by arreste te procederen op de goeden van zijnen Debiteur / of indien men gheene goeden en vint hem toebehoorende / by arreste oft apprehensie van zijnen persoon / niet teghenstaende dat de selve Poorter oft inghesetten deser stadt waere.

XIV. Niet te min upt crachte van alsulcke acte van hem te moghen provideren, en vermachmen niet procederen / tot sommatie / executie / inventarizatie oft beschrijvinghe van des Debiteurs goeden / ten waere dat de selve Debiteur ware ghefailleert / suspeckt van voorvluchtichept / ende dat den Borghemeester daer aff sommierlijcken ware ghebleken / ende upt dien respecte partye ware by hem gheconsenteert / om beschrijvinghe van goeden te doen.

Quomodo & quando debitoris fugitivi suspicio probatur vid. Menoch. de arbitr. Iud. Sen. cas. 87.

XV. Item alsulcken persoon die drymaels is verclaert upter stadt te zijn / naer t'voorschreven vonnisse / van hem te moghen provideren, te voorschijn ghecomen zijnde / mach dien niet teghenstaende altijts in judicio contradictorio in zijne goede rechten ende defensien ghehoort worden.

XVI. Item Daghementen / sommatien / wettelijcke weten ende executien op heylighe daghen (diemen ter eeren Godts is houdende) ghedaen / zijn van onweerden.

Nisi periculum esset in mora.

XVII. Maer Daghementen / sommatien ende weten op gheoorlooffde plaetsen ende tijden / oock by avondt / nae der Sonnen onderganck / ghedaen / zijn van weerden.

XVIII. Item Coop-luyden vande Henzen / vande Natie van Portugael / ende Inghelsche vande Court wesende / hebben keuse / weder zy heune Debiteuren

ten willen doen daghen voor het Collegie van Borghemeester ende Schepenen / oft voor den Amptman ordinaerlijcken oft extraordinaerlijcken / ter causen van wat saken henne acten zijn spruytende / oft ooch voor die vande Lakenhalle / soo verre de kennisse hen anderssins daer af competeert.

XIX. Ende voor eenighe vande voorschreven bancken by iemanden in rechte betrocken zijnde / moghen de selve ghérechten declineren / ende kiesen waer datse begheeren te rechte te staen / het sy voor Borghemeester ende Schepenen in't Collegie / t'zy op de ordinarisse Rolle / oft extraordinarie voor Amptman ende Commissarissen / al waert ooch saecke / dat de schult procedeerde van wolle oft andere saecken: Maer aenghesproken zijnde van saecken van wullewercke niet aengaende / en moghen de selve saecke voor die vande Lakenhalle niet betrecken.

XX. Item al ist datmen by daghementen niet en vermach alhier te procederen teghens eenen buyteman / dan uyt saecken verhaelt onder den Tytel Van Amptmans brieven, wetschrijf-brieven ende beschrijf-brieven, soo mach een arrestant / nochtans de ghearresteerden met een doen daghen / om t'aenhooren de redene van den arreste.

Van arrestementen ende apprehensien van persoonen om Civile saecken.

XXVII.

I. De ghene die zijnen Debiteur van buyten / binnen deser stadt ende vryheyt van Antwerpen / vint / vermach dien te doen arresteren / oft ooch apprehenderen / indien hy hem vanden persoon desselfs wilt verseeckeren / hem beduchtende / dat de selve Debiteur (alleenlijck ghearresteert zijnde) boven arrest van hier soude vertrecken: Ten ware dat de Crediteur alhier goeden wiste sijnen Debiteur toe behoorende ghenoechsaem om sijne tachterheyt daer aen te verhalen.

Incolus ducatus Brabantiae speciali iure a Carolo quarto Imperatore, alijsque principibus indultum est, vnum Brabantum non posse alterum Brabentum extra Brabantiam arrestare. Idque est privilegium vt vocant Aureae Bullae, de quo vid. Peckium Tract. de Iur. Sistendi, cap. 8.

II. Ende soo wie eenighe persoonen van buyten / oft eenich goet wilt doen apprehenderen oft arresteren / moet t'selve doen byden Schouteth / Onderschouteth / Amptman oft sijnen Stadthouder Roey-dragher / oft ghesworen Tolffdragher der stadt van Antwerpen / ende niemandt anders: welcke Officiers ooch moghen den ghearresteerden den eedt affnemen van hem niet t'absenteren / ende zijne partye te rechte te staen.

III. Item de voorschreven Officieren zijn ghequalificeert ende gheauthoriseert / om ten versoecke van partije alle arresten ende apprehensien van persoonen ende van goeden te moghen doen voor schulden oft andere dierghelijcke Civile saecken / sonder speciael consent / ordonnantie oft Commissie van Borghemeester ende Schepenen daer toe te hebben.

IV. Des en machmen gheen Poorteren / t'zy binnen oft buyten Poorteren / noch

noch oock eenighe Inghesetenen hier sire domicilie houdende / noch yemanden resorterende onder de Court van Inghelsche Coop-luyden / oft onder de Hensteden / Portigiessche Natie / om Civile saecken in persoone oft goeden / arresteren / becommeren noch besetten / ten ware met oorloff ende consent van een vande Borghemeesters (nochtans ten pericle van partijen) oft dat de selve persoonen waren in actu fugæ, oft dat met vonnisse waere verclaert / dat d'Arrestant oft Aenleggher hem soude moghen doen versien soo hy tot sijnen rade bevonde te behooren : in welcken ghevalle soudemen sulcke Poorteren / Inghesetenen / oft Coopman moghen doen arresteren / soo verre zy gheen goeden en hadden diemen eerst mochte arresteren / uytwinnen ende executeren : Want anderssins die teghens eenen Poorter oft Inghesetenen wilt procederen / moet den selven doen daghen / ende syn recht vervolghen / soo dat schuldich is te gheschieden.

Limita. vt cap. 1. tit. seq.

Hoc videtur contrarium ei quod habetur sup. tit. præcedenti cap. 14.

De jure nullus nisi fugam meditetur in civilibus arrestatur, l. ait prætor ff. de His quæ in fraud. credit.

V. Daer en boven en mach men gheen persoonen van merckelijcke qualiteyt ende van buyten wesende / alhier doen apprehenderen om Civile saecken (ten ware zy waren in actu fugæ) dan met voorgaende consent van een vande Borghemeesters.

VI. Desghelijckx en machmen niet arresteren noch apprehenderen eenighe persoonen die van andere landen / steden oft plaetsen in Commissie alhier ghesonden worden / sonder consent als voren.

VII. En is oock niet gheoorloft / eenighe * Inghesetenen van andere landen / steden oft plaetsen / oft hunne goede alhier t'arresteren / oft te vanghen voor eenighe schulden oft saecken vanden landen / steden oft plaetsen hender residentie oft resort ('t waer uyt sake dat de ghemeyne Borgheren ende Inghesetenen voor de schulden vanden selven landen / steden oft plaetsen ghenerallijck * verbonden waren / oft anderssins) sonder voorgaenden oorlof als voren.

* Particuliere maer wel d'officiers.

* Maer in ghevalle sy hun specialijc onderteeckeninghe van eenighe obligatie verbonden hadden souden mogen ghearresteert ende gheapprehendeert werden sonder voorgaende consent vande Borghemeesteren.

VIII. Item een Officier alleenlijck last hebbende om eenen buyten man Civilijck t'arresteren / en vermach den selven niet t'apprehenderen / op de pene van alle costen / schaden ende interesten / uyt saecke vande selve apprehensie toeghecomen / selve te moeten betaelen.

IX. Ende moeten alle saecken van arresten in d'eerste instantie der Jurisdictie van Borghemeesteren ende Schepenen toebehoorende / voor den Amptman bedinght ende t'zijnder manisse vonnisselijcken beslicht worden al warent oock saecken (die cesserende d'arrest) anderssins t'zijner manissen niet staen en souden.

X. Item als een Crediteur zijnen schuldenaer alleenlijck civilijcken heeft doen arresteren / en mach den selven) dien volghende alhier ghearresteert blijvende) niet doen vanghen / noch belasten cautie te stellen / ten waer uyt eenighe sufficiente oorsaecke.

XI. Item vrouwe-persoonen haer selfs wesende / zijn voor heur eyghen schulden alhier soo wel arrestabel / * apprehensibel / ende executabel / als mans-

 persoonen /

* Apprehẽsibel) hoc est contra — persoonen / maer voortaen niet apprehensibel voor haers mans schulden / al ist dat sy haer daer voren wettelijcken verbonden hebben. Authent. sed hodie, C. de offic. divers. Auth. hodie C. de cust. reor.

XII. En mach oock niet ghearresteert noch gheapprehendeert worden de ghene die van buyten ingheschreven wort / om eenighe sake / oft die ghedaecht is / ende gaet om als ghetuyghe zijne kennelijckheyt te segghen / t'zy in't Criem oft in't Civiel / noch oock in't wederkeeren van daer hy ghecomen is. Vide l. quique litigandi ff. de in jus vocand.

XIII. Soo oock niet en moghen gearresteert noch geapprehendeert worden Momboors / Curateurs / Executeurs van testamenten / Procurateurs oft andere Administrateurs van goeden / voor de schulden van henne Weesen / vermomboorde persoonen / Sterff-huysen ende andere henne Meesters.

XIV. Item hoe datmen gheen Bruydegom oft Bruydt / noch die ter begravinghe oft uytvaert gaet / en mach arresteren / noch oock arrest doen daer een vrouwe van kinde inne leght / noch oock ter Borssen ter Bors-tijt / is respective onder den Tytel van Daghementen breeder ghesegt.

XV. Men en mach gheen huyssoeckinghe doen noch yemanden / t'zy ghefailleerde persoonen oft andere om Civile saecken in eenighe huysen / noch oock in eenighe schepen / in vlieten oft daer buyten liggende / alhier arresteren / apprehenderen/ oft uyt leyden / sonder wille ende consente vanden inwoonder oft in sijn absentie van sijn huysgesinne : wtghenomen tavernen / gasterijn / openbaer herberghen (buyten de slaepcamere vande gasten / dien en arresteren wilt) oft oneerlijcke plaetsen oft huysen : noch oock op t'ghewijde ende gheprivilegheerde plaetsen : Maer arrestementen van goeden moghen soo wel in Poorters ende Inghesetene huysen ghescheiden/ als elders.

XVI. Soo verre nochtans Borghemeester ende Schepenen bevonden dat de persoonen diemen apprehenderen wilt / by frauduleuse versteeckinghe van sijne goeden oft andere diergelijcke acten dien vrijdom verbeurt hadde / soudemen sulcken persoon met oorlof van Borghemeester ende Schepenen in huys moghen arresteren/ bewaren/ ende oock uytleyden.

XVII. En moghen oock arrestementen oft apprehensien van buyten luyden niet ghedaen worden binnen de Jaermercten / noch oock opte vier Kermisdaghen/ te weten t'saterdaechs als de Publicatie ghescheidt / t'sondaechs t'smaendaechs ende dijssendaechs/ ende dien dach al.

XVIII. Wtghenomen Banckeroetiers die henne goeden versteken hebben / in fraude van henne Crediteuren / de welcke volghende d'Ordonnantie vande Majesteyt vanden jare xvc. veertich / gheen immuniteyten / noch vryheden en moghen ghenieten/ ende andere inde voors. Publicatie uytghestrecken. Imo nec privilegio Aureæ Bullæ gaudent fugitivi, quia contra debitorẽ fugitivũ cessant privilegia, potest enim adversus juris communis regulas, ab ipso creditore apprehẽdi ut inf. cap. 32. eod. tit. & l. ait prætor §. si debitorẽ ff. quæ in fraud. credit. die feriato, gloss. in l. ult. C. de ferijs. Plura vide apud Peckiũ tract. de Arrest. cap. 10.

XIX. Item op heylighe daghen / diemen ter eeren Godts onderhout / en mach men niemandt om Civile saecken daghen / arresteren oft vanghen / ten ware dat de Debiteur suspect waere van voorvluchticheyt / oft dat anderssins periulum

periculum esset in mora.

Moghen d'apprehensien ende arresten van persoonen oft goeden gheschieden op gheoorlofde tijden ende plaetsen / oock naer de Sonnen onderganck / by daghe ende by nachte. XX.

Item duerende de groote vacantien vanden Oost (beginnende den xv. Iulij wesende den dach vander Scheydinghe der Apostelen ende eyndende sesse wekens daer na) en machmen gheen buyten-luyden *landtneeringhe doende, om eenighe Civile saecken arresteren noch vanghen. XXI.

*An ergo alios a contrario videtur quod sic.

Maer ander buyten luyden die geen lantneeringhe en doen / moghen binnen de voorsz. vacantien wel ghearresteert worden: Des moghen sy hen van den arreste doen ontslaen/ onder cautie van nade vacantien alhier te rechte te staen. XXII.

Item een arrestant doende eenen buyten-man arresteren oft vanghen voor Civile saken / is ghehouden den ghearresteerden oft ghevanghen te berichten / ende hem te fonderen vanden arreste oft apprehensie / binnen den derden daghe / goedts tijdts voor de noen : oft andersints smelt het selve arrest oft apprehensie / ende is de ghearresteerde *ipso jure ontslaghen. Ten ware dat de selve persoon ghevanghen ware uyt cracht ende voor t'voldoen van ghewesen vonnisse/ oft voluntaere condemnatie/ alhier ghewesen ende ghepasseert. XXIII.

*Vid. de hac consuetudine Peckium in tract. de jure sistendi cap. 38. vbi insigniter hanc consuetudinem limitat n. 4. 5. & 6. Facto in M. S.

Ende moet de voorschreven berichtinghe binnen den derden daghe voor recht gheschieden / ter presentien vanden ghevangenen/ ten ware dat de ghevanghen door de Cnapers oft Dienaers / oft door zijnen Procureur in rechte dede verclaren/ dat hy niet en begheerde in persoone voor recht ghebracht te worden / oft dat hy teghens de schult niet en wiste te segghen / oft by Procureur begheerde in rechte ghehoort te worden. XXIV.

Ende soo wanneer de ghearresteerde oft ghevanghen den derden dach niet en wilt verwachten / noch soo langhe in arreste oft ghevanghen blijven / soo mach hy ten sitten vanden Amptman oft sijnen Stadthouder ende Schepenen opt Stadthuys hem vertoonen, t'zy in't Collegie oft extraordinaerlijck, ende aldaer (oock sonder voorgaende Daghemente) met een billet voorts roepen den arrestant / oft den ghenen die hem doen apprehenderen heeft: Ende indien de selve als dan niet present noch ghereet en is t'zy by hem oft by Procureur/ om hem te funderen / de wijle de Heeren te rechte sitten / soo wort de ghearresteerde oft ghevanghenen met vonnisse costeloos ende schadeloos ontslaghen vanden selven arreste oft apprehensie. XXV.

Wort somwijlen ter contrarien ghepractiseert en ghe requireert daghement.

Maer indien d'Arrestant ten tijde vanden arreste den ghearresteerden oft ghevanghen dach bescheyden hadde te compareren / op sekere bestemde ure voor den Amptman / ende de ghearresteerde oft ghevanghene t'selve Daghement hadde gheaccepteert / soo moet als dan den dach eerst dienen / ende de ghearresteerde oft ghevanghenen mach dien gheaccepteerden dach niet anticiperen noch vervroeghen. XXVI.

Item een ghearresteerde oft ghevanghen / oft oock eenich ghearresteert goet/ respectivelijck ontslaghen zijnde vanden arreste oft apprehensie met vonnisse / is vry voor den tijdt van xxiiij. uren naer het selve ontslach / sonder XXVII.

der dat de selve arrestant oft heysscher (maer wel een ander) binnen den selven tijde t'voorf. goet oft hem mach wederom arresteren oft vanghen / welcken tijt van xxiiij. uren den ghevanghen niet en loopt dan vanden tijt af dat hy vanden Cypier ontslaghen is/ ende daer na den vrijdom van xxiiij. uren begonst heeft te ghenieten.

XXVIII. Quidā dissentiunt. Soo wie eenen ghevanghen wilt recommanderen oft beswaren / mach dat doen het zy dat de selve persoon ghevanghen is om Civile oft criminele saken / midts ghevende den Steen-waerder daer af eenen stuyver / die daer af Boeck is houdende. Maer de Beswaerder is schuldich den ghevanghen binnen den derden daghe na dat hy hem beswaert heeft / ticht ende aenspraecke te doen / op de verbeurte vander instantien: Ten waer dat die recommandatie gheschiet ware uyt crachte van ghewesen vonnissen oft condemnatie volontaire alhier ghewesen oft ghepasseert, als voren. Desunt in M. S. Wel verstaende dat de ghene die wt crachte van executorialen vanden hove alhier ghevanghen is / anders niet en mach beswaert worden dan by oorlof vanden hove.

XXIX. Item soo wanneer dat d'Originale apprehensie verclaert wort qualijck ghedaen te zijne / zijn alle de beswaernissen oft recommandatien oock cesserende/ doot ende te niete / ende moet de ghevanghen alsoo wel in respecte vande recommandatien ontslaghen wesen/ als vander apprehensien.

XXX. Maer ingheballe een Crediteur den ghevanghen (t'zy om Criminele oft om Civile saken ghevanghen zijnde) niet en dede simpliciter recommanderen/ maer van nieuws apprehenderen / ende te boecke vande Cypier als ghevanghen dede opteeckenen / betalende den Steen-waerder ende Dienaers henlieder recht / al oft de selve Debiteur van nieuws elders buyten de ghevanckenisse gheapprehendeert ware / ende den selven oock binnen den derden daghe dede betichten: als dan en soude de Debiteur niet ontslaghen wesen al waert dat d'eerste apprensie ware met vonnisse verclaert qualijck ende onbehoorlijck ghedaen te zijn.

XXXI. Item als een Officier versocht wort eenen vremden man oft zijn goet present zijnde / ende den Officier aldaer ghetoont / t'arresteren oft aen te tasten/ ende 'tselve weygherde te doen/ niet teghenstaende datmen hem presenteerde te gheven sijnen behoorlijcken salaris / oft dat hy na aentast den man oft goet liet gaen oft versteken / sonder den Crediteur met sufficienten borghe oft panden wettelijck te versien ende te bewaren / moet selve verantwoorden oft betalen/ de schult daer door d'arrestement oft aentast ghedaen is.

XXXII. Item een Crediteur vindende zijnen Debiteur van buyten / ende beduchtende dat hy hem soude moghen absenteren/ al eer hy den Officier oft Dienaer soude connen ghecrijghen om hem t'arresteren oft vanghen / magh selve zijnen Schuldenaer aen tasten ende vasthouden / tot dat hy eenen Officier oft Dienaer heeft doen halen ende ghecreghen / welcken Debiteur hy den Dienaer oft Officier terstont overleveren moet/ die als dan ghehouden is den Debiteur t'arresteren oft apprehenderen / ende in goede bewaernisse te houden/ op sijnen behoorlijcken salaris als voren.

XXXIII. Item een vremt persoon gheapprehendeert zijnde moet borghe stellen daer d'apprehendant mede te vreden is. Maer indient d'Officier cautie ne-

me

me daer d'apprehendant niet mede te vreden en is / als dan is ende blijft d'Officier selve borghe soo verre hy den gheapprehendeerden op die Borchtochte teghens den danck des apprehendents laet gaen / Ende indien de ghevanghen gheen cautie en can stellen / moet in hachten gaen / emmers totter tijt dat anderssints ghewesen zy met rechte / oft by partye gheconsenteert.
cunnende cautie stellen suffisant:

In M S. En machmen gheene persoon oft goederen in arrest houden

XXXIV. Item een vremt man die eenen anderen vremden doet arresteren / moet soo wel cautie sufficiente stellen voor costen / schaden ende interresten / als de ghearresteerde voor d'Actie des Arrestants / oft oock mede boven in hachten gaen / soo verre de ghearresteerde dat versoeckt / Oft anders moet de ghearresteerde worden ontslaghen vanden arreste / op cautie juratoore van te rechte alhier te staen ende t'ghewijsde te voldoen / Dies moet d'arrestant insghelijckx alst versocht wort / als dan oock cautie iuratoore doen.

XXXV. Moeten oock d'arresten aenden persoon vanden Debiteur selve ghedaen worden / oft anderssins en zijn van gheender weerden.

XXXVI. Item wat hy verbeurt die synen persoon oft goeden upten arreste ontrocke oft verstake / is onder den Tijtel Van Keuren ende Breucken verhaelt.

XXXVII. Item alle arresten van persoonen oft goeden om Civile saken ghedaen / zijn onslachtbaer onder sufficiente cautie van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen. Ten waer dat d'arreste oft apprehensie ghedaen waere / voor ghewijsde dinghen alhier staende ter executien / oft voor des Princen penninghen. *

Vid. l. si fideiussor in f. ff. qui satisd. cog.

Iaffred. decis 55. Præsidem Euerardi. Cons. 102. Peckiũ tract. de Iure sisten. cap. 55. * Oft dat yemant sijn eyghen goet onder eenen derden hadde ghearresteert.

XXXVIII. Item en mach de Cypier oft Steenwaerder ghenen ghevanghen om Civille saecken vanden Steen laten / sonder voorgaende vonnisse oft consente van partye.

Van Arrestementen van goeden / om Civile saecken.

XXVIII.

I. AL ist datmen gheene goeden / binnen oft buyten Poorteren / oft Inghesetenen / oft oock Ingelsche / oft coopluyden vande Hanzen / oft Portugiessche natie toebehoorende en vermach om Civile saken t'arresteren / dan uyt redenen naerder verhalt in't vierde article onder den Tijtel van arrestementen ende apprehensien van persoonen om Civile saken: Soo wanneer nochtans de ghene die d'arrest begheert ghedaen te hebben / t'goet in al oft in deele zijn maecken ende vendiceren wilt / oft dat het goet hem als pant metter minnen verbonden is / mach sulck goet arresteren / ende is d'arrest van weerden / ende mach t'selve arrest by den Crediteur op synen pant ter Vierscharen vervolght worden / sonder den Debiteur actione personali eerst aenghesproken te hebben: niet teghenstaende by

by alhier Poorter oft Ingheseten / vande Inghelsche oft Portugische Natie/ oft Henzen ware.

II. Item / soo wanneer een Crediteur zijn schult wilt vervolghen teghens fugitiven / aflijvighe insolvente oft becommerde sterf-huysen oft buyten lieden moet het goet van alsulcke persoonen by den Officier doen arresteren : ende als dan moet d'Officier / het arrest doende / begheren pant vanden ghenen die eenich goet/ schult oft Credit (competerende den fugitiven ende andere hier voor ghenoempt) onder heeft / oft pant vande selve goeden nemen / ende den selven pant binnen vierentwintich uren overgheven in handen vanden Clerck vanden Amptman/ die ten relase vanden Officier d'arrest te boecke stelt.

Ex M.S. Itē moeten alle arresten op eenige goeden gedaen binnē 24. uren naer d'arrest te boeck vanden Amptman ghebracht/ ghestelt/ ende binnen den derden dage vanden arreste beset ende vernieut werden / oft anderssints ist arrest desert ende ghesmolten.

III. Ende moet d'arrestant oft yemandt van zynen t'weghen binnen den derden daghe oft ter eerster opportuniteyt metter selven pande compareren voor den Amptman ende twee Schepenen / ende besetten aldaer den selven pant / ende d'arrest rechtelijck ter manissen des Amptmans ende wijsen van Schepenen/ doen vernieuwen.

In M. S. Itē moeten alle arresten op eenige goeden gedaen binnē 24. uren naer d'arrest te boeck vanden Amptman ghebracht/ ghestelt/ ende binnen den derden daghe vanden arreste besetten ende vernieut werden/ oft anderssints ist selve arrest desert ende ghesmolten.

IV. Ende in't besetten vande panden ende t'vernieuwen vanden arreste / seght d'Amptman totten twee Schepenen / Ick maen u vanden bese t'zele. Ende als dan segghen de Schepenen teghens den Amptman / dat ghy (denoterende den Amptman) sult schuldich zijn de panden te besetten voor de somme die sulcke persoonen zijn heysschende : Behoudelijck eenen yeghelijcken zijn recht , Ende na dien d'Amptman den Clerck van weghen der arrestanten ghevraecht heeft/ oft hy begheert sijne besetzelen vernieuwt te hebben , ende dat de Clerck (van weghen als voren) gheantwoort heeft / dat Iae : Soo maent d'Amptman de Schepenen / hoe dat hy schuldich is de besetzelen te vernieuwen , de welcke wijsen / dat ghy (denoterende den Amptman) sult schuldich zijn de besetzelen te vernieuwen achtervolgende den voorgewijsde. Ende als dan seght d'Amptman / dat hy de besetzelen vernieuwt volghende der Heeren vonnisse.

V. Ende is d'arrestant schuldich daer na t'voorschreven ghearresteert goedt behoorlijck uyt te winnen ter hoogher Vierscharen / ende zyne procedure te beginnen binnen de sesse wekens na d'arrest / ten lancrsten / al nae costume ende maniere breeder verhaelt onder den Tijtel Van vervolgh van arresten ende uytwinninghe van goeden ter Vierscharen.

VI. Dies mach de persoon wiens goeden ghearresteert sijn / eer d'arrest te boecke ghestelt is , den arrestant anticiperen / comparerende in rechte / ten sitten vanden Amptman / ende versoecken dat d'arrestant hem fundere de wijle de Heeren te rechte sitten / oft anderssints dat het arrest soude afghedaen worden costeloos ende schadeloos / sonder daer toe te derven den arrestant / daghen oft wete doen / ende inghevalle van non comparitie des arrestants / wordt sulck arrest met vonnisse afghedaen.

VII. Maer als d'arrest te boecke vanden Amptman ghestelt is / oft dat d'arrestant vanden selven zynen arreste te boecke vanden Greffier hem heeft ghefundeert / en can alsulck arrest niet afghedaen worden met vonnisse/ ten

ten zy dat de ghene (wiens goeden ghearresteert zijn) doe daghen den arrestant voor den Amptman ten eynde dat d'arrestant hem fundere vanden arreste / inghevalle hy hem niet en heeft ghefundeert / Ende soo verre d'arrestant niet en bewijst hem te voren ghefundeert te hebben / oft ghedaecht zijnde niet en compareert / oft hem niet en fundeert: wordt alsulck arrest af ghedaen / en sonder voorgaende dagement en can noch en vermach men t'selve ghearresteert goet niet ontslaen / Ende indien t'selve soo met vonnisse ontslaghen wort / ende den Rechter verswegen is / dat d'arrest ware te boecke ghestelt gheweest / soo wordt alsulcken ontslagh ghehouden voor subreptijs.

Item niemandt en can noch en mach eenighe penninghen / schult oft goeden / die eenich persoon eenen anderen schuldich soude moghen zijn / oft onder hem hebben / ter Vierscharen uytwinnen / ten zy dat den Debiteur oft onder-hebber vande penninghen oft goeden d'arrest hadde gheaccepteert ende pant ghegheven. VIII.

Ende t'zy d'arrest gheaccepteert ende pandt ghegheven wort oft niet / soo belast hem d'Officier dat hy vande penninghen oft goeden niet en scheyde sonder consent, wille ende wete vanden arrestant, ommers ter tijt toe dat t'selve arrest minnelijck oft rechtelijck afgedaen sy, op de pene vande schult oft penninghen anderwerff te moeten betalen. IX.

Ende moet d'Officier d'arrest ten boecke des Amptmans overbrenghen ende doen opteeckenen met besonder verclaren / oft d'arrest gheaccepteert ende pandt ghegheven is oft niet. X.

Ende sal voordaen den Clerck des Amptmans den Officier d'arrest ghedaen hebbende vraghen / oft hy sulck verclaren doet onder eet, ende daer af particuliere note houden. XI.

Ende soo wanneer alsoo eenich goet onder yemanden is ghearresteert / en mach d'acceptant vanden arreste oft pande-ghever / daer-en-boven t'ghearresteert goet niet laten wech draghen oft versteken: oft anderssins is schuldich de sake te verantwoorden / oft voor de schulde ende actie inne te staen / daer voor t'goet ghearresteert was / emmers ten minsten totter weerden toe van t'selve goet. XII.

En is daerom de ghene onder wien d'arrest ghedaen is niet ghehouden van t'gearresteert goet te scheyden oft t'selve yemanden te laten volghen / onder cautie van indemniteyt / noch hem de boosheyt van eenighe cautie t'onderworpen / hy en wilt: maer moet d'arrest afgedaen syn eer hy ghehouden is van t'ghearresteert goet te scheyden / soo verre hy des versocht zijnde onder eedt derff affirmeren / dat het arrest daer op hy excipieert, by hem ter quader trouwen ende om yemanden t'zijne t'onderhouden niet en is simulatelijck ende fraudeleuselijck ghe-procureert ende ghepractizeert: Mach des niet te min d'acceptant vanden arreste / ghearresteert goet oft penninghen brenghen in handen des Amptmans / als ordinaris sequester / tot behoeve vanden ghenen die daer toe soude moghen gherecht wesen / ende daer mede ghestaen. XIII.

Item als een persoon onder wien de Crediteur pretendeert eenighe goeden / ghelt / actien oft crediten te berusten zijnen Debiteur toebehoorende / weygheringhe doet den Officier pant te gheven ende het arrest t'accepteren: soo XIV.

vermach den Crediteur alsulcken persoon te doen daghen voor den Amptman ende Commissarissen / ende conclusie nemen / ten eynde dat hy d'arrest acceptere, ende pant gheve, ende vercleere hoe veel, ende wat goeden oft penninghen, actien oft crediten hy onder heeft sijns aenlegghers Debiteur toebehoorende. Ende soo verre alsulck persoon onder eedt de calumnia verclaert geen goeden / penninghen / schulden / oft creditien onder te hebben noch onder ghehadt te hebben ten tijde vanden arreste / soo wort hy ontslaghen : Ten ware dat de Crediteur contrarie wilde thoonen / daer af hy ten thoone ghewesen wort / niet teghenstaende t'verclaren desselfs persoons.

XV. Item alle arresten van goeden zijn onslachbaer onder sufficiente cautie van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen / ghelijckt hier voren onder den Tijtel van Arrestementen ende apprehensien van persoonen om Civile saecken, ghesegt is. Ten waere nochtans dat eenen derden het selve goedt wilde sijn maecken ende vendiceren : in welcken ghevalle soude t'goet volghen / onder cautie vande weerde van dien / den ghenen die d'apparentste recht heeft.

XVI. Item arresten van goeden oft penninghen die aenden persoon des Debiteurs oft onderhebbers vande goeden oft hennen Facteur niet ghedaen en worden / dan alleenlijck aen yemanden van sijnen huysghesinne / en zijn van gheenen weerde.

Vervolgh van arresten ende uytwinninghen van goeden ter Vierscharen.

XXIX.

I. In den eersten / alle arresten by yemanden wie hy zy / man oft vrouwe / alhier t'Antwerpen oft elders residerende / op eenighe goeden onder eenen anderen persoon berustende oft andersins ghedaen / t'zy om daer in ghegoeyt te worden / de selve te vendweren oft om die t'evinceren ende uyt te winnen voor eenighe actien ende schulden die de Crediteur pretendeert ten achter te zijn van sijnen Debiteur ende sijne goeden / soo wanneer op't selve arrest gheen calaengie oft stoornisse ghedaen en is / moeten vervolcht worden ter hoogher Vierscharen ons Heeren des Hertoghs / na costume aldaer van ouds gheploghen ende gheobserveert.

II. Te weten / dat na dien eenich goet by den Schouteth / Onderschouteth / Amptman / Langhe-roeydrager oft gheswoeren Colff drager ten versoecke van den Crediteur is ghearresteert / d'arrest gheaccepteert ende pandt ghegheven is / by den ghenen die alsulcke goeden onder heeft, ende dat vande selve acceptatie ende pandtghevinghe relaes ghedaen is aen Schepenen / d'welck te boecke des Amptmans (den welcken men houdt vande arresten ter Vierscharen) opgheteeckent is / ende dat t'selve arrest ende beseizele ter manisse des Amptmans by wijsen van Schepenen is vernieuwt / inder manieren onder den Tijtel Van arrestementen van goeden om Civile saecken, daer van verhaelt : Soo is d'arrestant ende Evincent ghehouden by hem selven (oft

Pro-

Procureur daer toe specialijck last ende procuratie hebbende om den eedt des constituants aldaer te vernieuwen / ende inde siele des selfs te sweeren / oft een Facteur / Rentmeester / Momboor of Curateur / soo wanneer hy d'arrest heeft doen doen (sonder naerder Procuratie te derven hebben) te compareren inde hooghe Vierschare ten derde Vrijdach / ende niet eer / alwaer voor d'expiratie vande ses weken (ende daer nae niet / de selve ses weken te rekenen vanden datum dat het voorsz. besetsel ende vernieuwen ghedaen is) hy is ghehouden zijnen pandt te thoonen / ende syne schult te ghewarighen. Wel verstaende / dat soo wanneer d'arrest op eenen vrijdach ghedaen is / wort dien vrijdach onder de voors. drij vrijdaghen gherekent / t'zy dat op dien ende den navolghenden vrijdaghe volle Vierschare ghehouden wort oft niet: Maer inde voors. ses weken worden niet gherekent eenighe vrijdaghen / alsser gheene volle Vierscharen en wordt ghehouden / als wanneer de saken vande Vierschare worden uyt ghestelt ende ghecontinueert.

III. Ende wordt de voorsz. uytwinninghe ter Vierscharen ghedaen soo hier nae volght / te weten: Ten eersten daghe (wesende den voorschreven derden vrijdach) d'Advocaet des arrestants / comparerende inde Vierschare / spreeckt dese woorden: Heer Amptman ende Heer Schouteth (als maender vande besetselen van des Amptmans weghen) belieft u my te hooren spreken inden name van N Daer op de Schouteth antwoort / Spreeckt dat recht is. Ende daer na spreeckt den Taelspreker oft Advocaet / hy heeft een besetzel ende vernieuwen ghedaen, dat presenteert hy te thoonen, vraecht hem oft zijn woorden zijn, ende maenter aff. D'welck alsoo gheseght zijnde / soo maent d'Officier den Borghemeester oft een vande Schepenen. De welche ghemaent zijnde / wijst dat desen persoon sijn besetzel ende vernieuwen sal thoonen met Schepenen, dier mede aen ende by gheweest zijn, ende daerenteynden recht. Daer op de Taelspreker versoeckt de Schepenen ghenoemt te worden: ende worden als dan ghenoemt by den Clerck des Amptmans / de welche daer af boeck is houdende. Ende ghenoemt zijnde wie de Schepenen zyn / Soo seght de Taelspreecker tot den Officier / Dat hy den Schepenen mane, oft hen kennelijck is. Ende de Schepenen by den Officier ghemaent zijnde: Soo verclaren de Schepenen dat sy hen refereren tot den boecke. Ende terstont daer na seght de Taelspreker tot den Officier / Maent of hy volcomen is. Ende de Schepenen ghemaent zijnde / segghen / Iae als van dien.

IV. Daer na seght de Taelspreecker inden name vanden voors. arrestant / al bereet staet hy sijn schult te ghewarighen, ende sijn ghehout te doen, maenter af wat hy schuldich is te doen. Als dan soo maent d'Officier den Borghemeester oft den Schepen dien hy eerst ghemaent heeft / ende wijst als dan de selve Borghemeester oft Schepen / dat dien persoon sal schuldich zijn, sijne schult te ghewarighen met Schepen brieven van Antwerpen, oft met levende waerheyt, oft met sijnen eedt, soo verre alst op eenen levenden persoon is

V. Ende dat ghewesen zijnde / soo verre dat d'Evicent Schepen brieven van Antwerpen heeft / soo worden de selve by den Taelspreecker ghelevert den Greffier / begheerende den selve ghelesen te worden / d'welck ghedaen wordt / ende als dan soo vraecht de Taelspreecker openbaerlijck: Ofter yemant

mandt is die dien Schepenbrief die daer gelesen is, gewaricht wilt hebben, eenwerff, anderwerff, derdewerff, ende vierdewerf over recht. Ende niemant oppositie doende / soo wordt de voorsz. Evincent ghewesen volcomen als van dien sonder dat d'arrestant als dan ghehouden is eenighen eedt te doen.

VI. Oft indien dat d'Evincent heeft levende waerheyt / soo moghen de ghetuyghen aldaer gheproduceert / geeedt / ende ghehoort worden: Maer soo wanneer d'Evincent gheen Schepen brieven van Antwerpen noch levende waerheyt aldaer en heeft / seght als dan de Taelsprker: Hy en heeft alhier Schepene brieven van Antwerpen noch levende waerheydt, maer seght ten achter ende in ghebreke te sijn aen N. de somme van soo vele oft soo vele, ooch verhalende de sake ende redenen waer uyt ende waer af de selve schult procedeert: Seggende voorts tot den Officier / Maent daer af wat hy schuldich is te doen. Ende ghemaent zijnde / soo wijst de selve Borgemeester oft Schepen / dat alsulcke persoon sal sweeren t'achter ende in ghebreke te zijn aen N. ende zijne goeden de somme, &c. ter saecken, &c. soo moet hem Godt helpen. * Ende indien dat de Debiteur doot is / ende dat de ghene die den eet ghedaen heeft Poorter is / soo wort daer en boven ghewesen / dat dien eedt ghedaen wesende, sullen met hem comen twee wettighe mannen, die sullen sweeren dat sy den persoon die den eedt aldaer ghedaen heeft, wel kennen, ende houden den eedt by hem aldaer ghedaen voor goet, rechtveerdich ende onmeyneedich, soo moet hen Godt helpen: Ende en is hy gheen poorter / soo moet hy hebben ses wettige mannen / om Volg-eeden te zijn / ende den eet te doen als vore. Ten ware dat hy een gheprivilegheert persoon ware / te weten een Inghelsman vande Court / vande Henzesteden / oft van Portugael / die ghestaen met twee Volg-eeden als de Poorters.

Nota.
*In manu Sc. staet / ende alle zijn heylighen.

VII. Ende is het besetsel by yemanden op eenighe goeden ghedaen van weerden / niet teghenstaende dat t'selve besetsel is ghedaen voor meerder somme dan hy naemaels by eede ter Vierscharen affirmeert want in't sweeren soo mach een yeghelijck zijn somme wel minderen maer niet meerderen.

VIII. Ende den eet oft eeden alsoo ghedaen zijnde / soo versoeckt de Taelspreecker aenden Officier / dat hy maene oft den persoon volcomen is. Ende alsdan maent d'Officier den Borghemeester oft Schepen aen wien eerst ghemaent is / die als dan antwoort ende seght / Iae, als van dien, Na den welcken soo neemt d'Evincent leveringhe aen zijnen pant / welcke leveringhe respectivelijck byden Secretaris oft Greffier op t'boeck vander Vierscharen oft vanden Amptman gheteeckent wort / in deser manieren / N. heeft leveringhe ghenomen aende goeden van N. volghende t'vonnisse opten N. dach van sulcke maent, N. ter hooger Vierscharen ghegheven.

IX. Van welcke procedure d'Evincent / soo verre * rueelijcken pandt heeft metter minnen / ende de Debiteur in stadt oft vrijheydt woonachtich is / wort partye ghehouden hem de * were te doen / ende den pant te bieden / oft dien lossen / ende den Evincent zijn ghebreck ende t'achterheyt betalen wilt / oft anderssints den Evincent met zijnen beghonsten rechte van evictie / voorts wilt laten varen: Maer inghevalle de Debiteur woont buyten de stadt ende vrijheyt / soo presenteert de Crediteur den pandt den Schouteth. Ende indien het egeenen reurlijcken pant metter minnen en is / soo moet d'Evincent partye

*Hoc verbulum non habes in M. S. nec hic, nec infra.
*Vid. l. de-

partye / soo verre hy weet waer hy is woonachtich oft residerende / de wete daer af doen * / Maer soo verre d'Evincent niet en weet waer partye is woonachtich oft residerende (ende t'selve by eede verre verclaren / oft dattet is op eenen fugitiven oft eenen dooden insolvent) soo mach d'Evincent sijnen pant presenteren te lossen aenden Officier als Heere / sonder voorder wete te verven doen.

bitores C. de pig. l. creditor. C. dedistract pig.

*Hæc virgulata desunt in M.S. ende staet hier tusschen beyden / over dese zijde des ghebercht oft der zee de weten doende maer is hy ghesetten over gheen sijde der zee / reliqua desunt usque ad verba. off dattet. Men mach hem oock opponeren tegens d'uytwinningen ter Vierscharen gedaen naer dien den eedt is gedaen / maer dan moetmen cautie stellen van te rechte te staen ende t'ghewijsde te voldoen / vt patet 1. art. 13.

X. Item indien yemant hem teghens d'arrest begheert t'opponeren eer den eedt ter Vierscharen ghedaen is / mach den arrestant voor den Amptman ende Commissarissen vande extraordinarisse saken doen daghen / om de redenen zijnder oppositie t'aenhooren / ende in oppositie ontfanghen worden / al ist dat hy gheen cautie ghestelt en heeft / waer mede alle voorder procedure ter Vierscharen wordt ghesthorst.

XI. Maer soo wanneer d'arrestant op den derden vrijdach inde Vierschaer veerdich is om den eedt te doen / ende sijne schult naer der Vierscharen recht te ghewarighen / ende dat partije oock aldaer in persoone oft by Procureur compareert om calaengie te doen / ende metter daet oock doet / mach d'arrestant des niet te min zijnen eedt doen / sonder prejudicie van yemants recht sonder daer nae inde Vierschaer voorder te moghen procederen / tot dat in contradictorien ghereechte anders sy gheoordonneert / oft dat Calaengie andersins afghedaen oft ghesmolten is.

XII. Van ghelijcken / nae dien den eedt ende de behoorlijcke wete aen partije oft aenden Officier ghedaen ende leveringhe ghenomen is (mach duerende den tijt van d'uytwinninghe des Evincents / ende tot d'leste vonnisse ghewesen wordt) ter Vierscharen / op des uytwinders procedure calaengie ghedaen worden / oft buyten de Vierschaere voor twee Schepenen oft eenen Secretaris / ende wordt die calaengie op den boeck vander Vierscharen byden Secretaris ghetreckent. Ende daer nae en wordt inder Vierschaeren niet voorder gheprocedeert / maer moeten partijen heune saecken als dan vervolghen in judicio contradictorio, voor den Amptman / Borghemeester ende Schepenen opt Stadthuys.

XIII. Item soo wanneer dat de Crediteur voor alle calaengie ter Vierscharen den eedt ghedaen heeft / al ist dat hy andersins van zijne procedure niet en is volcomen / en mach partije wiens goeden als Debiteur uyt ghewonnen worden (soo verre hy van sulcke qualiteyt is / datmen op sijne goeden by arrest soude vermoghen te procederen) teghens de selve procedure in oppositie niet ontfanghen worden: ten zy dat hy cautie stelle van te rechte te staen / ende t'ghewijsde in judicio contradictorio, te voldoen voor de weerde van t'credict des arrestants / soo verre de ghearresteerde goeden soo veel weert zijn.

XIV. Dies is de gheue die calaengie heeft ghedaen / ghehouden binnen acht daghen den Evincent te doen daghen / om sijne redenen vande calaengie t'aenhooren / ende sijne acte van purghe in materien van calaengie rechtelijck

 (binnen

(binnen de voorschreven acht daghen) te beginnen : oft anders is sijne calaengie nul ende desert / ende mach als dan d'uytwinder met zijne begonst procedure ter Vierschaeren voorts varen / al oft daer gheene calaengie en waere ghedaen gheweest.

XV. Ende soo wanneer de materie vande calaengien / in Iudicio contradictorio is ghedecideert / oft soo verre de ghene die calaengie ghedaen heeft / desisteert / oft dat bevonden wordt met rechte / dat de calaengie t'onrechte ghedaen is gheweest : als dan mach d'Evincent sijne uytwinninghe continueren binnen de sesse weecken daer nae / al oft die calaengie oft procedure niet en hadde ghedaen gheweest. Ende duerende dyer procedure in materie van calaengien / en is den uytwinder gheenen tijdt gheloopen / maer is in zijne sommiere procedure ghebleven / op zijn gheheel / sonder interruptie oft prejudicie van sijnen eersten rechte.

XVI. Ende alsser nae den eedt gheen calaengie oft oppositie en is ghedaen gheweest / moet d'arrestant den tweeden vrijdach nae den eedt wederom compareren in de hooghe Vierschare / ende aldaer presenteren sijnen pant / ende begheeren voorts recht : Ende de Schouteth den Borghemeester vonnisse ghemaent hebbende / vraecht den Borghemeester (voor het vonnisse) partijen oft Tael-lieden : Oft sy hunnen pandt ghehouden hebben als recht : ende gheboden hebben als recht , ende partyen verclaren / jae , soo wijst de Borghemeester / datmen dien pandt met sijnen toebehooren voor t'voldoen des Evincents actie ende uytghewonnen schuldt sal te merckt doen , ende vercoopen ten hoochsten verdieren, ende meest daerom biedende : schieter over , datmen partijen wederkeert ; ghebrecter, datmen voorts manen sal om recht, ende als dan is d'arrestant volcomen van sijne procedure.

XVII. Ende nae dien dat de Crediteur in sijne procedure ende uytwinninghe volcomen is / en mach de Debiteur / wiens goeden uytghewonnen zijn / daer tegens niet ghehoort worden / sonder eerst het vonnisse voldaen te hebben. Tot welcken eynde mach t'vonnisse van evictie op ende in respecte vande goeden / actien ende schulden die ghearresteert ende uytghewonnen zijn / ter executien ghestelt worden / ten minsten by provisie ende onder cautie / die den Crediteur in respecte des Debiteurs schuldich is te stellen / des versocht zijnde. Ende t.vonnisse alsoo voldaen zijnde / mach de Debiteur binnen s'jaers na de voldoeninghe / ten principalen in sijne defencien ghehoort worden.

XVIII. Maer een derde / die de ghearresteerde ende gheevinceerde goeden soude willen comen defenderen / als hem / ende niet den Debiteur toebehoorende / mach soo wel voor als nae date vande volcominghe vander evictie / hem teghens d'arrest ende evictie van sijne goeden comen opponeeren / sonder eenighe cautie te derven stellen : ende moet d'executie / vande selve acte van evictie / in respecte vande selve goeden gheschorst blijven / totter tijt toe dat in Iudicio contradictorio ghedecideert is / wien dat de gheevinceerde goeden zijn toebehoorende / oft den opponent oft den Debiteur.

XIX. Item en vermach een Crediteur des anders medecrediteurs procedure ter Vierscharen begonst / niet beletten / onder het decksel dat hy soude willen pretenderen / dat de selve eghten waerachtich Crediteur en waere : blijvende

hende des niet te min ongheprejudicieert / om naemaels in Iudicio contradictorio in materie van preferentie oft concurrentie de selve exceptie te moghen proponeren.

XX. Item een Debiteur wiens goeden uytghewonnen zijn / betalende de penninghen daer voren d'uytwinninghe ghedaen is / metten oncosten daer op ghe-loopen / mach sijne goeden aenveerden ende behouden / ten waere datse vercocht waren : uytghenomen instrumenten / alem oft ghereetschap van zijnen Ambachte ende Neeringhe / ghelijck dit breeder onder Tytel Van Calengieringhe ende Naderschap ghesegt wort.

XXI. Niemandt en mach inder hoogher Vierschare van Antwerpen uytwinnen / oft oock by den Amptman der stadt van Antwerpen doen vercoopen eenighe Leen-goeden hoedanich die zijn / al waert oock soo / dat die waeren gheleghen binnen der stadt oft vryheydt : Maer de meubelen ende ghereede goeden op de leen-goeden wesende / machmen arresteren ende executeren / ghelijck al oft t'huys oft grondt / daer op oft in die ruerende goeden zijn gheen leen ware.

XXII. En moghen oock inde voorss. hooghe Vierschare niet uytghewonnen worden eenighe goeden / gheleghen buyten der stadt ende vryheydt der selver.

XXIII. Item Weeskinderen goeden en machmen valide niet uytwinnen / sonder de Momboiren wete daer af te doen / ende en hebben de Weesen egheene Momboiren / soo moet men hen Momboiren doen gheven : oft andersints is d'uytwinninghe ghedaen op henne goeden / van onweerden.

XXIV. Item vonnissen van evictien ter Vierscharen in summario Iudicio ghegheven / in prejudiceren d'ander Crediteuren niet : maer is d'Uytwinder oft Evincent des niet te min ghehouden / in Iudicio ordinario, zijn schult te ghewarighen den rechte ghenoch zijnde / in respecte van andere Crediteuren / in materie van preferentie oft concurrentie.

XXV. Ghelijck hy oock niet teghenstaende de selve acte vande evictie / ghehouden is / in respecte vanden Debiteur oft partije / wiens goeden hy uytghewonnen heeft / nae zijne t'achterheydt anders volcomelijck te thoonen / soo verre de selve partije (d'acte van evictie eerst by provisie voldaen hebbende) ten principalen versoeckt in zijne defensien ghehoort te worden.

XXVI. Item al ist dat yemant eenighe goeden / obligatien oft acten ter Vierscharen uytghewonnen heeft / ende in sijne procedure sonder stoornisse oft calaingie niet alle poincten van rechte volcomen is / en heeft daer door gheen recht van proprieteyt aen t'ghevinceert goet / obligatie oft actie : maer is dien niet teghenstaen de ghehouden uyt crachte vande selve acte / 't voorschreven goet / obligatie oft actie / metten Amptman nae ghewoonelijcke ende behoorlijcke manieren van doen / by openbare roepinghe ter vrijdaechs merct / eenen yeghelycken al even na te doen veylen ende vercoopen.

XXVII. Tot welcken eynde ghedaecht worden de persoon oft persoonen / die de voorss. ghearresteerde goeden onder hebben / voor den Amptman ende Commissarissen / ten eynde dat zy de selve goeden / penninghen / actien ende crediten over-brenghen in handen des voorss. Amptmans om de voorss. acte vande Vierschare / daer op ter executien te moghen ghestelt worden : ende niet

niet op andere goeden / die noch specialijck noch gheneralijck ghearresteert / noch uytghewonnen en zijn / den Debiteur toebehoorende / maer soude van noode wesen de selve insghelijcx t'arresteren ende uyt te winnen.

XXVIII. Item een Crediteur panden metter minnen in sijne handen hebbende / soo verre hy gheen vonnisse / oft ghelofte op vonnisse ten laste van zijnen Debiteur en heeft / en mach zijnen pant niet vercoopen uyt zijn eyghen authoriteyt : maer moet zijnen Debiteur rechtelijck aenspreecken / ende condemneren / oft den pandt besetten / ende uytwinnen / ende daerentende metten Officier ter vrijdaechs merckt openbaerlijck ten hoochsten verdieren eenen yeghelijcken even nae doen vercoopen.

XXIX. Maer soo wanneer dat de Crediteur bescheet oft consent heeft van zijnen Debiteur / t'zy voor Schepenen / voor Notaris ende ghetuyghen / onder sijn handtgheschrift / oft oock in presentien van ghetuyghen / om den pandt sonder vonnisse / uytwinninghe oft rechtvoorderinghe te moghen vercoopen / nae sijn goetduncken oft believe / Soo mach sulcken Crediteur uyt crachte van alsulcken consent zijns Debiteurs den pandt doen vercoopen ter vrijdaechs merckt / niet eenen ghesworen Oude-cleercooper openbaerlijcken ten hoochsten verdieren / eenen yeghelijck even naer ende anders oft elders niet : Des is sulck Crediteur ghehouden / zijnen Debiteur wien den pandt toebehoort / behoorlijcke wete te doen vander plaetse / dach ende ure van sulcke vercoopinghe / acht daghen te voren / inghevalle hy present oft inde stadt is / oft andersins t'zijnen huyse / oft aenden Schouteth.

De geschreven costuymen discorderen hier inne / en distingueren als bescheet voor Schepenen Is dat dan alleenlijck partie de wete geschiet sonder dat de vercoopinghe ter vrijdaeghs merckt behoort te gheschieden.

XXX. Maer de ghene die als boven pandt metter minnen in handen heeft hem ghegheven / voor d'insolventie van zijnen Debiteur / soo verre hy den selven ten tijde vanden fallissementie des Debiteurs noch onvercocht onder heeft is schuldich (niet teghenstaende / dat de Debiteur voor zijn faillissement den Crediteur gheconsenteert hadde den pandt sonder eenighe rechtvoorderinghe te moghen vercoopen) den selven pandt te besetten / ende uyt te winnen (soo verre hy anders gheen vonnisse ten laste des Debiteurs en heeft) ende voorts by den Officier ter vrijdaechs merckt by openbaere uytroepinghe te laten vercoopen / op dat het ghene datter overt / mach blijven in handen vanden Officier / tot behoeve van d'andere Crediteuren / die hen verhael daer aen sullen moghen hebben.

Desunt in M. S.

XXXI. Item ter caussen van elcke der voorschreven uytwinninghen competeert den Amptman neghen grooten ende een halven Brabants / ende den sesse oudtsten Advocaten die int'uytwinnen present zijn / thien grooten Brabants / maeckende t'samen sesse stuyvers ende eenen halven.

Amptsmans brieven.

XXX.

I. SOo wie eenighe renten oft pachten van ghelde oft grane / ende diergheliicke / uyt crachte van Schepenen brieven van Antwerpen / hebbende oft heffende

hessende is / op eenighe goeden oft panden / buyten der stadt ende vryheyt / in't quartier van Antwerpen ghelegen / ghebreck hebbende van betalinghen / ende die willende voorderen * moet de brieven vande constitutie zijner rente ofte pachte presenteren voor Amptman ende Schepenen / ende laten die bevonnissen. D'welck doende / soo thoont de Crediteur sijnen Schepenen brief / ende begeert recht, ende dan maent d'Amptman. Ende de Schepenen d'bescheet ghesien ende ghevisiteert hebbende wijsen: midts dat blijckende is vande renten oft pachte met Schepenen brieven der stadt van Antwerpen d'Amptman des versocht wordende, den proprietaris, ghebruycker oft handtplichter vande panden schuldich is, met Amptmans brieven inne te schrijven t'eenen competenten dinghdaghe, ende partije te bedwinghen tot betalinghe. * Ende mach d'Aenleggher in sterckenisse des Schepenen briefs zijnen eedt doen / ende soo wes hy derre affirmeren by eedt / uyt crachte desselfs briefs t'achter te sijn / moet de Proprietaris oft ghebruycker vanden pande betalen / ten sy dat hy hem can defenderen met rechte daer af ongheouden te zijn.

* En mach geen leveringhe aen sijnen pant neme als ghesept wordt art. vlt. seq. maer moet/ etc.

* Hæc virgulata in M. S. habet art. 61.

II. Ende dien volghende met d'Amptman ten versoecke vanden Rentier op sijnen behoorelijcken salaris zijne Amptmans brieven senden / ende schrijven aenden Officier vander plaetsen / daer onder de Debiteur / zijn handtplichter oft ghebruycker vanden pande gheseten zijn / dat hy den Debiteur, ghebruycker oft hantplichter van die goeden in doen comen ten daghe dienende, om den Rentier te comen betalen, oft hem daer teghens te verantwoorden.

III. Moghen oock alle andere Debiteuren buyten in't quartier van Antwerpen woonende / met Amptmans brieven ghedaecht worden als voren / uyt crachte van schat-schulden voor Schepenen alhier bekent gheene renten wesende / al waren die oock niet ghehypothiceert.

IV. Welcke Amptmans brieven moeten ghedraghen worden by eenen gheswo-ren bode / aenden Officier vander plaetsen / ende by den Officier ter presentien vanden bode / oft by den bode met des Officiers consente aenden beschrevenen / oft t'zijnen woonhuyse overghelevert worden: welcken bode zijn relaes daer van moet stellen / by gheschrifte ende partye over gheven: ende dient den dach van rechte / eerst den tweeden Saterdach / naer het overleveren vande brieven.

V. Ende indien d'Officier vander plaetsen daer des Amptmans brieven ghesonden worden / de selve niet en achtervolghde oft en obedieerde / wort by de stadt ghecorrigeert / na ghelegentheyt vander saken: al waren't oock d'Officieren van besloten steden / in't quartier van Antwerpen ghelegen / als Breda / Berghen op den Zoom / Liere ende Herentals.

VI. Ende mach een Rentier oock (indien t'hem believt) doen beschrijven den ghenen die den pandt bewoont / ghehandeplicht / ende ghedefructueert heeft / in respecte vanden tijde / ende jaerschare dat hy t'ghebruyckt heeft / ende dat den onbetaelden achter-stel van des Rentiers rente verschenen ende ghevallen is / soo verre hy ten tijde vande beschrijvinghe noch handtplichter is / oock al waert dat hy den Proprietaris zijnen pacht te voren / vanden selven tijde / voldaen hadde: Ende inghevalle de Rentier meer panden heeft dan eenen / daer diversche persoonen handtplichters oft ghebruyckers af zijn / soo mach

H hy

hy doen beschrijven elcken van dien ghebruycker een voor al / ende die beschreve-ne moet den Rentier zijn achterstel gheheel betalen vanden jaren ende tijde dat hy dat goet ghehantplicht heeft / behoudelijcken hem zyn verhael / op sijne consoorten ende op den Proprietaris.

VII. De Proprietarissen / ghebruyckeren / oft hantplichteren alsoo beschreven zijnde / moeten compareren / ende comparerende (inghevalle sy gheen betalinghe en allegheren / noch en bewijsen / noch betalinghe en presenteren te thoonen / den rechte ghenoech zijnde / ten laetsten binnen acht daghen daer nae) moeten als dan den gheheyschten achterstel / in manieren voors. betalen / oft emmers ten minsten nantizeren / onder sufficiente cautie : ende ghenantizeert hebbende / als dan staen de verweerderen op hen gheheel / om de sake ten principalen te moghen defenderen : d'welck zy schuldich zyn te doen binnen s'jaers na de voorschreven namtizatie / op versteken.

Virgul. Desunt in MS.

VIII. Item / inghevalle de beschreven niet en compareert met den eersten beschrijf-brieve (ghebleken zijnde by wettigh relaes / dat de beschrijf-brieven ghelevert zijn als vore) wort gheconcumaceert ende ghecondemneert te moeten namtizeren / t'zy dat de panden leen-goeden zijn oft niet.

Præscript. in l. A. Divo. pro ff. de re Iud.

IX. Na welcke condemnatie / inghevallen de ghecondemneerde t'vonnisse niet en voldoet / seynt d'Ampman ten versoecke vanden Crediteur zijnen Clerck / (wesende de Roep-dragher deser stadt) om 't vonnisse ter executien te stellen op des Debiteurs goeden ende persoone : Waer in men d'ordre van rechte in d'executeren volghen moet / soo wanneer dat den pant oft panden des Debiteurs gheen leen en zijn.

Desunt in M.S.

X. Ende als yemant van buyten in't quartier van Antwerpen ghesceten / eenen anderen ghelofte van betalinghe / oft bekentenisse van schult doet / oft voorwaerde van pachte oft huere maeckt in presentie van Poorters van Antwerpen / ende de selve zijne ghelofte oft bekende schult / huere oft pacht niet en voldoet : als dan mach de Crediteur de voors. Poorters brenghen by den Amptman / oft by twee Schepenen : Ende soo verre zy als Poorters verclaren / dat hen de schult / belofte / bekentenisse / oft voorwaerde kennelijck is / als dan op die Poorters kennisse / moet d'Amptman senden sijne Amptmans brieven / ende moet daer op sommierlijck gheprocedeert worden / ghelijck op Schepenen brieven / als vore / Behoudelijck dat in sulcken ghevalle / de Debiteur moet tweemael beschreven worden eer men hem in contumacie vermach by provisie te condemneren.

XI. Als d'Amptman / oft sijnen voorschreven Clerck ende Roep-dragher / ghereede ende meubele goeden niet ghenoech en vindt op den pandt / om partijen schulden ende achterstel met den oncosten te connen voldoen : als dan vermach hy oft sijnen Clerck executeren ende vercoopen den pandt ende erve / midts doende dien by drye voorgaende Sondaechsche Kerckgheboden inder Prochien ende ter plaetsen daer die goeden onder ghelegen zijn / kondighen / ende oock die goeden doen drye vrijdaghen lanck ter Vrijdaechs merckt uytroepen / ende by proclamatien oft uyt-bellen / t'Antwerpen ghebieden te coope. Ende als dan moet d'Amptman daerenteynden den cooper daer in goeden / ende vestighen / ghelijck't in cas van levernighe van

respecte

respecte vande uytghewonnen goeden gheschieden moet.

XII. Maer soo wanneer dat den pandt Leen is / mach de voorschreven Koep-drager / executeren zijne have oft erve / sonder vande Proprieteyt oft gronde vanden Leen eenighe kennisse oft executie te hebben / In sulcker vueghen/ dat de voorschreven Koep-drager de voors. erve Leen wesende / mach by executie verhueren den meesten daer vooren biedende / om by den huerlinck ghebruyckt ende ghedefructueert te worden / tot der tijdt toe / dat de Crediteur met den oncosten voldaen is.

XIII. Ende soo verre dat den Crediteur anders belieft (de have/ houw ende vruchten gheproeft zijnde) mach vande proprieteyt oft gronde vanden Leene kennisse oft executie versoecken / ende doen doen / by de Leen-heer ende sijne mannen van Leene.

XIV. Ende oft ghebeurde dat den Koep-drager in d'executie alsoo te doen / yet wedervoere / door toedoen vande ghemeynte aldaer / alsoo dat hem zijne executie feytelijck belet werde te volbrenghen : machmen van deser stadt weghen op de stadt / dorp oft vryheydt / panden houden ende arresteren / ghelijck als de stadt dat van ouden tijden gheplogen heeft/ ende van rechts weghen doen mach.

XV. Ende oft dat beletzel den Koep-drager wedervoere ende toequame by toedoen vanden Dienaers / oft van eenighe particuliere persoonen / wie sy waren : soo procedeertmen van deser Stadt weghen / terstont tot correctie oft bannissemente vanden selve persoone/ naer gheleghentheyt vander saecken.

XVI. Item als een rente gheconstitueert is / op seecker erve / lant / sant oft huysinghen / ende de selve panden naemaels worden by successie ghedeylt / oft by coope / mangelinghe / oft anderssints ghespleten / dien niet teghenstaende / blijft de rente onghespleten / ende ghehypothiceert op alle de panden ghelijck te voren/ alsoo dat de Rentier voor t'ghebreck vanden achterstelle altijdts mach leveringhe nemen / oft Amptmans brieven senden op alle de panden ghelijckelijck / oft eenighe van dien / naer zijne ghelieften / ende als nu op den eenen ende als nu op den anderen / soo t'hem goet dunckt : niet teghenstaende dat hy te meer stonden zijne betalinghe alleene oft meer aenden eenen ghehaelt mach hebben / dan aenden anderen Portionaris. *

* Hic duo articuli in antiquis omissi.

XVII. Item verbintenissen van gronden van erffven binnen de stadt ende Lande van Breda gheleghen / ghedaen ende ghepasseert voor Wethouderen van Antwerpen / zijn van weerden : Ende soo wie uyt crachte van sulcke brieven van Antwerpen / den grondt oft bodem wilde uytwinnen / moet t'selfste doen inde stadt ende Lande voorschreven / ter plaetsen daer den bodem oft grondt gheleghen is.

XVIII. Maer soo verre men uyt crachte van eenighe Schepene brieven van Antwerpen / oft ghelofte voor Poorters ghedaen / wilt den Debiteur bedwinghen tot betalinghe ende voldoeninghe van t'verloop / oft van zijne andere schadt-schult : als dan schrijft d'Amptman des versocht zijnde daer om aen den Officier vander plaetsen / daer den Debiteur ghesetten is ten eynde by dien Debiteur indien hebbe / dat hy binnen thien daghen den Crediteur voldoe : Ende indien de Debiteur binnen de selve thien daghen/

de saecke voor Amptman ende Schepen van Antwerpen niet en comt ver-antwoorden / oft anderssins de schult voldoen / moet d'Amptman aen den voorf. Officier andermael schrijven / ten fine als boven. Ende en voldede de Debiteur binnen desen twee-werf thien daghen niet / oft anderssints de sake voor Amptman ende Schepenen niet en quame verantwoorden: is de Dienaer oft Officier van dier Vierscharen ghehouden te vercoopen van des schulders have oft erve / alsoo veel / dat de Clagher binnen thien daghen daer na vernoecht sal wesen / soo verre de Debiteur soo veel have oft erve binnen dier Vierschare oft Parochie heeft / oft ghehadt hadde ten tijde / doen d'eerste thien daghen begonsten / de welcke de Debiteur in achterdeel vanden Clagher / niet en mach vertieren noch vervreemden.

XIX. Ende ingheValle de voorschreven Officieren oft Dienaer hier in't versuymelijck ware / soude de stadt van Antwerpen op dat Dorp oft Vierschare / oft Ingheseteне / terstont nae de leste thien daghen / moghen commeren oft arresteren. Ende oft dan niemant binnen thien daghen daer na uyt dier Vierschaeren t'Antwerpen en quaeme / soo soude de stadt op d'Ondersaten der stadt ende Lande van Breda / ende heure goeden procederen moghen by arreste tot verhalinghe vande principale schult / met alle de redelijcke costen / toe comende vande voorschreven pandinghe / oft arrestemente / behoudelijck t'verhael op den principalen Debiteur: Ut ghenomen oft sake ware dat de schulder soo veel onder de stadt oft Lande van Breda niet en hadde / daer mede men den clagher vernoeghen mochte / ende daerom voorvluctich werde / soo is d'Officier / oft Dienaer ende d'Ondersaten der stadt ende lande van Breda daer af ontlast.

XX. Maer oft de voorsz. Debiteur weder binnen den Lande van Breda quame / na datter recht opghevoordert ware / moet de Rechter oft Officier vander plaetsen / daer hy onder quame / den selven vanghen ende in hachten legghen totter tijdt toe dat hy des claghers ghenoet sal gheereghen hebben.

XXI. Item als een buyten man woonende in't quartier van Antwerpen alhier ghearresteert zijnde / boven arrest vertreckt / sonder vonnisselijcken daer af ontslaghen te zijn / oft consent van mijnen Heere den Amptman oft van parthye daer toe te hebben / mach by Amptmans brieven ingheschreven worden om alhier te rechte te staen / ende by ghebreke van comparitie / ghecontumaceert worden.

XXII. Item hoemen de sommatien van vonnissen alhier ghewesen ten laste van persoonen buyten de stadt ende vrijheydt / nochtans binnen den quatiere van Antwerpen residerende / is doende / is hier voren ghesegt onder den Tytel vanden Amptman.

T'Formulier van d'Amptmans brieven.

XXIII. Lieve gheminde vrient / ick vermane u van rechts weghen eens ende voor al / dat ghy N. onder uwe Jurisdictie ghesetem rechtelijck bedwinghe / ende indien hebt / dat ghy op en saterdaghe / etc. alhier binnen Antwerpen

opten.

opten Raedthuyse voor my ende Schepenen comparere / om te voldoen N. van alsulcke Schepene brieven als voor my in rechte met vonnisse zijn ghewesen te moeten volschieden / ende dat hy van daer niet en scheyde / ten sy by consente van my / ende dat hy hem voldaen hebbe: wetende waert saecke hy des niet en dede / dat hy niet vonnisse van mijnen Heeren (volghende d'ordonnantie van deser stadt) soude worden ghedwemt te moeten namtizeren t'ghene des hy hem is heysschende: Ende inghevalle hy als dan noch niet en obedieert / soude my van noode wesen hem den Officier vande Langh-roede te seynden / ende hem te doen executeren tot zijnen grooten cost ende last: waer af ghy hem by dese sult adverteren / op dat hy hem daer voorzen verhoeden mach. Gheminde vrient onse Heere Godt zy met u. Gheschreven etc. Ende worden onder gheschreven dese woorden: By den Amptman der stadt van Antwerpen. D'opschrift is aldus: Mijnen besonderen goeden vriendt, den Schouteth oft sijnen Stadthouder.

T'Formulier van d'Amptmans Sommatie-brieven.

Lieve gheminden vrient / ick vermane u van rechts weghen / dat ghy binnen den derden dagbe na de receptie van desen / sommeert ende in doet comen opten Raedthuyse binnen Antwerpen N. woonende tot N. onder uwe Jurisdictie gheseten / om te voldoen N. van alsulck vonnisse als opent N. anno xvc. N. teghens hem heeft gheobtineert / wetende waert saecke N. dat niet en dede / soude my van noode zijn hem den Officier vande Langhe-roede te seynden ende hem t'executeren tot zijne groote costen ende lasten / Waer af ghy hem by desen sult adverteren / op dat hy hem daer vozen verhoeden mach / Gheminde vrient / onse Heere Godt sy met u. Gheschr. den N. aldus onderteeckent: By den Amptman der stadt Antwerpen. Op den rugghe staet: Mijnen besonderen goeden vrient, den Schouteth oft sijne Stadthouder tot N. XXIV.

Wtschrijf-brieven.

XXXI.

ALsoo Poorteren van Antwerpen en behooren van halse, van have, van breucken, van lijve, van leden, oft van eenighe bytichten ende schadtschouden in't Marckgraefschap ende quartier van Antwerpen nerghens te rechte dan alleenlijck voor de Wet van Antwerpen. I.

Soo ist dat wanneer eenich Poorter van Antwerpen / t'zy gheboren oft gheerdt / buyten oft binnen Poorters / ergheus buyten de stadt / in't quartier van Antwerpen / in persoon / familie / oft goeden / becommert / beset / ghearresteert / oft eenichsins te rechte betrocken wort / oft dat op hem / oft zijne goeden wort gheprocedeert / soo mach hy hem selven / sijne familie / goeden / ende crediten / ende oock zijnen borghe met brieven der stadt van Antwerpen uytschrijven / hoe verre dat oock teghens hem oft zijne goeden / oft borghe mach II.

zijn gheprocedeert / Ende moeten d'Officieren ende Schepenen buyten / nae de brieven ghesonden / cesseren / ende voorts af ende te niete doen / costeloos ende schadeloos / alle proceduren / diemen teghens eenen Poortere van Antwerpen / oft op sijne goeden oft borghe heeft ghedaen / ende doen doen: Maer willen hy / oft partije / op oft teghens den voorschreven Poortere / oft sijne goeden procederen / dat moghen sy doen / voor de Weth van Antwerpen / daer elck Poorter te rechte behoort / ende nerghens el. Van welcken uytschrijf-brief t'formulier in't eynde van desen Titel ghestelt is.

III. Behoudelijck dat de buyte-Poorters moeten pleghen alle ghebuerlijck recht / te weten van hemminghe / als van weghen / van watersiote / van stuys-gelde / dijckagie-gelde / ende dierghelijcke ghebruyckelijcke rechte toebehoorende / sonder datmen de selve dien aengaende bevrijdt / noch uytgheschreven en worden / noch oock van des sy daghelijckx coopen ende borghen / van eten ende drincken / ende van coopmanschap aengaende de provanden die sy binnen heuren huysen behoeven oft verteeren

IV. Item / nae dien dat een vrouwe-persoon Poorterse deser stadt / alhier by arreste / ende besetsele gheprocedeert heeft / op alle haer mans goeden / om daer aen hare dotale ende inghebrochte goeden te verhalen / vermach te doen uytschrijven heurs mans crediteuren / die in't quartier van Antwerpen / by arrest oft andersins / op haer mans goeden zijn procederende / ten eynde de selve crediteuren hen alhier funderen / ende voorts teghens haer alhier procederen / in materie van preferentie oft concurrentie.

V. Item soo wanneer een Officier buyten de stadt in't quartier van Antwerpen / heeft eenen Poorter van Antwerpen als boven / ter caussen van Criminele oft andere saecken ghevanghen / is ghehouden ten schrijven van der stadt / den selven Poorter binnen de stadt oft vrijheydt te leveren / al waert oock teghens hem aldaer gheprocedeert diffinitivelick, tot condemnatie incluys. Ende ingheval de Heer oft partije teghens hem procederen wilt criminelijck oft civilijck / moghen dat doen voor Schepenen van Antwerpen / al oft hy van't beginsel af t'Antwerpen ware ghevanghen gheweest / ende dit altijdts ten coste van onghelijck.

Desunt in M. S.

VI. Ende als de Poorteren buyten / onder eenighe smalle heeren breucken oft misdoen / ende sy uytgheschreven zijnde / daer af hier inde stadt met den rechte verwonnen worden: competeert de smalheere / daer onder dat dien breuck oft misdaet gheschiet is d'een helft vande selve breucke / ende den Schouteth van Antwerpen / tot ons Genadichs Heeren behoef d'ander helft.

VII. Ende ter caussen van gheloften oft breucken / by buyten Poorters der stadt van Antwerpen inde stadt oft lande van Breda ghedaen (indien de stadt van Antwerpen daer voren schrijft) is de Dienaer oft Officier / daer onder sy ghesetten zijn / ghehouden alsulcke Poorters t'Antwerpen voor de Weth te betuyghen / ende te convinceren: ende oft sy daer af betuyght worden / moeten onder de Heerlijckheydt van Breda uytgherichte ende gheexecuteert worden / naer der bancken recht daer onder sy ghesetten waren: oft by ghenade des Heeren van Breda.

VIII. Item een buyten Poorter bevrijdt alle sijne kinderen / die onbestaet in

sijnen

sijnen ate ende drancke zijn/ ende dagelijcx met hem woonen/ gelijck hem selven.

Ende een Poorter van Antwerpen en mach hem in personele oft mixte actie niet verloven ende verbinden/ by eede/ by borchtocht/ noch anderssins in gheender manieren/ om binnen den quartier van Antwerpen/ buyten der stadt ende vrijheyt elders te rechte te staen/ oft rechts te pleghen/ dan alleenlijck voor Schepenen van Antwerpen/ d'welck oft hy dede oft ghedaen hadde/ hoe verre dat ooch inde sake ware gheprocedeert ter executien toe exclusys/ mach t'allen tijden ende stonden (zijnder ghelofte oft verbintenisse niet teghenstande) hem selven/ sijne borghe ende goeden/ in alle actien personele oft mixte doen uytschrijven/ ende alle de proceduren/ teghens hem ende sijne goeden oft borghe ghedaen/ doen casseren als voor. IX.

Item Poorters van Antwerpen/ buyten inden quartiere van Antwerpen ghevanghen zijnde/ mach de stadt uytschrijven/ onversocht/ ende teghen der ghevanghenen wille ende danck/ al hadden sy ooch aldaer heur Privilegie vande Poorterije gherenuncieert ende afghegaen. X.

Maer een Poorter ghevanghen wesende in't quartier van Antwerpen/ ter caussen van delicten by hem bedreven/ eer hy Poorter werde/ en is ter causen van dien niet uytschrijf-baer: maer mach daer van kennisse ghenomen worden/ ter plaetsen daer hy ghevanghen is. XI.

Desghelijckx een Poorter die voor sijne ghevanckenisse behoorlijck/ (dat is voor Schepenen deser stadt) heeft van sijne Poorterije gherenuncieert/ oft anderssints die daer te voren verbeurt/ en is niet uytschrijfbaer. XII.

Item soo wanneer eenich Poorter zijne onruerende goeden/ t'zy Leengoeden oft andere/ buyten gheleghen/ doet uytschrijven/ ende partije adverse sustineren wilt d'actie te zijne heel Reel/ ende den leen oft landt-rechten/ ende niet der stadt rechten concernerende/ dien niet teghenstaende/ moet d'Officier/ Stadthouder/ Schepenen oft mannen van leene/ daer de procedure buyten voor ghedaen wort/ terstont den uytschrijf-brief ontfanghen hebbende/ cesseren voorder jeghens den voorschreven Poorter/ oft op sijne goeden te manen/ te wijsen oft te laten procederen. Maer de Heer oft partije adverse/ willende voorts procederen ten Landt-recht/ moeten compareren voor Borghemeesteren ende Schepenen/ ende bewijsen ten beschreven daghe/ ende allegheren het Leen oft Landt-recht/ oft realiteyt vander saken/ ende daer uyt contenderen tot renvoy: Ende indien de Schepenen van Antwerpen de sake sulckx bevinden dat die is gheheel Reel/ ende den Landtrechte toebehoorende/ soo wordt de saecke met vonnisse gherenvoyeert ten Landt-rechte/ oft voor d'Leen hoff/ voor den competenten Rechter. Maer naer d'Wtschrief-brieven/ daer af ghesonden/ en moghen gheene Officieren voorder op den Poorter/ sijne goeden/ noch borghe procederen/ soo langhe dat de sake zy rechtelijck gherenvoyeert/ by vonnisse van Schepenen van Antwerpen. XIII.

Item alle t'ghene des voorschreven is/ procedeert/ oock niet teghenstaende datter crimen oft saecke ware verjaert/ ghebienneert oft ghetrienneert/ etc. soo wel in respecte vande Fiscalen van Brabant/ als andere Officieren/ de welcke uyt oorsaecke vande surannatie/ oft ouderdom van het delict/ XIV.

liet / ende vande negligentie / die de Schouteth van Antwerpen soude moghen ghecommitteert hebben / in't vanghen / vervolghen ende berichten: niet en vermoghen eenighe Poorteren / uyt der stadt oft Marckgraefschap ende quartier van Antwerpen vervueren / noch elders berichten / doen oft laten berichten / dan voor Borghemeester ende Schepenen (die gheen vanghers maer Rechters zijn) voor de welcke alsulcke ghevanghene poorter soude moeten versonden worden / om voorts tot condemnatie oft absolutie vanden selven poorter gheprocedeert te worden.

XV. Ghelijck dat oock noch de Fiscalen noch andere Officiers onder t'decksel van sulcke surannatie van delicten niet en vermoghen eenighe binnen oft buyten Poorters / Inghesetenen noch andere persoonen / buyten deser stadt om eenighe saken vueren / noch betrecken.

XVI. Item als eenich Poorter met beschrijf-brieven als vore zijne goeden doet uytschrijven / ende d'Officiers hem oft syne goeden oft borghe van stonden aen met den eersten brieve niet costeloos ende schadeloos en ontslaen / oft yet voorder op hem oft syne goeden attenteren te doen / te manen oft te wijsen / al t'selve dat naer d'exhibitie vande voorschreven uytschrijf-brieven ghedaen wordt / is nul ende van onweerden ende moet by hen ende t'heuren costen worden aff ende te niete ghedaen ende gherepareert. Ende soo verre de Buyten-officiers met den eersten brief beschreven zijnde / niet en obedieerden / noch oock ten gheprefigheerden daghe voor recht alhier en compareerden worden als dan den selven Buyten-officiers ten versoecke vanden Poortere oft zijnen ghemechtichde / ghesonden de tweede brieven / in ghewoonlijcker forme / in't eynde van desen Tytel ghestelt.

XVII. Ende inghevalle de Buyten-officiers in't quartier van Antwerpen ghesetenen / van stonden aen met den tweeden brieffve niet af ende te niete en doen alle procedueren / arresten / ende apprehensien vande Poorteren / heure borghe / ende goeden / oft de selve als voren niet en leverden / oft oock niet en quamen / noch en beden de selve verantwoorden. Soo moghen Schouteth / Borghemeester / ende Schepenen deser stadt van Antwerpen alle Officieren ende Wethouderen van buyten (niemant uytghenomen) als in obedientie ende infracteurs vande Stadtrechten ende Privilegien terstont proclameren / ende openbaerlijck ter puyen af vanden Stadthuyse bannen uyter stadt ende quartier van Antwerpen / als de ghene die ghewoudt doen / ende heuren oversten zijn onghehoorsaem: de welcke allegader binnen sonne-schijn / na den bannissemente moeten vertrecken uyt der stadt ende Vryheydt / ende binnen den derden daghe daer na uyt den quartiere van Antwerpen / ende daer buyten blijven / soo langhe tot dat sy voldaen oft weder ghecreghen hebben des Heeren ende der stadt ghemoet / op de correctie inden bannissemente begrepen.

XVIII. Ende inghevalle d'Officieren oft Wethouderen voorschreven den voorsz. bannissemente niet en obedieerden / soo vermoghen als dan de Schouteth / Borghemeester ende Schepenen deser stadt de selve ghebannen te doen inbrenghen / ende met ghewelt uyt te doen halen / oock uyt de besloten steden onder den quartier van Antwerpen gheleghen: uytghesteken alleenlijck het tractaet desen aengaende ghemaeckt met dien van Breda.

Item

Item andere Hooft-steden van Brabant en moghen hen Poorteren oft Ingheseteenen / ghevanghen oft ghearresteert zijnde / binnen der stadt oft Vrijheyt van Antwerpen niet uytschrijven oft teghens de Rechten der stadt van Antwerpen bevrijen met eenighe privilegien oft exemptien. XIX.

Item en moghen de Secretarissen gheen uytschrijf-brieven expedieren oft zeghelen / sonder last oft consent vanden Borghemeester. XX.

T'Formulier vanden eersten
Uytschrijf-brief.

Gheminde vrienden / ons heeft te kennen ghegheven N. onsen Poorter / hoe dat / etc. Ende want ghelijck ghy wel weten meucht / alle onse Poorten, van halse, have, breucken, betichten, ende van alle andere personele actie, nerghens el. te rechte en behooren dan alhier t'Antwerpen, voor ons, Schrijven daeromme teghenwoordelijck aen u/ ten eynde dat ghy den voorschreven N. van stonden aen costeloos ende schadeloos ontslaet / (etc. mutaris mutandis. Ende is N. oft yemant anders den voorschreven N. onsen poorter yet heysschende/ oft tijende / come van en woensdaghe naestcomende in veerthien daghen goets tijdts voor den noen / alhier t'Antwerpen / voor ons / daer dat behoort/ wy sullen hem ende eenen yegheliјck over den voorschreven onsen Poorter goet/ cort / ende onvertoghen recht doen ghescheiden / ende laten wederkeeren nae onser bancken recht ten coste van ongheliјck. Gheminde vrienden des niet en laet / op dat wy daerom niet meer ghemoeyt en derven worden. Onsen Heere Godt zy met u. Gheschreven desen / etc. Ende schrijftmen onder / De stadt van Antwerpen. Ende wordt onderteeckent by eenen vande Secretarissen. Ende is de superschriptie / Onse gheminde vrienden den Schouteth oft sijnen Stadthoudere, &c. ende de Schepenen aldaer t'samen ende elcken van hen besondere. XXI.

T'Formulier vanden tweeden
Uytschrijf-brief.

Gheminde vrienden / al ist soo dat wy onlanckx gheleden / hebben gheschreven dat ghy N. onsen Poorter soudt hebben costeloos ende schadeloos ontslaghen / etc. (mutaris mutandis) ende hadde N. ghy / oft yemandt anders den voorschreven onsen Poorter yet eysschende gheweest / dat hy oft ghy ghecomen soudt hebben alhier t'Antwerpen op den Raedthuyse / voor ons / daer dat behoort / wy souden u over den voorschreven onsen Poorter goedt / cort/ ende onvertoghen recht doen ghescheiden / ende laten wederkeeren hebben / na onser bancken recht / ten coste van ongheliјcke / al breeder blijckende by den voorschreven onsen brieve / die wy u daerom gheschreven hebben : En hebt t'selve nochtans niet ghedaen/ noch onse schrijven achtervolght ghehadt/ d'welck ons seer van u verwondert. Waerom soo ist dat wy anderwerf aen u schrijven / ende ten desen male voor al : Ten eynde dat ghy Schouteth oft Stadthouder den voorschreven N. onsen Poorter van stonden aen costeloos ende scha- XXII.

schadeloos outslaet / etc. Ende zijt ghy oft yemant anders den voorschreven N. onsen Poorter yet eyschende oft tijende / comt oft come van en woensdaghe en viij. daghen naest-comende alhier t'Antwerpen daer t'behoort / wy sullen u ende eenen yeghelijcken over den voorsz. onsen Poorter goedt / cort / ende onvertoghen recht doen gheschieden / en laten wederkeeren / nae onser bancken recht / ghelijck wy u dat noch eens gheschreven hebben. Gheminde vrienden des en mers niet en laet / op dat ons van gheenen noode en zy voorder daerom teghens u te versien / ghelijck wy teghens onderhoorighe ende inobediente van onsen schrijven / sullen bevinden te behooren tot conservatie vander hoocheydt onses Heeren des Hertoghs / ende deser zijnder stadt costumen ende oude hercomen: D'welck eyndelijck soude moghen keeren t'uwen ende t'zijnen achterdeele. Onsen Heer Godt sy met u. Gheschreven / etc. Ende schrijftmen onder / De stadt van Antwerpen. Ende wordt onderteeckent ende daer op gheschreven als d'eerste.

Vande beschrijf-brieven.

XXXII.

I. Alle Bedesetters gheseten in't quartier van Antwerpen / moeten Rekeninghe doen alst versocht wort / in presentie vanden Officier vander plaetsen / ende voor Schepenen van Antwerpen / ende zijn tot dien eynde beschrijfbaer met stadt-brieven.*

* Dat dese beschrijf-brieven alleenlijck werden gheaccordeert den Poorters teghens de ghene die mede Poorters zijn en gheensins teghen vremdelinghen oft oock Poorters van Antwerpen die gheseten zijn uyt den quartiere van Antwerpen.

II. Item alle Officieren / Wethouderen ende andere / in't quartier van Antwerpen gheseten / zijn ten dienste / versoecke / ende ordonnantie vander Weth beschrijfbaer / ende ghehouden t'obedieren.

III. Item alle Poorters / t'zy buyten oft binnen Poorters / by Borghemeester ende Schepenen beschreven ende ontboden wesende / zijn schuldich t'obedieren op alsulcke pene ende correctie als Borghemeester ende Schepenen belieft daer toe te stellen.

IV. Item soo wanneer de stadt heur buyten-poorters beschrijft / op haer poortrecht / ende met den eersten brief niet en comen / worden met andere oft tweeden brief wederom beschreven / sonder meer: Ende indien zy als dan niet en comen / oft alsulcke nootsake en doen bethoonen / dat Borghemeester / Schepenen ende Raet redelijck dunckt / zijn terstont ontpoortert ende daerenboven moeten betalen t'recht vander Issuen daer toe staende: ende worden des niet te min inghehaelt op haren cost / ende staen tot ordonnantien van Borghemeester / Schepenen ende Raedt voorschreven.

V. Item als eenen Poorter eenen anderen Poorter (uyt der stadt van Antwerpen wesende) wilt in rechten voor de Weth / als voor synen competenten Rechter in d'eerste instantie aenspreken / mach hem met stadt-brieven doen inschrijven ende daghen als Poorter / om t'eenen sekeren gheleghenen daghe, voor rechte te compareren, in persoone, oft by Procureur, om t'aenhooren, &c.

Item

Item een Poorter die eenighe gronden van erven / gheleghen in't quartier van Antwerpen ghecocht heeft / indien hem den coop aldaer vernaerdert wordt / mach den Calengierder doen beschrijven op alsoo lief als hy zijne calengheringhe heeft, om voor Amptman / Borghemeester ende Schepenen zijne redenen van calengieringhe t'eenen seeckeren gheleghenen daghe te comen proponeren: Ende inghevalle van non comparitie ten eersten daghe / wordt ghewesen / dat hy gheen recht van calengieringhe en heeft / maer soude de cooper sijnen coop houden. VI.

Van Publicatie ende Proclamatie.

XXXIII.

Vander stadt weghen en moghen alhier gheen Publicatien gheschieden / die en zijn eerst in t'Collegie ghelesen / ende aldaer ghearresteert / ende behoorlijck te boeck ghestelt. I.

Item de Schouteth noch eenighe Veurweerders oft andere officieren en moghen gheen Publicatien ter puyen af / ter borssen / oft elders alhier doen / oft doen doen / de brieven oft placaten / diemen publiceren wilt / en zijn eerst ghevisiteert gheweest in t'Collegie van Schepenen / ende daer nae ghepermitteert datmen die sal publiceren moghen / ende soo verre den Heeren nootelijck oft gheraden dochte / souden eerst inder stadt Registere ghestelt ende ghescreven moeten worden. II.

Item en moghen gheen mandamenten / oft publicatien met placcaet brieven ter puyen af oft elders t'Antwerpen ghedaen worden / dan in duytscher tale ghescreven / ende metten zeghel van Brabant ghezeghelt / ende by eenen Secretaris in Brabant onderteeckent. III.

Moeten oock alle de voorß. Publicatien ter presentien vanden Schouteth oft Onderschouteth ghedaen worden. IV.

Ende hoe datmen misdadighe ende andere ter causen van eenich criem / fugitive ende insolvente persoone proclameert ende inroept / midtsgaders hoemen overslaghers van heure goeden vander stadt weghen in curatele stelt / ende daer af de publicatien doet / ende oock voorts roept alle de ghene die eenighe verlozen obligatien oft andere goeden onder hebben / oft ghevonden moghen hebben / is respectivelijck elck onder sijnen Tijtel ghestelt. V.

Vande Leveringhe.

XXXIV.

Een Rentier hebbende Schepene brieven van Antwerpen / van sijne rente daer voor hem eenighe huysen oft gronden van erven oft een deel daer af / zijn verbonden / soo verre de ghehypotiseerde huysen oft panden gheleghen zijn binnen de stadt oft vryheydt (ende daer buyten niet) mach voor t'ghebreck van sijn achterstel leveringhe nemen I.

aen ſijnen pandt / ende dat doende / thoont de Rentier den conſtitutie-brieff den Amptman ende Schepenen (oft voortaen het vidimus authentijck, met ſijnen wettighen Titel, oft oock ghenoechſaem beſcheet, dat hy is heer ende meeſter vande rente) begheerende recht. Ende d'Amptman metten Schepenen gaen als dan aen thuys oft pandt / ende aldaer maent d'Amptman de Schepenen om recht. Schepenen wyſen / dat d'Amptman den Rentier voor t'gebreck van ſijne achterſtellighe rente ſchuldich is leveringhe te doen, ende den ghehypoticeerden pandt oft panden den Rentier in ſijne handen te leveren, om den ſelven voor zijn ghebreck te hebben t'evinceren, ende te cieren naer recht. Ende als dan ſlaet de Rentier de hant op ſijnen pandt / ende d'Amptman verclaert / ſegghende: dat hy leveringhe doet van zijnen pandt, naevolghende den voorghewijſden vonniſſe: ende ſtelt den Rentier effectuelijck inde poſſeſſie van den pande. Ende doet de voorſz. Amptman daer af terſtont de wete den ghebruycker vanden pande oft huyſe / oft den ghenen die in't huys zijn / oft en iſſer niemant thuys / den ghebueren ende beveelt dat d'inwoonders binnen veerthien daghen den Rentier betalen, oft den pandt ruyme: ende den Rentier moet die veerthien daghen ſtille ſtaen / ſonder yet meer te moghen doen / oft voorder executie verſoecken binnen dien tijde.

II. Ende dien achtervolghende / mach de ghebruycker vanden pande (gheen proprietaris zijnde) den pandt ruymen ende ongheb ruyckt laten / binnen de voorſchreven xiiij. daghen / ende alſoo onbeſchadicht blijven.

III. Item de Proprietaris vanden pande / willende hem teghens de ghenomene leveringhe opponeren / is ghehouden t'ſelve te doen binnen acht daghen* / ende partye tot dien eynde te doen daghen / Oft by ghebreke van dien / en mach in oppoſitie niet ontfanghen worden / ſonder den Rentier van ſijn achterſtel by proviſie ende onder cautie hantvullinghe ghedaen te hebben. *

* Si præſens ſit alias ſecus.

* Exceptio eſt ſi proprietarius non conſueverit ſolvere annuum reditum.

IV. Wel verſtaende dat indien de Proprietaris vanden pandt den Rentier oft Rentieren / die de leveringhe ghenomen hebben / binnen de voorſchreven acht daghen doet daghen voor Amptman / Borghemeeſter ende Schepenen / ende borghe ſtelt van te rechte te ſtaen ende t'ghewijſde te voldoen / (indien t'ſelve by partye verſocht wordt) ende rechtelijck in materie van oppoſitie teghens den ſelven procedeert / is de ghebruycker (gheen proprietaris weſende) ghehouden zijne huere t'achtervolghen.

V. Ende de voorſchreven materie van oppoſitie / ten achterdeele vanden Proprietaris gheeynt zijnde / moet de heurlinck oft ghebruycker (daer af behoorlijcke wete hebbende) den pandt binnen veerthien daghen alſdan naeſtcomende / ruymen: oft anderſſints ſouden zijne meubelen / opten pant weſende / daer voren executabel zijn.

VI. Maer indien de Proprietaris den Rentier oft Rentieren niet en doet daghen / ende teghen den ſelven niet en procedeert inder manieren voorſchreven / noch den Rentier oft Rentieren handtvullinghe en doet / binnen de veerthien daghen / ende dat de heurlinck oft ghebruycker vanden huyſe oft pande binnen de voorſchreven veertien daghen na de leveringhe / den Rentier van zijnen achterſtelle oock niet en voldoet / Soo mach de Rentier / * ſonder eeni-

ghe

ghe andere sommatien oft weten meer te derven doen (anders dan d'insinuatie die den Amptman als vore in't nemen van de leveringhe ghedaen heeft) gaen terstont by den Amptman / ende begheeren metter acte van de leveringhe executie / voor de betalinghe zijns achterstels / daer hy leveringhe voor ghenomen oft doen nemen heeft: ende t'selve doende / moet d'Amptman terstont Cnuyvers seynden ende legghen in't huys oft pant daer leveringhe aen ghenomen ende d'executie op versocht is: Ende alle de meuble goeden dienen opden pant oft binnen den huyse bevint / den huerlinck oft ghebruyckere vanden pande toebehoorende / oft hem ghelevert oft gheleent zijnde om huys te houden / moeten de Cnuyvers bewaren / ende daer in blyven ligghen totten naesten werckende vrijdach toe / ende niet langher / ende als dan ten selven vrijdaghe moet d'Amptman de voorschreven goeden ter Vrydaechs merckt doen vercoopen / totter betalinghen toe des Rentiers van synen achterstelle / metten oncosten daer op verloopen.

*De 14 dagen ghepasseert zijnde

VII. Ende hoe wel t'huys of den pant maer eensdeels voor de rente verbonden en staet / nochtans de ghene die t'huys wilt ghebruycken oft beschudden / moet den gheheelen achterstel verschieten ende betalen: Dies moet de ghene wiens ghedeelte voor de rente alleene verbonden staet / hem syne verschoten penninghen terstont restitueren / ende tot dien opleggheh ende betalen alle de schade ende interest / die hy door syne quade betalinghe gheleden sal hebben.

Nota. dat soo wanneer eenighe rente gheconstitueert is op diversche panden daer aff eenighe leen syn / soo verre de rentier de leen-goeden ontslaet ende hem te vreden hout metten anderen panden oft erfgoeden hem in synen Schepenen brieff verbonden. Soo en can de Rentier hem daer teghens metten leen rechte niet behelpen noch daer op declineren / maer mach de Rentier op d'ander panden geen leen zijnde voor t ghebreck syns achterstels met recht procederen ghelijck voorsz. is al oft de voorsz. leengoeden inde voorschreven Schepen brieven niet en waren begrepen.

VIII. Ende soo wanneer dat de meuble goeden inder manieren voorsz. niet bewaert en worden / ende dat de Rentier sonder daer op voorts te procederen / de selve liete by den huerlinck oft ghebruycker vanden pande) gheen proprietaris vanden huyse oft pande wesende) oft oock by eenighe Crediteuren van daer vueren / draghen oft vercoopen / en soude indien ghevalle gheen actie hebben om de selve wederom te doen op den pandt brenghen / oft om aen de selve noch op de penninghen daer afghecomen / recht van preferentie moghen pretenderen.

IX. Maer als de proprietaris den pant selve bewoont oft ghebruyckt / worden terstont na de Leveringhe aenden pant ghenomen alle zijne haeffelijcke goeden opten pant wesende / gheaffecteert voor den achterstel van twee jaren verloops (sonder dat hy syne voorsz. have / vanden pant vermach te doen) ende daer voren moghen de selve meubelen gheexecuteert worden / indien hy binnen de veerthien daghen de Rentieren niet en vernuecht / al waren die na de Leveringhe vanden pandt ghedaen. Ten ware hy synen pandt als voren verantwoorden wilde / ende in materie van oppositie ontfangen zijnde / borghe ghestelt hadde van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen.

X. Ende indien dat inden voorschreven huyse gheen meuble goeden ghenoech ghevonden en worden om te vercoopen voor den achterstel des Rentiers / oft dat de huerlinck oft ghebruycker / gheen proprietaris zijnde vanden pande / binnen de voorsz. xiiij. daghen vertrocke / ende met syn goeden

vanden pande verhuyst is (d'welck hy wel doen mochte als voren) als dan moet dat huys ghesloten blijven staende onverhuert ende onghebruyckt: Ten ware dat by consente van partijen, d'Amptman t'selfste huys verhuerden: In welcken ghevalle sal dien huerlinck den pant blijven ghebruycken / tot dat de Leveringhe afghedaen is / oft dat den selven pant verjaert / verdaecht / ende vercocht sal wesen. Ende moet de Rentier den naesten jaer-ghedinghe ende vooght-ghedinghe / metter Clocken tot den selven huyse als dan doen daghen ter hoogher Vierscharen ons G. Heeren / alle de ghene die tot den selven huyse oft gronde talen willen / Ende tot dien eynde moet hy op de Taelluyden in de Secretarije voor Schepenen behoorlijcke procuratie passeren / inhoudende alleenlick bevel van uytsteeckstele / van andere brieven ende beter betooch, oft anderssins yemanden vande Clercken vande Secretarije last gheven / om van sijnen t'weghen sulcke daech-cedulle te schrijven / Ende wort de daechcedulle daer af aldaer inde Vierschare drymael openbaerlijck ghelesen / ten aenhooren van eenen yeghelijcken / sonder ander uytsteecksel van commeren te doen / dan by dese woorden: steeckt uyt oudere brieven ende beter betooch.

XI. Ende voor t'selve huys / dat alsoo ghesloten is / ende daer toe by leveringhe ende verdaginghe oft verreyckstele met luydinghe der Clocken ter Vierscharen gheprocedeert is / moet d'Amptman ten versoecke ende costen vanden ghenen die de leveringhe ghenomen heeft / ter openbaerster plaetsen vanden pande / Ten lanckxten binnen veerthien daghen daer na, doen stellen een Bleck met de wapen vander stadt, ende met groote letteren daer onder gheschreven den dach ende jaer vanden verreycke dessels. Op dat elck Rentier oft actie daer toe hebbende ('tselfdesiende) hem mach provideren / ende doen / des na recht behoort / om sijne rente oft schult te salveren.

XII. Ende daer na moet de Rentier noch verbeyden een gheheel jaer lanck / na de Clocke / eer hy dat huys oft pant ter vrijdaechs merct / by den Amptman mach doen uytroepen.

XIII. En mach de Proprietaris noch comen totter chieringhe toe (dat is tot dat de pandt met den palmslach vercocht is / ende voldoen den Rentier zijn achterstel ende d'oncosten vande procedure / ende lossen zijnen pant / indient hem belieft / maer na den palmslach niet.

XIV. Item als d'uytwinder t'eynden 's jaers volcomen is in sijne daghinghe met der Clocken ter Vierscharen / moet ten eersten / tweeden / derden oft ten langhsten ten vierden vrijdaghe na d'expiratie vanden jare dat hy volcomen is den uytghewonnen pandt by den Amptman deser stadt ter vrijdaechs merckt tot dry oft vier (ten hoochsten) vrydaghen (coopdaghen wesende) d'een den anderen continuelijck vervolghende / doen vercoopen ende veylen te coopen / met voorgaende behoorlijcke uytbellinghen ende uytroepinghen. Ende t'selve ghedaen zijnde / moet als dan de selve pandt aldaer openbaerlijck vercocht worden ten hoochsten verbieden / ende eenen yeghelijcken al even na / ghelijck andere goeden ende huysen oft erven voor schatschulden ter Vierscharen uytghewonnen wesende: Des mach partije met consente vanden Amptman den selven coop / uyt sekere merckelijcke redenen doen ophouden: Maer moet de selve pandt op den eersten / tweeden / oft

Desunt in M.S.

st upterlijcken den derden daer naest volghende vrijdaghe doen vercoopen daer
ıf partije ghehouden is voor den selven pandt eenen brief te doen stellen ten minsten vyf dagen voor den vercoop-dach met inscriptie vanden precijsen tijdt datmen den selven pandt vercoopen sal.

XV. Ende is d'uptwinder schuldich den coop vanden voorschreven pande in te setten / oft by ghebreecke van dien is d'Amptman oft zijne ghecommitteerde ghehouden t'selve te doen.

XVI. Ende na dien de huysen oft panden alsoo vercocht zijn / wordt de cooper van dien / inde selve door twee Schepenen ghegoept / ende gheerst by den Amptman der Stadt van Antwerpen / van weghen zijnder Officie.

XVII. *Niet by den proprietaris.*

Ende weder d'oudtste oft jonckste Rentier leveringhe aenden pandt oft huys ghenomen / oft de daginghe ter Vierscharen ghedaen heeft / oft andere wie hy sy / altijdts blijft d'oudtste Rente staende in heure preferentie : alsoo dat alle Rentieren / oft andere / hypotheke op den selven pandt hebbende / ende elck van dien blijft staende op zyn gheheel / ende goet recht / na den ouderdom zijns Schepenen briefs. Ende indien den pandt niet goet ghenoch en is / om alle Rentieren te voldoen / dan moeten de jonckste Rentieren (al hebben sy leveringhe ghenomen / ende de daginghe ter Vierscharen ghedaen) sneven ende verliesen aen den pandt / behoudelijck hen heur verhael / oft actie vanden verliese / op heure mede panden indien sy eenighe hebben / oft elders daer sy hen ghebreck met rechte meynen te gheerijghen.

XVIII. Item alle Rentieren moeten leveringhe nemen / ende hen recht als voren vervolghen ten lanckstên / soo schiere / als sy twee jaren t'achter zijn / ende voor de naeste clocke daer nae / ende henne recht voorderinghe daer af continueren totter betalinghe toe hens achterstels / Oft anders indien sy t'selve niet ghedaen en hebben / soo en moghen zy maer twee jaren achterstels aenden pandt voren upt hebben oft halen / ende daer toe voortaen t'verloop van den dach af van hen ghenomene leveringhe totter vercoopinghe toe / soo verre eenich jonghe Rentier oft andere Crediteur hypothecaire yet daer na verliesen / oft te cort comen soude. Ende de ghene die in't derde jaer voor d'eerste clock-luydinghe leveringhe ghenomen hebben / moeten boven de twee jaren verloops oock hebben t'volle verloop van den derden jare / gheloopen binnen den tijde vander cieringhe ende procedure / ende voorts meer datter gheloopen is nae t'voorschreven jaer van chieringhe / totte vercoopinghe vanden pande incluse / Soo verre de selve Rentieren heure procedure behoorlijck hebben vervolght ende ghecontinueert / oft by yemanden in rechte belet zijn gheweest / die te continueren. Ende de ghene die sonder sulcken beletsel niet en hebben totten eynde toeghecontinueert / staen in sulcken graet als andere die gheene leveringhe ghenomen en hebben.

Desunt in M.S.

XIX. Wel verstaende / dat soo wanneer eenighe vande Rentieren / oft hypothecarisse Crediteuren te cort comen / d'ouder van date hebben inden prijs van den vercochten pandt preferentie voor de jongher van date.

XX. Maer soo wanneer dat den prijs vanden vercochten pandt (alle costen afghetrocken) goet ghenoech is om de Rentieren (die goets tijts voor d'eerste clocke in't derde jaer leveringhe ghenomen hebben) hen drij jaren verloops / als

als

als vozen / ende d'ander Rentieren (die gheen leveringhe / voor d'eerste clockluydinghe in't derde jaer ghenomen en hebben) van hemme twee jaren (metten resterende verloope als vozen) te voldoen / ende datter vanden selven prijs vanden vercochten pandt noch yet comt t'overen / moet t'selve overschot tusschen alle de Rentieren (hen ghereguleert hebbende / volghende den placcate vanden Hertoghe in date den vijfden Meerte in't jaer xv^c. eenensoeventich) pondt ende pondtsghelijcke verdeylt worden: Niet teghenstaende dat d'een ouder rente heeft dan d'ander. Ende worden de voorschreven Rentieren daer aen voor alle andere personele schulden (ooch uytwinninghe ende besetsel ter Vierscharen ghedaen hebbende) ghepreferéert.

Hic art. videtur male convenire cum M. Script.

XXI. Item de Rentieren die gheen leveringhe aen heuren pandt ghenomen en hebben / indien sy anderssints niet en sneven / moeten des niet te min twee jaren achterstels hebben / ende voorts voor het derde jaer (hen competerende / volghende den Placcate als vozen) in het overschot concurreren met den andere Rentieren leveringhe ghenomen hebbende.

XXII. Des zijn de Rentieren betalinghe begheerende ende versoeckende / schuldich in handen vanden Amptman / heur achterstel by heuren eedt te ghewarighen / ende t'selve te doen teeckenen in't boeck vander Vierschare by eenen vande Secretarissen deser stadt: welcken eedt ghedaen zijnde / moet d'Amptman de Rentieren betalen inder manieren hier vozen verhaelt.

XXIII. Item alle de ghene die eenighe huysen / oft onroerende goederen ter Vrijdaechs merckt alsoo uyt crachte van leveringhe ten hooghsten verdieren vanden Amptman ghecocht hebbende / ende by hem daer in ghegoet zijn / moeten met uytsteeckfel van alle de commeren die hen in goedenisse uytghesteken zijn / anderwerff / met den naesten clocke / tot den selven heuren ghecochten huyse / panden oft renten / doen daghen eenen peghelijcken als vozen ter Vierscharen / om t'selve huys oft panden te purgeren van alle commeren ende calaengien inde goedenisse ende daech-cedulle niet uytghesteken zijnde inder manieren onder den Tijtel Van afdaginghe oft Purghe Civile van erfgoeden naerder verclaert.

XXIV. Ende indien niemandt en comt binnen s'jaers na die clocke / die daer stoornisse ende calaengie op doet / soo zijn alle de selve / wie die zijn / gheestelijck oft weerlijck meerder ende minder van jaren / binnen oft buyten s'lants / ooch over zee oft sandt wesende / ten eeuwighen daghe versteken van alle heure renten / chijsen / actien / ende recht van hypotheke / dat sy op de voorschreven panden oft huysen souden moghen pretenderen te hebben / uytghenomen des Hertoghen ende der stadt Chijsen.

Dit artickel moet verstaen worden te procederé soo wanneer de Heer dé pant uyt crachte van leveringe heeft beroost anders eñ wees kinderé minder van jaren wesende eñ andere vermomboirde persooné goeden en machmen niet afdagen vt tit. seqq. art. 11.

XXV. Des blijft hen (heure omissie ende neglighentie van calaengie te doen niet teghenstaende) heure actie ghereserveert op den ouden proprietaris / oft heure mede oft onderpanden / ende anderssins daer sy meynen te winnen / om die te prosequeren elders dan op den voorschreven ghepurgheerden pandt / soo sy t'heuren rade bevinden na recht / ende volghende de voorsz. ordinantie vanden Hertoghe vanden vijfden Meerte, in's jaer xv^c. lxxj. te behooren. Ende

moet

moet een yeghelijck zijnen principalen pandt eerst proeven ende excusseren / eer hy opde onderpanden oft borghen mach procederen.

XXVI. Ende hoe wel de voorsz. leste afdaginghe principalijcken ghescheit om den coopere te versekeren / dat hy noch zijnen pandt niemanden en soude voor meerderen commere moghen aenghesproken worden / dan den prijs van den pande by hem ghecocht ende bedraecht. Want nochtans de selve afdaginghe mede ghescheit om te versteken die binnen s'Jaers niet en comen / soo voren ghesepdt is / Soo en can d'outste Rentier / die inder manieren voorschreven inde daech-cedulle niet ghenoemt en is / noch calaengie ghedaen en heeft / na d'afdaginghe niet pretenderen ghestelt te worden inde plaetse vanden jonchsten Rentier naer rate van syne rente: niet teghenstaende de selve alleene oft met den anderen oudtsten Rentieren niet en excedeert den prijs daer voren den pandt vercocht is / d'welck oock procedeert / als den pant uyt crachte van andere vonnissen / oft uyter handt vercocht is.

XXVII. Item d'Amptman en mach gheene leveringhe doen oft laten nemen binnen de vryhept vande twee jaer merckten / noch eenighe huysen binnen dien tijde sluyten / om den vremden man die de Winckels / Cameren / Kelders / Pack-huysen / oft diergheliјcke dinghen inde merckten is ghebruyckende / niet te turberen: * maer als de Rentier leveringhe ghenomen heeft voor de Publicatie van de jaer-merckten / als dan mach hy inde jaer-merckten zijne executie versoecken / ende de leveringhe continueren *

* In M. S. Noch binnen 14. daghen na de leveringhe niet syne goeden uyt den huyse doen vertrecken.

* In M. S. sequitur immediate, ende al dat hy op den pant vint / den ghebruycker toebehoorende oft hem gheleent oft verhuert tot huys-houden na 14. daghen voorsz. dat hy leveringhe ghenomen heeft dat mach hy doen executeren by den Amptman voor t voldoen synder verloopen rente n.

XXVIII. Item in cas van leveringhe ende verreyckſele der Vierschaeren met daech-cedulsen voor t'ghebreck van achterstellinghe renten / en dersmen niemant particulierlijck daghen: noch de Rentier en is niet schuldich eenighe andere solemniteyten daer toe t'observeren / dan t'ghene dat voorschreven is: men is oock niet ghehouden eenighen Rentier oft chijns-heffere eenighe andere wete te doen / dan alleene metter clocken / als boven.

XXIX. Ende die met Schepenen brieven van Antwerpen erffelijcke oft lijftocht-renten is heffende op panden binnen der stadt oft vryhept gheleghen / mach niet alleenlijck met syne Schepene-brieven leveringhe nemen / ende tot den pandt ter hoogher Vierschaeren metter clocke ende verreyckſele doen daghen / maer mach oock voor t'ghebreck / van syne achterstellighe * erffelijcke oft lijftocht-rente den pant besetten / ende den selven ter Vierschaeren met dry ghenacht-daghen uytwinnen / ende dien terstont daer na by den Amptman doen vercoopen: ende en is niet ghehouden jaer ende dach naer de clocke den pant ter Vierschaeren te moeten verreycken / noch soo langhe te verbeyden in welcken lesten ghevalle (noch oock als de Borghemeester / Amptman / oft de Langheroede / uyt crachte van vonnisse by de Weth alhier ghewesen eenighe goeden in't quartier van Antwerpen / buyten de stadt ende vryhept gheleghen / by executie vercoopt oft doen vercoopen) gheene snedinghe van renten plaetse en begrypt / niet meer dan oft den pant uyt der hant vercocht ware.

* In M. S. additur ghelijcksinnen voor erffrenten is doende Desunt in M. S.

XXX. Item een Rentier die Schepene brieven van Antwerpen heeft van syne

ne Rente staende ghehypothiceert op goeden oft panden buyten der stadt ende Vrijheydt (in t'quartier nochtans van Antwerpen gheleghen) en mach gheene leveringhe daer aen doen nemen: Maer hebbende ghebreck van betalinghe, heeft optie ende keuse, oft hy voor t'ghebreck van t'verloop van sijne Rente actione personali wil procederen teghens den proprietaris vande goeden, oft teghens den handt-plichter vande selve, oft actione reali by evictie op-den grondt. Maer als een Rentier by evictie ende sonder Amptmans brieven te seynden, wil procederen opden grondt, indien de goeden buyten de stadt ende Vryheydt gheleghen zijn, moet dat als dan doen ten Lant-rechte, ende niet t'Antwerpen.

XXXI. Ende hebbende Schepene brieven van Antwerpen, op gronden van erven gheleghen binnen der stadt oft Vryheydt der selver, mach voor t'ghebreck van syn achterstel procederen teghens den proprietaris vanden pande (ende niet teghens den huerlinck) actione personali, voor den tydt dat hy proprietaris gheweest heeft, t'zy dat hy in't coopen vanden pande den voorcomere aen den vercooper ghelooft heeft sonder sijnen cost, last, oft schade daer uyt te betalen oft niet: oft mach voor alle zijn achterstel procederen actione hypothecaria op den pandt.

XXXII. Maer een hypothecarius Crediteur gheen Rentier wesende, en mach voor zijne t'achterheyt teghen den proprietaris oft ghebruycker vanden pande gheen verlijdere vande schult zijnde, actione personali niet ageren, t'zy dat de panden buyten deser stadt ende Vrijheydt oft binnen gheleghen zijn.

XXXIII. Item de leveringhe aen een huys oft erve ghenomen, en is haer niet streckende tot andere huysen oft erven vanden originalen pandt ghespleten, oft een deel daer af zijnde, ende by andere persoonen bewoont oft ghebruyckt wesende, daer gheene speciale wete ghedaen en is gheweest. Ende soo wanneer dat alsulcke wete aende voorschreven andere persoonen ghedaen is, moet oock het bleck voor sulck ander deel vanden pande byden Amptman ghestelt worden.

XXXIV. Men mach oock leveringhe aenden pant nemen, niet alleenlijck voor achterstel van alderhande Renten voor Schepenen ghepasseert, maer oock voor de besprosen afquijtinghe vande Renten by erffghevinghe gheconstitueert, mitsgaders voor de betalinghe van eenighe schulden oft sommen voor Schepenen verkent ende op eenighe panden specialijck ghehypothiceert zijnde.

Vande Af-daginghe oft Purge Civile van erf-goeden.

XXXV.

I. Inden eersten is te weten, dat de voorschreven Aff-daginghe niet alleenlijck ghescheit, soo wanneermen eenighe panden uyt crachte van leveringhe, met uythanghen vanden Blecke vercocht heeft (ghelijck't inden voorgaenden Tijtel van Leveringhe ghesegt is) maer oock soo wanneer uyt crachte van andere vonnissen oft anderssints uyter hant eenighe

ghe huysen / erven oft renten binnen der stadt oft vryheydt van Antwerpen gheleghen / vercocht oft upt anderen wettighen Tytel vercreghen zijn : Want soo verre de Cooper oft vercrijgher die wilt purgheren van alle commeren / chijsen ende belastinghen / die hy beducht dat daer op souden moghen te voorschijn comen / oft die yemandt daer toe oft aen naemaels soude moghen willen oft pretenderen te hebben / mach t'zijnder ghelieftе totte selve zijne huysen oft panden op t'iaer-ghedinghe inde vooght-ghedinghe metter clocke / als vore / doen daghen / ende steken upt alle commeren / chijnsen / renten / ende belastinghen / die hem uptgheſtelen zijn gheweest.

Ende tot meerder versekeringhe van eenen yeghelijcken / sal voortaen na de clocklupdinghe ghehanghen worden een Caerte op de sale vanden Stadthuyse / voor de Secretarije oft daer ontrent / inhoudende specificatie van alle panden / huysen / erven ende renten die met de selve Clocklupdinghe afghedaecht worden. Welcke Caerte al daer sal blijven hanghende tot de derde clocklupdinghe daer naest volghende. II.

Ende ingheballe niemandt en comt binnen s'jaers / na dat de clocke ghelupt is / ende de daech-cedullen ter Vierscharen ghelesen zijn / ende doen daer op Calaengie / soo blijven de selve huysen ende panden van alle andere voorgaende commeren / chijnsen ende lasten / ten eeuwighe daghe vry ende onghelast. Alsoo dat daer niemandt meer actione reali op en mach procederen : Behoudelijck hen heure actie personele / op de verswijghteren vande Renten oft andere lasten / soo na recht behoort. III.

Ende is't voorschreven vertrecksel oock stadt grijpende / niet teghenstaende dat ten tijde de pandt der merckt wort vercocht / oft daer te voren yemandt quame protesteren ende pretenderen / hem den selven pandt upt crachte van eenighe ghenerale oft speciale verbintenissen verbonden te zijn ende nochtans na den coop ende goedenisse vanden selven pandt metten hoorne ende clocke als voren ter Vierscharen ghedacht zijnde gheen calaengie en dede binnen den tijde hier voren gheprefigheert / ende hem alsoo liete verdraghen ende vertrecken. IV.

Wel verstaende / dat niemandt tot eenighen huysen / erven oft panden ter Vierscharen doen daghen en mach metter clocken / voor dat hy rechtelijck daer en is ghegoept voor Schepenen. V.

Ende worden de voorschreven afdaginghen ter Vierscharen der Stadt van Antwerpen drymael s'jaers ghedaen inder manieren hier nae volghende / Te weten de vrijdaechs na verſworen maendach wesende den eersten maendach nae dry Coninghen dach) worden de daech-cedullen mette voorgaende groote clock-luydinghe tweemael ghelesen. VI.

Item Opden derden vrijdach voor Sinxen midtſgaders inde maent van Augustus : vrijdaech inde kersmiſweke van Antwerpen , welcke kersmisse comt op den eersten Sondach nae onser liever Vrouwen hemelvaert. VII.

Ende ter eersten afdaginghe (veerthien daghen voor t'luyden vande voorsz. groote clocke) nae dien de Vierschare ghebannen is / worden by den Secretarissen met opene deure openbaerlijck ter presentie vanden meestendeel der Schepenen ghelesen alle die daech-cedullen van elcken pande apaert / ende VIII.

ende die ghelesen zijnde / soo segt de Tael-man oft Advocaet / (ooch ten aenhooren van eenen yeghelijcken) aldus : Heer Schouteth belieft u my te hooren inden naeme vanden Taelluyden, als ghemachticht ; Ende de Schouteth gheantwoort hebbende dat jae, seght d'Advocaet: Soo doen wy dagen eenen ygelijcken tot allsulcke huyse, renten ende gronden van erven, als daer by de Secretarissen zijn voorgelesen, om t'aenhooren ofter yemant toe talen wille, die come de wijle de Heeren in rechte sitten, ende stae voor sijn recht. Ende ghemerckt datter niemant en is gecompareert, die eenighe stoornisse oft calaengie heeft willen oft weten te doen, soo heysschen wy voor t'profijt van desen eersten dach van rechte, het eerste defaut, ende dat de daech-cedullen sullen worden herlesen, van desen dage in veerthien dagen navolghende deser hoogher Vierscharen recht Heer Schouteth maent daer af watter behoort te ghesschieden. Ende de Schouteth ghemaent hebbende / wijst de binnen Borghemeester oft Stadthouder in sijnen name / dat ghemerckt niemant en is ghecompareert, die eenige calaengie heeft gedaen, dat de Taelluyden als gemachticht voor profijt van dien daghe sullen hebben d'eerste defaut, ende dat de daech-cedullen sullen worden herlesen, binnen veerthien daghen, navolghende der Vierscharen recht.

IX. Ende op den tweeden vrijdach daer na (na dien men des morghens ten seven uren eenen yeghelijcken met de groote clocke ghedacht heeft / useertmen de selve solemniteyten/ uytghenomen datmen versoeckt voor t'profijt vanden tweeden daghe, het tweede defaut, d'welck ooch alsoo ghewesen wordt.

X. Ende de Heere opghestaen ende de Clocke inde Borcht-kercke daer by staende ooch ghelupt zijnde / soo sitten de Heeren wederom inde selve Vierschare/ ende worden de daech-cedullen voor de derde reyse herlesen / ende die herlesen zijnde / seght d'Advocaet als voren / behoudelijck dat hy daer by voecht aldus : Ende ghemerckt datter niemant en is ghecompareert, ende dat de Heeren zijn opghestaen ende de clocke is gheluyt gheweest, ende de daech-cedullen voor de derde reyse zijn herlesen, soo heysschen wy voor t'profijt van desen derden daghe, dat met vonnisse alle de niet comparanten sullen wesen ende blijven versteken van desen daghe ten eeuwighen, daghe, navolghende der Vierscharen recht Heer Schouteth maent daer af watter schuldich is te geschieden/ Conformelijck den welcken de Borghemeester / oft sijne Stadthouder wijst het vonnisse volghende de maninghe des Schouteths.

XI. Maer der Wees-kinderen / mindere van jaren / bevoomboorde persoonen / oft gheestelijcke / gheamortiseerde chijnsen / oft renten / en machmen niet af-daghen metter clocken / maer blijven staende op haer gheheel : niet teghenstaende dat de proprietaris vanden huyse oft pande volcomen is in sijne afdaginghe / sonder dat in respecte van heure renten oft chijnsen de pant wort ghepurgheert oft ghelibereert : Ten ware dat de Heer oft Officier dien pandt uyt crachte van leveringhe / ende volcomene van dien vander officien weghen vercocht hadde / In welcken ghevalle blijven alle de voorschreven persoonen versteken/ ghelijck andere.

XII. Item in sulcken ghevalle / als boven (te weten als de panden uyt crachte van leveringhe niet vercocht en zijn) alle andere persoonen * / vrouwen ende mans / Ambachten / Gulden / Schutterijen / ende dierghelijcke Broederschappen

* Bagijnen.

schappen oft andere vergaderinghen / * soo verre als sy aen dese zijde vanden gheberchte oft vander zee ghesetén zijn / worden allegader by de voorschreven daginghe metter Clocken ter Vierscharen versteecken ghewesen / van alle hypotheken als voor: Maer indien sy over t'gheberchte ende over de zee ghesetén zijn / soo en soude men van heure voorf. actien ende renten ende chijnsen niet connen afdaghen. Oock en worden niet versteken persoonen over dese zijde van t'gheberchte oft vande zee ghesetén zijnde / die meerdeer van jaren zijn: soo verre sy gheduerende den ghebreelen tijdt oft jaere vande voorf. daginghe voor ende na daginghe continuelijck altijt over ghene sijde van t'gheberchte oft zee gheweest en hebben / ende binnen dien tijde noyt over dese zijde van t'gheberchte oft zee gheweest en hebben: dies worden sy ghehouden calaengie daer op te doen, binnen s'jaers; naer dat sy wederom over de zijde van t'gheberchte oft zee ghecomen zijn oft gheweest hebben: op de pene van hunne reale actien te verliesen / ende vande panden versteecken te zijn ende te blijven. *

* In plaetse van dese virgulen de staet: Soo verre die ghesetén zijn binnen der stadt vryheyt of quartier van Antwerpen indē lande van Brabant Hollant oft Zeelant / Vlaenderen / Vrieslandt / Artoys / Henegou / Picardien / Bolonien / Mamen / Camerasien / Ardennen / Facet / Loonlinck / Limborch / Valckenborch / Campaignie / Gulick / Cleve / T' lant vande Berge / Meurs / De landen ende sticht van Ceulen / Utrecht ende Overmaese inden landen ende steden daer ontrent gheleghen / oft oock daer binnen ghesetén die worden allegader &c. in textu.

* Al oft sy present oft binnen eenige vande voorsz. steden geresideert hadde ten tijde vande voorf. daginghe.

XIII. Maer die ghene die hier henlieden Facteurs oft Procureurs hebben / worden ghehouden voor present.

XIV. Item wees-kinderen ende minder van jaren / alsoo metter clocken sonder everinghe presentelijck afghedaecht zijnde / moeten oock binnen s'jaers na dat sy meerder van jaeren ghewoorden zijn / calaengie doen: oft anders zijn ende blijven zy van heuren realen actien op den pant / insghelijckx versteken: ten waere dat naer den verreyckisel / de proprietaris vanden pande / die den selven pandt ghecocht heeft / hen uyt den voorsz. verreyckten pandt hadde betalinghe ghedaen / oft doen doen: in welcken ghevalle zy gheen calaengie doen en derven. Ende moet de selve proprietaris de voorsz. afghedaechde rente blijven betalen / niet alleenlijck aende voorsz. minder van jaeren / maer oock aen alle andere persoonen / die sy eenighe rente nae d'afdaginghe betaelt hebben: d'welck oock stadt grijpt al ware den pandt by leveringhe vercocht.

XV. Ende oft het gebeurde dat de vercooper sijnen cooper eenighe renten verswegen hadde / ende dat de selve vercooper na den verreyckisele den Rentier (wiens rente verswegen waren als voren) t'verloop betaelt hadde / soude des niet te min t'verreyckisel stadt grijpen.

XVI. Ende actien van Reivendicatien / van proprieteyt / ende servituten / ende dierghelijcke / en worden metter clocken ter Vierscharen niet afghedacht / maer blijft dien aengaende een yeghelijck in zijn gherechtichheyt / hoe wel inde daech cedulle daer af gheen mentie ghemaeckt / oft calaengie op't verreyckisele des halven ghedaen en is gheweest.

XVII. Item als yemant eenighe huysen / oft erven heeft ghecocht / ende daer toe doen daghen ter Vierscharen / al ist dat hy daer nae duerende d'afdaginghe ter Vierscharen de huysinghe oft erve sijne ende eensdeels voorts vercoopt andere persoonen die oock tot de deelen by hen ghecreghen / doen daghen: soo ist ghenoech dat de Rentier calaengie doet / binnen behoorlijcke tijde op de daginghe vanden eersten coope vander gheheelder huysinghen

oft erven / ende die calaengie alsoo wettelijck ghedaen hebbende en is den ghespletten pandt daer af niet ghepurgheert / want die calaengie / eens op al ghedaen zijnde / blijft de Rentier staende op sijn volle recht / niet teghenstaende dat hy op de daginghe vanden naercooperen deelen daer af ghecreghen hebbende / gheen calaengie meer ghedaen en heeft.

XVIII. Ende soo wie op yemants daginghe metter clocken restoor oft calaengie doet / ende sijne verswegehen chijnsen / renten oft hypotheken goet houde wilt / is schuldich binnen s'jaers nae de clocke calaengie op de voorschreven daginghe te doen / ende die te doen teeckenen by eenen Secretaris op de daech-cedulle / oft in't daech-boeck : Welcke calaengie ghescheiden mach in presentie van Schepenen / oft voor eenen Secretaris alleene / die de selve opteeckent : Ende de ghene die alsoo calaengie ghedaen heeft / en derfden ghene die totten huyse oft pande doet daghen metter clocken / anders ghene wete doen van sijne Calaengie / dan dat hy die wettelijck doe teeckenen by eenen Secretaris als vore / daer by den daghere blijckt t'eynden vanden jaere van sijne daginghe / ende verreyckfel / wie de ghene zijne / die op de voors. sijne daech-cedulle calaengie ghedaen hebben / om zijn regres daer af op zijnen vercooper ende verswijgher / oft elders te moghen vervolghen / soo hem goet dunckt. Ende wilt de dagher totten pande weten / waer voor die calaengie ghedaen is / mach dat rechtelijck versuecken : ende dat doende / soo moet de ghene die calaengie ghedaen heeft / dat verclaren / en zijn bescheet alsdan thoonen, maer niet eer, ten zy dat hem believe.

XIX. Item de ghene die alsoo calaengie heeft ghedaen / ende doen teeckenen by eenen Secretaris / blijft staende op zijn gheheel recht ende actie / al oft hy totten voors. verreyckten pande oft huyse niet ghedaecht en ware metter clocken / al en heeft hy anders gheen wete ghedaen oft doen doen / noch oock verclaert / waerom oft voor hoe veel hy calaengie heeft ghedaen : welcke calaengie oock niet en verjaert, maer blijft duerende, tot datse rechtelijck, oft metter minnen is afghedaen.

Desunt in M. S.

XX. Vande daech-cedullen sullen partijen / diese begheeren / voortaen betalen thien stuyvers eens / daer af de Secretarissen sullen hebben voor hen vijf stuyvers ende twee grooten Brabants / de sesse oudtste Advocaten / die inde Vierschare ordinaerlijck de ghevanghenen dienen / eenen stuyver ende eenen groote Brabants / ende de Clercken drij stuyvers eens.

Vanden staet ende Conditie, van Persoonen.

XXXVI.

I. Binnen der Stadt ende vrijheydt van Antwerpen / zijn alle menschen vry ende gheen slaven.

II. Item alle slaven binnen de Stadt oft vrijheyt ghecomen wesende / zijn vry ende buyten de macht van heur-lieder Meesters oft Vrouwen / ende soo verre men die wilde als slaven houden ende teghens heure

heuren danck doen dienen / moghen proclameren ad libertatem patriæ, ende heurlieder Meesters oft Vrouwen voor de Weth doen daghen / ende hen aldaer rechtelijck vry doen verclaren.

Item wettighe kinderen / zijn in heurlieders vaders ende moeders macht ende plicht / tot datse tot houwelijcke oft anderen gheapprobeerden state oft tot heure vijfentwintich jaren ghecomen oft gheemancipeert zijn. III.

Ende moeten d'Ouders hen kinderen / t'sy wettighe oft bastaerden / onderhouden / tot datse hen broodt / cost / ende cleederen connen ende weten te winnen / ende daer toe sterck ghenoech zijn maer niet langher.* IV.

* Legittimi filij censentur qui ex justis nuptijs sunt procreati l. 3. 45. ff. de His qui sui vel alien. Iur. aut opinione saltem justis c. perlatum c. pervenit c. penult. qui fil. sint leg. quo in numero censentur legitimati, aut per subsequens matrimonium l. cum quib. 10. C. de natur. lib. c. tanta. C. per venerabilem, id est, qui fil. sint legit. aut per oblationē curiæ §. quibus in verb. curiæ civitat. inst. de heredit. quæ ab intest. l. communium c. de nat. lib. Aut per speciale diploma Principis c. 1. §. naturales, ibi DD. Si de feud. defuncti contentio sit, in vsib. feud. Item legitimi facti per adoptionem in princip. Inst. de adopt.

Maer als kinderen / ghetroude / oft bastaerde / by legate oft anderssins selve eenighe goeden hebben vercreghen / ghenoechsaem wesende / om te leven / dan en zijn d'Ouders niet schuldich op heuren cost die kinderen langher t'alimenteren oft t'onderhouden: maer moeten de kinderen alsdan voortaen / op heurs selfs goeden leven voor soo vele als de bladinghe ende proffyten vande selve goeden jaerlijcks uytbrenghen ende ghedraghen / ende niet voorder / * ende t'ghene de bladinghe ende profyten der selver goeden jaerlijcx min uytbrenghen dan die kinderen behoeven / moeten d'Ouders toevoeghen. V.

* Hæc desunt in M. Scripta.

Moeten de kinderen insghelijckx heure ghebrecchelijcke ende verarmde Ouders alimenteren / ende onderhouden / eerlijck ende tamelijck naer henne macht ende staet / Ter ordinantien vande Weth / indien d'Ouders dat versoecken. VI.

Soo wanneer een kindt / noch in zijns vaders plicht wesende / woonende by sijnen vader ende doende sijns vaders saken / daer mede yet wint oft profiteert / 'tselve is sijnen vader alleen toebehoorende: ten ware dat de vader hem paert ende deel toeghesegt hadde. VII.

Want moghen vader oft moeder heure kinderen in henne act ende plicht noch zijnde / wel capitael ghelt gheven / om heure neeringhe tot heurs selfs profijte daer mede te doen / sonder die te moeten emanciperen: ende dien wasdom blijft den kinderen ende niet den Ouders. VIII.

Van ghelijcken t'ghene dat een kint wesende buytens zijns vaders huys ende cost / ende doende zijn eyghen affairen / oft oock van ander luyden / wint oft conquesteert / is hem alleen toe behoorende: niet teghenstaende dat hy niet gheemancipeert en is. IX.

Item 'tghene dat den kinderen in heur Ouder plicht wesende ab intestato toecomt / oft by yemanden ghegheven oft ghemaeckt wordt / t'sy by testamente / oft andersins / is den selven kinderen toebehoorende / sonder dat den Ouders oft heure anderen kinderen daer aen eenich recht van proprieteyt oft tocht gheacquireert is. X.

Item

XI. Item een kint ghecomen zijnde tot houwelijcken state / oft xxv. jaren out wesende / wordt verstaen uyt de plicht van sijnen ouders te zijn.

XII. Item 't ghene dat d'Ouders by giften tusschen de levende heure kinderen gheven / is van weerden: niet tegenstaende dat de selve niet geemancipeert en sijn.

XIII. Item de cleederen / juweelkens) ende andere dinghen ten lijve vande kinderen toebehoorende / oft de selve anderssins by hen Ouders ghedaen / naer gheleghentheyt van heuren state / ende conditie / zijn de selve kinderen volghende ende toebehoorende / al quamen hunne Ouders namaels te failleren.

XIV. Item soo wanneer dat Vader / Moeder / oft Ouders yet in eenighe loterijen inlegghen / ende de brosen doen stellen op den naem van hen kindt oft kinderen / ende datter op de selve brosen eenighe prijsen comen te vallen / zijn de prijsen den selven kinde oft kinderen toebehoorende.

XV. Item alle saken die favorabel zijn / als testamenten / contracten van houwelijcken / oft houwelijckische voorwaerden te maken / ende dierghelijcke / zijn van weerden / al ist dat de kinderen niet en zijn gheemancipeert.

XVI. Item en zijn d'ouders niet ghehouden inde schulden van heur kinderen / weder die ghemancipieert zijn oft niet.

XVII. Van ghelijcken en zijn d'Ouders / voor oft ter caussen van delicten / misdaden / fauten / ongheluck oft misval / van heur kinderen / in heur plicht / ende broot wesende / niet ghehouden: ten ware datter by eenich ghebodt oft ordonnantie eenighe pene specialijck ghestatueert werde ten laste van d'Ouders / in ghevalle sy henne kinderen sulckx niet en hielden / datse d'ordinantie niet en overtreden.

XVIII. Item al ist dat d'Ouders moghen heurlieder kinderen tamelijck castijen / en vermoghen nochtans de selve nerghens ghevanghen houden / noch doen houden / dan met consent van Borghemeester ende Schepenen. Ghelijck dit breeder is gheseght onder den Tijtel / Van punitien, delicten, ende des dien aencleeft.

Iure Romano longe major potestas erat parentum in liberos quippe quæ omnino Dominicæ par est cum jus necandi causa & distrahendi filium ex l. Romuli & etiam Mosaica Exod. 21. parens obtineat l. in suis ff. de lib. & posth. consequebaturque: contra jus & votum naturæ l. nam etsi ff. de Inoff. test. l. scripto 6. ff. si tabulæ test. nullæ extab. l. ult. de bon. damnat. quo parentes thesaurant liberis non ediverso, omnia quæ filij quæsiuissent, Inst. per quas person. sed hoc Ius ff. Iure Cod. nonnihil immutatum, l. si quando §. illud. C. de Inoff. testam. l. 2. C. de patrib. qui fil. distrax.

Vande Binnen-Poorters / t'sy ghe-eede oft gheboren.

XXXVII.

I. In den eersten alle de ghene die gheboren zijn binnen der stadt oft vrijheyt / zijn Poorters van Antwerpen / weder d'Ouders Poorters gheweest zijn / oft oock aldaer woonachtich gheweest / oft niet.

II. Item een yeghelijck mach als Poorter oft Poorterse t'Antwerpen ontfanghen worden / midts doende blijcken by wettighe certificatie van zijne

lesto

leste woonstede ende goeden leven, ende betalende de rechten daer toe staende, ende doende inder Vierscharen oft Borcht van Antwerpen, ten stavene des Schouteths ende bijwesen van Schepenen ende eenen Secretaris, den solemnelen eedt in deser formen : Hier sweer ick van nu voortaen den Hertoge van Brabant ende Marckgrave goet ende ghetrouw te zijne, ende deser Borcht metten Borchgrave ende Borchlieden te helpen hoeden ende wachten naer mijn beste vermoghen, soo moet my Godt helpen. Dan wordt den Hooren openbaerlijck by een Corteroede gheblasen inde Vierschare oft inde Borcht / in teecken dat alsulcken persoon Poorter ghewordden is.

III. Item is alsulcke ghe-eedt oft ghecocht Poorter ghenietende den vrijdom van sijne Poorterije terstont na dien hy den eedt daer toe staende ghedaen heeft / ende als Poorter inder manieren voorsz. ontfanghen is / soo wel aengaende d'assijsen, tollen, als andersins.

IV. Ende soo wie man oft wijf binnen Poorter oft Poorterse der Stadt van Antwerpen wordt / ende wettighe kinderen buyten ghebooren zijnde heeft / alle hen kinderen als dan seven jaere ende daer onder oudt zijnde / worden met hen allen ghelijck Poorters / al oft sy inde Stadt van Antwerpen ghebooren waren : maer die over heur seven jaren oudt zijn / blijven ouvry / ghelijck andere vreemde / ende al oft hen vader oft moeder gheen Poorter oft Poorterse en waren gheweest. * Ende alwaert dat d'Ouders heur poorterie daer nae renuncieerden / oft buyten ginghen woonen / sonder hen als buyten Poorters te doen opschrijven soo en verliesen de kinderen nochtans daerom hen poorterije niet.

* Contrarium habe[n]t in M. S. His verbis ende soo verre d'ouders heure poorterije weder renuncierẽ oft buytẽ gaen woonen soo verliesen de kinderẽ oock weder haer poorterije. Ten waer dat sy voor t'vertrecken heur der ouders binnẽ deser stadt oft vrijheyt getrout waren oft aldaer selve alleen sire Domicilie hadden ende hielden eñ daer naer stede vast aldaer bleven woonen.

V. Item als een Poorter trouwt een vreemde huysvrouwe / t'zy jonghe dochter oft weduwe / soo wordt de selve vrouwe Poorterse / ende blijft Poorterse weduwe zijnde / heur leefdaghe lanck / sonder yet te derven gheven : Ten waere dat sy buyten der Stadts vrijheyt ginghe woonen / sonder haer over te doen setten als buyten Poorterse : oft dat sy naederhandt eenen anderen man troude / die geen Poorter en ware : in welcken ghevalle soude sy heure Poorterije verliesen.

VI. Maer een man gheen Poorter wesende / ende eene Poorterse van Antwerpen trouwende / en wort daer doore gheen Poorter / ende willende Poorter worden / moet als voren inde Borcht den eedt doen / ende de rechten daer toe staende betaelen.

VII. Ende wie eenen Poorter van Antwerpen misdaen heeft / en mach t'Antwerpen gheen Poorter worden / hy en hebbe den selven Poorter daer af eerst ghenoch ghedaen ende te vreden ghestelt metter minnen oft metten rechte.

VIII. Ende de ghene die t'Antwerpen Poorter is / en mach daer na nerghens el. meer Poorter zijn / noch blijven / noch eenighe Privilegien van andere poorterijen ghenieten / op de verbeurte van sijne poorterije van Antwerpen.

IX. Item soo wie binnen Poorter van Antwerpen wordt / oft blijven wilt / moet sijne woonstede met sijne familie hebben / ende sire domicilie houden / t'sy in sijn eyghen oft ghehuert huys / camer oft kelder binnen der Stadt

oft Vryheydt van Antwerpen. Ende ingheballe yemant binnen Poorter gheworden zijnde met sijne familie niet en comt / ende blijft stede-vast binnen der stadt oft Vryheydt / Ten lanckſten binnen ſeſſe weken daer na, woonen verliest ende verbeurt sijne Poorterije.

X. Item een gheboren Poorter / oft ghecocht hebbende de Poorterije / die metter woone ende met wijve ende kinderen oft familie buyten de stadt ende vryheydt gaet woonen / ende ſeſſe wekens elders sire domicilie houdt / verbeurt sijne Poorterije ende Ambacht / ingheballe dat hy in eenich is : Ten waere dat hy insghelijcks binnen der stadt vrijheydt huys oft camere bleef houdende / ende met zijne familie den meestendeel vanden jare binnen deser stadt oft Vrijheydt ware : in welcken / ghevalle soude hy zijne binnen Poorterije moghen behouden.

XI. Ende een gheboren oft ander Poorter van Antwerpen / gaende buyten studeren / negocieren / oft frequenteren / hoe langhe jaeren datter zijn / blijft Poorter van Antwerpen / soo verre hy buyten niet en houwelyckt / oft ergheus el Poorterije en aenveert / noch hem subjecht en maect eenighe vreemde natien / landen oft steden.

XII. Ende een Poorter / die een huysvrouwe trouwt / ende beslaept buyten de stadt ende vrijheydt van Antwerpen / verbeurt zijne Poorterije / ten ware dat hy daer toe hadde consent van eenen vande Borghemeesters / ende dat hy t'selve consent in't Poorters boeck hadde laten teeckenen.

XIII. Item een gheboren Poorterſſe van Antwerpen trouwende buyten der Stadt ende vrijheydt eenen / man / oft binnen de stadt ghetrouwt zijnde / met haren man elders woont / en verliest heur Poorterije niet / binnen den leven haers mans / noch oock daer nae / soo verre zy binnen s'jaers / naer de doot van haeren man wederom binnen der Stadt oft vrijheydt der selver come woonen / oft haer binnen s'jaers als buyten Poorterſſe doet opschrijven / maer heur kinderen buyten gheboren zijnde / en zijn niet vry noch en ghenieten de Poorterije niet / Ten ware dat zy de Poorterye creghen oft cochten / oft datse te tijde als hen moederen / weduwe zijnde / alsoo wederom binnen der Stadt oft vrijheydt quame woonen / waren onder seven jaren oudt : Maer de kinderen die over hen seven jaeren oudt zijn blijven onvry als vreemde / ghelijck voorseyt is.

XIV. Item Poorter van Antwerpen) al waer hy oock ghesceten in d'landt van divisien) en mach sijne Poorterye niet renuncieren oft afgaen / dan voor Schepenen der stadt van Antwerpen / ende laten die renunciatie teeckenen te boecke by een vande Secretarissen der selver stadt.

XV. Ende de ghene die zijne Poorterye eens verbeurt oft verloren heeft / t'zy dat hy waere gheweest een gheboren oft ghecocht Poorter / willende daer na ghenieten de Poorterije / is schuldich ter Vierscharen te compareren / ende aldaer wederom Poorter te worden / al oft hy noyt daer te voren Poorter gheweest en ware.

XVI. Item teghens een Poorter van Antwerpen oft sijne goeden en mach niemandt procederen binnen Antwerpen oft quartier dessels / by arreste oft apprehensie : Maer wie dat teghens eenen Poorter oft op sijn goet wilt procederen

cederen / moet den selven eerst rechtelijck doen daghen voor Schepenen van Antwerpen / ende procederen aldaer soo na rechte behoort : Ten ware dat de Poorter ware ghenoech in actu fugæ oft syne goeden / oft persoon arbeyde te verberghen / in welcken ghevalle men den selven Poorter ende syne goeden / by consente van Borghemeester ende Schepenen soude moghen arresteren / soo langhe tot dat hy in rechte ghecompareert ende ghehoort ware / oft anderssins borghe ghestelt hadde van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen.

XVII. Item d'een Poorter oft ingheseten en mach den anderen in persoone oft goeden buyten de stadt ende vryheydt niet aenspreken / convieren oft te rechte betrecken / in personele oft mixte saken ghewesen oft ongheweesen / op de penen daer toe staende / ende van daerenboven ghecorrigeert te zijne / ter arbitragien van Schepenen van Antwerpen : Ten ware dat de voorseyde Poorter oft ingheseten ware voorvluchtich oft fugitif / oft dat een Ingheseten gheen Poorter zijnde in een ander iurisdictie gheconsenteert hadde.

XVIII. Item niemant wie hy zy, en mach eenen Poorter van Antwerpen uyt saken van wat delicten hy in't quartier van Antwerpen ghevanghen is / doen voeren buyten t'voorsz. Quartier maer moet den selven brenghen ende leveren den Officier t'Antwerpen : ende moeten de Wethouderen t'Antwerpen als dan over den selven Poorter / soo wel in't criem als in civiel / nader stadt ende bancken recht van Antwerpen / Recht ende Iustitie administreren / ende dat ten coste van onghelijck.

XIX. Ende de Schouteth / Amptman / noch ander Officieren en moghen eenen Poorter van Antwerpen zijnde ende blijvende binnen sijnen huyse / t'zy zijn eyghen oft ghehuert huys / noch oock in een ander huys niet vanghen / noch uyten huyse halen om eenighe Civile saecken oft breucken : Maer zijne goeden moghen wel gheexecuteert ende uyt sijnen huyse ghehaelt / ende ter merckt voor sijn schulden vercocht worden.

XX. Men en mach oock eenen Poorter / Ingheseten noch yemanden anders / wie dat hy ware / voeren oft bedwinghen te gaen buyten der stadt ende vryheyt van Antwerpen om gheenderhande saecken wille / noch oock om ergheus buyten te gaen deponeren.

XXI. Item men en mach gheen Poorter oft Ingheseten der stadt van Antwerpen by informatie preparatoire, ondersoeck, oft ander extraordinarisse weghen bedwinghen, om by eede hem selven oft yemandt anders te vroeghen oft belasten, maer als eenighe Poorter oft Ingheseten der voorseyder stadt in ordinarisse processen / (soo verre beleydt zijnde dat parthyen oft d'een ten thoone ghewesen zijn) als ghetuyghe ontboden ende beleydt wordt / machmen den selven van eeden / zyn kennelijckheydt te segghen / van t'ghene dat hy van anderen weet. Maer indien dattet ghene des men aenden ghetuyghe ghevroeghe / hem selven mede aenginghe / ende dat hy alsoo by sijne depositie hem selven directelijck oft indirectelijck belasten soude / en soudemen indien ghevalle dien niet moghen bedwinghen ten eede, oft te deponeren / in wat saken dattet oock waere.

XXII. Item Poorteren oft Ingheseten der stadt van Antwerpen en moghen uyt gheender-hande personele saecken / Civile oft Criminele / in d'eerste in-

stantie by daghemente buyten dese stadt / by niemanden / wie hy zy / te rechte betrocken worden : want staen in d'eerste instantie alleenlijck te rechte voor Borghemeester ende Schepenen.

XXIII. Item een Poorter oft Inghesetenen van Antwerpen / wiens goeden by tempeeste / onweder / oft anderssins te water versincken / oft te lande geroost oft ghedistraheert worden / mach altijts de selve sijne goeden weder aenveerden / alsoo verre hy bewysen can / die hem toe te behooren.

XXIV. Item binnen Poorters van Antwerpen en zijn niet schuldich eenighe bedesettinghen / noch schattinghe te gheven van heur goeden / t'zy leen oft andere die zy buyten de vrijheydt vander stadt in Brabant ligghende hebben / anders dan met de stadt van Antwerpen : Ende der poorteren Laten zijn vry ghelijck de poorters / van hender haven / die zy opter poorteren goeden hebben / maer niet voordere.

In M. S. Maer buyten Poorters en sijn niet vry van ghetogen bede.

XXV. Ende de settinghen die by de Dorpen opghestelt worden / om te verballen d'oncosten van't logheren oft onderhouden van Soldaten oft Ruyters / ende dierghelijcke personele lasten / en is een Poorter oft Inghesetenen van Antwerpen noch ander ghehouden te helpen draghen / oft daer in te contribueren ter caussen vande goeden die sy daer hebben / Ten ware dat sy de selve goeden aldaer waren bedrijvende.

XXVI. Zijn ooch de binnen poorters van Antwerpen vry van Tolle / te water ende te lande / ende waghe-vry / alle Brabant doore.

XXVII. Item poorters van Antwerpen en derven ter caussen van henne Leenen als Leen mannen niet dienen : Ten ware dat de stadt van Antwerpen uyttrocke ter ghemeynder oorloghen : in welcken ghevalle zy metter stadt trecken moeten / maer anders niet.

XXVIII. Zijn de poorters van Antwerpen oock vry van wegh-ghelt / ende onghelt inde Luyt-haghe / t'zy te voete / te peerde oft te waghen.

XXIX. Zijn van ghelijcken de Poorters van Antwerpen ende heure goeden vry van prickskens ghelt / midts (des by den Rentmeester in't quartier van Loven versocht zijnde) affirmerende dattet graen / dat zy vueren oft doen vueren door de stadt van Loven / hen toebehoordt / ende dat niemant daer aen deel en heeft / noch en is toeghesegth.

In Manuscript item een Poorter van Antwerpen selve hebbende ende ghebruyckende sijne goeden in Vlaenderen / Hollandt oft andere landen die moeten de vruchten en proffijten vande selve goeden comen niet tegenstaende eenige verbodē oft geboden ter contrarien.

XXX. Poorters van Antwerpen wiens persoon oft goeden in ander landen oft steden feytelijck ghepandt oft ghenomen zijn gheweest / moghen by rade van Schouteth ende Schepenen van Antwerpen / wederom panden op de luyden ende goeden die vander stadt zijn / daer hen heure persoon oft goet ghepant oft ghenomen is / ende daer aen henne schaden verhalen / sonder andere Octroy vanden Prince te verwerven. Ende inghevalle de Schouteth oft Amptman daer in niet en consenteerden / oft in ghebreke waren / souden den voors. Poorters selve moghen panden / ende de voorschreven aentastinghe doen / sonder misdoen.

XXXI. En mach oock een poorter van Antwerpen / t'zy binnen Poorter oft buyten-Poorter / ter torturen oft scherper examinatien niet ghebracht wor-

den /

den / sonder byden Ghemeynen breeden Raedt vander stadt daer toe ontpoorter te zijn. *

* Ende eenen Poorter byden officier van lijve / lede / oft anderssins aengheſproken zijnde / soo verre bevonden wort dat hy t'onrecht is aengheſproken ende beticht gheweest dien moet d'officier / sijne costen ende schade ghelden ende betalen.

Item de ghene die voor de tweede reyse bevonden wordt in't openbaer overspel sittende / t'zy man oft wijf / en mach hem met de Poorterije vander stadt in rechten niet behelpen / noch en sal hem de Poorterije gheenssins te stade oft bate comen / anders dan in noode van sijnen lijve oft lede. XXXII.

Hoe dat een Poorter oft zijne goeden buyten der stadt ende vrijheydt in't quartier van Antwerpen aenghesproken / hem mach doen uytschrijven / wordt ghesegt onder den Tijtel / Van uytschrijf-brieven. XXXIII.

Vande buyten Poorters / t'zy gheboren / oft gheeede.

XXXVIII.

Een binnen-poorter willende uyt de stadt met ter woone vertrecken ende buyten gaen woonen / moet hem by consent vande weth by yemanden vanden Secretarissen vander stadt over doen setten van binnen-Poorter / om buyten-Poorter te zijne / ende als dan houdt hy sijne Poorterije. Behoudelijck dat hy jaerlijckx betale tusschen Kersmisse ende Paesschen / het recht vande buyten-Poorterye / Te weten alle jaer eenen Carolus gulden / oft de weerde daer voren : Oft by ghebreke van dien / mach ingheschreven worden om sijn Poorters-ghelt te comen betalen / tot eenen sekeren daghe / op de verbeurte van zijne Poorterije / ende te vervallen inde pene van drij gouden realen van xviij. stuyvers stuck / ende moet daerenboven zijn voorschreven Poorters-ghelt betalen. I.

Maer kinderen vande voorschreven buyten-Pooters en worden gheen van hen allen mede-Poorters / hoe jonck datse oock zijn / ten ware datse binnen de stadt oft vrijheyt gheboren waren. II.

Item buyten-poorters woonende in andere steden oft landen / zijn ende blijven alsoo inde Poorterije / al oft sy woonden in't quartier van Antwerpen / midts jaerlijckx betalende het recht daer toe staende als voren. III.

Item een buyten-Poorter gheniet de liberteyten ende vrijheden ghelijck de binnen-Poorter / uytghenomen de vrijheyt vande tholle ende waghe in Brabant / ende vande bede / vrijdom van ambachten / ende diensten van Officieren van Justitien. IV.

Item een yeghelijck die hem houdende is als Poorter / omgaende ende hem gheneerende met eenighe ambachte oft neeringhe die by Poorters alleenlijck mach gheexerceert ende gheploghen worden / is ghehouden te comen woonen / zijne habitatie ende fixe domicilie te houden hy ende sijne familie / binnen deser stadt oft plaetse daer de stadt ghebeede assise heffende ende ghenietende is / op de verbeurte van zijn ambacht ende Poorterije. V.

Item / soo wanneer dat eenich Buyten-poorter afflijvich wort sijne hade VI.

In M. S. de moet ghedeylt worden na de stadt-recht van Antwerpen / ende sijne erve ende andere goeden na den Landt-rechte.

Soo wie buyten Poorter van Antwerpen worden wilt / moet oock doen inder Vierscharen oft Borcht ter presentien vanden Schouteth ende Schepenen den behoorlijcken eedt als boven / ende betalen de rechten / ende daer toe s'jaers gheven eenen Carolus gulden.

Vanden Inghesetene.

XXXIX.

I. SOo wie binnen der stadt oft vrijheydt van Antwerpen vaste woonstede is houdende / t'sy hy sijn eyghen oft ghehuert huys bewoont / met meyninghe van sijne woonstede alhier te continueren / wort ghehouden voor een Inghesetene der selver stadt / ende gheniet binnen de stadt de libertepten ghelijck een Poorter / behalvens de vrijheyt vanden Tholle / vande waghe / ende van zijnen persoon oft goeden uyt te doen schrijven / oft eenighe officien / neeringhen oft ambachten te doen / die den Poorters alleenlijck worden toeghelaten.

II. Vreemde Inghesetene Coopliede inder stadt van Antwerpen als voor huyshoudende ende residerende / zijn vry / ende moghen blijven woonen inde stadt / niet teghenstaende eenighe oorloghe die teghens den Hertoghe ende sijne landen oft ondersaten opstaen souden moghen: Maer alst den Hertoghe gheliest / dan mach hy hen de stadt doen verbieden: ende naer verbodt hen by den Hertoghe ghedaen / hebben sy noch drij Maenden lanck tijdts / om binnen dien tijde vry ende veylichlijck met heure goeden ende familie te vertrecken / sonder binnen die drij maenden in persoon oft goeden becommert te moghen worden: Ten ware voor hen selfs eyghen schulden oft misdaet.

III. Item dat een Inghesetene van Antwerpen en mach den anderen in persoone oft goeden buyten der stadt ende vrijheyt niet aenspreken / commeren oft te rechte betrecken / is hier voren naerder verclaert in't seventhienste artijckel / onder den Tytel Van Binnen-Poorters, t'sy gheboren oft ghe-eede.

IV. Item een Poorter oft inghesetene en verliest sijne Poorterije noch inghesetenschap niet / al ist dat hy insghelijckx elders / huys / comptoor / winckel oft camer houdt.

Vande Issue ende Pondtpenninghen.

XL.

I. IN den eersten van alle goeden haeffelijcke ende erffelijcke / binnen dese Stadt ende Vrijheyt wesende / van eenighen Inghesetenen / Poorter oft Poorterssе / oft buyckvast woonende binnen de stadt oft vrijheyt / van wat state oft conditie hy waere / gheestelijck oft wereltlijck (uytghenomen de cooplieden vande uytlandtsche natie) ab intestato, versterbende / oft by testamente / oft anderen uytersten wille toecomende / op eenighe persoonen

soonen gheestelijck oft wereltlijck buyten der stadt oft vrijheydt ghesetten / is men schuldich te betalen totter voorschreven stadt behoeve / te weten de persoonen die binnen Brabant ghesetten zijn / het sy in steden / oft vrijheden / dorpen / oft ten platten lande / den xx^sten penninck : ende die buyten Brabant ghesetten zijn / in wat Coninckrijcken / Landen / Steden oft plaetsen dattet waere / den xx^sten penninck / al waert sacke datse binnen deser stadt onvertocht / ende onverhindert bleven. Welcke issue valt ende verschijnt terstont nae de doodt vande voorschreven ingheseten poorteren oft poorterssen / oft buyckvast inwoonende / al waert ooch soo dat de selve buyten luyden terstont nae de doodt des afflijvighen quamen binnen deser stadt woonen. Ende moet de selve Issue betaelt worden vande ghereetste goeden diemen in de sterfhuysen bevinden sal / voor ende al eermen procederen sal tot scheydinghe ende deylinghe vande goeden.

Item van alle schulden / die luyden van buyten deser stadt ende vrijheydt den sterfhuyse schuldich zijn / insghelijckx van alle haeffelijcke goeden ende coopmanschappen buyten dese stadt wesende / den sterfhuyse toebehoorende / is men schuldich Issue te betalen inder manieren voorschreven. II.

Van ghelijcken ist oock aengaende huysen ende gronden van erven buyten deser stadt ende vryheydt ghelegghen / ter plaetsen daer huysen oft gronden van erven haef-deylich zyn. III.

Item soo wanneer / yemanden eenighe goeden in tochte ghelaten / ghemaeckt / oft ghegheven zijn daer af de proprieteyt eenighe persoonen buyten deser stadt ende vrijheydt ghesetten toecomt / is de tochtenaer terstondt nae dien dat de tocht op hem ghecomen is / schuldich cautie te stellen van de goeden even groot in goede reparatie te houden : ende nae de tochtenaers aflijvicheydt is de proprietaris ghehouden de selve goeden te verissuen inder manieren voorschreven. IV.

Item de voorschreven issue is een buyten-Poorter van Antwerpen soo wel schuldich te betalen als ander buytenlieden / soo wanneer hy eenighe goeden alhier comt deylen. V.

Item / bastaerde kinderen van gheestelijcke persoonen / zijn ghehouden issue te betalen vande goeden / hen by hunnen vadere ghemaeckt / oft ghelaten / ghelijck andere vreemde : ten waere datse Pooters deser stadt gheweest waren eer de goeden op hen ghecomen zijn. VI.

Een Poorter oft Poorterssse / oft buyck-vast inwoonder der voors. stadt gaende woonen in ander steden oft plaetsen is / ghehouden sijne goeden te verissuen inder manieren als boven / al waert sake dat hy hem hadde doen ontpoorteren / oft als buyten-poorter doen opschrijven / alsoo verre hy voor sijn vertreck metten Issue-meesters niet overcomen en is. VII.

Item als eenich ingheseten Poorter zijne bruydt buyten de stadt ende vrijheydt beslaept / sonder voorgaender consent van Borghemeester / oft anderssins sijne Poorterye verbeurt / is schuldich van sijne goeden Issue te betalen als voren. VIII.

Item d'aenveerders vanden sterf-huyse ende achterghelaten goeden vanden aflijvighen / t'sy erfghenaem oft executeurs van testamenten oft IX.

andere /

andere / in wat qualiteyt sy het voorsz. sterfhuys ende naeghelaten goeden aenveert hebben / daer in eenighe buyten-lieden paert oft deel hebben de Issuen subiecht / zijn ghehouden den Issue-meesters deser stadt / soo wanneer sy des begheeren / te doen ende te leveren Inventaris authentijck van alle de goeden die totten sterfhuyse behooren / alsoo wel die buyten onder de vryheyt / als binnen der Stadt gheleghen zijn: om daer uyt te weten die goeden diemen schuldich is te verissuen: Midtsgaders versocht zijnde / onder eedt te verclaren dat sy gheen goeden vervreemt en hebben / doen ende laten vervreemden / om de Stadt van heure Issue te frustreren.

X. En vermoghen oock de voorschreven aenveerders van sulcke sterfhuysen gheen goeden vande selve sterfhuysen te laten paerten oft deylen / noch wechvoeren / ten sy dat de Stadt van heure Issue voldaen zy / op de pene na beschreven.

XI. Item d'oude cleercoopers en moghen de goeden van alsulcke sterfhuysen / daer af men Issue schuldich is / niet schatten / vercoopen / noch penninckweerden / ten zy dat sy daer af de kennisse eerst aende Issue-meesters ghedaen hebben / op de pene van twelff Ryders / van oudts daer toe gheordineert / d'een derdendeel den Heere / d'ander der Stadt / ende het derde den Issue-meester.

XII. Ende waert dat de persoonen die van buyten alhier alsoo eenighe goeden haelden / waren uyt eenighe steden oft landen daermen van Issue min oft meer / dan voorschreven is / gheven moet / soude alhier van Issue min oft meer oock moeten gheven.

XIII. Item persoonen ghesetten in eenighe besloten steden / daer Poorteren oft Inghesetenen gheen Issue schuldich en zijn te gheven / en zijn alhier oock in gheen Issue ghehouden.

XIV. Item men is ghewoon van alle huysen / hoven / erven / ende plaetsen binnen de Stadt ende vrijheydt gheleghen / die verandert vermanghelt / oft vercocht / oft by lastighen tijtel veralieneert worden / van wat state oft conditie van lieden de selve coopers oft vercoopers oft contracktanten zijn / t'zy gheestelijcke oft wereltlijcke persoonen minder oft meerder van jaeren / Inghesetene deser Stadt / oft lieden van buyten / Cloosters / Godtshuysen / Capittelen / Natien / Gheselschappen oft Broederschappen / oft hoe danighe andere persoonen oft Collegien / pondt-penninghen te betalen totter Stadt fortificatie behoeve: Te weten moet de vercooper betalen van elck pondt Brabants erffelijck datter selve huys / erve oft plaetse vercocht oft weerdich ghemaeckt oft gheappretieert wordt / eenen schellinck Brabants eens: ende de cooper van ghelijcken. Wel verstaende datmen de selve pont-penninghen niet schuldich en is / eer de goedenisse voor Schepenen deser stadt ghepasseert is: welcken achtervolghende men hem oock voortaen sal schuldich wesen te reguleren.

Vanden

Vanden Rechten ghehoude persoonen aengaende.

XLI.

I. In den eersten die ten houwelijck willen comen / moghen voor t'solemnizeren van heuren houwelijcke / ende voor hen trouwen / maecken heure houwelijckrsche voorwaerde: ende moeten sulcke houwelijckrsche voorwaerden stadt grijpen / al waren die buyten deser stadt ghemaeckt: oock niet teghenstaende datse contrarie den stadt rechte oft teghens de decisie Authenticæ æqualitas, Codice de pactis conventis mochten ghemaeckt wesen. Ten ware dat de selve anderssins inhielden eenighe conventien oft voorwaerden / bijde stadt oft ghemeyne gheschreven rechten verboden.*

* In M. S. virgulata desunt

* In M. S. want by houwelijckre voorwaerde machmen de stadts rechten derogheren.

II. Niet te min wort de proprieteyt van onruerende goeden oft renten ten houwelijck ghegheven by houwelijkrsche voorwaerde / ghetransporteert / gheconstitueert / ende gheaffecteert: niet teghenstaende dat het selve voor Schepenen niet en is ghepasseert / noch d'erffbrieven overgheven ghelijck hier onder den Tijtel Van Contracten, opdrachten, hypotheken, ende verbintenissen van onruerende goeden ende Renten, breeder ghesegt wort.

III. Maer een man die insolvent is / ende te houwelijcke treedt / en mach tot voordeel van sijnen wijve gheen houwelijcksche voorwaerde maken noch sijnen wijve duwaire gheven van sijne goeden / daer mede sijne crediteuren souden moghen sijn ghepreiudicieert.

IV. Item conventien in houwelijcksche voorwaerden ghestelt daer by de toecomende man ende wijf oft eenich van hen ghedisponeert hebben van de successie van henne oft sijne goeden by titel van institutie van erfghenaem, en sijn van gheen meerder weerden noch effecte dan testamenten / oft dispositien van uytersten wille.

V. Desghelijckx soo wanneer by houwelijcksche voorwaerde ondersproken is dat d'inghebrochte goeden ten scheyden vanden bedde wederkeeren souden ter zijde-waerts van daer die ghecomen zijn / moghen man ende wijf dien niet teghenstaende nae de consummatie vanden houwelijck / daer af disponeren soo't hen goet dunckt.

Inter vivos bene quidē prout inf.

16. An etiam in testamento quidni modo præjudicium inde alterutri partiū non contingat.

VI. * Item wanneer ouders heure kinderen eenich goet ten houwelijck gheven / op seeckere conditien inde houwelijcksche voorwaerde ondersproken als dan en moghen de kinderen vande selve heure houwelijcksche goeden (hen by heure ouders op die conditien ghegheven) anders niet disponeren in preiuditie vande voorschreven houwelijcksche voorwaerde / oft achterdeel van heure Ouders.

* Vid. l. 6. C. de Pactis conventis tā super. In Antiquis M.S. anno 1545. habes 12. arlo. quæ sequuntur. Item wanneer dat eenige ouders oft voorouders henne kinderē eenich goet geven ten houwelijck/moet dat goet wederom comen op den ouders diet ghegeven hebben: Al waren oock de kinderen Bastaerden / soo verre de kinders voor d'ouders sterven sonder wettighe kinderen oft dat de kints kinderen oock sterven voor den grootvader oft grootmoeder.

M Item

VII. **Item als in eenighe houwelijcksche voorwaerde yet ghedisponeert is/ tot profijte van eenen derden / aengaende goeden oft saken den toecomenden** man oft vrouwe niet toebehoorende / en moghen de voorschreven ghehoude persoonen t'selve niet breken / casseren / noch veranderen in prejudicie vanden ghenen wien recht bijde selve dispositie van houwelijckrsche voorwaerde is gheacquireert. Dan soo verre man ende wijf by contracte van houwelijcksche voorwaerde / yet hebben versien / oft ghedisponeert van heur eyghen goeden/ tot profijte van eenen derden / moghen dien niet teghenstaende t'selve wel breecken ende veranderen.

VIII. Item de costume deser stadt dicterende dat de doode zijnen naesten erfghenaem bequaem om te succederen / stelt inde Possessie van zijne naeghelaten goeden niet teghenstaende eenighe testamentelijcke dispositien / codicillen / donatien ter caussen vander doot / oft diergelijcke ordinantien ter contrarien / de welcke men in Bourgoensche tale noemt/ Le mort saisit le vif, en is gheen stadt grijpende in respecte van goeden bijden eersten af-lijvighen van man oft wijf achterghelaten / daer af by sijne houwelijcksche voorwaerde tot behoeve vanden lanckstlevenden is ghedisponeert.

Hæc consuetudo repugnat l. cum Hæredes ff. de acq. possess. De eadem consuetud. vid. Chassan. rubric. 7. §. 1.

IX. Item soo wanneer vader ende moeder ghelijckelijck heuren kinderen eenich houwelijck goet gheloven / oft van t'selve te betaelen hen obligatien gheven/ oft schulden daerom maecken t'zy voor Notaris ende ghetuyghen/ oft anderssins onder hen handteecken / moet de vrouwe die soo wel als de man helpen betalen.

X. Dan ghelijcken is een moeder oft grootmoeder weduwe zijnde / ghehouden sulcke henne ghelosten te voldoen.

XI. Maer een Stief-moeder / die met heuren man by contracte van houwelijcksche voorwaerde voor Notaris ende ghetuyghen ghepasseert / oft anderssins onder hun handteecken yet ghelooft heeft / met heurs mans voordochtere oft sone / oft oock voor eenen vreemden / ten houwelijcke te gheven/ en is uyt alsulcke ghelofte niet ghehouden / ten ware dat zy t'selve voor Schepenen met eenen vreemden Mombcor solemnelijck ghelooft hadde.

Hæc virgulata desunt in M. S.

XII. Alle mans persoonen ghehouwt zijnde / zijn uyt Momborye / ende moghen alle contracten passeren / hoe jonck datse zijn: ten waere dat zy stadt-kinderen ghemaeckt / ende als prodigue ghepubliceert waren / oft dat zy onder henne vijfentwintich jaeren noch wesende / eenighe onruerende goeden wilden alieneren oft belasten / d'welck zy voortaen sonder consent vande Weth niet en sullen vermoghen te doen / achtervolghende d'ordinantie vanden jaere veerthien hondert vijfentneghentich, den XXIX. Martij.

* Nisi veniam ætatis a principe obtinuerint per rescriptum alienatio immobilium ipsis concessa.

XIII. Een vrouwe terstont naer datse * ten houwelijcke ghecomen is / al heeft zy vader oft groot-vader / oft Momboor noch levende / is inde macht / plicht/ ende Momboorye van heuren man / ende van niemandt anders / ende en vermach gheen contracten / diemen heet tusschen de levende, voorwaerden / bekentenissen / noch verbintenissen / in rechte noch daer buyten doen / oft maecken / noch oock in rechte in aenlegghers oft verweerders stede staen/ uytghe-

* Hoc Iure consuetudinario sed de Iure civili secus

uytgenomen eene coopvrouwe heuren handel aengaende) noch heurlieder ghe- l. viduæ. C. de nupt. nisi quoad operas & conjugale obsequium
nemen noch heure eyghen goeden administreren/ sonder authoriteyt wille ende consente van heuren man. Ende oft zy contrarie dede oft gedaen hadde/ die contracten / voorwaerden / verbintenissen / ende acten zyn nul ende van onweerden. Ang. Fab. DD. Inst. ad SC. Tertull.) In maritorum potestate sunt & proinde patris in potestate per nuptias esse degunt, Nam sicut res ita nec persona in plurium potest esse potestate l. 5. §. vlt. ff. commodat. Marito tamen mortuo sui juris efficiuntur ? neque redeunt in potestatem patris Tiraquell. in 11. connubia. lib. post. u. communes : num. 6. cum seq. nec modo à potestate mariti viduæ liberantur, sed omni etiam jure maritali jura familiæ dignitatis Domicillij, laud. lib. 3. art. 45. Fach. diss. 67. etiamsi jure civili, vidua hæc omnia retineat lib. filij §. vidua ad muncip. lib. fin. C. de privileg. scholar. lib. 12.

XIV. Item een Man als momboyr van sijn Huysvrouwe / mach alle heure actien / schulden ende incomen / in heuren naem ende van heuren t'weghen vervolghen / heysschen / ende verantwoorden / sonder authorizatie / consent/ oft procuratie van sijn huysvrouwe. *

* Maer een Vrouwe en mach sulcks niet doen sonder consent / last ende procuratie van heuren man / oft ten minsten van Borghemeesteren ende Schepenen vt inf. cap. 24.

XV. Ende soo geringhe als man ende wijf ghehout zijn / is de man de meester vande ghereede ende meuble goeden hen beyden toebehoorende / niet reghardende van waer datse ghecomen/ oft ten houwelijck ghebrocht zijn : Ten ware dat inde houwelijcksche voorwaerde expresselijck anders waere ondersproken : oft dat de vrouwe hadde begonst by arreste te procederen tot conservatie van hare dotale ende ingebrochte goeden. *

* Virg. desunt in MS.

XVI. Ende mach een man alle zyns selfs goeden haeffelijck ende erffelijck / hoedanich die zijn / die van zijnder zijde ingebrocht oft ghecomen zijn / wel vercoopen / sonder aensien van sijnen wijve / ende oock teghens heuren danck ende wille : * in prejudicie vande welcke hy nochtans by testamente oft anderen uytersten wille niet en vermach van sijne ingebrochte haeffelijcke oft haeffdeplighe goeden disponeren / soo wanneer zijnder huysvrouwe anderssins een scheyden vanden bedde-recht / totter helft vande selve goeden competeren soude. *

* Desunt in M. S.

* Limitatio cap. 5. inf. eod.

XVII. En mach oock zijns wijfs onruerende goeden oft renten erffelijck oft lijftochten / van heurder zijden ghecomen (al waeren't oock haeffdeplighe goeden) niet vercoopen / alieneren / noch belasten / in al noch in deele/ dan ten zy-sijne / wille / wete ende consente van sijnen wijve / die d'alienatie oft belastinghe daer af / met assistentie van haeren man / selve moet bekennen / ende willichlijck onbedwonghen passeren voor Schepenen : Ende oft hy contrarie dede/ soude zijn nul ende van onweerden.

XVIII. Item een uyt-reycker oft Debiteur van rente comende vande zijde van de vrouwe / en mach voortaen de selve niet afflquyten / ende mette betalinghe vande hooft-peminghen aenden man ghedaen / niet ghestaen / noch hem ende sijnen pandt daer af ontlasten : ten waere dat hy de selve afquytinghe dede met wete ende overstaen (in presentie van Schepenen) vande

huysvrouwe vanden ghenen aen wien d'affquytinghe soude gheschieden.

XIX. Ende al ist dat een mans-persoon met syn eyghen handtschrift / t'zy opten rugghe vanden Rent-brief / oft anderssins bekende vande hooft-somme van eenighe Rente van zijnder zijde ghecomen oft gheconquesteert betaelt te zijne/ en sal voortaen de pandt daer door vande Rente niet ontlast wesen / ten sy dattet voor Schepenen behoorlijck ghepasseert is / daer toe hy by Personele actie mach bedwonghen worden.

XX. Item mach een vrouwe met eenen vremden Momboor heur ghegheven metten rechte / voor Schepenen / heuren man constitueren ende machtich maecken/ om haer goeden / soo wel dotale als andere : in al oft in deele te vercoopen/ alieneren/ oft belasten ende oock om heur te verbinden

Desunt in manuscriptis.

XXI. Ende wort de vrouwe versien van eenen vremden Momboor in deser manieren :: De Marckgrave / Schouteth / Onderschouteth / Amptman / synen Stadthouder / Buyten Burghemeester / oft d'outste vande twee Schepenen maent den anderen Schepen / segghende : Ick mane u, oft ick na recht ghehouden zy dese vrouwe persoon te gheven eenen vremden Momboor. Daer op d'een vande Schepenen antwoorde / Belieft u te hooren t'vonnisse dat ghy ghemaent hebt? Ende na dien de Maender ghesegt heeft dat ja, Soo seght de gemaende Schepen/ soo wijse ick, dat ghy schuldich zijt na recht, dese vrouwe persoon te gheven eenen vremden Momboor, om haer daer mede te moghen behelpen in rechte, sonder der Momboors cost, last, oft schade. Ende als dan soo neemt de Secretaris / als ghegheven Momboor / alsulcke vrouwe persoon metter hant ende wordt alsoo t'contract oft acte ghepasseert.

XXII. Maer een vrouwe oock met heuren man en sal voortaen voor Notaris ende ghetuyghen niemanden moghen machtich maken / om voor Heer ende Weth daer dat behoort / heure onruerlijcke goeden op te draghen ende belasten : ende sullen de belastinghen ende transporten ter contrarien ghedaen / wesen van onweerden.

XXIII. Ende soo wanneer dat de man is absent / vermach de vrouwe / by requeste oft anderssins by B. ende Schepenen versuecken / ende obtineren consent om active ende passive in rechte te staen / ende heur mans goeden ende recht vervolghen en verantwoorden.

XXIV. Ende als de man present zijnde weyghert / oft anderssins in ghebreke is/ zijnder huysvrouwe goeden / rechten oft actien voor te staen / vermach insghelijcks t'selve de Weth te kennen gheven / ende consent verworven / om hem goeden / rechten ende actien selve gade te slaen / ende te verantwoorden in rechte ende daer buyten.

Alias enim vxor non habet personā in Iudicio standi, etiam injuria illata viro quia defenditur vxor a viro non contra.

XXV. Item al ist dat ghehoude vrouwen niet en moghen eenighe contracten oft voorwaerden deuchdelijck passeren / dan ten by zijn ende met consente van heure mans : moghen nochtans in absentie ende sonder consent van heure mans testamenten / codicillen ende diergheliicke uyterste willen / wel maecken ende passeren / ende van heure goeden disponeren oock sonder vremde Momboorden / ghelijck dat oock een man in afwesen / ende sonder consent van syne huysvrouwe mach testamenten ende uytersten wille passeren/

ten / naer zijn ghelieften: Maer en moghen malcanderen noch d'een den anderen byden selven heuren testamente oft dispositien gheenssins prejudicieren in heuren rechte.

XXVI. Ende soo wanneer eenighe mans furieus / simpel oft cranck van sinnen gheworden zijn / ende anderssins hen verstandt niet wel ghebruyckende indien sulcke mans huysvrouwe eenighe contracten oft voorwaerden willen valide passeren / Soo moeten sy den Heeren Burghemeesteren ende Schepenen te kennen gheven de redene waerom / ende wat contracten zy passeren willen. Ende vinden de Heeren t'selve voor de vrouwen nootsaeckelijck oft oorboor te wesen / als dan interponeren zy daer toe hen decreet ende consent: ende worden alsoo de selve vrouwen (naevolghende dien decrete) versien van eenen vremden Momboor / daer mede zy die contracten als wettelijck passeren moghen / ende niet eer.

XXVII. Item een vrouwe willende procederen teghen haren man oft sijne goeden by Procureur / is ghehouden de procuratie te passeren voor Schepenen met eenen Momboor / d'welck oock ghescheiden mach in absentie van haeren man.

XXVIII. Item een wijf die eenen man heeft / van quaden regimente / ende sijne goeden qualijck ende onnuttelijck verdoende / oft anderssins tenderende tot quade fortune / oft beginnende sijne goeden qualijcken te ghebruycken mach heuren man bedwinghen met rechte / heur te verseeckeren van heure goeden / die sy aen hem ten houwelijck ghebrocht heeft / ende oock staende den houwelijck van heurder syden verstorven oft aenghecomen sijn / al warent oock niet dan penninghen oft ghereedt gelt gheweest / ende vermach tot dien eynde oock heur voorss. mans goeden doen arresteren / besetten / ende uytwinnen.

Vid. Andr. Gail. Pract. observat. lib. 2. c. 13.

Desunt in M. S.

XXIX. Ende als een ghehout man in overspel leeft / mach de vrouwe aengaende der cohabitatien van heuren man scheyden / indient haer believt: ende moet de man als dan haer alle heure inghebrochte goeden / ende die van heurder zijden ghecomen zijn oft de weerde van dien / met alle t'gene dat tot heuren lijve ende rugghe behoort / laten volghen / oock half de conquesten ende haefdeylinghe goeden / ende tot dien / t'voordeel / ten zy dat by houwelijckische voorwaerde anders / aengaende het deylen vande goeden in't scheyden van den bedde ware ondersproken.

XXX. Item een wijf die haer misdraecht / ende in overspel leeft / mach by haren man gherepudieert worden / ende verbeurt de bladinghe van heure inghebrochte ende aenghestorven / ende oock vande conquesten ende haefdeylinghe goeden / soo langhe sy leeft tot haers mans behoef: des moet hy haer laten alleenlijck heure dagheliijcksche cleederen / ende haer tamelijck onderhouden / ende doen alimenteren tot eenighe eerlijcke plaetse / daer't hem oft de Wet goet dunckt: Ende en wilt zy daer niet blijven / en is de man haer gheen cleedinghe oft alimentatie meer schuldich. * Behoudelijck dien / hadden zy kinderen t'samen / moet de man de kinderen met de bladinghe onderhouden / ende die beleggen ter ordonantie vande Heeren. Maer soo verre de man selve oock oneerlijck gheleeft ende overspel ghedaen heeft oft naemaels dede moghen als dan paerten ende deylen / al oft t'houwelijck metter doodt ware ghescheyden / oft dat zy ghedivorcieert waren.

* Vid. Gloss. in c. ex litteris X. de conversion. infidel. Gloss.

in l. alimenta C. de Negot. gest. l. si quis. ff. de cognos. & alend lib. Auth. licet C. de Natural. lib. Gloss. in C. cum haberet, X. de eo qui duxit in Matrim. quam polluit per adul. l. non filium C. patria potest.

XXXI. Item sulcke vrouwe / indien zy voor haers mans doot met hem niet en is ghereconcilieert gheweest / heeft oock haer duwarie verbeurt ghehadt.

XXXII. Insghelijcks een man die in overspel leeft / verbeurt t'ghene dat hem uyt crachte vande houwelijcksche voorwaerde (indien sijne huysvrouwe eerst voor hem storve) toecomen soude / ghelijck de vrouwe.

XXXIII. Item alle Schepene brieven / instrumenten / vasticheden / oft maeckinghen hoedanich die oock waren / daer mede d'overspeelders d'een den anderen yet ghemaeckt souden moghen hebben / zijn nul / ende van onweerden.

XXXIV. Een vrouwe die gheen coop-wijf en is / en mach gheen schulden maken oft contraheren / daer van heure man eenighe preiudicie can ghehebben : ende en is de vrouwe noch heure man daer voor niet convenibel / ten ware van huysrade oft andere saken die binnen den huyse ghecomen waeren daer haere man af hadde gheprofiteert / oft die in heurder beyder oorboor waeren bekeert.

XXXV. Item een vrouwe gheen coop-vrouwe wesende / gheteeckent hebbende eene obligatie met heuren man / mach t'selve wedertroepen / ende en is die onderteeckeninghe heur niet preiudiciabel / soo verre sy daer af niet en heeft gheprofiteert ghehadt / ten waere dat d'Obligatie wettelijck voor Schepenen met heuren voorsz. man ghepasseert ware.

XXXVI. Ende voor haeren man en can noch en mach een vrouwe heur niet valide verbinden oft yet ghelouen / oft borghe blyven / ten zy dat zy eerst by consente vanden selven heuren man versien zy ter manissen ende met vonnisse van Schepenen / van eenen vremden Momboor / die heur in't passeren vanden selven contracte moet assisteren / ende met heur dat contract bekennen / inder manieren voorsz. ende dat ghedaen hebbende / is en wort als-dan de vrouwe (weder sy onder de 25. jaren oudt is / oft daer over) daer voren convenibel / ghelijck een mans persoon : niet teghenstaende / dat de selve vrouwe niet en heeft ghereunciert Beneficio Senatusconsulti Velleiani, ende te voren daer van niet en is ghecertioreert gheweest (al ist datmen nu ghewoonlijck is in alsulcke contracten de vrouwen te doen renuncieren t'beneficie Senatusconsulti Velleiani, ende haer vanden effecte van dien te waerschouwen ad abundantiorem cautelam) ende oock niet teghenstande dat de penninghen daer af de selve schult toecomt / niet ghecomen en zijn inden oorboor vander vrouwen / ende dat sy heur de coopmanschap van heuren man niet en heeft onderwonden / oft van sijnen state ende schulden niet ghewetеn en heeft.

Parenthesis hæc deest in M. S.

XXXVII. Nochtans in allen ghevalle daer een vrouwe voor haers man schulden soude verbonden zijn / en mach voor de selve schulden niet ghevanghen ghestelt worden / ghelijck dit onder den Titel / Van arrestementen ende apprehensien van persoonen om Civile saecken, oock ghesegt is.

XXXVIII. Item * vrouwen die gheen coop-vrouwen en zijn / moghen alderhande schadelijcke contracten / die sy sonder rechtelijcken Momboor ghedaen hebben / renuncieren ende afgaen.

* ghehoude.

XXXIX. Item een vrouwe sittende inden winckel / oft aen't bert van heuren man

man / daghelijckx vercoopende / ende uytmetende / en wordt daer door niet gheacht noch ghehouden voor een coop-wijff / noch en is daer door in heurs mans schulden niet ghehouden.

XL. Maer een vrouwe die soo wel in absentie als presentie / met wete ende consente van heuren man coopmanschappen doet / daghelijckx op haren naem ende gheloove innecoopt / ende uyt vercoopt / wort ghehouden ende gheacht voor een coop-wijff: ende mach oock in afwesen heurs mans allerhande contracten / heuren handel concernerende / aengaen oft maken / ende borchtochten doen / ende gheloven den selven heuren handel aengaende: ende uyt oorsaken van dien als aenleggherse ende verweerderse haer recht vervolghen ende verantwoorden.

Virgul. desunt in MS.

XLI. Item een ghehoude vrouwe / al is sy een coop-wijff / en mach heure onruerende goeden oft renten niet belasten / vercoopen / transporteren / noch verhueren / dan ten by zijne ende met consente van heuren man: ten ware datse hare ingebrochte goeden hadden uytghewonnen: in welcken ghevalle sy met authorizatie vande Wet / oock in afwesen heurs mans / soude moghen heure goeden vercoopen oft belasten.

XLII. Een coop-vrouwe met haren man doende de coopmanschap / is met haren man ghehouden / alle heure schulden te betalen.

XLIII. Item als een vrouwe by wete oft consent van haren man abstracten oft separaten handel / oft coopmanschap doet / obligatien oft schulden maeckt / is selve ende haer man mede schuldich haer schulden te betalen.

Inclusa in S. M. desunt sed eorum loco habentur, ende is daer voren convenibel soo verre hare goeden strecken ende ins ghevalle hare goeden niet genoech en zijn omme de selve hare schulden te betalen / is als dan den man convenibel ende ghehouden de Somme upten sijnen te betalen ende voldoen.

XLIV. Maer de schulden die haer man heeft ghemaeckt in sijnen separaten handel / en is sy niet voorder ghehouden mede te betalen / dan heure coopmanschappen ende conquesten strecken / ende niet met heure dotale ingebrochte oft verstorven goeden.

XLV. Nochtans t'goet vanden handel oft coopmanschappen (hoe abstracht dattet sy) by de vrouwe oft man ghedaen / met de crediten daer aff ende op ghecomen (soo wanneer de man te schepden vanden bedde niet insolvent en is) zijn deylbaer half ende half / als ander vercreghen goet.

XLVI. Ende na dien dat de schulden ghemaeckt by een ghehoude coop-vrouwe / doende separaten handel / betaelt zijn / vermach voor haer dotale ende inghebrochte goeden t'ageren / ende haer recht van preferentien aen haers mans goeden hebben / soo wanneer hy tot insolventie ghecomen is.

XLVII. Item als een vrouwe na t'faliessement van haren man eenen abstracten handel met hare dotale inghebrochte oft verstorven goeden / oft penninghen contant / oft op haer gheloove doet / ende daer mede conquesteert / soo en zijn ten schepden van den bedde haer gheconquesteerde goeden niet deylbaer halff ende halff / maer moeten de selve de vrouwe alleene volghen oft hare erfghenamen.

XLVIII. Man ende vrouwe ghehout zijnde moghen ghesamender handt allerhande contracten passeren / heurder beyden / oft des eens goeden van hen beyden aengaende: oock heure dotale ende paraphernale goeden / huysen / erven /

erven / ende renten / erffelijck / ende lijfftochten / ende voorts alderhande onruerende goeden voor Schepenen alieneren / transporteren / ende t'erve gheven / de selve oock belasten / ende daer af disponeren nae heurder believen / ende daer af Schepene brieven passeren / ende verlijden : welcke contrackten ende verlijdinghen alsoo ghepasseert zijnde / en can noch en mach de vrouwe tot gheenen daghe wederroepen / oft te niete ghedoen.

simis anno 45. staet hier by art. 16. Een waer datter eenige contracten voorwaerden oft dispositienter contrarien waeren ghemaeckt.

XLIX. Item als man ende wijf ghesaementlijck hebben ghemaeckt hen testament/ dat mach elck van hen wel wederroepen / soo vele alst hen aengaet / soo wel voor als nae t'scheyden vanden bedde / al hadden sy oock malcanderen ghelooft dat niet te doen.

L. Maer wie van hen beyden binnen den houwelijck het ghemeyn testament wederroept / sonder consent oft wete van den anderen / en mach niet ghenieten oft profiteren van t'ghene dat hem d'andere by dien testamente heeft ghemaeckt ende ghelegateert ghehadt. Behoudelijck dat de lanckstlevende nae de doodt vanden eersten afflijvighen wel anderssints mach disponeren van zijne eyghen goeden / ende oock zijn legaten behouden / hem byden afflijvighen ghelaten ende ghemaeckt.

Vid. In hūc locum Peckiū de Testam. conjung. lib. 1. c. 17. & 43.

LI. Maer soo wanneer man ende wijf malcanderen gheven / laten ende maken eenich huys / hoff / landt / zandt / erfrenten / oft onruerende goet / hen beyden ghemeyn toebehoorende / om by den lanckst-levenden van hen beyden / zijn leefdaghe lanck alleene gheheel ende al ghebruyckt te worden / op conditie dat na de doot des lanckstlevende, dat gheheel huys, lant, oft rente soude moeten toecomen ende blijven heuren kinderen oft erfgenamen : Soo verre de lanckst-levende dat huys/ rente oft erve alsoo na de doot des eersten afflijvighen/ende op die conditie, aenveert/ ende gheheel blijft besittende/ en mach als dan van sijne helft niet anders disponeren/ noch t'selve huys / erve / oft rente in al / oft deele vercoopen/ alieneren / belasten / noch becommeren : maer moet dat in dien ghevalle gheheel laten volghen den ghenen dien dat by de ghemeyne dispositie / oft testamente ghe-ordineert is gheweest / uyt crachte vanden welcken hy dat gheheel is blijven besittende / ende ghebruyckende.

LII. Item alle donatien / * bekentenissen/ contracten/ ende andere acten inter vivos tusschen man ende wijf staende / den houwelijck ghedaen / zijn van onweerden/ al waren die oock voor Schepenen ghepasseert.

* Onder den naem van bekentenisse begrijpen. sommighe de staten die man ende vrouwe staende hunnen houwelijck maken omme daer uyt te houden staende dat met de inbrenginghe van goeden niet en wort gheverifieert.

LIII. Behoudelijck dat cleederen / ringhen / ende ander cleynodien die de man zijnder huysvrouwe staende den houwelijcke ghegeven heeft (alsoo verre de selve sijne conditien niet en excederen noch gedaen en zijn in fraude vande Crediteuren) sijnder vrouwe toebehoorende.

LIV. Ende al ist dat een vrouwe nae haers mans doot haer draghende als Creditrice/ zijn sterf-huys verlaet ende niet te min sulcke cleynodien ende cleederen blijft behoudende/ en wort daer by niet ghepræjudiceert/ noch verstaen haers mans goeden versteken te hebben.

LV. Item / man ende wijf voor haer houwelijck ghemaeckt hebbende con-

tract

tract van houwelijcksche voorwaerde / moeten t'selve achtervolghen / sonder daer af te gaen / ende aen stadt recht hen te moghen houden : maer moghen wel by testamente oft codicille andersins daer af disponeren : In welcken ghevalle moet het testament / soo wanneer dat by de doot is gheconfirmeert / in respecte vanden aflijvighen / stadt grijpen : maer in respecte vande lanckst-levende (niet teghenstaende oock sy ghesamender hant het testament ghemaeckt / ende by den selven testamente / de houwelijcksche voorwaerde gherevoceert hadden) heeft de selve lanckstlevende keuse / oft hy hem houden wilt aen dien testamente / oft aen de houwelijcksche voorwaerde / Codicille / oft Donatie caussa mortis, die sy ghemaeckt moghen hebben: * Welcke keuse mach de lanckstlevende / oft zijne erfghenamen doen ende te wercke stellen / als hy daer toe by partije bedwonghen wort / sonder datter anders eenighen tijt toestaet.

Wan ghelijcken / al ist soo dat de lanckstlevende heeft keuse oft hy hem wil houden aenden testamente oft houwelijcksche voorwaerde / soo en mach hy nochtans den testamente niet afgaen / ende hem houden aen desen stadt rechte. Desunt in M.S. *Desunt in M.S.

LVI. Ende inghevalle den lanckstlevende yet byden testamente / Codicille / oft Donatie caussa mortis, wort ghemaeckt boven t'ghene hem uyt crachte vande houwelijcksche voorwaerde competeert / mach t'selve ghenieten / ten waere dat byden selven testamente / Codicille oft Donatie caussa mortis, de houwelijcksche voorwaerde ghecasseert werde : in welcken ghevalle de lanckstlevende heeft keuse als voren : weder hy hem houden wilt aende houwelijcksche voorwaerde oft aen het testament / Codicille oft Donatie caussa mortis.

LVII. Moghen man ende wijf gheen voorkinderen hebbende / malcanderen by houwelijcksche voorwaerde / testamente Codicille / oft donatie caussa mortis alsoo vele van henne goeden / by hen achter te laten gheven ende gunnen / alst hen believt / behoudelijck heurlieder kinderen legitime portie.

LVIII. Maer man ende wijf voorkinderen hebbende / moghen by houwelijcksche voorwaerde / testamente / donatie / noch eenigherhande dispositie d'een den anderen oft elcks anders erfghenamen noch kinderen van henne houwelijcke / staende den selven houwelijcke / yet meer gheven / laeten oft maken directelijck oft indirectelijck dan soo veele elcks kints ghedeelte / in hen achter te laten goeden bevonden sal worden te bedraghen / ende bedraghen souden ghehadt hebben / inghevalle datter gheen testament ghemaeckt en waere : Ende wat donatien / douwarien / giften / oft legaten man ende wijf malcanderen oft yemanden anders in fraude van desen , als vore, meer gheven oft maecken (excederende een van heurs kindts ghedeelte) nul ende van onweerden : ende als dan ghestaen de kinderen / latende heuren lanckstlevende stiefvader oft stiefmoeder met hen deylen inde achtergelaten goeden / al oft hy / oft sy mede inne achterlaten goeden een kindt waren / ende voorder en zijn de voor-kinderen niet ghehouden den lanckstlevende sijne kinderen oft erfghenaemen yet te derven betaelen oft laeten volghen / Wies moet (niet teghenstaende t'voorsz. kints ghedeelte) de Stiefvader oft Stiefmoeder altijdts deylen inde conquesten ende haef-deylighe goeden / ende anderssins achtervolghende den stadt-rechte.

LIX. Ende alst byde houwelijcksche voorwaerden versien waere dat d'inghebrochte goeden van man oft wijf / souden ten scheyden vanden bedde ter zijden-waerts van daer die ghecomen zijn / en soude in dien ghevalle de ghe-

ne die tot sijnen tweeden bedde als voren ghecomen is / in prejudicie van zijne kinderen / oft kindts-kinderen sulcke houwelijcksche voorwaerde niet moghen wederroepen / om onder t'decksel vande selve revocatie / meer dan een kindts ghedeelte den Stiefvader oft Stiefmoeder / by testament oft anderssins te laten.

LX. De lanckstlevende van man ende wijf en behoudt gheen tochte met allen, aende goeden des eerst afljvighen binnen de stadt oft vryheyt ghelegen: Ten waere dat by de houwelycksche voorwaerde oft andere dispositie den lanckstlevende de tocht ghemaeckt ende ghelaten ware.

LXI. Moet des niet te min de lanckstlevenden (oft sijne erfghenamen inghevalle deselve lanckstlevende quame te sterven eer hy oft sy van t'voordeel voldaen waere) vooren upt hebben het voordeel voor alle deylinge in de haeffelijcke goeden, waer datse gheleghen zijn: al waert oock dat de man oft wijf buyten mochten ghestorven wesen / achtervolghende den statute ende specificatie int eynde van desen Titel ghestelt.

LXII. Item wanneer dattet by eenighe houwelijcksche voorwaerde duwarie gheconstitueert is / en mach de lanckstlevende van man oft wijf / gheen voordeel inde ghemeyne meuble goeden hebben oft heysschen naeden Stadt-rechte: Ten waere dat inde houwelijcksche voorwaerde expresselijck waere ondersproken / dat de lanckstlevende soude hebben zijn voordeel / oft dat de goeden (daer af inde houwelijcksche voorwaerde niet ghecaveert en is) souden ghedeylt worden nae t'stadt recht.

In antiquissimis anni 45. Contrariũ videtur disponi art. 26. sub. tit. van testamenten. His verbis: Man ende Wijf in heure houwelijcksche voorwaerde geen mentie ghemaeckt hebbende vanden stadt rechte / maer t'selve verswijghende sonder nochtans eenighe renunciatie daer af ghedaen te hebben ten scheyden vanden bedde / Soo heeft dien niet teghenstaende de lanckstlevende zijn voordeel naer desen stadt rechte / ende voorts t'ghene inde houweliers begrepen staet. Item art. Cesserende houwelijcksche oft andere contracten ter contrarien / soo moet de lanckstlevende voor upt hebben zijn voordeel.

LXIII. Item alle onruerende goeden / diemen noemt haef-deylighe goeden / soo wel inghebrochte als verstorven / als huysinghen / hoven / landt / bemden / ende gronden van erven / gheleghen binnen de stadt oft vryheyt van Antwerpen / van wiens zijde die ghecomen zijn / gheene uytghenomen; ende oock alle onruerende vereeghen goeden / waer datse gheleghen zijn / zijn ghemeyn ende deylbaer half ende half tusschen den lanckstlevende ende d'erfghenamen van den eersten aflijvighen / ghelijck oft al ghereede ende meubele goeden waren: Ten waere dat inde houwelycksche voorwaerde tusschen man ende wijf expresselijck anders ware ondersproken.

LXIV. In prejudicie vanden welcken en mach een vrouwe nae d'aflijvicheydt van haren man / heure inghebrochte oft verstorven goeden niet heysschen / noch pretenderen upt haers mans sterf-huys daer mede te blijven / sonder den wille van de erfghenamen van heuren voorsz. man / soo wanneer dat de man niet en is insolvent ghestorven noch becommert sterf-huys achter en laet.

LXV. Ende als ter plaetsen daer de gheconquesteerde erfgoeden / t'zy leen oft andere gheleghen zijn / andere costume waere / soude de weerde vande selve goeden / voor d'een helft moeten goet ghedaen worden den ghenen wien de goeden in specie, niet en volghen / ende blijven de pachten van dien ghemeyn / tot

tot dat de helft vanden prijs voldaen is.

Item onder de gheconquesteerde goeden is oock begrepen t'ghene by Peters oft Meters op de vunte ghegheven wordt: Ten ware dattet expresselijck ghegheven ware tot behoeve vande kinde. LXVI.

Item alle ghereede goeden t'zy verreghene oft andere / huysraet / coopmanschap / gelt / silver / ghemunt / oft onghemunt / pachten / achterstellen ende incominghen van renten / van huysen / van lande ende van erfgoeden (totten daghe toe vander aflijvicheyt der eersten aflijvighen, ende alsoo nae rate vanden tijde gheloopen) ende alle andere personele actien ende crediten oft schatschulden van man ende wijf / al waren die oock met borchtochte oft hypotheke verseeckert ende met verloop belast / zijn deylbaer halff ende halff tusschen den lanckstlevenden / ende de erfghenamen vanden eersten aflijvighen (midtsgaders tusschen andere erffghenamen) ghelijck meubelen ende ghemeyne goeden: niet teghenstaende waer ende tot wat plaetsen dat de Debiteurs woonachtich zijn: Ten ware dat anders respectivelijck inde houwelijcksche voorwaerde oft by testamente ghedisponeert waere. LXVII. Desunt in M. S. Desunt in M. S.

Item alle verreghene ende ghecochte goeden die man ende wijf staende heuren houwelijcke winnen / conquesteren / oft verrijghen als voren / zijn ghemeyn halff ende halff / niet teghenstaende dat d'eene van hen beyden alleene daer in ghegoet is / ende inde brieven ghenomineert staet: Ghelijck dat oock in't scheyden ende deylen tusschen andere erffghenamen / alle gheconquesteerde goeden / t'zy roerende oft onroerende byden aff-lijvigen achterghelaten / deylbaer zijn / al oftet ghereede goeden waeren / cesserende andere dispositien ter contrarien. LXVIII. Desunt in M. S. a verbis. Ghelijck

Maer wanneer man ende wijf staende heuren houwelijck eenighe renten oft onroerende goeden verrijghen / daer de man alleene in ghegoet ende gheerft is / ende niemandt dan hy inde verrijch-brieven ghenomineert en staet / als dan mach de man staende ten houwelijck / die goeden wederom alleene vercoopen / alieneren / belasten / ende inter vivos (maer niet by testamente) daer af disponeren / indien't hem believt / sonder aensien van sijnen wijve / jae teghens haeren wille ende dancke: maer de vrouwe en mach dat niet doen sonder heuren man / alwaere / sy daer in alleene ghegoet ende gheerft gheweest. Ende als de huysvrouwe mede inde brieven ghenoemt staet / als dan en mach de man heur deel in al oft in deel niet belasten oft transporteren / sonder consent van sijnen wijve. LXIX.

Ende nae t'scheyden vanden bedde / en mach de lanckstlevende van man oft wijf de verreghen goeden (wie dat oock inde verrijch-brieven mach ghenomineert staen) niet voorder becommeren / belasten / vercoopen / noch alieneren / dan voor d'een helft / ter tijde toe / dat hy vande erffghenamen vanden aflijvighen / die goeden aengaende / gheheelijck ende al ghescheyden zijn. LXX.

Item alle erf-renten / oock by erf-ghevinghe op haef-deylighe goeden gheconstitueert / ende erf-goeden niet haef-deylich / ende oock lijf-tocht-renten / die man ende wijf aen malcanderen ten houwelijck ghebrocht hebben / oft binnen den houwelijcke verstorven zijn / (soo verre die staende den houwelijck niet en zijn ghequeten / verandert / ghealieneert oft vercocht) vol- LXXI.

 ghen

ghen wederom nae de doot vanden eersten afljvighen der partije ende zijde waerts / daer af die ghecomen oft ghesuccedeert zijn / alst inde houwelijcksche voorwaerde anders niet ondersproken oft ghedisponeert en is.

LXXII. Maer soo verre de voorschreven erfrenten / erfgoeden / oft lijftocht-renten / by man ende wijf ten houwelijck ghebrocht binnen heuren houwelijck vercocht / verteert / oft de renten afghequeten waren / hoe wel dat de penninghen wederom bekeert waren aen andere ghelijcke goeden oft renten / nochtans zijn die goeden oft renten / met die penninghen ghecreghen / deylbaer / ende blijven ghemeyn half ende half: ten ware dattet expresselijck anders tusschen hen inde houwelijcksche voorwaerde waere bevoorwaert: want dat eens penninghen gheweest zijn staende den houwelijcke / ende deylbaer is / blijft daer nae altyt deylbaer: Niet teghenstaende wat erff-goeden oft erffrenten daer mede ghecocht moghen wesen.

LXXIII. Niet te min renten by erff-ghevinghe staende den houwelijcke gheconstitueert op eenighe erfgoeden binnen oft buyten deser stadt gheleghen / zyn houdende / de naturere vande selve vercochte goeden / ende volghen de selve renten den ghenen / t'zy man oft wijf / dient vercocht erfgoet / t'zy halfdeylich oft andere / ghevolcht soude hebben / inghevalle dattet onvercocht ghebleven ware / soo verre d'erfrente by erfghevinghe ghecreghen ten scheyden vanden bedde al noch is onghequeten ende onverandert.

Het naevolghende artyckele / staet in M. S. aldus. Niette min als man en wijf staende heuren houwelijcke eenige vande voorsz. erffgoedẽ alienerẽ by erffgevinge / alsoo dat sy voor dat erffgoet renten blijven hebbende die renten volgen den geuen en ter sijden alleen dien dat erffgoet toebehoort heeft. Soo verre d'erfrente by erffgevinge geconstitueert / ten scheyden vandẽ bedde noch is onghequeten en onverandert.

LXXIV. Item alst inde houwelijcksche voorwaerde onderspoken is / dat ten scheyden vanden houwelijcke de goeden souden keeren ter zijden van daer die ghecomen zijn, al ist dat de selve goeden als dan in wesen niet en zijn / moet nochtans de weerde van dien ten beyde zijden ghesuppleert ende goet ghedaen worden / uyt de ghemeyne gheconquesteerde goeden vanden sterf-huyse / soo verre datter eenighe zijn: anderssins soude men hem moeten reguleren / na inhout vanden achtsten articie onder den Tytel Van Compangnie ende ghemeynschap van goeden.

LXXV. Item als man ende wijf eenighe vande voorsz. onruerende goeden oft erven (die zijde houden moeten / uyt crachte van eenighe dispositie oft andersins na den Lantrechte) aen malcanderen ten houwelijcke brenghen / oft hen staende den houwelijck toecomen oft aensterven / die met commeren belast zijn / soo verre de commeren / renten oft chijnsen staende den houwelijcke worden affghequeten oft ghelost / ende den pandt daer aff ontlast indien ghevalle wort de weerde vande selve afghequeten commeren / renten / ende chijnsen ghereckent als conquest / alsoo dat de ghene die ten scheyden vanden bedde sijne voorsz. onruerende goeden oft erven wederom naer hem neemt den anderen oft sijne erffghenamen / d'een helft daer aff moet goet doen ende betalen / oft de helft vande selve oft ghelijcke chijnsen daer op assigneren ende laten heffen / ende jaerlijckx ontfanghen / ter quijtinghe toe vande selve.

LXXVI. Item soo wanneer man oft wijff by malcanders consente / staende heuren houwelijck / d'een op des anders erfgoeden (die na't scheyden vanden bedde heure oft heur erffghenamen uyt crachte vande houwelijcksche voorwaerde

de

de oft anderssins wederom alleene volghen moeten) eenighe nieuwe profijtelijcke edificien / oft werck maecken / oft merckelijcke melioratien doen : die edificien ende melioratien volghen altijt den gronde : des moet de ghene / die vanden gronde schept / oft zijne erfghenamen / daer af worden ghecompenseert van d'een helft vander selver beteringhe / arbitrio boni viri, sonder aenschouw te nemen / hoe vele t'selve ghecost heeft / dan alleenlijck hoe vele t'goet daer door ghebetert is : d'welck oock stadt grijpt in respecte van voluptuaire wercken / voor soo vele als d'erff-goet daer door ghebetert is.

Vide l. domos ff. de leg. 1.

Want soo verre t'selve sonder d'een oft d'anders consent geschiet ad voluptatẽ soo cesseert dese dispositie noch en valt gee compensatie vt in M. S.

LXXVII.

Item als man ende wijf staende heuren houwelijcke des eens oft des anders onruerende goeden oft erven belasten met renten oft commeren / moet de belastinghe ghemeyn ghedraghen worden : In sulcker voeghen dat man oft wijf dien de onruerende goeden oft erven toebehooren / oft hen erfghenamen / ghestaen midts draghende d'een helft vande voorf. rente oft commeren / ende d'ander partije moet hem d'ander helft vande voorschreven belastinghe aff-doen / oft daer teghen recompenseren. *

* Tot zijnen contentement.

LXXVIII.

Item als des mans oft wijffs onroerende goeden die sy behouden moeten / voor t'houwelijck met renten oft chijnsen belast zijn / daer in en is de lanckst-levende niet ghehouden / voorder dan inden achterstel / die staende den houwelijcke tot den daghe vander afslijvichept des eerste aflijvighe verloopen is : En soo verre de belaste goeden haeff-deylinghe zijn / ende de lanckst-levende d'een helft daer aff wilt deylen ende behouden soo moet hy oock d'een helft van alle de commeren daer op staende met den verloope draghen ende betalen.

LXXIX.

Item zijn man ende wijff malcanderen ab intestato, in alle heure goeden succederende / by ghebreke van andere erffghenamen / soo wanneer dat d'eerste aflijvighe gheen bastaert en is.

LXXX.

Een weduwe mach na haers mans doot herhouwen / alst heur believt / sonder yet te verbeuren.

LXXXI.

Een man trouwende een vrouwe die met schulden belast is / moet zijns wijffs schulden betalen / al zijnse voor date vande houwelijcke ghemaeckt : maer een vrouwe oft heure goeden / en zijn niet ghehouden des mans schulden te betalen die hy voor t'houwelijck schuldich was.

LXXXII.

Ende alst inde houwelijcksche voorwaerde besproken is / dat de vrouwe nae haers mans doodt met * sekere douwarie soude uyt alle haers mans inghebrochte goeden moeten blijven / midtsgaders uyt den conquesten : en is de vrouwe in respecte van d'erfghenaemen / inde schulden van haers mans sterff-huys niet ghehouden / niet teghenstaende dat zy anderssins gheene repudiatie ghedaen en heeft.

* Wel verstaende dat sy dan oock trecke alle haer dotale ende inghebrochte goeden.

LXXXIII.

Item een wijff / die in heurs mans sterff-huys blijft sittende / ende de goeden vanden sterff-huyse handt-plichtende moet alle de ghemeyne schulden vanden sterff huyse (aen vreemde crediteuren / gheen erffghenamen wesende) te betalen : behoudelijck haer / hare actie ende verhael vander eender helft op d'erfghenamen van den aflijvighen. Maer een man is sonder distinctie ghehouden alle de schulden vanden sterff-huyse te betalen / behoudelijck hem zijn verhael als voren.

In M. S. staet simpliciter de lanckstlevende blijvende in't sterfhuys moet alle de schulden salvo regressu vanden helleft/ vt hic nec est in M.S. Hæc distinctio.

LXXXIV.

In M. S. hic art. tantũ ex parte habetur.

Maer een weduwe ende oock alle erffghenamen, moghen in't sterfhuys van eenen aflijvighen blijven sittende/ onbegrepen/ den tijdt van sesse weken lanck ten costen vanden sterf-huyse, ontfanghende/ ende uytghevende middeler tijdt t'ghene noodelijck is/ tot onderhout vanden selven sterfhuyse: om binnen dien tijde/ hen te beraden/ oft zy t'sterf-huys aenveerden willen oft dat zy t'selve willen verthyden/ ende repudieren: ende en zijn/ binnen dien tijde voor de schulden vanden sterf-huyse in rechte niet convenibel: d'welck cesseert in respecte vanden man/ als sijne huysvrouwe d'eerste aflijvighe is/ Behalvens dat hy oock gheduerende dese sesse wekens/ mach mede ten coste vanden sterf-huyse/ aldaer wesen ende blijven met den erf-ghenamen vande vrouwe: Dies en moghen de vrouwen nocht erf-ghenamen niet versteken noch verberghen by heur selven noch andere: maer blijven sy na de sesse wekens in't sterf-huys/ sonder beneficie van inventaris oft consent vanden Rechter, aenveerdende ende hantplichtende de goeden vanden sterf-huyse/ daer na en moghen sy t'sterf huys niet repudieren/ maer moeten alle de schulden vanden sterf-huyse betalen/ al waert dat de selve schulden excedeerden de weerde vanden goeden dessels sterf-huys.

LXXXV.

Nota. Dat al ist soo dat de lanckstlevende het sterf-huys van heuren man als lanckstlevende blijft besitten sonder binnen de ses weken ghemaeckt te hebben staet ende Inventaris ghehouden is alle de schulden vanden sterf huyse te betalen. Soo en is de selve nochtans niet ghehouden inde legaten die proprie gheen schulden zijn/ maer daer inne soude sy ghehouden sijn waere, saecke dat sy niet als lanckstlevende/ maer ex testamento mariti succedeerde vid. art. 28. int. van schepdinghen en deylinghen.

Ende soo wanneer datter een universel erfghenaem is/ die in't sterf-huys binnen de sesse wekens treedt/ de goeden aenveert/ ende hem als erf-ghenaem draecht/ al ist soo dat de weduwe mede in't huys/ ter begheerten oft door ghedooghsaemheydt vanden erf-ghenaem blijft woonen sonder de goeden vanden sterf-huyse als erfghenaem oft als lanckstlevende te handtplichten maer heur te vreden houdende met heure dotale ende inghebrochte goeden ende duwarie/ en is in gheene schulden vanden sterf-huyse ghehouden/ al en heeft zy anders niet expresselijck heurs mans sterf-huys/ binnen de sesse weken verlaten/ oft gheerepudieert/ maer is ghenoech/ dat sy voor noch na de sesse weken niet en heeft als erfghenaem/ oft als lanckst-levende de goeden ghehantplicht/ maer de selve goeden vanden sterf-huyse/ by den erfghenaem heeft laten aenveerden/ handt-plichten/ ghebruycken/ ende daer af disponeren.

LXXXVI.

Item als yemandt vande peste ghestorven is/ als dan moet het huys ghesloten staen sesse wekens/ ende d'erfghenamen en moghen daer in niet comen/ sonder oock mede de witte roede te draghen: ende nae dat den stroowis afghedaen/ t'huys verweert/ ende open ghedaen is gheweest/ als dan mach de lanckstlevende daer nae noch sesse weken in't ghemeyn sterf-huys blijven sitten/ al oft d'aflijvighe ten daghe van d'openinghe des sterf-huys/ ende d'afdoen vanden stroowis/ eerst ghestorven waere/ om binnen de leste sesse weken state ende Inventaris te maecken: Ende ist een vrouwe/ soo mach sy t'sterf-huys binnen de sesse weken nae dat den stroowis afghedaen

daen is / noch repudieren / sonder haere schade / ende sonder haer inden last vanden schulden te steken.

LXXXVII. Item de lanckstlevende van man ende wijf / mach oock sesse weken nae de doodt des eersten aflijvighen / in't sterf-huys blijven sitten / op ghemeyne huys-huere : ten ware dat hy eer vanden kinderen oft erfghenamen ghescheyden ware. Ende inghevalle aen t'ghehuert huys / landt oft winckel eenich profijt te doen is / oft comen can / dat profijt is oock deylbaer / niet teghenstaende wie van man oft wijf de huere alleene ghedaen / oft op hem alleene doen stellen mach hebben.

LXXXVIII. Ende de lanckstlevende sittende in't sterf-huys / daer ghereede penninghen oft goeden zijn / en is niet ghehouden eenich interrest oft verloop van die penninghen oft goeden te gheven / binnen de sesse weken / noch oock daer na : Ten warre dat hy nae de sesse weken / weygheringhe dede te scheyden ende te deylen / oft dat d'erfghenaemen daer aff na de sesse weken / teghens hem hadden behoorlijck gheprotesteert.

LXXXIX. Maer de schade ende verlies die nae de sesse weken vander doot des aflijvighen ghebeurt / moet de lanckstlevende alleene draghen ende betalen / soo verre hy na de sesse weken inden sterff-huyse alleene is blijven sitten in onverdeylde goeden : Ten ware hy den erfghenaem binnen de sesse weken openinghe vanden sterff-huyse ghedaen / staet ende inventaris behoorlijck ghemaeckt ende met hen begheert hadde te scheyden / ende deylen.

XC. Item de lanckstlevende van man oft wijff / moet de kinderen ende erffghenamen vanden aflijvighen staet ende inventaris overgheven van alle de goeden / ende dien ghewarighen met den eedt / soo verre d'erffghenamen dat versoecken. Ende indien den erffghenamen goet dunckt / soo moghen sy den selven staet ende inventaris reprocheren ende contradiceren / ende recht daer op verwachten. Maer inghevalle d'erffghenamen niet en comen bewijsen den selven staet minder noch meerder te zijn / dan soo de lanckstlevende dien overgheghleven heeft / als dan moet de lanckstlevende sweeren by eede alst versocht wordt / dat hy gheene goeden, penninghen, renten oft actien meer en weet, oft en heeft den sterf-huyse aengaende, oft daer t'sterf-huys eenichsins, soude moghen in gherecht zijn, dan die hy byden selven state ende inventaris verclaert ende overghegeven heeft, ende dat hy gheene goeden, penninghen oft crediten, oft yet den sterf-huyse aenclevende, verborghen, versteken, wech ghegeven, verdonckert oft versweghen heeft, by hem selven oft yemanden anders, in fraude vanden erfghenamen. Ende soo verre hy naemels yet bevonde, oft tot sijne kennisse quame daer t'sterf-huys in gherecht ware, oft dat den selven in al oft deele toebehoorde, dat hy dat altijde terstont den erfghenamen te kennen gheven, ende hen dat te goede brenghen, ende tot heuren ghelijcken profijte laten comen sal ter deylinghen. Ende met dien eede moet de lanckstlevende als dan gheloove hebben tot datmen anders bevint.

XCI. Ende als de lanckstlevende van man oft wijff over de sesse weken in't sterffhuys blijft sittende / ende de ghmeyne goeden blijft administrerende / oft handtplichtende / sonder van de kinderen oft erffghenaemen des aflijvighen te scheyden ende deylen / is schuldich naemaels / alst den kinderen oft erffghenamen

ghenamen believt / inventaris ende staet van alle de goeden des voorschreven sterfhuys over te gheven / als voore / ende rekeninghe / bewijs ende reliqua van sijnder administratie te doen / ende voor de kinderen / ende erfghenamen helft / in te staen / ende hen daer af te doen.

XCII. Item de lanckstlevende van man oft wijf die binnen de sesse weken) oft binnen alsulcken corten tijde daer nae / als de gheleghentheydt vanden sterfhuyse is verheysschende) in teghenwoordicheydt vande kinderen oft erfghenamen (emmers de selve daer toe gheroepen wesende) behoorlijcken staet ende inventaris vande goeden vanden sterfhuyse vanden eersten aflijvighen ghemaeckt heeft / ghestaet naemaels / midts volghende den selven staet ende inventaris / den kinderen oft erfghenamen doende reeckeninghe / bewijs / ende reliqua / vande goeden by den eersten aflijvighen achter ghelaten / ende dien volghende / scheydende ende deylenden / en is niet ghehouden de selve kinderen oft erfghenamen vanden eersten aflijvighen inde goeden / by hem na het maecken vanden selven inventaris / gheconquesteert / te laeten deylen.

XCIII. Maer als een lanckstlevende blijft sittende in't ghemeyn goet / sonder binnen de sesse weken (oft binnen corten tijde daer nae) ter presentien vanden kinderen oft erfghenamen / (emmers de selve daer toe gheroepen wesende) behoorlijcken staet ende inventaris te maecken als voore / al waer by een rechtenaer vande goeden / ende binnen middelen tijde eer hy den staet ende inventaris alsoo ghemaeckt hadde / eenich goet rochte / vercreghe / veroverde / oft verspaerde: soo moet dat vercreghen goet / voor soo vele alst hem toe behoort) volghen / voor d'een helft / den erfghenamen vanden eerst aflijvighen / Ende hebben d'erfghenamen de keuse oft zijt sterfhuys ende goeden willen aenveerden / ghelijckse waren ten daghe vander aflijvicheydt des dooden / oft ghelijck als de goeden zijn / ten tyde van t'maecken vanden inventaris: * Ende is in dien ghevalle de lanckstlevende ghehouden den erfghenamen vanden eersten aflijvighen twee inventarissen te gheven den eenen vande goeden vanden sterf-huyse soo die waren ten tijde vande aflijvicheydt des eersten aflijvighen: ende den anderen vande goeden den lanckstlevende toebehoorende / soo die zijn ten tijde vanden versochten inventaris. *

* Voor dit voort Inventaris staet In M. S. scheydinghe ende deylinge en daer mede eyndt het capittel.

*In Antiquissimis Anni 45. art. 42. staet in het naevolghende. Een vrouwe erfghenamen oft kinderen mogen des aflijvighen goeden aenveerden onder beneficie van Inventaris doende den Inventaris wettelijck daer af maecken ende borghe stellende daer voor / ende doende daer af binnen s'jaers rekeninghe / bewijs ende reliqua present Commissarissen upter Weth ende crediteuren ende als dan t'sterfhuys wettelijck repudieren ende blijven onghelast vande schulden niet dervende voorder betalen dan de weerde van dien / maer het sterfhuys niet wettelijck repudierende / oft naer ende voor t'jaer daer inne blijvende / moeten allen de schulden betalen al waert dat sy verre excedeerde de goeden inden sterfhuyse bevonden / ten waer dat sy hadden verworven pro legato ten tijde.

XCIV. Ende alwaere alsulcke lanckstlevende / gheen staet ende inventaris ghemaeckt hebbende / herhouwt / ende gheraeckte te sterven / een weduwe oft weduwer achterlatende / en soude de lanckstlevende als dan niet ghehouden wesen den erfghenamen vanden alder eerst aflijvighen / voorderen staet ende inventaris te gheven / dan vande goeden vanden eersten ende tweeden sterf-huyse / soo die ten sterf-daghe van beyde d'aflijvighe gheweest hebben / ende en moghen d'erfghenamen vanden alder eersten aflijvighen niet deylen noch tuerende goeden den alderlesten lanckstlevende nae deser recht inden sterfhuyse

sterff-huyse vanden lesten aflijvighen oft andersins competerende.

XCV. Item een vrouwe repudierende het becommert sterff-huys van heuren man / blijft ongehelast van heurs mans schulden / ende moeten heur volghen alle huere penninghen / goeden / ende renten / oft de weerde van de selve / die sy aen haeren man ten houwelijck ghebrocht heeft / ende haer staende den houwelijck aenghecomen zijn. Ende heeft dien aengaende preferentie voor alle andere personele Crediteuren / hoedanich die zijn moghen / behoudelijck dat sy moet betalen de schulden daer in sy ghehouden is / * ghelijckt onder den Tytel Van preferentie vande Crediteuren, naerder verclaert staet.

* Oft mede geniet en pro-rata af gehadt heeft.

XCVI. Ende als een vrouwe sterft voor haeren man als dan hebben huere kinderen ende kindts-kinderen willende met de moederlijcke oft grootmoederlijcke goeden uyt blijven, t'selve recht ende actie dat de moeder oft grootmoeder ghehadt soude hebben / indien sy de lanckstlevende ghebleven ware / ghelijck onder den Tytel Vande preferentie van de Crediteuren, ghesegt wort.

XCVII. Item een vrouwe aenveerdende haers mans sterff-huys ende achterghelaten goeden onder beneficie van inventaris / en verliest daer door heur rechte van duwarie niet: maer / blijft dien niet teghenstaende / creditrice voor huere duwarie / soo verre sy t'sterff-huys naemaels repudieert / soo't nae recht behoort.

XCVIII. Ende een vrouwe die de goeden oft sterff-huys heurs mans (gheen coopman gheweest zijnde) heeft gherenuncieert / oft oock voor sijne aflijvicheyt voor haere dote gheprocedeert / dien niet teghenstaende / blijft sy staende op huere actie / ende mach metten anderen Crediteuren volghen voor heure duwarie / ende dat doende / heeft sy daer voren concurrentie metten andere Crediteuren / behoudelijck den ghepriviligeerde schulden / altijdt huere preferentie. Maer een Coopmans huysvrouwe oft weduwe en mach van heure duwarie niet ghenieten / voor dat alle haers mans Crediteuren te vollen vernoecht ende betaelt zijn / na luydt vander ordonnantien vande Keyserlijcke Majest. Caroli Quinti / vanden jare xvc. xl.

In antiquiũ simis anni.

XCIX. Item / in alle ghevalle daer de lanckstlevende duwarie gheniet / moet de duwarie gheheel / ende alleene betaelt worden / uyt des aflijvighen goeden. 45. staet art. 25. van successien / de schulden worden ghepreferеert duwarien / ten waer dat de houwelijcksche voorwaerde ware gepasseert voor Schepenen ende dat van duwarie bleke by Schepenen brieven / In welcken de duwarie soude hebben preferentie voor alle andere crediten / geen inder Schepenen brieven exhiberende.

Item art. 45. eod. tit. staet generaliter dat een vrouwe hebbende gherepudieert heurs mans sterf-huys al en is heur duwarie niet voor Schepenen bekent oft gheconstitueert / heeft nochtans voor de selve duwarie concurrentie metten anderen crediteuren.

Het Stadt voordeel.

C. Het voordeel na de Stadt-rechten van Antwerpen / den Lanckstlevende van man oft wijff / inde haeffelijcke goeden competerende (sonder eenighe wapene van Ambachte daermen hem mede gheneert heeft / oft oock eenighe neeringhe oft broot mede ghewonnen heeft) daer aff gheene voordeel en competeert / daer onder te begrijpen is / soo hier nae volcht.

Stadt voordeel.

Inden eersten een braet-panne metten yser daer voor.
Een spit metten wender ende ghewichte.
Een droop-lepel.
Een cap-mes.
Een yseren latte met een hanghel.
Een yseren pot-heyse.
Een yseren heuse.
Een treft oft een hang-yser.
Eenen rooster.
Een yseren ronde panne met eenen steel.
Een vierschuppe.
Een wafel yser.
Een rieesken.
Een brant yser / van metael oft van yser.
Een tanghe.
Een potdecksel van metael oft van yser
Een castaingnie panne.
Een yser schuppe met eenen houten steel.
Een scheere / op datter gheen broodt mede ghewonnen is.
Een raspe.
Een balance metter schalen / met een pondt ghewichte oft een huysele.
Een keers-snuttere.
Een spijckelboor.
Een urinael-pot.
Een blaes-balck.
Een dwelier.
Een cruydt-sifte.
Een schinckberdeken.
Een afneemschotele.
Een verkeerbert.
Een ammelaken oft serviette persse.
Eenen blouwele.
Eenen houten hamere.
Een ghelaes-bert.
Een houten vrouwen stoofken.
Een houten soutvat.
Een taselrinck / van ten / metael oft teenen.
Een preeckstoel.
Een schuiverdt.
Een spinrock met eenen haspele.
Een hellebaerde / oft eenen anderen waerckstock.
Een paleyzeel.
Een vleesch block.
Eenen vleeschboom metten zeele ende yseren spille.
Een den besten stoel.
Eenen keers corf.
Een kees-horde.
Een spieghel met zijn toebehooren / t'zy my met schilders goudt / silver / oft oock met eenich behancksel verciert / soo ende ghelijck den selven bevonden sal worden gheestoffeert te zijn.
Een cruydt-busse.
Een mostaert meulen.
Een querne / op datmen om gelt daer op niet ghemalen en heeft.
Een scherf-bert.
Een steenen olijpot.
Een leere.
Een rechtbancke sonder slot daer aen.
Een byle.
Een ysere hamere.
Een saghe.
Een cleerbessem.
Eenen claddere.
Een aentreckere.
Een wetberdeken.
Een wind-ysere.
Een scherf-mes.
Een elle.
Een becken.
Een den besten ketel / sonder brou-

ketel/

Stadt voordeel.

ketel/ oft backetele.
Een bedt-panne.
Een den meesten metalen oft yseren pot.
Een metalen coperen oft houten ee-mere.
Een viercloche van metael oft van eerde.
Een metalen croone candelaer oft ermken.
Een caufoor van metael / ysere oft eerde.
Een metalen schepper oft schepbeec-ken.
Een merckt-eemerken van metael oft van houte / oft merckt-corf, oft cabasse.
Een vischspaen van metael oft van yser.
Een beslach-teyle van metael / ten oft eerde.
Een tennen becken / steenen / oft ghe-lasen flessche.
Een obelp corf.
Een coelback van metael / oft coel-tobbeken.
Een vyser van metael / steene / oft houten mortoer metten stampere.
Een verlaet becken.
Een wywater vaetken van ten oft metael.
Eenen wijnstoop / pot / oft pinte / ge-toot oft ongetoot.
Een tennen schotele.
Eenen tennen becken met een lampet/ oft van metael / oft lavoir / ten-nen oft looten fonteyn met een backsken daer onder.
Een tennen taillor oft houten.
Een tennen soutvat.
Een tennen com oft metalen akere.
Een treseerbecken van ten oft metael
Een spoubecsken van ten oft metal.
Een olie commeken oft een comme-ken om upt t'eten.
Een mostaert pot van ten oft steen.
Eenen tennen oft steenen pispot.
Een garde nappe / tennen oft houten.
Een lampe van ten/ metael of steenen.
Eenen tennen croes / op datter ghe-nen silveren en is.
Een tenne boterschotele.
Een beddecleet van lijnen / wullen/ oft tierenteyn.
Dat beste paer slapelakens.
Een doot cleedt / de weergade daer d'afslijvighe in ghelijckt is.
Een d'beste ammelaken.
Een die beste servierte.
Een den besten handtdoeck.
Een overtuygh van een oorkussen.
Een langhe ghebeelde dwele.
Een drooghdoeck.
Eenen blauwen witten lijnen voor-schoot.
Een brandtsack.
Een meelsack.
Een corf-sack.
Een dat beste hemde t'zy mans oft vrouwen.
Een den besten halsdoeck.
Een de beste huyve / haersnoer / ban-deken / spansel ende diergheliicke.

Van cleederen den man competerende.

Eerst syn beste rijdt-peert (op datter niet ter hoeren ghegaen heeft / oft CI.

Stadt voordeel.

datter gheen gelt mede ghewonnen en is) met sijne beste wapenen eens tot sijnen lijve dienende.

Item zijnen besten tabbaert : Ende in dien hy een ghesworen gheselle is van eenighe ghesworene Gulde : soo behoort hem sijne Palure van silver / oft soo sy is / toe / metten selven tabbaert daer zy op staet / ende en is hy gheen Gulde Broeder van eenighe der voorsz. ghesworen Gulden : soo behoort hem sijne Palure van sijnen aenbachte toe / die hy op zijn mouwe stelt / als hy inde processie oft tot eenighe offerhande gaet : ende indien hy gheenen Tabbaert en heeft / soo sal hy hebben sijnen besten mantel oft cappe.

Een den besten pandt-rock oft cajack / sonder goudt oft silver daer aen te wesen.

Dat beste wambeys.

Dat beste sweet-rocksken.

Dat beste paer coussens.

De beste coussebanden.

De beste schoenen ende pantoffelen.

De beste bonnette.

Den besten riem met een merck silvers daer aen / op en dien hy dien alsoo ghedraghen heeft : ende in deen den selven riem meer weegt dan acht oncen / dat moet hy opleggen / ende weeght hy min / dat is sijn verlies.

Sijne beste borse oft tessche / sonder silver daer aen te wesen.

Den beste Pater noster / die hy ghebruyckt heeft / sonder silver daer aen te wesen.

Sijn besten signet / t'zy gouden / silveren / oft yseren / soo ende ghelijck t'selve bevonden sal wesen.

Der Vrouwen cleederen ende
Iuweelen aengaende.

CII. Den besten Tabbert / Bouwen / oft Samaris.

Den besten keurs.

De beste ziele.

De beste paer coussens.

De beste pandtoffelen oft schoenen.

De beste paer mouwen / sonder gheslaghen goudt / oft silver / oft ghesteente / maer wel met passemente gheboort.

De beste coliere / sonder gheslaghen goudt / silver oft ghesteente daer aen te wesen / als voren.

De beste familie oft huycke van saye oft van laken.

Den besten riem oft keeten weghende acht oncen / sonder gheslaghen goudt oft ghesteent / t'zy van silver oft ooch van silver vergult / soo die daer bevonden sal worden / oft gordt-keteen / in sulcker formen als voren : ende wat

Stadt voordeel.

wat den selven riem oft ketene meer weeght dan de voorsz. acht oncen/ dat sal de selve weduwe moeten betalen / ende wat de selve min weeght / dat is haer schade.

Den besten Pater noster / sonder den selven van silver te wesen / maer wel van Corael / Amberen / Getten oft anders/ sonder de teeckenen/ oft anders van silver vergult / oft van goudt / daer aen te wesen / dat moet de selve weduwe betalen) t'zy in't schatten oft in't coopen:

De beste borsse oft hierteken sonder goudt oft silver daer aen te wesen.

De beste paer messen) sonder silver daer aen te wesen.

Den besten boeck-sack / met eenen boeck / sonder eenich goudt oft silver daer aen te wesen.

Eenen voorschoot.

Vanden Silver wercke.

Een silveren drinck-stuck t'zy Cop / Schale / oft Croes / weghende een merck oft acht oncen van silver oft silver vergult / soo die daer bevonden sal worden / ende wat t'selve meer weeght dan acht oncen / dat sal de lanckstlevende moeten betalen / ende wat hy onder d'merck weeght / dat is hem schade. CIII.

Eenen silveren Lepele tot een once / ende niet daer over / hem selven verstaende als t'voorschreven drinck stuck.

Vanden Houdt-wercke.

CIV.

Een Ledecant mette gordinagien/ oft een coetse oock met haer gordynen ende ballen.

Een kiste oft schrijne van houte met een slot.

De beste taeffele / op dat zy gheen slot en heeft.

Dat beste schouw-cleedt.

Dat beste threfoor-cleedt oft threfoor-dwele.

Dat beste tafel-cleedt.

Dat beste taefferel metten canten oft lijsten / verciert met schilders gout / silver oft diergheliicke / de welcke oock sullen volghen den taefferel.

De beste sargie

De beste kulcte.

Een sit-cussen.

Een oorcussen met een slaupne.

Dat beste bedde metten hooft pulume.

Een matrasse oft stroo-sack onder d'bedde.

Een viercant boeck-coffere.

Een lanteerne.

Eenen wan.

Een houten coren-schuppe.

Een corenmeuken/ maer over d'meucken niet.

Eenen stropen coren-torf.

Een meel tonne.

Een keers-kiste.

Een hoender renne sonder schap-

 praphen

Stadt voordeel.

prayken daer aen te wesen.
Een rieet-mande.
Een torffmande.
Een schotelvat.
Een berdeken oft tailloor corfken.
Een cordewaghen oft pijpegale.
Een berrie.
Een vleesch-stande.
Een waschtobbe.
Een moele metten back ende mette ghereetschap.
Een yseren hoven scheel.
Eenen bach corf.
Een bier halfvat oft vierendeel.
Een bier schraghe.
Een vertreck cruycke sonder tennen scheel.
Eenen houten cackstoel metter teylen oft becken daer in / soo't bevonden sal worden.
Eenen blauwen steen metten houten hamere oft blauwel daermen d'lijnwaet op slaet / alsmen ghewasschen heeft.
Een schrijslap / metten goudt-ghewichte.
Een houten boterbacken.
Eenen pollepel.
Een cleermale om mede te reysen.
Een waper
Een coeck yser.
Een bier buyse.
Eenen metalen craen oft houten buyse/ om in't vat te steken.
Een ratte valle.
Een muyse valle.
Een catrolle metten pallep-zeel.

Der Vrouwen alleene

competerende.

CV. Een staelen top-huyve.
Een helleberde oft anderen waeck-stock.

Het voordeel naede Lande rechten.

der Stadt van Antwerpen.

CVI. Inden eersten dat beste peert / met zijn gheruygh / met eenen langhen waghen / oft karre / altijdt daer maer een peert aen en treckt.
De beste koeye metter kennewe daer tot.
Dat beste calff.
Dat beste vercken.
Dat beste schaep.
De beste gans.
Eenen haen mette hinne.
Eenen eynt-voghel.
Eenen mes-rieck.
Eenen houten gaffele.
Een mes-haeck.
Den besten ploegh met zijn ghereetschap.
Een egghe metter sledde.
Een boon oft eert-sette.
De beste zeysens met haer ghereetschap.
De beste picke met haer ghereetschap.
De beste spaye.
Een yseren schuppe om mede te delven ende te planten.

De

Stadt voordeel.

De beste slach-roede.
Een wan.
Een vleghels.
Eenen stropen meet-corff.
Een coren-veertele.
Eenen strijckstock.
Den besten coe-ketele.
Dat beste forneys.
Een boter-stande met haer ghereetschap.
Eenen metalen melck-stoop oft van eerde.
Eenen melck-eemer van metael oft van eerde.
Eenen room-pot.
Een houten schotel / daermen in botert met den houten lepel.
Een houten coren-schuppe.
Den besten coren-sack.
De beste aeckse met eenen houten hamer / ende eenen yseren clief-beytel.
Een mael-huysele.
Eenen clief-block.
Eenen cordewaghen oft pijpegael.
Een hoygaffele.
Eenen pendere.
Een barrie.
Een rijve.
Een sickele.

Van onghehoude Vrouwen.

XLII.

I. Onghehoude Vrouwe persoonen / gheene Coop-vrouwen ende meerder dan xxv. jaren wesende / oft weduwe zijnde / en moghen gheene schadelijcke obligatien / contrackten / oft andere acte doen oft aengaen (noch procuratie voortaen gheven / om de selve voor Schepenen te verlijden oft passeren) dan voor Schepenen / oft by ghebreke van dien / moghen alsulcke contrackten / obligatien / oft acten / afgaen ende renuncieren / ghelijck dit breeder onder den Tijtel Vande Rechten ghehoude persoonen aengaende ghesegt is.

II. Item alsulcke vrouwe persoonen willende eenighe contrackten voor Schepenen passeren / moeten al voren daer toe versien zijn van eenen momboor : ende daerom voor t'passeren van alsulcke contrackten oft obligatien / maent de Schouteth / Onderschouteth / Amptman oft een vande Schepenen in absentie vanden Schouteth / Onderschouteth oft Amptman / eenen anderen Schepen van een momboor / ende Schepenen wijsen / dat d'Officier die Vrouwe persoon van eenen momboor versie om met hem over t'voors. contract te staen, ende passeren sonder sijne schade. Ende navolghende dien vonnisse / gheeft d'Officier die vrouwe eenen momboor : ende metten selven momboor : alsoo metten rechte ghestelt ende ghegheven / moghen de voors. vrouwen alderhande contracten aengaen ende passeren / ghelijck oft mans persoonen waren : maer die mombooren hen ghegheven / en zijn niet ghehouden noch ghewoonlijck eenen eedt te doen. Ende hoewen de ghehoude vrouwen versiet van eenen vremden momboor / is hier voren ghesegt onder den Tijtel Vande

Vande Rechten ghehoude persoonen aengaende.

III. Maer contrackten van houwelijcken ende van houwelijckſche voorwaerden/ testamenten ende codicillen / ende giften ter causen des doots by vrouwe persoonen meer dan twelff jaren oudt wesende / anders dan voor Schepenen ghedaen/ zijn des niet te min van weerden.

IV. Ende onghehouwde openbare coopvrouwen moghen alderhande coopmanschappen doen / borghe blijven / obligatien gheven / ende contraheren sonder mombooz / ende al doen hueren handel aengaende, dat een man doen mach: uytghenomen datse gheen transporten / reele verbintenissen van erffgoeden / ende dierghelijcke (die voor Schepenen ghepasseert moeten worden) en moghen doen noch passeren / dan voor Schepenen met eenen mombooz. Ende worden voor coopvrouwen ghehouden / die daeghelijckx op haren name ende ghelove in coopen ende uyt vercoopen.

Desunt in M. S.

V. Item mach een onghehouwde Vrouwe meerder van jaren oft weduwe zijnde/ huere eyghene saken in rechte vervolghen/ soo in aenlegghers als in verweerders plaetse / sonder van mombooz versien te zijn: Ende hoe procuratien ad lites, by haer ghepasseert moeten worden / wordt hier voor gheseght onder den Tijtel Van Procuratien.

Vande onbejaerde Kinderen/ ende vermomboorde persoonen.

XLIII.

I. BOrghemeesteren ende Schepenen deser stadt zijn Opperhoochden ende Overmomboors van alle onbejaerde kinderen ende andere vermomboorde persoonen.

II. Item de vier Wees-meesters (waer af de twee zijn oude Schepenen deser stadt / ende een vande Poorterye / ende d'ander van d'ambachten) worden alle jaer na t'versetten vander Weth by Borghemeester ende Schepenen vernieut oft ghecontinueert.

III. Welcke vier Wees-meesters in d'eerste instantie / nemen kennisse vande Wees-kinderen ende van d'administratie van huere goeden / soo wanneer dat de selve Weesen van testamentelijcke momboozen niet versien en zijn:

IV. Wel verstaende / dat de jurisdictie der voorsz. Wees-meesteren haer buyten deser stadt ende vrijheyt der selver niet en streckt / ende datter Kiel (hoe wel datter onder de vrijheyt deser stadt begrepen is) vande Juris-dictie der voorsz. Wees-meesters exempt is.

V. Maer testamentelijcke Momboozen oft Curateuren ende andere administrateuren by Borghemeesteren ende Schepenen gheordineert zijn in d'eerste instantie onderworpen der Jurisdictie van Borghemeestere ende Schepenen / ghelijck andere Poorteren ende Ingheſetenen.

VI. Alle daghementen / sommatien / ende weten worden aldaer by den Deurweerder oft Knapen vande Camere ghedaen: Maer arrestementen moeten by de Langheroede / oft Colff-draegher ghedaen worden.

Item

Item d'executien van vonnissen by de voorsz. Weesmeesters ghegheven / wor- VII.
den gheteeckent by eenen vande selve vier Weesmeesters.

Item wort de beschryvinghe vande goeden des ghecondemneerde ghedaen VIII.
by t'wee Weesmeesters / ende hennen Greffier.

Wort oock de vercoopinghe vande gheinventarieerde goeden ghedaen by IX.
alsulcken ghesworen Oude-cleercooper als den voorschreven Weesmeesters
ghelieft daer toe te wercke te stellen.

Item de goedenisse van onruerlijcke goeden by executie vande voorsz. Wees- X.
meesters vercocht / moet voor Schepenen deser stadt ghedaen worden.

Item verbintenissen van onruerlijcke goeden / in plaetse van cautie voor XI.
de Weesmeesters ghedaen / en zijn de goeden niet affecterende / maer moeten
voor Schepenen deser stadt gheschieden.

Item uyt crachte van uytcoopen van versterffenisse ende diergheliicke / daer XII.
erfgoeden binnen deser stadt oft vryheydt onder begrepen zijn / ghepasseert oft
ghedaen voor de Weesmeesters deser stadt oft elders / en is men gheen erffe-
lijckheydt oft proprieteyt vercrijghende / ten waere datse oock verleden ende
ghepasseert waren voor Schepenen deser Stadt.

Item Mombooren voor de Weesmeesters eedt als mombooirs ghedaen XIII.
hebbende / moghen by consent vande Weesmeesters met brieven vande Wees-
camer aldaer ghedaecht oft beschreven worden om t'aenhooren / etc.

Item nae de doodt van vader oft moeder / de lanckst-levende en is gheen XIV.
momboor van heurlieder onbejaerde / sotte / simpele sinneloose / blinde / stom- Si testator
me oft andere kinderen: ten waere dat de selve lanck levende / t'zy vader matrē no-
oft moeder / ware byden testamente van den eersten aflijvighe / Borghemeester minaverit
ende Schepenen oft Weesmeesters momboor oft mombooresse over de selve tutricem
kinderen gheordineert. filiorum
testamento, etiam si minor esset vigenti quinque annis, nihilominus tutelam gerere posset, etiam non prestita cautione, Vid. Papon. lib. xv. tit. 5. arrest. 30. An mater non perdat tutelam si secundo sedet matrimonio vid. ibid. Papon.

Item Mombooirs by den testamente oft uytersten wille van moeder oft XV.
grootmoeder van eenighe Weesen / oft diergheliicke kinderen gheordonneert /
moghen uyt crachte vande selve testamentelijcke dispositie / als mombooren de
persoonen ende goeden van henne Weesen regheren ende administreren / sonder
byde Weth gheconfirmeert te zijn.

Nochtans en moghen gheen vrouwen Mombooressen metten rechten ghe- XVI.
gheven worden by de Weesmeesters: maer moeten daer toe mans persoonen Dit wort ge-
den Weesen van bloede bestaende ghenoemt ende gheordineert worden. statueert by
de ordonnantie vanden Jaere xl.

Want soo wanneer vader oft moeder / Poorteren oft Inghesetenen de- XVII.
ser stadt oft vryheydt der selver aflijvich worden / achterlatende ombejaer-
de Wees-kinderen het zy onder de sestien jaren oft oock daer boven / on-
der de vijfentwintich jaren oudt zijnde / moet de lanckstlevende van hen
beyden / oft besitter vanden sterfhuyse / oft de naeste vrienden vanden doo-
den binnen vijftien daghen daer nae / comen oft seynden by de Weesmee-
steren / oft Opper-voochden vander stadt / ende brenghen aldaer over de
P namen

naemen / ende toenaemen van acht mans persoonen / te weten / die vier daer af van s'Vaders zijde / ende d'ander vier van s'moeders zijde / den Weeskinde / oft Weeskinderen / oft den onmatighen zijner sinnen van bloets weghen aldernaest bestaende (soo verre datter soo vele ghevoegheljjck zijn te becomen: Op de pene van* thien Carolus gulden twintich stuyvers t'stuck, te bekeeren in drien / d'een derdendeel daer af den Heere / d'ander der stadt / ende het derde den Weesmeesteren.

* In de ordinantie vandē jare 1495. staet 6. Bourgoensche guldens.

XVIII. Van welcke acht persoonen de voorsz. Weesmeesteren als dan kiesen ende ordonneren: de viere / die hen duncken aldernutste ende bequaemste te wesen totter Momborie / ten tutele / cure / oft besorghe vande Weeskinderen oft andere persoonen voorghenoemt.

XIX. Des moeten sy daer toe kiesen persoonen die oudt zijn over heure xxv. jaren, ende beneden heure t'seventich jaren, ende anders gheen.*

* l.fin.C. de legittimis tut.

Maer midts-dien men ghemeynlijck soo vele mans persoonen / den Weesen van bloets weghen bestaende / ende om den last van de Momboorie t'aenveerden bequaem wesende / niet en vint: soo is men als dan ghewoon / alsulck minder ghetal van persoonen te presenteren / alsmen gheyoeghelijcken can becomen / ende daer uyt twee oft drie te kiesen.

XX.

XXI. Moeten oock totter voorsz. Momboorie ghecosen worden d'aldernaste van bloets weghen den kinde oft persoon bestaende / op dat sy daer toe bequaem ende nut zijn: oft andere oock vanden bloede / op dat de Weesmeesters ghelieft / indien dat hen dochte na heurder conscientie dat de naeste daer toe niet soo bequaem en waren / oft dat de selve naeste met den ghenen die vermomboort soude worden / deylen soude / oft yet ghemeyns met hem hadde / oft eenighe saecke oft ghedinghe met hem uytstaende hadde.

Crediteur minoris non potest esse ejus tutor, si tutelam acceptavit non declarans Iudici se esse creditorem minoris perdit debitum. Papon. d. lib. & tit. arrest. 2. quod fallit tamen in tutore testamentario.

XXII. In welcken ghevalle zijn de Weesmeesters nochtans ghewoonlijck kennisse te nemen / oft sulcke ghemeynschap van goeden / schult / wederschult / oft proces ghenoechsaem ware / om den ghenen die als Mombоor ghedenomineert oft ghecosen wort / vanden last vande Momboorie t'excuseren: d'welck af staet ter discretien vande voorsz. Weesmeesters.

XXIII. Item van twee oft meer persoonen den kinde oft persoone al even nae bestaende / ende al even bequaem zijnde totter Momboorien kiesmen den oudtsten.

XXIV. Ende als vader oft moeder aflijvich wort / achterlatende eenighe sotte kinderen / onnoosel / onmatich heurder sinnen / oft die stom / blindt / oft met allen doof zijn / die niet versien en zijn van testamentelijcke Mombooren oft Curateuren / ende onder xxv. jaren oudt zijn / moeten by Borghemeester ende Schepenen ghedaen worden in voochdie ende Momboorie / om in heur persoonen ende goeden besorght te worden.

XXV. Item de voorsz. Mombooren alsoo ghecoosen ende gheordineert zijnde / zijn schuldich binnen den derden daghe te compareren: te weten de Mombooren van meerder van jaren / voor Borghemeester ende Schepenen: ende van mindere van jaren / voor de Weesmeesters / ende te doen den eedt na beschreven / op de pene

* In d'ordonnantie staet als volcht voor den

pene van thien gulden ten prijsse als voren, te bekeeren in drijen / d'een derdendeel tot behoeve vanden Heere / d'ander vander stadt / ende het derde van de Weesmeesters oft van de huys-armen deser stadt respectivelijck.

Amptman ende Schepenen omme neert te worden totter voorsz. Momboorie met vonnisse / soo dat costumelijck is / ende dat ghedaen zijnde binnen den derden daghe te compareren voor de Weesmeesteren.

Amptman ende Schepenen omme daer geordon-

XXVI. Ende inghevalle de selve dien niet teghenstaende daer na weygherden de voorsz. Momboorie t'aenveerden / ende den eedt te doen / moghen daer toe by reele executie ende aentastinghe heurder persoonen bedwonghen worden: ten ware dat sy wettighe redenen hadden om hen daer af t'excuseren / de welcke sy voor Borghemeester ende Schepenen / oft Weesmeesters respective zijn schuldich rechtelijcke te proponeren.

XXVII. Ende den eedt / die de voorschreven Momboorn schuldich zijn te doen / is soo hier nae volcht / Hier sweer ick daer toe gheordineert ben, dats Momboor te zijn van A.B.C. &c. Wees-kinderen, ende vande persoonen, die in mijn Momboorie ghestelt zijn, dat ick de selve Wees-kinderen ende persoonen voorschreven, ende henne goeden sal regheren ende hanteren nae mijne conscientie wel ende rechtveerdelijck, ende dat ick in alle saecken der selve kinderen ende persoonen profijt sal voorstaen ende heure schade beletten, ende gheenerhande van heure onroerende goeden oft renten en sal vercoopen, veranderē, vertieren oft belasten, sonder merckelijcke noortsaecke, ende dat by consente vande Wet oft Weesmeesteren deser stadt respectivelijck, ende dat ick den staet vande goeden der voorschreven Weeskinderen oft persoonen niet en sal openbaren, noch laten openbaren by my selven oft by yemanden anders in gheender manieren, maer sal dien secreet houden totter tijdt toe dat my dat by Borghemeester ende Schepenen oft Weesmeesteren gheordineert oft gheconsenteert sal worden te moghen doen: alsoo moet my Godt helpen.

XXVIII. Item soo wanneer de Momboorn den kinderen ghegheven zijn / ende den eedt daer toe staende ghedaen hebben inder manieren voorsz. soo moeten sy maken behoorlijcken Inventaris / ende staet vanden sterf-huyse / d'welck sy aenveerden ter kinderen behoeff / inhoudende pertinente specificatie / ende declaratie van alle de goeden ende lasten daer in bevonden / ten lanckften binnen sesse weke na de doot vande Ouders ende Over-ouders.

XXIX. Behoudelijck nochtans dat daer gheen erfgoeden en zijn / ende alleenlijck bevonden worden meublen van cleynder weerden / de Momboorn ghestaen overbrenghende den staet vanden sterff-huyse / ende in plaetse vanden Inventaris vande meublen / den schat-boeck oft vercoop-boeck vande selve meubelen / byden oudecleercooper oft Clerck onderteeckent.

XXX. Maer soo wanneer de kinderen hebben vader oft moeder in't sterff-huys sittende / moet de selve als dan den staet ende Inventaris vanden goeden vanden ghcheelen sterff-huyse maecken / hem ende den Wees-kinderen onverscheyden ende onverdeylt toebehoorende / ende den selven ter Wees-cameren overbrenghen / ende dien ghewarighen met sijnen Eedt / indien t'versocht wordt: ende moeten de Momboors als dan voorts teghens den besitter oft besitterse vanden sterf-huyse oft andere erffghenamen dien dat aengaet / ter presentien vande Weesmeesteren verstaen by cavelinghe ende lo-

tinghe tot scheydinghe ende deylinghe vande ghemeyne goeden / ende daer nae de selven passeren voor Schepenen / met voorgaende consent vande selve Weesmeesters.

XXXI. Oft soo verre de Mombooren profijtelijck vinden voor de Weesen / met den voorsz. besitters oft erfghenamen aen te gaen eenen uytcoop vanden ghedeelte den weesen inde ghemeyne goeden competerende / vermoghen t'selve te doen / ter presentien / ende met consente vande Weesmeesters.

XXXII. Ende soo wanneer de lanckstlevende man oft vrouwe de Weeskinderen met consente vande Weesmeesters heeft uytghecocht / met last vande selve kinderen t'aliementeren ende t'onderhouden / etc. ende dat de selve lanckstlevende daer nae (ghecomen zijnde tot anderen houwelijcke) afflijvich wordt / soo heeft d'achterghelatene weduwer oft weduwe de keuse vanden voorsz. uytcoop te voldoen / ende dien volghende d'alimentatie continueren / oft den Weesen te laten volghen de goeden oft ghedeelte die hen (cesserende den uytcoop) waren competerende.

XXXIII. Ende nae de scheydinghe ende deylinghe moeten Mombooren metten rechte ghegheven / alle ruerende ende onruerende goeden / die den Weesen ten deelen vervallen zijn / setten ende doen setten by inventaris in ghescrifte / ende dien inventaris brenghen by de Weesmeesters voorsz. ende heuren Greffier: ende uyt dien inventaris moeten terstont extraheren / ende in eenen authentijcken register stellen alle de onruerende goeden / ende de penninghen ghecomen ende ghemaeckt vande ruerende goeden den sterfhuyse oft den Weesen toebehoorende: welck register onder de selve Weesmeesters ende heuren Greffier blijft berustende / om op ende nae dien inventaris oft staet jaerlijcx by de particuliere Momboors rekeninghe ende bewijs te doen.

XXXIV. Ende indien men naemaels bevonde dat de Voochden / Toesienders oft Besitters vanden sterfhuyse frauduleuselijck yet hadden verswegghen datse inden inventaris oft staet niet ghebracht en hadden / soo salmen alsulcke verswijghers corrigeren als meyneedich / ende sullen daerenboven van heure eyghene goeden verbeuren de rechte estimatie vande verswegghene goeden te bekeeren als voren.

XXXV. Item hoe wel hier onder niet en zijn begrepen de Wees-kinderen die testamentelijck Mombooren hebben / de welcke moeten gheregheert worden by den ghenen die de Testateur oft Testatricesse daer toe heeft gheordonneert/ die niet en staen onder de Weesmeesters / dan immediatelijck onder Borghemeester ende Schepenen vander stadt / als Opper-voochden / al waren d'Executeurs ende Mombooren oock gheestelijcke persoonen / soo moeten nochtans de selve Executeurs ende alle Testamentelijcke Momboors voortaen binnen den voorsz. tijde / staet ende inventaris maecken / ende daer uyt rekeninghe doen.

XXXVI. Item en moghen de Momboors t'zy testamentelijck oft metten Rechte ghegheven / gheene erffelijcke goeden vercoopen / belasten noch alieneren/ sonder voorgaende decreet ende consent respectivelijck van Borghemeester ende Schepenen / oft vande Weesmeesters deser stadt / eerst byde voorsz. Mombooren / t'zy testamentelijck oft metten Rechte ghegheven / den eedt ghedaen

zijnde

zijnde/ dattet nuttelijcker ende proffijtelijcker ghedaen is dan ghelaten.

XXXVII. Moghen des niettemin Momboozen aen huysen oft erven wel nutte ende proffijtelijcke reparatien doen/ sonder decreet consent oft van Borgemeester ende Schepenen oft vande Weesmeesters/ als de selve niet excessif en zijn.

XXXVIII. Item soo wanneer dat de Weesen eenighe parceelen van immeubele goeden/ meubelen/ oft iuweelen van groote importantie oft weerde hebben/ die behoeven vercocht te worden/ en moghen de Momboors de selve niet vercoopen/ dan met eenen ghesworen Oude-cleercooper/ openbaerlijck meest daer voren biedende/ nae voorgaende consent respectivelijck van Borghemeester ende Schepenen/ oft vande Weesmeesters als voren/ ende in respecte vande voors. onruerlijcke goeden/ midts de selve drije verbolghende bijdaghen doende uytbellen ende opzoepen.

XXXIX. Ende in sterffhuysen daer Wees-kinderen in ghericht zijn en sullen d'Oude-cleercoopers voortaen gheenderhande goeden moghen vercoopen/ schatten/ oft penninck-weerden/ in't heymelijck noch in d'openbaer/ ten zy hen eerst blijcke dat alsulcke weesen versien zijn van Momboors/ ende dat de selve Momboors hen consent daer toe hebben ghedraghen/ ende dien volghende sullen ghehouden wesen by heuren ghesworen Clerck in't beginsel vanden vercoopboeck oft schat-boeck te doen stellen de namen ende toenamen vande selve Momboozen oft Curateur/ tot wiens bevele zy de goeden vercocht oft gheschat hebben/ op de pene van thien Carolus guldenen te bekeeren als voren.

XL. Ende zijn de voorschreven Oudecleercoopers ghehouden de penninghen vande selve goeden ghecomen binnen sesse weken/ na de vercoopinghe te leveren in handen vande Momboors/ op de pene van thien gulden, te bekeeren als voren/ ende by den Amptman deser stadt (sonder andere rechtvoorderinghe) daer voren gheexecuteert te worden.

XLI. Item zijn de voorschreven Momboozen/ soo wel testamentelijcke als andere/ schuldich de penninghen vande vercochte goeden/ ende andere de Weesen toebehoorende binnen dry maenden na den ontfanck, aen te legghen in renten op goede vaste panden/ oft anderssins te bekeeren aen gronden van erven ten meesten oorbooze vande weesen oft andere vermomboorde persoonen al ter ordonnantie respective van Borghemeester ende Schepenen/ oft Weesmeesters: oft by ghebreke van dien/ souden de penninghen met den verloope van dien rentsghewijse teghens den penninck sesthiene staen ten laste vande Momboozen oft Curateuren: soo verre nochtans de somme anderssins soo natabel is/ dat die verheysschen soude aen coope van gronden van erven/ oft rente bekeert/ oft beleght te worden.

XLII. Ende indien de somme groot ghenoech ware/ om aen gronden van erven oft renten als voren bekeert oft aengheleght te worden/ ende dat de Momboors voor de handt daer toe gheen bequaem ende profijtelijck middel en vonden: souden 't selve den voorsz. Borghemeester/ Schepenen oft Weesmeesters respective schuldich wesen te kennen te gheven/ de welcke de Momboozen moghen houden voor gheexcuseert oft niet/ na gheleghentheydt vander saecken.

XLIII. Item alle consenten by de Weesmeesters ghegheven aengaende eeni-

ghe alienatie van Weef-kinderen erfgoeden / hebben altijdts ghehadt / ende hebben de macht ende cracht van rechtelijcken decrete / ende worden ghehouden van sulcke weerde al oft de selve by Borghemeester ende Schepenen met kennisse van saecken ware ghedaen.

XLIV. Ende moghen de Secretarissen deser stadt gheen brieven passeren / inhoudende alienatie van weesen goeden mentie makende van het voorsz. consent van Borghemeester ende Schepenen / oft vande Weesmeesters / ten zy dat hen daer aff blijcke by authentijck bescheet van eenen Secretaris oft Greffier: ende sullen voortaen de voorschreven Secretarissen ghehouden zijn t'selve consent mede inde brieven te stellen.

XLV. Ende de Mombooren consent hebbende van Borghemeester ende Schepenen / oft oock vande Weesmeesters deser stadt / om eenighe onruerlijcke goeden hunne Weesen toe behoorende te vercoopen / moghen de selve uyter handt vrijelijck vercoopen: op conditie nochtans / dat de selve goeden souden met verdieren / ende den meest daer voor biedende / by eenen ghesworen Oudecleercooper ter vrijer vrijdaechs merckt wederom vercocht ende gheproeft worden / ende met onderspreeck / dat wes de selve goeden min vercocht worden / de voorsz. eerste cooper t'selve den Weesen soude schuldich wesen te supplieren / ende goet te doen: ende oock indien dat de voorschr. goeden hoogher ende dierder ter vrijdaechs merckt vercocht worden / t'ghene datse meer souden ghelden / souden wesen tot proffijt vande Weesen / ende vanden voorsz. eersten cooper half ende half / Behoudelijck dat de vercoopinghe sal moeten gheschieden met drij voorgaende uyt-bellinghen ende oproepinghen als voren.

XLVI. Ende soo verre de Mombooren hadden consent van Borghemeester ende Schepenen oft Weesmeesters / om eenighe onruerlijcke goeden oft renten uyter handt / ende sonder openbare uytroepinghe te vercoopen / uyt redenen hen daer toe moverende / soude alsulcke vercoopinghe van weerden wesen.

XLVII. En moghen oock de voorf. Momboors gheene van heure Weesen goeden ter vrijdaechs merckt (eenen yeghelijcken al even nae / te coope ghedeylt wesende) incoopen door middel van eenen derden persoon / noch oock voortaen (al waert openbaerlijck) als hoochste verdierders ende meest daer voor biedende voor hen selven.

XLVIII. Item zijn de voorf. Mombooren metten rechten ghegheven / schuldich na de vercoopinghe van alsulcke goeden / roerende / oft onroerende / goede declaratie vande perceelen / ende vanden prijse van dien / midtsgaders alle versterffenisse duerende de Momboorije / den Weesen toeghecomen / over te brenghen / ende byden Greffier vande Weesmeesters laten registreren / ende vueghen totten Inventaris vander Weesen goeden.

XLIX. Item en zijn testamentelijcke Momboors noch andere metten Rechte ghegheven / niet ghewoonlijck cautie te stellen voor henne ghetrouwe administratie.

In M.S. art. 14. momboors moeten voor d'aenveerden vanden goeden hunne weesen vaste borghe stellen binnen deser stat / tot die weerde vande weesen goeden voor hunne administratie ende jaerlijcksche rekeninghe.

L. Ten ware datter tusschen de selve Momboors conscientie ware / wie van heur-

huerlieder alleene d'administratie behoorde te hebben ende dat d'een den anderen niet en betrouwde.

* Andere van by belofteniss se van heure goeden sonder behindernisse te administreren.

LI. Item testamentelijcke Momboorzen sullen voortaen ghehouden zijn voor Borghemeester ende Schepenen oft heurlieden ghecommitteerde alle jaer, oft ten minsten alle twee jaren reeckeninghe heurder administratie te doen / niet tegenstaende dat de Testeur t'selve by zijn testament mochte verbodẽ hebben.*

* Inde ordonnantie vander Jare 1494. wort arti.10. geseyt dat testamentele momboors onder de selve ordonnantie niet en zijn begrepen.

LII. Zijn oock alle Momboorzen metten rechten ghegheven / ghehouden alle jaer eens, oft ten minsten alle twee jaren reeckeninghe ende bewijs te doen / voor de Weesmeesters voors. van heur regiment ende bewint / op de pene van thien gulden, te beheeren als voren: welcke pene betaelt oft niet / moeten nochtans reeckeninghe doen / als sy na t'jaer des versocht worden: ende moet jaerlijckx den staet daer af in't register ghereeckent worden ghelijck't voorschreven is.

LIII. Item alle Momboorzen / die in ghebreke zijn alle twee jaren reeckeninghe te doen / zijn ghehouden van jaer tot jaer, oock verloop van verloop rentsghewijs te gheven.

LIV. Item den Mombooz t'zy testamentelijck oft metten Rechte ghegheven (wesende een man van eeren staende tot goede naeme ende fame) doende reeckeninghe vande administratie by hem over Weesen goedt ghehadt / worden ghepasseert de parceelen van zijn uytgheven / bedraghende onder twintich schellinghen Brabants, midts de selve alleenlijck verifeerende metten eede / soo wanneer t'selve versocht wordt / sonder daer af eenighe andere oft naerdere verificatie te derven doen / ten ware datmen die contrarie thoonde / oft dattet uytgheven procedeerde van verloop van rente.

LV. Item d'administratien ende reeckeninghen van Momboorzen / worden ghedaen ten coste vande Weesen / oft vermomboorde persoonen: maer de quitantien van d'onlastinghe vande Momboorzen / worden ghedaen ten coste vande Momboorzen.

LVI. Alle Momboorzen t'zy testamentelijck oft metten rechte ghegheven / hebben actuele administratie / sullen voortaen hebben voor de moeyte vanden ontfanck ende uytgheven / den twintichsten penninck van hueren ontfanck procederende van huyshuere ende renten / ende den sestichsten penninck van andere persoonele schulden by hen gheint / wel verstaende / datse gheenen sestichsten penninck noch gheenen anderen salaris oft proffyten en sullen hebben van capitale penninghen oft afghelegde renten / noch vande ghereede penninghen inde sterfhuyse bevonden / noch vande ghereede penninghen inden eersten staet ghestelt ende gheprocedeert vande vercochte meubelen / noch oock van eenighe ghereede penninghen in eenighe vande reeckeninghen ghebracht / ter causen van vercochte immeubelen goeden.

LVII. Niet te min als d'administratie seer swaer ware / soo dat de Momboorzen uyt dier oorsaecken eenighe reysen buyten de stadt doen / oft ander extraordinaris verlet hebben ende lijden moesten / souden in dien ghevalle respective by ordinantie van Borghemeesters ende Schepenen / oft vanden Weesmeesters / nae ghelegthentheyt vander saecken ende qualiteyt vande Weesen / moghen

moghen gherecompenseert worden.

LVIII. Van ghelijcken / als de saecken vande Weesen dat verheysschen / moghen de voorsz. Mombooren by advyse respective van Borghemeester ende Schepenen oft vande Weesmeesters stellen eenen Rentmeester die voor den loon hem by den voorsz. Heeren toe te voeghen / d'affairen vande Weesen / oft andere vermomboorde persoonen sal helpen administreren / tot perijckel nochtans vande selve momboors.

LIX. Item wanneer meerder van jaren / simpele oft sotte menschen oft ander verleesde persoonen / oft cranck van sinnen / stommen / blinden / dooven ende diergheliijcke nootelijck behoeven by Momboorен oft Curateurs gheregheert te zijn (d'welck staet ter discretien van Borghemeester ende Schepenen) worden de selve van henne naeste maghen (daer toe bequaem wesende) Curateuren by Borghemeester ende Schepenen ghegheven.

LX. Ende soo verre de selve oft oock andere mindere van jaren (sonder sulck ghebreck wesende) gheene maghen en hebben / bequaem om het selve officie van Mombozie te bedienen / moeten d'ander vrienden aen t'maechschap ghehouwt zijnde de mombozie aenveerden: ende by ghebreecke van dien worden de selve respectivelijck vander stadt weghen by rade vande Weesmeesters / oft byde Weesmeesters / van andere vreemde Momboorен versien.

LXI. Item oft eenighe vande voorschreven Momboorен metten rechte ghegheven storve / insolvent / van quaden regimente / onbequaem / oft langhen tijt absent werde / moeten de resterende Momboorен oft Momboor eenen anderen / daer toe bequaemst wesende / den Weesmeesters noemen / ende in stede van dien metten rechte doen surrogheren.

LXII. Ende als een testamentelijck Momboor comt te sterven oft deficieren / moeten voortaen een ander by Borghemeester ende Schepenen ten versoecke vande resterende Momboorен oft Momboore of vrienden / ghesurrogheert worden / al waert oock soo dat den lanckst-levende van man oft wijff oft den voorschreven resterende Momboor oft Momboorен by den testateur / in sijnen testamente oft codicille / macht ende authoriteyt ghegheven ware om eenen anderen te moghen kiesen ende surrogheren / ende moet alsulcke ghesurrogheerde momboor den eedt doen / daer toe staende.

LXIII. Item een vrouwe die by heurs mans testament Mombooresse over heurlieder beyder kinderen ghestelt is / comende tot heuren tweeden houwelijcke / midtsgaders een Momboor t'zy testamentelijck oft andere / trouwende de moeder van zijne Weesen / sal van nu voortaen, heure oft sijnen Momboorie / ende administratie over der voorsz. kinderen goeden verliesen / ende ghehouden wesen binnen ses weecken voor Borghemeester ende Schepenen oft op de Weescamer eenen anderen Momboor in heure oft sijne plaetse te doen stellen / op de pene van thien gulden, te bekeeren als voren.

LXIV. Item soo wanneer een Momboor metten rechten ghegheven ymanden naerder van bloede weet te bewysen / binnen de stadt ende vryheydt der selver woonachtich / oft oock buyten dese stadt ghesetten / alhier binnen dese stadt vindende bequaem om de Moomboorie t'aenveerden / ende te bedienen / vermach den selven voor de Weesmeesters te doen daghen oft arresteren / ende

rechte-

rechtelijck bedwinghen in sijne plaetse te comen de momboorije t'aenveerden ende den eedt daer toe staende te doen: ende dien eedt ghedaen zijnde, is de voorgaende momboor vande mombore ende voordere administratie ontslaghen.

LXV. Maer een testamentelijck momboor eens de momborije aenveert hebbende, moet die voortaen blijven exerceren sonder yemanden anders in zijn plaetse te moghen doen surrogheren, alwaer die oock de Weesen naerder bestaende.

LXVI. Item jonghe Weesen versien wesende van testamentelijcke oft andere Momboors, blijven inde selve momboorije totter tijdt toe dat sy tot den ouderdom van xxv. jaren ghecomen zijn, sonder distinctie te maken tusschen knecht oft meyssen, oft tusschen tutele ende curatele. Ten ware dat alsulcke Jonghers binnen middelen tijde quaemen tot gheestelijcken oft houwelijcken state, in welcken ghevalle sy moghen t'bewindt van heure haeffelijcke goeden hebben, ende vande jaerlijcksche profijten ende renten van heure onruerende goeden comende, sonder dat sy van nu voortaen de selve onruerende goeden sullen moghen vercoopen, verthieren oft belasten, oft renten laten aff quyten, Ten waere met consente ende decrete van Borghemeester ende Schepenen.

LXVII. Onghehouwde knechten oft meyssens versien oft niet versien zijnde van Momboors, en worden niet ghehouden voor bejaert dan xxv. jaren oudt wesende.

LXVIII. Item jonghers die over heure xxv. jaren oudt zijn, oft daer te voren tot houwelijcken staet zijn ghecomen, ende nochtans niet oft luttel en wysen, maer blijven oft schijnen te wesen doorslaghers oft verstropers van heure goeden, moghen ten aengheven ende versoecke van heure voorgaende Momboors, oft van heure naeste vrienden ende maghen by Borghemeester ende Schepenen versien worden van Curateuren by continuatie vande selve Mombooren oft andersins.

LXIX. Item de vercoopinghen, alienatien ende belastinghen van goeden voorwaerden, contracten, gheloften oft borchtochten, by minder van jaren oft andere vermomboorde persoonen, sonder authoriteyt van heure Momboors oft Curateurs ghedaen, daer sy merckelijcke schade by gheleden hadden oft gheschapen waren te lijden, oft ghequetst waren, ende in respecte van onruerlijcke goeden, sonder decreet van Borghemeester ende Schepenen, oft vande Weesmeesters ghedaen, oock affquyteinghe van renten aen vermomboorde persoonen, sonder consent vanden Rechtere ghedaen, zijn nul ende van onweerden, al waren die by in advertentie alhier voor Schepenen oft elders ghepasseert. Ende zijn de coopers van sulcke goeden ghehouden de selve te wederkeeren, ende daer aff afstandt te doen, ende t'verloop van sulcke renten jaerlijckx te betalen, sonder dat de vermomboorde oft heure Vooghden ghehouden zijn vande penninghen by de vermomboorde onprofijtelijck door gheslaghen, restitutie te doen, dan van het ghene dat blijckt noch in wesen oft in oorboor vande vermomboorde bekeert te zijn.

LXX. Item oft yemant eenighe waren oft goeden, eenighen vande jongers oft vermomboorde persoonen voorsz. vercocht op financie oft anders, ende t'ghelt daer aff doorgheslaghen oft verteert ware, in al oft in deele: de gene die alsulck

goet vercocht heeft / soude dat goet verlooren hebben / ende soude alsulcke jonghe oft vermomboorde ongbehouden wesen / vande penninghen restitutie te doen: het en ware dat de ghecochte goeden oft de penninghen daer af ghecomen / al oft in deele / noch in wesen waren / oft in sijnen oorboor bekeert: in welcken ghevalle / soude hy alleenlijck ghehouden wesen over te gheven t'ghene dat in wesen / oft in sijnen oorbooren bekeert is.

*Ende die ghene die op alsulcke finantie vercocht hadde wesende ingesetene sal daer af naer ghelegentheyt vander saecken ghecorrigeert werden.

LXXI. Item jonghers het sy knapele over veerthien jaeren / ende vrouwelijcke persoonen over haere twalf jaren out zijnde / machtich heure sinnen / moghen maecken ende ordineeren haer testament ende uptersten wille / sonder bewijsen oft authorisatie van heure Voochden / ghelijckt onder den Tijtel van de Testamenten ghesegt wort.

LXXII. Ende jonghers oudt zijnde sesthien jaren / ende onder heur xxv. jaren en moghen gheenderhande coopmanschappen oft voorwaerden doen oft aengaen (anders dan van broode / bier oft noodtdruftighe saken heurs lijfs) sonder bywesen van heure Mombooren. Ten waren Jonghers ghecomen totten ouderdom van twintich jaren / die hen tot deuchden / ende eenighe goede exercitien stellen: den welcken gheoorloft is / hen by goetduncken / consente / ende pericle heurer Momboors / by cooplieden ende andere goede lieden te houden / ende met hen deuchdelijck coopmanschappen ende neeringhe te hanteren: in welcken ghevalle sy d'bewint ende administratie moghen hebben / van heure haeffelijcke goeden / ende vande jaerlijcksche renten ende bladinghen van heure onroerende goeden.

Maer rechte zijn de Jonghers over hare veerthien jaren oudt sijnde ende nochtans onder hare 25. jaren toeghelaten alderhande coopmanschappen / Hoe wel sy ghelædeert zijnde moghen heur dan van alle coopen ende contracten doen relevèren / Text in l. quod si minor, §. non semper ff. de minoribus 25. annis.

LXXIII. * Van ghelijcke / minder van jaren / nochtans over de twintich jaren out wesende / gheen Mombooren hebbende / ende met consente oft wel wetene van heuren ouders / openbaerlijck negocierende / worden int't feyt van heure coopmanschap / ghehouden voor meerder van jaren / ende moghen over sulckx in rechte aenghesproken worden.

* Maer rechte en is niemant verboden te handelen met de gene die inde plicht vā haere Ouders zijn / maer is t'voorsz. expressélijck toegelaten l. denique 3. §. Sed verū ff. de minoris 25. annis.

* Lesi tamé restituuntur l. 2. C. de rut filiosam minore.

LXXIV. Item vermomboorde persoonen en moghen in rechte niet staen / noch in aenlegghers noch in verweerders stadt / dan by authorisatie van henne Momboors / oft ten minsten van eenen van hen: oft anderssins indien sy de nederlaghe oft eenighe acte hen prejudicable ghedaen hadden soude met alle t'ghene des daer aencleeft / wesen nul ende als niet gheschiet / al waert oock in materie van injurien / mulcten / breucken ende diergelijcke.

LXXV. Maer soo wanneer de selve tot heure jaren van verstande ghecomen zijn / ende ter causen van eenich delict worden aenghesproken / mach teghens hen gheprocedeert worden sonder overstaen van heure Momboors.

LXXVI. Item costen van Processen by Momboorem t'sy als aenlegghereu oft verweerderen in eenighe saecken ghedaen / daer in sy nederlaghe crijghen / en worden hen ter reeckeningh niet ghepasseert: ten waere dat sy de selve pro-

processen met consent van Borghemeester ende Schepenen / oft vande Weesmeesters vervolcht hadden : d'welck voortaen sal stadt grijpen / soo wel in respecte vande testamentelijcke / als andere Momboors.

LXXVII. En moghen oock de voorsz. Momboors oft Curateurs sonder consent van Borghemeester ende Schepenen / oft vande Weesmeesters gheen transactien / noch accorden aengaen / noch oock eenighe sterf-huysen aenveerden oft repudieren in preiuditie van hen wesen oft vermomboorde persoonen.

LXXVIII. Ende jonghers onder heure jaeren wesende / ghelijck voorsz. is / zijn onghehouden eenighe penninghen te moeten betalen / die sy op dobbel-scholen oft elders met quaert-spelen / in bol-banen / clos-banen / keghel-spelen / oft diergheliijcke spelen ontleent oft verlooren hebben / ende schuldich ghebleven zijn / ende t'ghene dat sy met sulcke spelen verloren ende betaelt hebben / moghen sy met rechte weder heysschen.

LXXIX. Item wes de voorsz. jonghers verlooren ende betaelt hebben met caetsen / oft bal-slaen / tot vijf schellinghen grooten Brabants toe / daer af en is men hem gheen restitutie schuldich te doen / maer wes sy op alsulcken spelen verloren hebben / ende schuldich bleven zijn oft verleent hebben / daer af zijn sy onghehouden yet te betalen.

LXXX. Item wie jonghers betreckt tot spele oft aenhaelt in stoven oft bordeelen / is corrigibel nae gheleghentheydt vander saecken / ende wes sy aldaer verteeren ende schuldich blijven / zijn sy onghehouden te betalen.

LXXXI. Item persoonen min dan xxv. jaeren oudt zijnde / gheene Momboors ende ghemeyne goeden hebbende / met minder van jaeren / ende gheprovoceert zijnde tot partagie / moghen scheydinghe passeren by authorisatie van Borghemeester ende Schepenen / in presentie van Commissarissen byde Weth daer toe ghedeputeert : ende blijven de scheydinghen alsoo ghepasseert van weerden.

LXXXII. Item die eenighe Wees-kinderen verleydt oft tot houwelijcke staet raet / oft treckt / oft daer over staet / om heurs goedts wille / daer den selven jonghers merckelijcke schade / achterdeel oft cleynicheyt in ghelegen ware / ende het ghebeurde dat de vrienden oft mombooren daer af t'onvreden waeren oft clachtich quamen / souden uytghericht worden nae gheleghentheydt der saecken.

LXXXIII. Item soo wanneer eenich jonck ghesel onder zijn xxv. jaeren zijnde (al is hy ongehouwt / proper / behendich / ende van goeden regemente / alsoo dat hy hem vueght tot neeringhe / coopmanschappe ende deughde / ende hy midts dien begeert ontslaghen te zijn vande Voochdie) soo zijn de Voochden dan ghehouden te comen byde Wees-meesters / te kennen ghevende de saecke : ende dan ondersoecken de Wees-meesters de manieren / de conversatie / ende regiment vanden jonghe : ende in soo verre sy by informatien / ende by eede vanden Voochden bevinden / dat hem dunckt dat die jonghe zijn goedt wel sal regeeren / sonder toedoen zijnre Mombooren / soo brenghen sy dat by Borghemeester ende Schepenen / die (ghehoort hebbende t'rappoort vande Wees-meesters) hem verleenen brieven van oorlobe ende ontslaghen zijnre Voochdie. Ende zijn die coopmanschappen ende hanteringhen / die hy van dan voortaen (al ist sonder by zijn oft consente vande Voochden) doen sal / stadt grijpende / uytghe-

* In M. S. art. 27. Soo wanneer man oft wijf onder zijne 25. jaeren out zijnde tot houwelijcke ghecomen is ende oock soo wanneer eenich / etc. Hinc colligitur.

Consules & Magistratum veniam ætatis posse largiri.

uytghenomen verchieringhe oft belastinghe van zijne onroerende goeden.

LXXXIV. Item Mombooren hoedanich die zijn / en moghen teghens oft met persoonen / onder heure momboorie staende / gheenssins contracteren / yet coopen / vercoopen oft manghelen / oft eenighe andere voorwaerden met hen maken d'welck oft sy deden / soude zijn al nul ende van onweerden.

LXXXV. Item Wees-kinderen ende andere in tutele oft curatele staende / zijn schuldich / heure Momboors ende Curateurs t'obedieren / ghelijck heure Ouders: Ende oft sy de selve yet mißeyden oft misdeden / in woorden oft in wercken / ende dat de Momboorен daer af clachtich vielen / moghen de selve Jonghers daer af worden ghecorrigheert / soo't Borghemeester ende Schepenen nae ghelegentheydt der sacchen goet duncke.

LXXXVI. Item de Wees-meesters oft hunnen Greffier en moghen gheen administratie oft handelinghe hebben van gelde oft goet / dat Persoonen toebehoort onder heurlieder iurisdictie staende.

LXXXVII. Item elck Mamboor is een voor al ende in solidum ghehouden te verantwoorden ende goet te doen / alle t'ghene / dat binnen den tijde dat hy Momboor gheweest heeft / gheschiet is: en hebben de Weesen de keuse wien sy van henlieden aenspreecken willen / behoudelijck hem zijn verhael teghens zijn mede Momboor / soo verre de faute den selven mochte gheimputeert worden: ten waere dat d'administratie waere by den testateur / oft byden Rechtere ghedivideert.

LXXXVIII. Wel verstaende (refererende de voorß. divisie) dat de ghene die der weesen oft vermomboorde Persoonen goeden niet gheadministreert en heeft maer by zijnen mede-momboor alleene heeft laten administreeren / niet en is convenibel noch ghehouden / dan in subsidium, ende den ghenen / die alleene gheadministreert heeft / eerst gheproeft zijnde: ten ware dat de selve ware notoorlijck insufficient oft absent.

LXXXIX. Item soo wanneer yemandt bevonden wordt van quaden ende soberen regimente / oft deurslagher van zijne goeden te zijn / oft gheschapen sijne goeden te verquisten / ten ware dat daer in ware versien / Soo zijn Borghemeester ende Schepenen by openbare proclamatie interdicerende ende ghebiedende eenen yeghelijcken / dat niemant voortaen met sulcken persoonen en coopmanschappe / coope / noch en vercoope / noch hem oock hoogher en borghe dan sesse grooten Brabants eens, ende dat soo wie contrarie daer af dede / men daer op gheen recht doen en soude.

XC. Item die Stadt-kint ghemaecht is / ende als Prodigue hier ter Puyen af (met voorgaende informatie byde Wethouderen op sijnen soberen regimente ghenomen (gheproclameert is / en mach gheen contract aengaen oft maken / dan ten by zijn ende met authoriteyt van sijne Curateurs) al waert oock soo dat hy hem beter stelde ende goet regiment hielde: ten ware dat hy eerst ghe-rehabiliteert byde Weth ware met voorgaende informatie op sijnen ghebeterden regimente ende qualiteyt ghenomen / van welcke rehabilitatie gheen proclamatie en derf ghescieden.

* Virgul. desunt in M. S.

XCI. Hoe wel datmen alst byden gherehabiliteerde versocht wort / ghewoonlijck

lijck is openbaerlijck uyt te roepen dat Borghemeester ende Schepenen naederhant onderricht / ende gheinformeert wesende vande qualiteyt / goet leven / ende regimente van sulcken gheproclameerden Stadt-kinde / den selven wederom zijn toelatende d'administratie ende bewint van zijne goeden in weghen dat hy vermach vrijelijck te handelen negocieren / coopmanschappen / ende andersins doen met zijne goeden / soo hem dat goetduncken sal / waer af men eenen yeghelijcken is waerschouwende.

XCII. Ende alle contracten / met sulcke prodigue aenghegaen / soo verre die schadelijck bevonden worden / zijn nul / machteloos ende van onweerden / ende en mach niemandt uyt crachte van eenighe contracten oft anderssins den voorseyde Stadt-kinderen meer heyschen / dan sesse grooten Brabants, overmidts hem verboden is hoogher dan tot de voorseyde sesse grooten Brabants te borghen.

XCIII. Ende dien volghende contracten van houwelijcksche voorwaerde by vermomboorde persoonen oft minder van jaeren sonder consent ende authoriteyt respectivelijck van heure Vader / Moeder / oft henne Curateurs aenghegaen / daer by sy respectivelijck tot behoeve van henne vrouwen oft mans / van heure goeden yet souden hebben ghedisponeert / zijn van onweerden. Ende en sal voortaen de man oft vrouwen oft heur Erfghenamen na t'scheyden vanden bedde niet ghenieten de helft van alle haeffelijcke ende haeffdeylighe goeden van heurs mans oft vrouwe weghen ghecomen zijnde / noch oock het Stadt-voordeel.

XCIV. Item vrouwe-persoonen ghehouwt zijnde / hoe jonck datse zijn / zijn uyter momboorien / ende en zijn onder niemants tutele meer / dan van heure mans alleene / ten ware dat de mans waeren der stadt kinderen / ende ghepubliceerdt prodigue te wesen / ende alsoo ghestelt hyde Weeshouderen onder curateuren / in welcken ghevalle de vrouwe oock met haren man inde selve curatele staende is.

XCV. Item tot castijemente en mach men niemandt ghevanghen setten / noch besloten houden om zijn quaet regiment / faulte van verstande / van sinnen / oft anderssins dan met consente vande Weth.

XCVI. Item d'Aelmoesseniers vermoghen alle chijnsen renten ende onruerende goeden vanden camere / vanden heylighen Gheest oft Godts-huysen / Gasthuysen / arme vergaderinghen / ende diergheleijcke / die onder hen resorteren / die hen duncken nutter vercocht te zijn dan ghehouden / na heure discretie te vercoopen / t'alieneren ende te veranderen ten hoochsten ende besten datse cunnen oft moghen achtervolghende d'ordinantie daer af zijnde: Behoudelijck dat de hooft-penninghen daer af comende jaerlijcks ter selver natueren aenghelegt / ende gheappliceert moeten worden / t'zy alhier op de Stadt oft elders / daert Borghemeester ende Schepenen goet dunckt.

XCVII. Waer onder niet en zijn begrepen Sint Juliaens / Sinte Elizabets gasthuys / de Siecke lupden / ende d'Infermerie / die vanden Baghijn-hove / Bussen / oft aelmoessen van d'ambachten / noch oock de Swarte-susters / Witte-susters / ende die van Sinte Clare / over de welcke de voorss. Aelmoesseniers gheen bewindt en hebben.

XCVIII. Borghemeester ende Schepenen is toebehoorende d'besorgh ende toesien te hebben / van ende op't regiment ende administratie van Godts-huysen / ende vergaderinghen oft Collegien soo van mannen als van vrouwen / binnen de stadt ende vrijheydt gheleghen : ende dien volghende staen de Bagijnen in alle temporelle saecken onder de jurisdictie vander stadt ende Weth / ghelijck andere weerlijcke persoonen / ende worden als weerlijcke persoonen voor de Weth ghedaecht ende te recht betrocken. *

* Ende de Meesterssen moghen mette momboiren van heuren hove valide alle contracten van coopen ende vercoopen passeren.

XCIX. Item alle jaer nae t'vernieuwen vander Weth / worden den Bagijn-hove by Borghemeester ende Schepenen gheordonneert twee Schepenen uyt der Weth / die voor dat jaer haers dienstś / zijn Momboiren vanden selven Bagijn-hove : moghen oock twee oft vier Meesterssen ghestelt worden : die t'regiment ende bewindt / soo vande persoonen als vande goeden desselfs hoffs infermerie / met consent vande Momboiren gheploghen hebben te draghen / ende t'exerceren : ende jaerlijckx van dien regimente ende bewinde vande goeden soo wel in ontfanck als uytgheven / voor de Weth / rekeninghe ende bewijs te doen. Ende soo verre alst noot ware / vermoghen de voorschreven Meesterssen met consent vanden Borghemeester ende Schepenen eenighe veranderinghe oft alienatie vanden goeden vanden voorsz. Bagijn-hove te doen / sonder daer toe te hebben eenich decreet vanden Bisschop van Camerijck / oft Landt-deken : hoe wel de selve Landt-deken/ ghelijck de selve Marckgrave oft Schouteth ende meer andere somtijden mede ghecompareert hebben / alsmen de rekeninghe vande voorseyde Bagijn-hove heeft ghepasseert.

C. Van ghelijcken ist aengaende S. Elisabets Gasthuyse / daer in plaetse van twee Meesterssen is mijn vrouwe van den Gasthuyse.

CI. Worden oock Sinte Juliaens Gasthuys / de siecke luyden / d'Infermerie / ende de Blauwe-broeders alle jaer na t'vernieuwen vander Weth versien elck van twee Momboirs uyt de twelff oudtste Schepenen inde Weth wesende.

Vande Emancipatie.

XLIV.

I. §. Praeterea Inst. quib. mod. Ius patria potestate solvitur.

EEn Vader mach zijn kint / sone oft dochter / emanciperen / ende uyt zijne plicht doen / altijdt alst hem believt : maer t'selve willende doen/ moet compareren in persoone / oft by Procureur / daer toe specialijck ghemachticht zijnde / inde hooghe Vierschare des Hertochs van Brabant voor Schouteth / Borghemeester ende Schepenen / ende versoecke aldaer zijnen sone t'emanciperen / ende uyt sijnen broode te doen / ende seght sulck Emancipant door zijnen Advocaet / oft Taelspreker : Heer Schouteth, Borghemeester ende Schepenen , hier compareert N. ende seght / dat ghemerct de Vierschaer gebannen is om eenen jegelijck recht ende justitie te doen, soo

soo ist dat hy versoeckt Schepen vonnisse, dat hy N. assignerende ende bewysende N. sijnen sone, twee oude grooten binnen (dat is twee Brabantsche stuyvers erffelijck / op seeckere goede panden, de selve sijne sone sal wesen ghemancipeert ende uyt sijne plichte,navolghenden der hooger Vierscharen recht. Heer Schouteth maent om vonnisse, ende watter schuldich is te gheschieden.

II. Ende de Heeren Borghemeester ende Schepenen by den Schouteth alsoo ghemaent zijnde / wijsen / dat die persoon sijnen sone wel mach emanciperen ende uyt sijne plicht doen, mits hem bewysende op sekere goeden panden,twee oude grooten binnen erffelijck,ende t'selve gedaen zijnde,dat de selve sal wesen gemancipeert ende uyt sijns vaders plicht,naevolghende der Vierscharen recht, Ende de vader die twee oude grooten erffelijck sijnen sone alsoo (navolghende dien ghewijsde) bewesen hebbende / is ende blijft de selve sone daer na/ ende van dan voortaen ghemancipeert ende uyt zijns vaders plicht / niet teghenstaende dat de sone daer naer al noch by sijnen vader blijft woonende.

III. Van ghelijcken mach een moeder / weduwe wesende / haren sone oft dochter emanciperen als voren.

Contra Ius cum emancipatio præsupponat protestatē quā matres in filios aut filias nō habent vnde nec eos adoptare possunt §. fœminæ Inst.de Adot.l.illud §.ad testam.ff.de bon.posses. cont. tab.

Van Bastaerden.

LXV.

I. Bastaerden en moghen niet testeren sonder Ottroy vanden Hertoghe van Brabant / ten ware datse wettighe kinderen hadden / ende levende achter lieten.

Vide Papon. lib. 21. tit. 3. arrest. 5. qui addit Principem non succedere quando testati sunt de bonis suis. Naturales enim secundum jus scriptum non sunt de numero eorum qui testari prohibentur, gloss. in §. fin. inst quib. non est permissum facere testam.

II. Ende de goeden vande Bastaerden sonder wettich oor / oft moeder ghestorven zijnde / volghen den Hertoghe van Brabant: uytghenomen het houwelijck goet / ende andere tot henne alimentatie ghegheven / oft de weerde van dien dat d'ouders / vrienden oft maghen den Bastaerden ten houwelijck oft tot alimentatie ghegheven hebben / d'welck volcht wederom den ouders oft erfghenamen vande ghene die't hebben ghegheven.

Papon. lib. 21. tit. 3. arrest. 6.

III. Bastaerden en succederen niet inde achterghelaten goeden heurs vaders ab intestato, al waren die oock ghelegitimeert / soo langhe alsser andere wettighe erfghenamen zijn.

Limitat. hoc Papon. dict. tit arrest. 10. & 11. non habere locū in heredibus collateralibus quibus præfert, legittimatos per Principem, Alex. consil. xvij.

IV. * Item simpele Bastaerden / ende henne wettighe kinderen ende kintskinderen succederen in heure moeders goeden / ende oock inden rechten opgaenden struyck oft linie vande moederlijcke zijde / oock met de wettighe kinderen henne broeders oft susters vande moederlijcke zijde / maer niet

* Papon. lib. 21. tit. 3. Arrest.

niet in collaterale successien.

a. 4. 5. nisi mater fuerit Ducissa Marquisa aut Comitissa l. si qua illustris C. ad Orficiæ. Vid. Papon. prædic. loco Arrest. 3.

V. Insgheliicks succedeert de moeder alleene / oft heure erfghenamen inde goeden van heur bastaert kint/ sonder wettighen kinderen ghestorven zijnde.

VI. Item als ghetrouwde ende wettighe kinderen van afsvolghe Ouders/ (daer aff d'een wettich ende d'ander Bastaert was) sterven / sonder wettich oor/ ende sonder testament / volghen henne goeden den erfghenamen vande wettighe zijde/ ende niet den Heere.

* In M. S. staet voor alle dese woorden alleenlijck simpliciter Bastaerden.

VII. Item Bastaerden in houwelijcken state verereghen / ende andere diemen heet overwonnen bastaerden (daer onder die Bagijnen kinderen niet en zijn begrepen) a en succederen inde moeders goeden niet / noch oock opwaerts in rechte linie vande moederlijcke zijde / al en waer de moeder niet ghehouwt gheweest.

Neque tecstato neque ab intestato d.l. si qua §. novissime cum gloss. in verb. admitti Inst. de orfician, patri vero nunquam succedunt quia is plerumque incertus. Papon. lib. 21. tit. 3. arrest. 3. & arrest 17.

a In M. S. maer wel andere Religieuse kinderen.

VIII. Ende d'ouders en moghen alsulcke overwonnen Bastaerden b gheene erfghenamen c institueren / noch eenighe legaten maken / anders dan heure bloote d alimentatie.

b In M. S. Religieusen oft Priesters kinderen.

c Cap. tanta qui filij sint legitimi Angel. in §. vulgo quæsitos Inst. de success. cognat. facit §. penul. in auth. quib. mod. natural. efficiant sui Papon. lib. 21. tit. 3. Arresto 17. 18. & 19.

d Contra Auth. quib mod. natural. efficiantur sui cap. xv de Iure canonico tamen alendi, caq. 4. X. de eo qui duxit in vxorem quam polluit per adulterium.

IX. Item een ongehoude vrouwe mach heur kindt gheven sulcken vader als haer believt / ende is by haren eede ghelooft te verclaeren wie den vader vanden kinde is: soo verre nochtans de man die zy t'kindt aensweeren wilt / bekent (oft dat de vrouwe can doen blijcken) dat hy met haer te doen ghehadt heeft: d'welck oft de vrouwe niet en can bethoonen / mach den man hem als dan daer af purgheren by eede / dat hy de moeder niet bekent en heeft, ende is alsoo vanden kinde ontslaghen.

X. Maer oft een ghehouwde vrouwe soude heur kindt oft kinderen moghen veravaderen/ des-halven volcht men de decisie vande gheschreven Rechten.

XI. Item een mans persoon die een meysken ghedeflorcert heeft / moet haer voor haren maeghdom gheven xvj. gulden. Ende die aen een vrouwe oft meysken een kindt ghemaeckt heeft / moet heur gheven vanden tijde aff dat zy kindt heeft ghedraghen / elck daechs eenen stuyver; ende voor haer kinder-beddeghelt/ derrich schellinghen Brabants.

* Vid. Everard. consi. 158.

* In M. S. eenen halven stuyver vanden tijdt dat sy levende ghedraghen heeft.

XII. Ende is eenen man schuldich zyn Bastaert kindt t'aenveerden / te houden / ende t'alimenteren: des mach de moeder altijdts de naeste zijn van heurs selfs Bastaert jonck kindt te houden voor een vremde / soo verre zy dat kint houden wilt op heurs selfs cost / oft om sulcken loon als een vremde

de daer aff hebben soude: ten ware dat de vader vanden kinde sufficiente reden hadde/ ende die thoonde/ waerom de moeder dat kindt niet en behoorde te houden.

Van Testamenten.

XLVI.

In den eersten/ Testamenten voor Notaris/ oft Pastoor/ in presentie van twee ghetuyghen ghepasseert/ zijn van weerden/ oock sonder ander solemniteyten na de ghescreven rechten gherequireert. I. Vid. Papon. lib. 20. tit. 1. arrest. 1.

Van ghelijcken ist aengaende testamenten by den testateur ghescreven oft onderteeckent ende besloten/ soo wanneer dat de testateur in presentie van eenen Notaris oft Pastoor ende twee ghetuyghen verclaert t'selve zijnen uttersten wille te zijn. II.

Item een yeghelijck mach van zijne eyghene goeden hem met vollen rechte toebehoorende disponeren/ ende de selve gheven/ laten/ maken ende erfghenamen instituëren by testamente oft codicille den ghenen oft ghene diet hem believt/ soo verre de ghene diese ghegheven/ ghelaten ende ghemaeckt zijn/ habiel zijn/ om t'goet te moghen ontfanghen. III.

Behoudelijck dat d'ouders/ die wettighe kinderen hebben/ den selven/ oft by ghebreke van dien/ heuren kindts-kinderen moeten heure legitime vry laten/ ten ware dat sy redenen ghenoech hadden om die t'onterven. IV. Necessitas instituendi liberos, aut experesse exheredandi habet locum tam in matre quam patre l. filio præterito ff. de rupt. irrit. fact. test. Pap. lib. 20. tit. 1. Arrest. 9.

Ende hoe vele man ende wijff malcanderen by testament ende andersins moghen maken/ is onder den Tytel Vande Rechten ghehoude persoonen aengaende, ghesegt. V.

Item/ jonghers het zy knapele over veerthien jaren/ ende vrouwelijcke persoonen over haer twaelff jaren oudt/ heure sinnen machtich zijnde/ moghen maken ende ordineren haer testament ende uttersten wille/ sonder by zijn oft authorizatie van heure ouders oft voochden. VI. Exheredatus filius si ante mortẽ parentum, moreretur ipsius liberi, ad successionem avi admittendi, forent non obstante exheredatione patris l. si emancipatus ff. de bonor. possess. contra tab. lib. si avis C. de lib. præterit. & ibi Bald. Papon lib. 20. tit. 1. arrest. 6.

* In antiquissimis annis 45. staet daer by tot behoeve vanden ghenen die't hun believt habil zijnde om t'ontfanghen.

Maer en moghen (volghende d'ordonnantien vande Keyserlijcke Majesteyt des jaers XV^c. XL.) * van gheen onruerlijcke goeden disponeren/ noch de selve belasten tot behoeve van heure Curateurs/ bewaerders/ oft andere administrateurs/ noch van heure kinderen/ noch oock tot proffijt van heure stijf-vader ende stijffmoeders oft van heure concubinen: Ende oft sy anders deden/ is nul ende van onweerden. VII.

Item gheproclameerde prodigue/ ende stadt-kinderen en moghen gheen Testament maecken/ dan by consente vander Weth/ oft van heure Momboorn VIII.

boorn

vooren oft Curateuren: maer heure huysvrouwen mogen wel testeren van heure goeden / sonder eenighe authorizatie oft decreet / oft consent: niet teghenstaende de prodigaliteyt ende proclamatie van heurs mans.

IX. Item niemandt en mach by testamente disponeren van Leen-goeden / sonder Octroy vanden Hertoch van Brabandt / oft consent vanden Leen-heer / daer aff datter leen ghehouden wordt: * ten ware dattet Testamente alhier voor Schepenen ware ghepasseert / aengaende Leen-goeden in't quartier van Antwerpen ghelegen: in welcken ghevalle de Secretarissen niet en vermoghen de brieven daer aff uyt te gheven voor ende al eer hen is ghebleken den Leen-heere voldaen te zijn van sijne gherechticheydt.

* Desunt in M. S. vsque in fin.

X. Item ab intestato oft by testamente ende anderen uytersten wille / wordt op den erffghenamen de proprieteyt ende eyghendom ghetransfereert van d'immeubele ende onroerende goeden / die hen achterghelaten zijn: * Al ist dat t'selve Testament oft uytersten wille voor Schepenen deser stadt niet ghepasseert en is.

XI. Desghelijcks / soo wanneer in specie, eenighe roerende oft onroerende goeden by Testamente oft Codicille worden ghelegateert de proprieteyt van dien wordt gheacquireert / den Legataris / t'sy dat de brieven ende t'bescheet vande onroerende goederen by den Erfghenamen oft executeuren den Legataris overghelevert oft niet.

XII. Item de kennisse vande validiteyten van Testamenten competeert Borghemeester ende Schepenen deser stadt / voor de welcke moghen d'Erfghenamen / legatarissen ende andere respectivelijck uyt den testamente tot voldoeninghe van dien / oft betalinghe van heure legaten / ageren. *

De nulliteyt van testamenten mach exceptionelijck ende incidentalijcken concurrerende met andere defensien wel gheproponeert werden voor den wereltlijcken rechter / ne continentia causæ, contra l. Nulli C. de Iud. dividatur.

* In M. S. staet als volcht / Item de kennisse van solemniteyten van testamenten competeert den gheestelijcken hove / maer lagatarissen ende andere willende ageren uyten testamente oft andersints tot betalinghe van heure legaten / moeten dat doen voor de Weth vander plaetsen.

XIII. Ende alle executeurs van Testamenten / hebbende administratie vande goeden vanden sterff-huyse / moeten de kerck-rechten / legaten ende schatschulden betalen / ende moghen daer voors na de doodt vanden afliivighen gheconvenieert worden / * tot datse rekeninghe ghedaen hebben / ende ghescheyden zijn van heurder executeurschap.

Habent Manuschripti. * Binnens Jaers en daer naer niet /

XIV. Item een persoon die executeur ende oock testamentelijck momboor van kinderen ghemaeckt ende gheordineert wordt: mach de last vander executie wel aenveerden / sonder de testamentelijcke momboorie mede te moeten aenveerden. Maer wanneer hy expresselijck de testamentelijcke momboorie heeft eens aenveert / moet die voortaen blyven exerceren / sonder daer aff te moghen renuncieren.

XV. Item erffghenamen / indien't hem believt moghen d'executeuren heur legaet betalen / ende selve den last vander executie aenveerden / midts stellende cautie sufficiente voor Schepenen vande Legaten ende uytersten wille ten lanckxsten binnen s'jaers te voldoen / ende van te betalen alle de schulden van den sterff-huyse: ende dat d'executeurs ter saken vande legaten schulden / oft testa-

testamentelijcke dispositien nimmermeer en sullen worden ghemolesteert: In welcken ghevalle moeten d'executeurs blijven uyten sterffhuyse/ ten ware dat alsulcke executeurs mede erfghenamen waren vanden testateur.

XVI. Item d'executeurs/ ende testamentelijcke Momboozen zijn ghehouden binnen den tijdt van sesse weken naer d'aflijvicheydt vanden Testateur te maecken eenen behoorlijcken Inventaris/ ende staet van alle de goeden by den aflijvighen achterghelaten: niet teghenstaende/ dat ter contrarien yet ghedisponeert ware.

XVII. Sullen oock d'Executeurs/ ende testamentelijcke Momboors voortaen schuldich zijn (alst versocht wort) van alle sterff-huysen daer in eenighe Weeskinderen gherecht zijn te doen wettelijcke reeckeninghe voor Schepenen van der Stadt: * al waert ooch anders byden Testamente gheordineert ende expresselijck verboden/ ghelijck ghesegt wordt onder Tytel Van onbejaerde kinderen ende vermomboorde Persoonen.

* In M.S. staet directe Contrarium.

als volcht ten ware anders by testamente gheordonneert expresselijck verboden/ moeten nochtans in allen ghevalle d'executeurs ende testamentelijcke Momboors binnen den tijdt van sesse weken naer d'aflijvicheydt vanden testateur maken eenen behoorlijcken Inventaris ende staet van alle de goeden byden aflijvighen achterghelaten niet teghenstaende dat ter contrarien ghedisponeert ware.

Vid. Papon. l.20. tit.1. arrest.3. qui tractat. pro & contra hanc consuetudinem contra eam allegans, l. milites §. Veteranus moriens ff. de militari testam. auth. hoc inter liberos C. de testam. §. exeo solo Inst. quib. mod. testam. infirmentur. Pro ea facit. l. prima §. si heres ff. si tabulæ testam. nulla extabunt. l. nostram C. de testam. l. Hæreditas C. de his quibus vt indig. l. cum quidam ff. de his quæ vt indign. Adde Guidonem Papæ quæst. 200.

XVIII. Een yegehelijck mach zijn testament wederroepen ende casseren/ sonder anderssins by testamente van sijne goeden te disponeren. Ende is de revocatie van weerden/ ten ware dat de selve ghesciede in't beginsel van een gheconcipieert nieuw Testament/ d'welcke door de siecte des testateurs oft anderssins imperfect ghebleven ware. *

Notandum hic est, datmen zijn testament mach herroepen ende casseren dat nochtans op dat de selve revocatie subsistere van noode sy dat sulckx ghesciede door Notaris ende ghetuyghen eo quod vnumquodque ita solvatur quomodo colligatum est.

Van Versterffenisse/ Scheydinghe ende Deylinghe.

XLVII.

I. In den eersten soo gheringhe als yemant aflijvich gheworden is/ soo worden zijne erfghenamen ab intestato ghehouden ende ghesaiseert in alle de goeden des aflijvighen/ haeffelijcke ende erffelijcke/ roerende ende onroerende hoedanich die zijn/ ghelegen binnen de stadt oft vrijheydt van Antwerpen/ ende in alle de crediten ende personele actien/ waer dat die ghelegen zijn: in sulcker voeghen dat d'erfghenamen ab intestato, soo wel inde collaterale successien als inde rechte linie/ elck na rate/ dat hy ab intestato, daer in gherecht mach zijn/ blijven inde possessie/ die de selve aflijvighe binnen zijn leven ghehadt heeft/ sonder eenighe interruptie/ al oft sy rechtelijck daer in waren

ghemainteneert: sonder dat van noode is / dat d'erfghenamen ab intestato eenighe andere actuele possessie daer af nemen / niet teghenstaende dat by testamente / codicille / donatie ter causen vander doot / oft dierghelijcke ordinantien / anderssins ware ghedisponeert / ende dat d'Executeurs die gheinstitueerde erfghenamen / oft legatarissen (wie dattet waere) viere / vyve / sesse / oft meer maenden daer af contrarie possessie ghenomen / ende de achterghelaetene goeden oft renten ghepossideert hadden. Maer soo wanneer by houwelijckschevoorwaerde de goede / anderen / dan de erffghenamen ab intestato toecomen / soo soude de saisine cesseren. *

In antiquissimis anni 1545. habes articulo 6. sub. tit. de testam. Het dominie ende de proprieteyt van onroerende goederen / niet teghenstaende eenige dispositie den erffghenamen ab intestato soo langhe te blijven / tot dat d'executeurs d'opdracht oft transport van die goeden oft renten hebben voor Schepenen ghedaen / ende de legatarissen de ghelegateerde erffgoeden voor Schepenen bewesen.

* In M. S. Maer ingheballe die contrarie ware ghepasseert oft ghedisponeert by houwelijckschevoorwaerde voor Schepenen / soo soude de saisene cesseren.

II. Item man ende wijff hebben van alle ghemeyne goeden ghelijcke possessie / ghelijck elck van hen heeft besundere possessie / van zijn eyghen goeden / niet teghenstaende dat d'een van hen beyden besundere acte possessoire gheuseert oft de goeden ghehandelt heeft ghehadt.

III. Ende een erfghenamen in zijne possessie gheturbeert zijnde / mach zijn teghenpartye ende turbateur doen daghen voor Amptman / Borghemeester ende Schepenen / ende aldaer sustineren ende versoecken dat hy byde Weth in zijne possessie sal worden ghemainteneert.

IV. Ende al ist dat eenighe den voors. ordinaris / wegh verlatende inden Rade van Brabandt brieven van maintenue verwerven / uyt crachte vande costume deser stadt dicterende / dat de doode continueert de possessie van zijne goeden op zijne naeste erfghenamen bequaem om te succederen, ende dat het formulier van alsulcke opene brieven is inhoudende commissie aenden Deurweerder oft Exploiteur vande selve brieven / dat / hem ghebleken zijnde van de turbatie / etc. hy den impetrant soude feytelijck stellen oft maintineren inde possessie vande goeden / etc. Wanneermen nochtans in oppositie daer teghens begheert ontfanghen ende ghedacht te worden / soo wort de selve provisie ghehouden alleenlijck voor een simpel daghement / sonder dat partije daer door wort ghedepossesseert / midtsdien dat volghende de blijde Inkomste ende deser Stadt Rechten / niemandt buyten vonnisse ende rechte onghehoort zijnde / en mach ghehandelt worden: Ende moeten alsulcke saecken naervolghende deser stadt Rechten ende privilegien / voor Amptman / Borghemeester ende Schepenen (in d'eerste instantie competente Rechters wesende / bedinght ende beslicht worden) ende nerghens el.

V. Item wanneer de lanckst-levende oft gheinstitueerde erfghenamen dat versoecken / soo moeten d'erfghename ab intestato die hen willen doen saiseren ende stellen in possessie van d'achterghelaten goeden stellen cautie voor de selve goeden / van die te restitueren / mette costen ende schaden / soo verre t'selven alsoo bevonden wort te behooren.

VI. Item de ghene die uyt crachte van eenighen testamente oft codicille recht van proprieteyt ghecreghen heeft / mach terstont zijn teghenpartye de possessie bekeemen ende over laten onder de voors. cautie / ende daer nae

terstont

terstont intenteren zijne actie / ende concluderen tot affiant / oft anderssins tot voldoeninghe vanden testamente oft codicille / ghelijckmen uyt eene andere clare ende lequide obligatie ageren mach.

VII. Item t'recht van eenighe versterffenisse oft herediteyt te moghen aenveerden / wordt nae dese stadt-rechten indifferentelijcken ghetransmitteert t'zy dat d'erfghenaem op wien de successie vervallen is / sterft eer hy daer af wetenschap ghehadt heeft / oft niet.

VIII. Soo wanneer dat man oft wijf aflijvich wordt / weder hy oft sy kint oft kinderen achter laet / oft niet des aflijvighens erfghenaemen succederen terstondt nae de doodt inde goeden by den selven aflijvighen achterghelaten / ende moghen terstondt nae de doodt comen ende blijven in't sterfhuys des selven aflijvighen / voor d'een helft / als in heure eyghen goeden tot datse ghescheyden zijn : ende soo verre dat de erfghenamen des aflijvighen believt soo moet de lanckst-levende verstaen tot scheydinghe ende deylinghe terstondt na de sesse weken dat d'eerste aflijvighe ghestorven is gheweest / ende gheduerende den voorf. tijdt van sesse weken, mach de lanckst-levende blijven in't ghemeyn sterfhuys met de erfghenamen des eersten aflijvighen ghesaementlijck / indient den lanckst-levenden believt.

IX. Item wat den lanckst-levenden van man oft wijf / inde scheydinghe ende deylinghe tusschen hem ende den kinderen oft erfghenamen vanden eersten aflijvinghen aengaet / wordt naerder ghesegt onder den Titel Vande Rechten ghehoude persoonen aengaende.

X. Item na de doot van Vader oft Moeder succederen alle de kinderen ab intestato even ghelijck in heurlieden vaders oft moeders goeden / sonder dat de mans-persoon oft oudtste kindt / eenich voordeel heeft voor d'ander.

XI. Wtghenomen dat d'oudtste Sone heeft voren uyt d'beste Rijd-peert (behouwelijck datter gheen labeurt-peert oft heur-peert en is) ende de wapenen eens / tot sijnen lijve dienende / metten wapen-rock / in alder manieren als zijn vader in zijn leven dat ghebruyckt heeft / indien datter is ende indien datter niet en is / sal hebben zijns vaders beste wapenen eens / tot zijnen lijve dienende / met oock zijns vaders signet ende signet-rinck.

XII. Maer aengaende de Leenen ende andere erfgoeden niet haefdeylich wesende / hebben de Sonen alsulcke prerogative als t Lantrecht vande plaetse daer de voorf. goeden ghelegghen zijn / hen gheeft.

XIII. Ende en is een kindt oft erfghenaem / hebbende eenighe prerogative in leengoeden / oft andere erfgoeden / naer der voorfz. bancken rechte / oft oock in't peert / wapene / ende signet-rinck van zijnen vader / niet ghehouden zijn mede erf-ghenamen daer teghens te verghelijcken : ten ware dat de costume vander bancken / daer onder sulcke erffgoeden ghelegghen zijn / sulckx ghedroeghe al eest soo dat anders is / in respecte vande deylinghe van ghecongnesteerde erffgoeden / tusschen den lanckst-levenden ende de erffghenamen vanden eersten aflijvighen van man ende wijff / ghelijck dat onder den Tijtel Vande Rechten ghehoude persoonen aengaende, ghesegth is

XIV. Moeten alle sterffhuysen oft successien ende versterffenissen van goeden binnen deser stadt oft vrijheydt ghelegghen / hebben twee zijden / alsoo dat

d'een helft succedeert op de naeste vrienden vande vaderlijcke sijde / ende d'ander helft op de naeste vrienden vande moederlijcke sijde.

XV. Ende indien datter vander eender sijde niemandt en is / zijn de vrienden van d'ander sijde alleene succederende: ende by ghebreke van dien / zijn man ende wijff malcanderen succederende.

XVI. Item in't scheyden ende deylen moeten d'Erfghenamen * aengaende de haeffelijcke ende haefdeylighe goeden (als huysen ende gronden van erven binnen deser stadt ende vrijheydt der selver gheleghen) ende personele actien ende crediten, volghen de costume ende usantie vander plaetsen daer d'aflijvighe zijne fixe domicilie ten tijde van sijne aflijvicheydt was houdende; al waert oock dat zijn herte elders ghebroken ware. * Ende aengaende de conquesten is men hem regulerende volghende 'tghene hier voren in't xiij. article dien aengaende relativelijck gheseght is.

* Desunt virgulan. Maer eer erfgoedē moeten ghedeylt worden volghende der banche rechte daer onder de selve gheleghen zijn.

* Desunt virgul. M. S.

XVII. Ende alle erfrenten * oock by erfghevinghe op haefdeylighe goeden gheconstitueert / ende erf-goeden / niet haef-deylick / in wesen zijnde onverandert / moeten gheheelijck volghen ter zijdewaerts van daer die ghecomen zijn. Maer alle haeffelijcke ende haeffdeylighe ende alle vercreghene oft veranderde goeden / t'zy have oft erve / moeten volghen d'een helfte de erfghenamen vande vaderlijcke zijde: ende d'ander helft de erfghenamen vande moederlijcke zijde / soo dat inghevalle daer heel broeders zijn ende half-broeders vanden tweeden bedde / de heelbroeders (als representerende de vaderlijcke ende moederlijcke zijde) hebben de helft vande haefdeylighe gheconquesteerde / ende meuble goeden / ende in d'ander helft) t'zy vader oft moeder leven, oft niet (deylense met heur half broeder hooft hoofts-ghelijcke / ende alsser heel oft halfbroeders zijn van meer ende diversche bedden / hebben altijdt die vande vaderlijcke zijde mette gheheele broeders / d'een helft / ende die vande moederlijcke zijde met den gheheelen broeder / d'ander helft / ende deylen hooft ende hoofs ghelijck als voren.

* Deest in M. S.

XVIII. Ende soo wanneer twee broeders oft susters van gheheelen bedde elck van hen kinderen hebben / ende dat d'een vande selve twee broeders oft susters comt aflijvich te worden / achterlatende een oft meer kinderen / die daer na oock comt oft comen te sterven sonder wettighe ghebooorte achter te laten / volghen ende succederen als dan de goeden vyden voorsz. aflijvighen kinde oft kinderen achterghelaten / op den oom oft moeye vanden selven ghestorven kinde oft kinderen / als wesende de naeste van bloede in linea collaterali, ende niet op t'kint oft kinderen vanden selven Oom oft Moeye.

XIX. Item alle erf-goeden ende erf-renten worden ghedeylt tusschen den erfghenamen nader banchen recht / daer onder datse gheleghen zijn.

XX. Item in successie heeft ende grijpt representatie plaetse / ende succedeertmen in Stirpes & non Capita: in sulcker voeghen dat d'erfghenamen ende descendenten soo wel in collaterale successien als inden rechten tronck / altijdt staen moeten inde plaetse van heure ouders oft predecesseurs / hoe verre datse oock zijn ghedescendeert: * ende dien achtervolgende broeders oft susters kinderen deylen in heure ooms oft moeyens goeden staeck-gewijse, t'zy datter

* In Antiquis 45. al waert oock totter hondert

Oom

Oom oft Moeye mede deylen oft niet: ende de Neven / pronepoten / ende andere descendenten moeten ex persona sua heur legitime bij houden / ghelijck hen Ouders ende Over-ouders / indien sy noch leefden / souden moeten ghehadt hebben.

sten graet toe oft meer. Virgul. desunt.

XXI. Item vader ende moeder succederen heuren kinderen ab intestato van heurder zijden: ten ware dat de kinderen hadden broeders / susters / oft broeders oft susters kinderen/oft andere descendenten van hen ghecomen zijnde: ende d'erff-goeden niet haeff-deylich / ende erff-renten in wesen zijnde / onverandert / volghen altijts ter zijden / alleene daerse aff-ghecomen zijn.

* Desunt in M. S.

XXII. Item Ouders en succederen niet heure kinderen sonder oor ghestorven zijnde/ soo verre t'kindt andere persoonen heeft gheinstitueert: ten waere dat zy des behoefden: in welcken ghevalle souden sy van heurs kints achterghelaeten goeden hebben hen legitime / ghelijck t'kindt in sijns ouders goeden soude moeten ghehadt hebben.

XXIII. Ende de lanckst-levende van man oft wijff / ende oock kinderen oft erffghenamen willende in een sterff-huys comen deylen / soo verre de lanckst-levende oft andere mede erffghenamen dat versoecken / moeten sufficiente cautie stellen (eer sy yet deylen oft aenveerden vanden sterff-huyse) van te betalen hen paert vande schulden ende lasten vanden sterff-huyse.

XXIV. Item de erffghenamen vanden aflijvighen nae de sesse weken blijvende in een sterff-huys / ende aenveerdende de goeden vanden aflijvighen/ oft hen simpelijck draghende als erffghenamen vanden doode / sonder beneficie van inventaris oft decreet vanden Rechter / moeten alle de schulden ende lasten vanden sterff-huyse betalen al waert soo / dat de schulden ende lasten van den selven sterff-huyse verre excedeerden de weerde vande goeden dessels sterff-huys.

XXV. Ende beneficie van inventaris verworven hebbende / moghen terstont na den overstrijck vanden tijdt / hen tot het maecken vanden inventaris volghende d'ordinantien vanden Keyser Carolus vande xix. May int jaer xv^c. xliij. ghegunt/ by den Crediteuren vanden sterff-huyse / aenghesproken / ende metten rechte tot betalinghe bedwonghen worden/ onder cautie vande wederkeeren nae rate/ volghende de voorschreven ordinantie.

XXVI. Ende de Crediteuren vanden sterff-huyse moghen convenieren voor heur crediten den lanckst-levende van man oft wijff alleenlijck / oft een vande erffghenamen alleen / wie dat hem belieft / ende altijdt elck een voor al; dies heeft de gheconvenieerde zijn verhael op sijne mede-erffghenamen / ende consoorten vanden sterff-huyse / daer toe men hem sijnen dach van garanden verleenen moet te weten / teghens de weduwe / ende sijne mede-erffghenamen elck voor sijn aendeel. *

* In antiquissimis anni 1515. hoc tit. art 15. 16. 17 28. habetur dat de ghemeyn schult moet upt de ghemeyne goeden ende crediten vanden sterffhuyse betaelt worden ende die moeten eerst daer voren gheexecuteert werden soo verre die strecken/ ende de roerende goeden niet ghenoech zijnde moet de rest voldaen worden upte ghemeyne quytbare erfrenten/ ende die niet ghenoech zijnde moet het surplus betaelt worden upt des mans erfgoeden by hem achterghelaten/ ende de selve niet suffisant zijnde / moet voorts ghevonden worden upter vrouwen goeden indien sy inden sterff-huyse haers mans als weduwe ghebleven is.

XXVII. Dien niet teghenstaende en mach een yeghelijck vande erffghenaemen/ noch de lanckst-levende alleene/ in rechte niet ageren teghens de debiteuren vanden

vanden sterffhuyse: voordere dan voor syn aendeel / sonder procuratie oft last van syne consoorten.*

* Nemo enim potest habere ratum quod suo non est gestum nomine.

XXVIII. Item d'erffghenamen vande dooden / weder-zy de haeffelijcke ghereede goeden mede deylen oft niet/* moeten altijdt t'heuren laste ende coste alleene draghen ende betalen alle kercken-rechten * ende sepulture vanden dooden/ insghelijcks de costen van d'uytvaert / metten sarck vanden grave / ende des daer toe behoort/ midtsgaders de legaten / sonder des lanckst-levende cost oft last: maer vande maeltijdt vanden lyckhuyse / spijse / wijn ende dranck / ende des binnen den huyse verteert wordt / moet de lanckst-levende d'een helft / ende d'erffghenamen d'ander helft ghelijckelijck betalen: maer een yeghelijck die rouw cleederen draghen wilt / moet die uyt sijn borse ende tot zijns selffs cost betalen/ wel verstaende soo verre de lanckst-levende van man oft wijff oock begheeren naer heur doodt/ onder den selven sarck begraven te worden / oft dat d'erffghenamen den lanckst-levende onder den selven sarck doen begraven / moeten d'erffghenamen vanden lanckst-levende den erfghenamen des eerst afslijvighe / d'een helft vanden selven sarck betalen ende restitueren.

* Post verba oft niet in M. S. habes oft al ist dat de ghemeyne schulden ende lasten des sterf huys ercederen de weerde vande gereede goedẽ soo verre sy hun erfgenamen draghen willen vanden dooden ende onruerende goeden mede deylen moeten/ etc.

* Post verba kerck-rechten in M. S. Offerhanden/ Missen/ Exequien/ Legaten/ Sepulturen ende Waslicht/ insghelijcks de costen vande uytvaert.

XXIX. Item de Crediteuren moeten voor alle legaten / costen van uytvaert oft exequien / te volle betaelt worden: behoudelijck datmen den dooden ten laste vande goeden des sterff-huys alleene / wel magh tamelijck doen begraven / sonder yet meer ten coste oft in prejudicie vande Crediteuren te doen oft te betalen.

XXX. Item in respecte vande lanckst-levende van vader oft moeder/ en sullen voortaen de kinderen in't sterf-huys des eerst afslijvighen niet ghehouden zijn/ voor alle deylinghe yet in te brenghen van t'ghene hen ten houwelijcke ghegheven is ghe-weest / oft ter causen van dien te derven stille staen.

* Desunt virgul. vt in Scriptis & plane erit contrarium.

XXXI. Ende als vader ende moeder * ghelijckelijck hen kinderen eenich houwelijck goet ghegheven hebben / en derft dat ghehouwt kindt na de doot van vader oft moeder in respeckte van zijne broeders oft susters/ dat houwelijck goet maer half tot collatien brenghen / ende ghestaet midts d'andere helft eerst inbrenghende nae de doodt vanden lanckst-levende van vader oft moeder: ten ware dat anderssins ware bevoorwaert ende ghedisponeert.

* Oft overouders.

XXXII. Item wanneer dat d'inbrenginghe eerst gheschiet na de doodt van vader ende moeder oft voorouders / moeten de kinderen oft kindts-kinderen hen houwelijck goet ter ghemeynder deylinghe van d'ander kinderen oft kints-kinderen inbrenghen/ oft soo langhe stille staen/ tot dat d'ander kinderen daer tegens vergheleken zijn: al waert oock soo dat daer aff inde houwelijcksche voorwaerde niet en ware eenich vermaen ghedaen ghe weest: * Maer houwelijck goet by eenighe collaterale vrienden ghegheven/ en wordt inde successie vanden ghever ter collatien niet ghebrocht.

Desunt in M. S.

XXXIII. Item in alle ghevallen d'oncosten vande bruyloft / oft maeltijt ende dier-

ghelijcke

ghelijcke / byde ouders ghedaen / noch oock de cleederen ende clepnodien met hen beslupt ende toebehoorten die sy voor t'houwelijck ghehadt hebben ende ter causen vanden houwelijcke niet ghemaeckt en zijn / noch de boecken by de ouders henne kinderen ghecocht ende ghegeven / en is men niet ghehouden in te brenghen : ten ware dat d'ouders by testamente anderssins hadden ghedisponeert.

Ende aengaende de giften van huysraet / meublen oft andere goeden die d'ouders hunne kinderen gheven / staende heuren houwelijcke / oft daer nae (soo verre die sulckx zijn datse naer gheleghentheydt vanden sterffhuyse merckelijcke met qualiteyt souden voorts brenghen / in scheydinghe ende deylinghe met henne mede erffghenamen) moeten de selve giften inghebrocht worden : ten ware by d'ouders anders ghedisponeert / als vore. XXXIV.

Ende kinderen houwelijcks goet ghehadt hebbende van heure ouders oft over ouders / moghen met haer houwelijcken goet blijven uyt den sterffhuyse van heur ouders / oft over ouders / indien't hen belieft : ende dat doende en derven sy niet confereren / noch en zijn inde legaten / exequien / noch schulden van heur ouders niet ghehouden. XXXV.

Item oft ouders eenighe van heure kinderen soo vele ten houwelijck gaven / dat d'ander kinderen luttel oft niet en souden van heuren ouders behouden / oft hen succederen / als dan moghen d'ander kinderen de ghehoude kinderen bedwinghen met rechte (niet teghenstaende dat sy met heur houwelijck goet uyt blijven / ende de sterffhuysen van heure ouders repudieren willen (dat sy in respeckte van d'andere kinderen moeten inbrenghen hen houwelijck goet : by t'ghene dat d'ouders achter ghelaten hebben) oock al en hadden d'ouders gheen goet achterghelaeten boven hen schulden ende lasten overschietende / ende uyt de houwelijcke en achterghelaten goeden van d'ouders ghesaementlijck moghen de onbestede kinderen nemen ende behouden hen legitime , al en waerder oock niet anders overgheschoten dan t'houwelijck goet. Maer de vremde Crediteuren en hebben teghens de ghehoude kinderen heurer ouders sterff-huys repudierende gheen actie / noch oock teghens d'ander kinderen / die alleenlijck inde selve inofficieuse dote willen participieren / sonder heurs ouders sterf-huys oft naeghelaeten goeden t'aenveerden : ten ware dat bleke dat d'ouders / in fraude van heure Crediteuren / t'selve houwelijck goet ghegheven hadden. XXXVI.

Item de lijftocht-renten die d'ouders coopen op de lijven van heure kinderen / zijn nae de doot van d'ouders deylbaer / ghelijck ander achterghelaten goeden. Dies mach de ghene op wiens lijve sulcke lijftocht-rente staet / de selve alleene behouden / indient hem belieft / mits vergheliјckende zijne andere broeders ende susters daer teghens) in alsoo vele als den prijs vande ghecochte lijff-tocht-rente bedraecht. XXXVII.

Ende wanneer Ooms / Moeyen / oft andere vrienden oft maghen / eenighe lijftocht-renten coopen ten lijve van heure nichten oft neven / oft oock van eenighe vremde / die ab intestato gheen erffghenamen in hen achterghelaten goeden en zijn / die lijftocht-renten volghen den lijve alleen / daer die op ghecocht zijn / ten ware dat de cooper daer aff in't coopen hadde ghe- XXXVIII.

* In antiquissimis anni 1545. artic. 16.

Van Testamenten wordt generalijc geseyt dat lijfrenten by andere ghecocht moeten volgé

reserveert zijne dispositie / ende dien navolghende andersins daer aff hadde ghedisponeert. Want al hadde de cooper in't coopen vande lijf-rente zyne dispositie daer af ghereserveert / indien hy daer af niet expresselyck anders en disponeerde / moeten die lijf tocht-renten volghen ende blijven den ghenen alleene daer sy op staen / ende niemanden anders.

den ghenen op wiens lijf die ghecocht zijn sonder dat de cooper die vermach aen andere te maken dan die ghecocht zijn.

XXXIX. Als eenighe lijftocht-renten ghecocht worden met ghemeyne penninghen van Wees-kinderen / niet teghenstaende / datse meer op des eens lijf ghecocht staen dan op des anders / soo moeten nochtans de lijftocht-renten ghedeylt worden ghelijckelijck als d'ander ghemeyne goeden.

XL. Ende als de ghene op wiens name oft lijff eenighe lijftocht-renten ghecocht zijn / de selve niet en wilt behouden inder manieren hier voren verhaelt / ende de selve tusschen de kinderen oft erfghenamen ghedeylt zijn / ende bevallen te deele andere kinderen oft erfgenamen / als dan en heeft de ghene op wiens name oft lijve de selve staen / daer gheen recht meer aen / maer volghen den ghenen dien datse aenghedeylt zijn: ende sterft de ghene wien de tocht aen ghedeylt is voor den Pensionaris / soo volghen die lijf-renten zijne kinderen oft erfghenamen / soo langhe de Pensionaris leeft / ende niet den selven Pensionaris / al ist dat de lijfrenten blijven staende op zijn lijf alleen.

XLI. Item niemant en derft langher blijven met zijne mede-erffghenamen oft deel hebberen in ghemeyne onverdeylde goeden / huysinghen oft erven / dan hem en believt / hoe luttel deels hy inde selve goeden / huysen / oft erven heeft: maer mach begheeren scheydinghe ende deylinghe / altijdt alst hem goet dunckt / indien den pandt ghevoeghelijck deylbaer is / sonder verbaelmonden / oft merckelijcke schade vande Portionarissen.

XLII. Ende soo wanneer yemandt eenich helft / paert oft deel heeft in een huys / hoff / oft erve / oft andere onroerende goeden / diemen niet ghevoeghelijck tot profijte en can ghescheyden oft ghedeylen / ende hy zijn helft oft ghedeelte begheert te vercoopen / soo verre d'ander Portionaris oft Portionarissen niet mede vercoopen / maer heure deelen daer aff wilden behouden / als dan moeten de ghene die hen deelen daer aff niet vercoopen en willen (hoe veel ghedeelten sy oock daer in moghen hebben) den Portionaris oft Portionarissen die hen deelen willen vercoopen / hen paert ende portie aff coopen / tot sulcken prijse als sy des met malcanderen connen overcomen: off en connen sy des niet eens ghewórden / soo moghen de ghene die hen deelen niet vercoopen en willen / t'gheheel goet / huys oft hoff den anderen (die hen deelen vercoopen willen) setten te gheven oft te nemen voor eenen sekeren prijs / ende als dan heeft de ghene die vercoopen wilt / keuse / oft hy zijn deel daer aff naer advenant van dien ghesetten prijse den setter laten / oft dat hy hen deelen daer voren aenveerden ende betaelen wilt: welcke keuse hy doen moet oft lijden / dat de setter vanden prijs t'goet daer voor behoude / indien't hem believt. Ende indien sy t'selve alsoo niet setten en willen te gheven oft te nemen / oft inde voors. keusen ten beyde zijden niet en accorderen / alsdan moeten de ghene die hen deelen niet en willen laten vercoopen / consenteren datmen t'gheheel huys / goet off erve doe ter vrijdaechs merckt /

merckt/ ende datment aldaer vercoope ten hoochsten verdieren/ ten lanckslen niet vier vrydaghen/ ende met voorgaende uptroepinghe ende uptbellinghe/ eenen ygheltjcken al even na. Ende aldaer moghen de Portionarissen soo wel hooghen/ verdieren / ende coopen ghelijck een vremde / indien 't hen belieft. Ende soo verre niemant van hen de hoochste ende leste verdierder ghe weest en is/ noch den palmslach daer aff ontfanghen/ oft doen ontfanghen en heeft/ soo mach yemandt van hen als Portionaris / de naeste daer af zijn / indien 't hem goedt dunckt: Ten ware dat hy nae t'vercoopen den coop hadde gheapprobeert/ oft dat hy den lijffcoop daer af hadde helpen drincken / sonder zijn ghelach ende verteerde costen betaelt/ oft doen betalen te hebben / ghelijck dat onder den Tijtel Van calengieringhe ende naderschap, ghesegt wordt.

Item hoe dat minder dan xxv. jaren (onversien zijnde van momboors) beroepen wesende tot scheydinghe ende deylinghe van ghemeyne goeden / moghen by decrete vande Weth daer toe verstaen / is ghesegt onder den Tytel Van onbejaerde kinderen ende vermomboorde Persoonen. XLIII.

Na de doodt van eenen Notaris die binnen deser stadt d'officie van Notarisschap bedient heeft / moeten sijne Registeren oft Protocollen ende papieren/ by hem / aengaende sijne officie ghehouden / ghebracht worden in handen van Borghemeester ende Schepenen/ om by yemanden vande Secretarissen bewaert ende daer upt bescheet ghelevert te worden / diet versoecken oft sullen van doen hebben / tot hunnen redelijcken coste: waer aff d'een helft compt tot proffijte vande weduwe ende erfghenamen des afljvighen Notaris / ende d'ander helft tot proffijte vanden Secretaris ende Clerck. Soo verre nochtans onder d'erffghenamen een is die d'officie van Notarisschap binnen deser stadt exerceert / sal de selve de Registeren des afljvighen behouden / ende de helft vande proffijten voor sijne moeyte ende deel alleene hebben / ende sijne mede-erfghenamen d'ander helft. XLIV.

Als vader oft moeder den lanckst-levenden van hen beyden belasten henne kinderen eenighe somme van penninghen oft yet anders te gheven / soo wanneer de selve sullen respectivelijck tot houwelijck oft anderen gheapprobeerden state ghecomen zijn / met laste vande selve kinderen binnen middelen tyde t'onderhouden: is de lanckst-levende schuldich elcke vande kinderen zijn aendeel daer aff te gheven / soo wanneer dattet selve kindt xxv. jaeren oudt is / niet teghenstaende dattet al noch tot gheenen anderen gheapprobeerden staet ghecomen en is. XLV.

Item ingheballe als boven / ende oock als den lanckst-levende belast is elck vanden kinderen yet te gheven alst xxv. jaren oudt wesen soude / ende binnen middelen tijde oock t'alimenteren / ende dat eenich vanden selven kinderen eer gheraeckt te houwen / is de lanckst-levende schuldich alsulcken ghehouden kinde sijn aendeel te laten volghen: insghelijckx soo verre eenighe van de selve kinderen eerst storve / is de lanckst-levende ghehouden sulckx ghestorven kindts aendeel/ de andere kinderen met vollen rechte te laten volghen / sonder minderinsse van heure alimentatie. XLVI.

Item als yemandt de H. Gheest proeven heeft / ende die als aelmoessen ghenietende / sterft / volghen sijn achterghelaten goeden halff den Heylighen XLVII.

Gheest / ende halff sijne Erfghenamen.

XLVIII. Maer als de ghene die de heylighe Gheest proeven hebben / ende daer toe by d'Aelmoesseniers onderhouden worden / sterven / als dan volghen henne achterghelaten goeden halff den heylighen Gheest / ende halff de Aelmoesseniers ter armen behoef.

XLIX. Ende de goeden van persoonen / die alleenlijck by d'Aelmoesseniers worden onderhouden / blijven tot behoef vanden armen.

L. Item gheprofesside religieusen worden ghehouden voor civilijcken ghestorven / ende en succederen inde goeden van huerlieder vader / moeder / oft ander vrienden niet.

Van Tochtenaers.

XLVIII.

I. EEn Tochteneer wien by houwelijcksche voorwaerde / testament / codicille / oft andere dispositie eenighe tocht van goeden gheconstitueert / oft andersins ghegunt wort / sonder cautie te derven stellen voor de weerde van t'betocht goet / en is in dien ghevalle niet ghehouden cautie daer voren te stellen / maer wel inventaris vande betochte goeden te maken / al waer t'selve by den testamente oft andere dispositie gheremitteert.

II. Item een Tochteneer oft Tochterse die eenighe huysen oft onroerende goeden in tochte besit / is schuldich de goeden t'onderhouden in goeden cuysbaren ghereke / dichte / drooghe van wande / dake / vensteren / deuren / borneputten / ende van alle nootelijcke reparatien ende indien hy daer in ghebreckelijck valt / moghen de proprietarissen dat hem met rechte doen cuysbaerlijck repareren soo dat behoort : ende indien by faute van reparatien ende onderhoudinghe eenighe schade ghebeurde / dat moet de Tochteneer oft erfghename goet doen / ende de betochte goeden den proprietaris leveren ende laten volghen in goeden tamelijcken ghereke.

III. Item indien eenich betocht huys oft edificie verbrande / oft in / oft om viele / oft andersins in sulcke state ware / datmen daer een gheheel nieuw werck ende edificie toe behoefde / daer aff moet den Proprietaris de stoffe / steen / calck / hout / al verhouwen ende bereydt zijnde / leveren op den grondt sonder des Tochteneers cost. Ende inghevalle den Proprietaris daer toe versocht zijnde / dat weygerde te doen / soo mach den Tochteneer by consent vande Weth / den betochten grondt daer voren belasten soo vele als de voorsz. materie ende stoffe costen souden : maer de Tochteneer moet de werck-luyden ende voorts alle de dach hueren betalen / om d'werck te volmaecken sonder des Proprietaris cost. Ende oft de Tochteneer t'selve niet doen en wilde / soo mach de Proprietaris dat werck selfs doen maken ende de voorsz. huysinghen ende erven aenveerden / ende voorts verhueren / midts ghevende den Tochtenaer de helft vande huere oft proffijten daer aff voortaen jaerlijckx comende. Oft wilt de Proprietaris den betochten pant als dan selve ghebruycken / soo moet hy den Tochteneer jaerlijckx betalen zijn leefdaghe lanck /

de

de helft van dat de goeden oft huysinghen voor den brant / ruyen oft aff breken te hueren ghegouden hebben / oft souden hebben moghen gelden : daer aff als dan de keuse competeert den Proprietaris : wel verstaende / dat d'oude commeren ende chijsen / die voor de tochte uyt de voorss. goeden gaende waren / altijdts eerst aen de weerde vande voorschreven betochte goeden aff ghetrocken moeten worden.

Ende oft eenich betocht water-landt / oft dijck-landt inundeerde / ende grondtgaten vielen / daer aff moet de Proprietaris d'een helft / ende de Tochteneer d'ander helft betalen vanden dijck op te maken tot verssehen toe ende tot dat hy is in sijne behoorlijcke hoochde : Ende indien de Tochteneer t'selve niet doen en wilde / moet de Proprietaris dat alsdan selve alleene betalen ende alsdan blijft de Tochteneer versteken van voorder tochte aen t'selve lant te houden : Maer indien aenden dijck niet te repareren en sy / dan buyten breecksemen / overvallen / sluysen / hoofden / oft sluys-vlieten te graven / mette brugghen (alwaert datter een nieuwe behoefde) dat moet de Tochteneer (willende zijn tocht behouden) selve betalen. IV.

Item een Tochteneer moet alle de commeren ende chijnsen / die uyt de betochte goeden gaende waren / voor date vande tocht / midtsgaders den honderstsen / thienden ende diergelijcke penninghen gheconsenteert / oft opghestelt / na dat de tocht begonst heeft te loopen / jaerlijckx betalen / sonder cost oft last vanden Proprietaris : ten ware dat de tocht hem op andere conditien ware ghelaten ende ghemaeckt : Ende oft de Tochteneer t'selve niet en dede / maer de renten oft chijnsen liet op loopen sonder te betalen / sulckx dat de Rentieren daer op procedeerden / by leveringhe oft andere recht-vorderinghe oft evictien / voor't ghebreck heus achterstels : alsdan mach de Proprietaris de betochte goeden beschudden / ende de selve aenveerden / ende sijn proffijt daer mede doen / tot dat de Proprietaris van de achterstellighe renten die hy betaelt sal hebben metten costen / schaden ende interresten van dien / sal wesen gherembourseert. V.

Ende een Tochteneeren mach de betochte goeden niet langher verhueren / dan soo langhe hy leeft. VI.

Indien nochtans het betocht goet oft huys / ten tijde vander aflijvicheyt vanden Tochteneer by eenen anderen in hueren ghebruyckt wort / en is den huerlinck terstont na d'aflijvicheyt des Tochteneers niet ghehouden t'selve goet oft huys te ruymen / dan ten naesten bequamen tijde vanden jaere. VII.

Item een Proprietaris mach de proprieteyt van sijne huysen ende erven wel vercoopen alieneren / ende belasten sonder consent oft wete vanden Tochteneer / ende ooch teghens den dancke ende wille vanden Tochteneer. * VIII.

* Maer een Tochtener en mach de proprieteyt vande betochte goeden becommeren noch belasten / noch oock het betocht huys in al oft in deel verhuere langher dan hy en leeft / maer een yeghelijck mach zijn tocht wel cederen / transporteren / ende vercoopen indien't hem believe.

Desghelijckx vermach een Tochteneer de proffijten / vruchten ende emolumenten vande betochte goeden te becommeren / belasten / cederen / transporteren / ende in al oft in deele verhueren / soo't voorschreven is / sonder wete oft consente vanden Proprietaris. IX.

Item een Tochteneer en mach gheen oeftboomen oft vruchtboomen / X.

noch ander opgaende houten of boomen uptdoen / afhouwen / noch vercoopen / noch oock bosschen / stroncken / boomen / noch oock diergheliicke hornen oft canten houwen / dan op heuren gherechten tijt / ende sy en zijn ten minsten sesse jaeren oudt / noch oock de selve opgaende boomen voorder roeren / oft daer aen comen / noch steunen / dan den fasseel-messe toebehoort.

XI. Ende als de Tochtenaer selve het betocht goedt bedrijft ende ghebruyckt / alle de vruchten ende verringhe / die afghehouwen / ghemaeyt / ghepickt / ende in huys ghedaen zijn / voor de doodt vanden Tochtenaer / behooren sijnen erfghenaem alleen toe : maer de vruchten ende houdt-wassen / die noch staen in d'eerde oft oock die ghepickt / ghemayet oft afghehouwen zijn / ende noch legghende zijn op den grondt / sonder in huys ghedaen oft in mijten ghestelt / oft anderssins vanden grondt ghedaen te wesen / behooren den Proprietaris toe : dies moet de Proprietaris als dan de erfghenamen vanden Tochtenaer betaelen de costen / die van't saeyen / picken / maeyen oft houwen vande vruchten / oft houdt (noch op't velt ligghende) betaelt zijn / oft diemen al noch onbetaelt zijnde / schuldich is.

XII. Item als een Tochtenaer het betocht huys / landt / hof oft erve verhuert heeft / ende t'selve by pachteneren oft heurlinghen ghebruyckt wordt / als dan volghen den erfghenamen vanden Tochtenaer alle de verschenen pachten oft heuringhen / ende achterstellen / die voor den sterfdach des Tochtenaers / * t'zy metten halven jaere / oft anderssins ghevallen zijn : maer de pachten oft achterstellen die vallen op den dach / als de Tochtenaer sterft / soo verre hy afliivich is voor d'ondergaen vander sonnen / oft die naer zijn doodt eerst verschijnen / sullen volghen gheheelijck ende al den Proprietarissen / sonder dat d'erfghenamen des Tochtenaers nae rate vanden tijde daer in moghen mede paerten oft deylen.

* Desunt in M. S.

XIII. Item alle lijfftocht-renten (oock by maniere van dowarie ghelaten) moeten betaelt worden van halven jaere tot halven jaere / al en maeckten de constitutie brieven daer aff gheen mentie : maer van't halff jaer daer in de Pensionaris sterft / en ismen niet schuldigh yet te betaelen / al waert dat de Pensionaris eerst storve op den selven dagh alst half jaer vande lijftocht-rente vallende is / ten ware dat de Pensionaris noch leefde naer der Sonnen onderganck / van dien daghe : in welcken ghevalle soude men sijne erfghenamen dat halff jaer oock moeten betalen.

Deest hæc Parenthesis in M. S.

XIV. Een Tochtenaer is ghehouden sijne lijftocht-rente selve in persoon te manen ende t'ontfanghen / oft by yemanden daer toe behoorlijck ghemachticht / medebrenghende sufficient bescheet / dat de Tochtenaer / ten tijde als de tochte verschenen is / ende men die schuldich was te betalen / noch leefde.

XV. Item alle quijtbare lijftocht-renten / op een lijff staende / zijn losbaer teghens den penninck achte : ende op twee lijven / den penninck thiene / ten ware de selve renten by speciale Octroy tot minderen prijse gheconstitueert waren.

XVI. Item hoe dat gheconstitueerde lijf-renten behooren ghepaert ende ghedeylt te worden / is hier voren onder den Tytel van versterffenisse, scheydinghe ende deylinghe, naerder verhaelt.

Vande

Vande vry Jaer-merckten.

XLIX.

DE vrijheydt vande twee Jaer-merckten van Antwerpen / te weten I. de Sinxen merckt / ende Bamis merckt is elcken van vier weken.

Ende is de Sinxen-merckt ingaende op den tweeden Sondagh voor II. Sinxen: op welcken dach voor de noene wordt de publicatie van dien ghedaen.

Ende de Bamis-merckt begint op den tweeden Sondach nae onser liever III. Vrouwen dach inde Ooghstmaent, dat is den tweeden Sondach na half Oost, als wanneer men daer aff de publicatie doet / als voren.

Ende worden de selve merckt-vrijheydt respectivelijck elck xiiij. daghen IV. gheprolongheert / des saterdachs voor noene voor den lesten Sondach vande voorsz. vier weken.

Item die de vry merckt niet en moghen ghenieten / worden in de Publicatie V. vander selver merckt vrijheydt uyt ghesteecken / met voorgaende ordinantie vanden Hertoghe van Brabant / oft van zijnen Stadthouder te versoecken vanden Schouteth / Borghemeester ende Schepenen / de welcke teghens dat den tijt van de Merckt-vryheydt naeckende is tot dien eynde aenden Hertoghe oft sijnen Stadthouder ghewoonlijck zijn te schrijven.

Ende wort de voorsz. Publicatie van s'Heeren ende vander stadt weghen by VI. d'oudtste Corte-roeden in seecker huys teghens Stadthuys over ghedaen / hoe dat den Hertogh van Brabant heeft doen ghebieden ende bevelen te houden de vry jaermerckt, die t'Antwerpen wesen sal, ingaende dien dach, ende een maent lanck daer naest volghende gheduerende, alsoo't ghecostumeert is, ende hoe dat hy ghegheven heeft alle coopmannen, ende goede luyden heure familien, goeden, ende coopmanschappen die daer ter Iaer-merckt comen willen, goet vast, seecker conduyt ende gheleyde, varende, comende, ende wederkeerende, de voorseyde Iaer-merckt lanck ongheacht ende onghehouden, op heuren rechten tol ende ongelt, uyt wat landen ende natien datse zijn: uytghenomen ons G. Heeren rebellen, ende onverhoorighe, ende dessels ende deser zijnder Stadt vyanden ende ballinghen.

Item by t'verlenghen vande voorsz. merckt-vrijheydt (ghesch iedende des VII. Saterdachs voor d'expiratie vande voorsz. vier weken) wordt ghecondicht een yeghelijcken van des Hertoghs van Brabant, van des Schoutechs, ende vander stadt weghen, datmen achtervolghende de Privilegien deser Stadt, verlenght de teghenwoordighe Merckt-vrijheydt, veerthien daghen alsoo't ghecostumeert is, dat is te weten, van morghen (des Sondaechs) ingaende in veerthien daghen daer nae volghende, ende dien dach al, ende dat een yeghelijck binnen die veerthien daghen, alsoo vry ende veylich alomme sal moghen wandelen ende verkeeren, als hy nu doet, sonder arch oft list.

Item alle persoonen ende heure goeden / duerende de Merckt-vrijheydt VIII. ende prolongatie / comende ende keerende / ghenieten de vrijdom / niet te-

gheustaende

oft prolongatie inde stadt oft vryheydt wesende / t'zy dat die hier in respect vande merct ghecomen zijn oft niet. *

ende grootste vacantien.

* Repugnat l.vnic.C.de nund. & Mercator.

XIV. De kennisse van questien ende gheschillen gheheurende aengaende de jaer-merckten deser stadt / is toebehoorende Borghemeester ende Schepenen / de welcke partyen by heure vonnissen / appoinctementen / oft terminatien zyn beslichtende / daer aff de vonnissen / appoinctementen / oft terminatien navolghende 't privilegie vanden Keyser Maximiliaen vanden jare xviij c. ende lxxxviij. gaen in crachte van ghewijsde dinghen / sonder dat daer af gheappelleert oft ghereformeert mach worden.

XV. Item hoe d'Amptman binnen de voorschreven jaer-merckten gheen leveringhe doen noch laten nemen en mach / is onder den Tytel vande leveringhe breeder verhaelt.

XVI. Item die binnen de jaer-merckt eenighe schult ghemaeckt heeft / die met ghereeden gelde oft binnen de selve jaer-merckt moet voldaen worden / is uyt oorsake vande selve schult binnen de selfste jaer-merckt arrestabel ende convenibel.

XVII. Maer ter causen van schulden in een merct-vryheydt oft buyten de merct-vryheydt ghemaeckt daer van den dach van betalinghe in een ander jaer-merckt / oft daer te voren vervallen is / en is den debiteur binnen alsulcke ander jaer-merckt niet arrestabel.

XVIII. Item die van buyten alhier comen om de merckt-vryheydt te ghenieten / en zyn niet vry oft exempt vanden thol ende andere ordinarisse rechten op de coopmanschap ghestelt te betalen.

* Vid. quomodo conveniat cum art.8. hujus tituli.

XIX. Item onder de clausule van renunciatie van alle exceptien, gratien, ende beneficien van rechten, ooch inhoudende dat generale renunciatie niet en doogt, ten sy dat speciale voorga oft andere dierghelijcke, en wort niet verstaen begrepen te zijn de renunciatie vande vry Iaer-merckt van Antwerpen / ten ware men mede expresselijck gherenuncieert hadde de vry Iaer-merckten.

XX. Item die betalinghen die ghedaen moeten worden in Antwerpen inde vrye-merckten van Antwerpen ende Berghen / moeten gheheuren ten tyde hier na verclaert / Te weten: De betalinghen vande Bamis-merckt / beginnen op den lesten dagh October dan volghende: de betalinghen vande Coude-merckt den lesten dach Ianuarij: de betalinghe vande Paes-merckt op den eersten dach van May: ende de betalinghen vande Sinxen-merckt / op den eersten dach van Oogst / ende dueren thien gheheele daghen: welcke daghen overstreken zynde mach een yegheliick protesteren teghens synen debiteur / ende by de selve protestatie hem stellen in ghebreke van betalinghe / ende van dien daghe voorts teghen hem rekenen interest / alst redelijck wesen sal / achtervolghende d'ordonnantie vande Majesteyt van Carolus Quintus / hoogher ghedachten / t'Antwerpen ghepubliceert op den xvi. Novembris anno xv^c. veertich: Ten ware dat de selve betalinghen / oft eenighe van dien van s'Hofs weghen verlengt waren / in welcken ghevalle volchtmen d'inhouden van d'ordonnantie der selver verlenginghe.

T Vande

Vande Peerde-merckten.

L.

I. DEs Saterdaechs op Sinxen avont ten elff uren voor den middach compareert d'Amptman deser stadt met twee Schepenen uyt der Wet / ende d'Officier vande Langhe-roede met de Roede in zijn hant / op de Peerde-merckt by den Tooch / ter ghewoonlijcker plaetsen / alwaer (na dien dat den Horen by een Corteroede / Colff-drager / Cnupver / oft Amptmans knecht / tweemael gheblasen is ghewest) de langhe roede openbaerlijck versoeckt den Amptman van weghen des Hertoghs van Brabant, oft hy mach arresteren alle de peerden, die op den Toogh zijn ende noch comen sullen, met verbodt dat die niemant coopen oft vercoopen en sal moghen, totter tijdt ende wijlen die by hem ontset ende uyt den arrest ghedaen zijn. Op de pene daer toe staende, Te weten van sestich goude Realen van achtien stuyvers t'stuck/ elcken stuyver toe drie grooten Brabants ghereкent.

II. Ende daer na wijsen de twee Schepenen ter manisse des Amptmans/ dat de Langhe-roede sal van weghen Ons G. Heeren des Hertogs van Brabant moghen arresteren alle de peerden die op den Toogh zijn ende noch comen sullen met verbodt, &c als voren.

III. Welcken nae volghende doet de Langhe-roede t'selve arrest openbaerlijck met luyder stemmen by dese formele woorden / Hier arrestere ende besette ick van weghen onses G. Heeren des Hertoghs van Brabant, alle de peerden, die op den Toogh zijn ende noch comen sullen: verbiedende dat niemant die coopen noch vercoopen en sal totter tijdt ende wijlen, die by my sullen ontset ende uyt den arreste ghedaen zijn.

IV. Item des Woensdaechs na Sinxendach / s'morghens tusschen sesse ende seven uren wort t'voorschreven arrest ter presentien / ende ter manisse des Amptmans als vore byde Langheroede / met voorgaende vonnisse van twee Schepenen van weghen ons G. Heeren des Hertoghs van Brabant afghedaen / soo hier na volcht. Nae dien dat de Langheroede vanden Amptman versocht heeft/ Oft hy de Peerden van weghen ons G. Heeren, &c. uyt den arreste sal moghen ontslaen, ende dat de Schepenen ter manissen des Amptmans t'selve alsoo ghewesen hebben/ Soo condicht de Langheroede als dan / Dat hy ontset, ende doet van weghen onses G. Heeren des Hertoghs van Brabant uyt den arreste alle de Peerden die opden Toogh zijn ende comen sullen, ende dat een yghelijck die sal vry ende vranck moghen coopen ende vercoopen: maer dat tusschen den cooper ende vercooper niet meer en sullen moghen wesen dan twee maeckelaers. Behoudelijck datmen van elck paert sal schuldich zijn te betalen sijnen gherechten tol ende ongelt daer toe staende: ende dat een yghelijck sal ghehouden wesen voor hem te sien: want indien daer ymandt overreden oft gheslaghen werde van peerden, die sal die schade aen hem selven vinden, ende men salder gheen recht over doen.

V. T'selve wort oock ghedaen ende gheachtervolcht inde tweede Peerdemerckt / te weten / worden de Peerden in arreste ghelegdt inder manieren hier

hier voren verhaelt / den xxij. dach van Septemb. ende uyt den arreste ghedaen op den xxvj. dach der selver maent, naevolghende de ordinantie vanden xvij. dach van Meye vanden jaere xvᶜ. lxxj.

VI. Ende is t'voorsz. arrest oock stadt grijpende niet alleenlijck binnen de Ruyne/ maer oock alomme inde Vrijheydt van Antwerpen.

VII. Duerende welck arrest ende verbodt / en mach niemant peerden coopen dan ons G. Heere / oft die van zijnen hove / illustre persoonen / ende andere wesende vande Bende van Ordinantien / ende diergheliicke / ter discretien vande Heeren Borghemeesteren ende Schepenen.

VIII. Wordt oock trecht vande assyse oft impost vanden peerden betaelt / ende byde Pachters oft Collecteurs ontfanghen/ navolghende heure instructie.

Van Coopmanschap.

LI.

I. Binnen de Stadt van Antwerpen mach een yghelijck zijn goet te coope brenghen / ende wederom uytvoeren op zijnen behoorlijcken thol ende ongelde / coopen/ vercoopen/ vermangelen ende verhieren nae zijn ghelieste/ ende aenden gheuen dien't hem goet dunckt.

t'Gene by genen placcate verboden is hier te brengẽ

II. Maer aengaende d'exercitie van Ambachten / als van Backers / Brouwers / Vleesch-houwers / Visch-coopers / Cleermaeckers / Cous-maeckers/ ende andere / midtsgaders vande neeringhe van de Wtsnyders van lakenen/ ende diergheliicke collegien / is men schuldich hem te reguleren volghende d'Ordinantien ende statuten by Schouteth / Borghemeester ende Schepenen daer op ghemaeckt.

III. Item een weduwe vermach haers mans ambacht ende neeringhe deur haer selven oft deur heuren knecht oft knechten doen ende continueren sonder in't ambacht te derven comen.

IV. Item voorcoopers en is niet gheoorloft op eenighe daghen / tijden oft uren/ eenighe eet-waren / ende diergheliicke noodtdruften te coopen / dan na uytwijsen der particuliere instructie dien aengaende/ by den Schouteth/ Borghemeester ende Schepenen ghemaeckt.

V. Item de gheene die eenich graen oft zaedt vercocht heeft / om op seeckeren besprokenen tijdt oft plaetse te leveren / willende d'effect vant selve contract ghenieten (indien de cooper selve de leveringhe niet en heyscht) is ghehouden preciselijck binnen den besproken tijde / te weten den lesten daghe te comen voor de Dekens ende Oudermans vanden graen-vercoopers / oft twee vande gheedde (al waert oock in afwesen van partije) ende presenteren de leveringhe vant goet te doen / ende wijsen waert goet ligghende is: waer af men terstondt wetten knape doet de wete aen partije oft tot zijnen woonhuyse / herberghe oft loghement / oft andere plaetse by hem ten tijde vanden contracte ghecosen: ende als dan wordt ten versoecke vanden vercooper / byde voorschreven Dekens ende Oudermans (ten minsten vier in ghetale) de merckt van sulck goet ghestelt ende gheprijseert / ende daer aff

den vercoopere schriftelijck bescheet ghegheven by de voorsz. Wekens ende Oudermans onderteeckent: Ende indien de cooper als dan / binnen den voorschreven daghe preciselijck de leveringhe vant ghecocht goet niet en comt ontfanghen / ende den coop over syne syde promptelijck ende effectuelijck voldoen / is de vercooper daer nae onghehouden eenighe leveringhe te doen / ende mach met t'selve goet sijnen wille doen: ende des niet te min mach de vercooper vanden coopere sijn interest heysschen naer advenant dat t'goet hoogher by de voorschreven vier gheerde ghepriseert is / dan den gheconvenieerden prijs en bedraecht.

VI. Ende daer teghens inghevalle de cooper d'effect van sijn contracht ghenieten wilt is schuldich ghelijcke diligentie als vore te doen / ende aen twee vande voorsz. gheerde / tot behoeve vanden vercooper den gheconvenieerden prijs in gelde met der daet te presenteren / ende de merckt te doen stellen / ende daer aff als vore bescheet vande vier gheerde te nemen / Ende soo verre de vercooper preciselijck binnen den voorschreven daghe de leveringhe niet en doet / is de cooper daer nae onghehouden de leveringhe te ontfanghen / oft yet te betalen / ende mach des niet te min vanden vercooper sijn interest heysschen naer advenant als voorschreven is.

VII. Ende als noch cooper / noch vercooper sulcke diligentie als voorschreven is binnen den lesten daghe, niet en doen zijn daer nae / ten beyde zyden vanden coop quyt ende ontslaghen.

VIII. Item na dien dat een facteur van eenen graen-vercooper last heeft / om eenich graen oft saedt te vercoopen / ende hem designatie van't goedt daer't licht ghedaen / oft monstre daer af by den coopman ghegheven is / indient ghebeurde dat soo wel de meester als de facteur elck apaert / aen diversche persoonen t'selve goet vercocht hadde / soude de ghene diet selve vanden facteur ghecocht heeft / moeten voorgaen / niet teghenstaende dat de vercoopinghe by den meester ghedaen / ouder ware: ten ware dat de meester den facteur daer te voren sijnen last opgheseght hadde.

IX. Item de ghene die vercocht heeft / is preciselijck ghehouden t'selve den cooper te leveren / te doen ende te laten volghen / midts by den cooper (volghende den contracte) voldaen zijnde / soo verre hy de macht oft middel heeft / om het selve vercocht goet te leveren / sonder dat hy andersins can ghestaen midts den coopere presenteerde sijn interest te betalen.

X. Transporten van litigieuse actien oft goeden roerende en onroerende / die in fraude van eenen anderen niet en gheschieden / worden van weerden ghehouden.

XI. Soo wanneer men in't feyt oft handel van coopmanschap / binnen dese stadt oft vrijheyt spreeckt van ponden sonder te verclaeren wat ponden is men t'selfde ghewoonlijck te verstaen ponden vlems: Maer in respecte van vercoopinghen / belastinghen / alienatien oft verhueringhen van gronden van erven / huysen oft renten / binnen Brabant ghelegen oft ghehypothiceert / verstaet men t'selve van ponden Brabants.

XII. Item alsmen in't contracteren mentie maecht van Croonen, Daelders, Philippus guld. Guldenen, oft Carolus gulden, sonder naerder verclaringhe

te

te doen / is men de Croone verstaende teghens xl. stuyvers, den Waelder teghens xxx stuyvers, den Philippus gulden teghens xxv. stuyvers, den gulden ende Carolus gulden teghens xx. stuyvers, altijdts den stuyver tot dry grooten Brabants eens.

Item als yemant eenen anderen gelt leent oft onder laet / t'zy onder zijn handt-gheschrift / oft anders / mach bespreken ende hem daer aff doen gheloven interest oft verloop rentsghewijse teghens den penninck sesthiene : Ende zijn alsulcke obligatien daer by men gheloost voor sekere somme gelts rente te betalen / van weerden / al en waer d'uytghever vanden gelde / oft crediteur / noch d'ontfangher van dien gheen coopman : Ende en worden / sulcke obligatien voor gheen Renten ghehouden / dan alleenlijck voor Schat-schulden, soo wanneer dat de Debiteur ghelofte ghedaen heeft / t'capitael metten verloope / binnen seeckeren bestemden tijde te betalen. XIII.

Vande Compaignie / ende ghemeynschap van goeden.

LII.

Die t'samen staen in Compaignie van coopmanschap / zijn een voor al ghehouden voor de schulden vande compaignie / ende mach een yeghelijck in solidum daer voor aenghesproken worden / behoudelijck hem zijn verhael op zijne compaignie. I.

Ende daer teghens vermach een yeghelijck vande compaignie duerende de selve compaignie in solidum, voor de schulden ende saecken vande compaignie te ageren. II.

Item soo wanneer coopliedem hebben diversche compaignien van coopmanschappen in diversche plaetsen / d'eene compaignie noch de goeden der selver en zijn niet ghehouden voor de schulden van de ander compaignie. III.

Worden oock de Crediteuren van eender compaignie / negotiatie / comptoor / oft winckele / inde goeden ende crediten der selver voor de Crediteuren van de ander compaignie / negotiatie / comptoor oft winckel gheprefereert. IV.

En moghen de goeden van eenighe Compaignie niet ghearresteert / uytghewonnen / noch gheexecuteert worden voor de particuliers schulden van eenen vande compaignons. V.

Mach des niet te min voor alsulcke particuliere schulden arrest ghedaen worden / op alsulcken deel alsmen naemaels soude moghen bevinden (alle lasten vande compaignie affghetrocken) t'overen / tot behoeve van alsulcken particuliere Debiteur. VI.

Item en mach de schult van eender compaignie oft statie niet ghecompenseert worden met de schult van de ander compaignie / sonder consent van partijen. VII.

Al ist dat na den heysch ende reghel van societeyt / ordinaerlijck / schade / ende bate moet ghedraghen ende ghedeylt worden na rate van elcks anders ingebrocht capitael oft hooftsomme / alst anders niet en is tusschen partijen onder- VIII.

onderspoken : nochtans na't schepden vanden beyde / ende societeyt van man ende wijff / en wort dien reghel na de costume deser stadt niet gheobserveert / in respecte van t'ghene dat man ende wijf respectivelijck ten houwelijck ghebracht hebben : Want soo wanneer dat by de houwelijcksche voorwaerde ghecaveert is dat de conquesten ende verspaerde goeden moeten in't schepden halff ende halff ghepaert ende ghedeylt worden ende dat de goeden van d'eene oft d'ander zijde inghebrocht oft verstorven souden moeten wederom keeren ter zijde van daer die ghecomen zijn / ende dat soo verre staende den houwelijck eenighe van dien ghemindert / verandert / oft affghelegt worden / de selve souden ten schepden vanden beyde moeten ghereintegreert ende goet ghedaen worden ter zijden van daer die ghecomen zijn : moet de selve reintegratie ghedaen worden met de conquesten / dat is met t'gene datter overschiet boven d'inghebrochte goeden / ten beyde zijden ende indien datter gheen conquest oft overbate en is maer verlies / moet t'selve verlies ten beyde zijden ghelijckelijck halff ende halff ghedraghen worden : niet teghenstaende dat het capitael vanden eenen meerder is gheweest dan vanden anderen / ghelijck de proffijten oock halff ende halff souden moeten ghedeylt worden / indien datter yet overde.

IX. Item ghelaechs-ghenooten moghen een voor al by den weerdt oft weerdinne aenghesproken / ende bedwonghen worden tot betalinghe vanden gheheele ghelaghe / behoudelijck hem zijn verhael op zijne andere ghelaechs-ghenooten / ten ware dat de weert oft weerdinne in't borghen vanden ghelage yemants geloove in't besondere ghevolght hadde.

X. Item wanneer yemant in een gheselschap ghequetst wordt / de ghequetste mach voor zijne beternisse een vanden gheselschap die mede strijtbaer ende twistich gheweest is / uyt kiesen / ende zijn actie op den selven intenteren : de welcke den ghequetsten soude moeten beteren / behoudelijck zijn verhael op zijne medeghesellen : ende die niet strijtbaer noch twistbaer en is gheweest en is daer in niet ghehouden.

XI. Item niemant en is ghehouden langher in compaignie oft oock in ghemeynschap van goeden met eenen anderen te blijven / dan't hem en belieft / ghelijckt aengaende de ghemeynschap van onverdeylde goeden breeder gheseght wort onder den Tytel Van versterffenisse, scheydinghe ende deylinghe.

Van Hantschriften ende Obligatien.

LIII.

I. Alle hant-schriften t'zy van Obligatien / Recepissen / oft quyt-scheldinghen van schatschulden by een privaet persoon onderteeckent / hoe groot dat de somme oock is / zijn van weerden / ende mach uyt sulcke Obligatien gheagereert worden teghens den ghenen diese onderteeckent heeft / oft teghens zijne erfghenamen / tot betalinghe ende by provisie tot nantizatie / vande somme in sulcke obligatien begrepen / niet teghenstaende / dat de selve by ghetuyghen niet en zijn onderteeckent.

Item

II. Item Transpoorten ende verbinteniſſen van actien persoonele / ende crediten van verschenen renten / pachten / oft hueren / hoe groot datse oock zyn / voor Notaris ende ghetuyghen / onder privaet handtschrift oft anderssins sonder fraude gheschiet / zijn van weerden / niet teghenstaende datse buyten gheleghen zijn: behoudelijck dat de cessionaris onder privaet hantschrift ghehouden is (des versocht zijnde) te doen blijcken den datum daer in ghestelt oprecht ende waerachtich te zijn.

III. Maer transporten / ende verbinteniſſen van meubele goeden voor Notaris ende ghetuyghen / oft onder een privaet hantschrift oft anderssins ghedaen / t'zy buyten oft binnen dese stadt gheleghen / daer af gheene overleveringhe ghedaen en is / oft yet anders dat d'effect van leveringhe is hebbende / en zijn de selve meubele goeden niet affecterende / noch recht van preferentie ghevende.

IV. Item alle naeckte conventien oock sonder stipulatien ende contracten die men in Rechte heet nominatos oft innominatos, bekenteniſſen / ghelooften ende giften tusschen de levende / oock sonder insinuatie (al waeren die vijf hondert stucken gouts excederende) tusschen ghequalificeerde persoonen van gheoorloofde saken ghedaen / ghethoont zijnde met instrumenten / privaete hantschriften / met ghetuyghen oft bekenteniſſe van partijen / zijn van weerden / ende mach daer uyt gheageert worden / niet min / dan uyt solemnele stipulatien / sonder daer af oock re integra, te moghen peniteren / ten ware by consente van partijen.

V. Item al ist saecke dat een Obligatie gheen redene oft oorsaecke / waer uyt de schult is spruytende / in en hout / is van weerden / ende wordt daer op recht ghedaen.

VI. Item uyt crachte van obligatien inhoudende clausule brengher s'briefs, vermach de brengher oft hebber s'briefs betalinghe oft voldoeninghe te heysschen vande schult daer in begrepen / al en is de brengher s'briefs inde selve Obligatie niet ghenoemt / noch oock van eenighen Titel oft transport anderssins en doet blijcken.

VII. Ende en is alsulcke brengher s'briefs niet ghehouden te thoonen noch te verclaeren van wien hy d'obligatie ghecreghen / noch wat hy daer voren ghegheven heeft / noch oock tot wiens behoeve hy is agerende: ten ware de Rechter uyt merckelijcke redenen: militerende ten laste vanden brengher s'briefs / bevonde anders te behooren.

VIII. Zijn oock obligatien inhoudende clausule brengher s'briefs, van weerden / al waert oock alsoo dat den naem vanden principalen Crediteur in d'obligatie ghestelt / ware versiert / ende de persoon niet in wesen.

IX. Item soo wanneer dat de Crediteur van eenighe obligatien / inhoudende clausule van brengher s'briefs, voor Schepenen ghepasseert / oft oock onder privaet handtschrift des debiteurs / hebbende tot verseeckertheydt van sijne tachterheyt eenighe panden metter minnen / hem ghegeven / oft behoorlijck verbonden / het zy van meubele oft immeubele goeden / de selve obligatie overset / wort verstaen uyt crachte vande selve clausule daer mede overghezet te hebben zijn recht van pantschap / al ist soo dat in't oversetten vande immeubele goeden daer af gheen nieu transport / oft bekenteniſſe voor Schepenen en is ghedaen: Ende heeft alsulcke brengher van brieven voor Schepenen

ghepasseert

ghepasseert/ inhoudende clausule van brenger s'briefs, ende van ghelofte op bonnisse uyt crachte vande selve clausule / soo wel rechte van parate executie op den voors. pant ende persoon des Debiteurs / als de ghenomineerde Crediteur ghehadt hebben soude soo verre hy brengher s'briefs ghebleven ware.

X. Als eenighe onbetaelde Obligatien verloozen zijn / wordt ten versoecke van partijen van weghen Borghemeester ende Schepenen ghepubliceert: Dat de ghene die alsulcke Obligatie ghevonden heeft, oft in handen mach hebben, de selve Obligatie van stonden aen brenghe in handen vandon binnen Borghemeester deser stadt, binnen sulcken tijde als de Weth belieft daer toe te stellen: interdicerende eenen yeghelijcken de selve Obligatie te coopen, oft te vercoopen, te vermanghelen, oft anderssins t'alieneren, wetende oft yemandt contrarie dede oft datmen de schuldt in d'Obligatie begrepen yemanden anders betaelde dan den claghere, oft speciale commissie van hem hebbende, de selve daer mede gheen betalinghe doen en sal, ende dat de selve betalinghe in rechte oft daer buyten gheacht ende ghehouden sal worden voor nul, machteloos ende van onweerden. Ende aengaende de proclamatien van verlozen betaelde obligatien / wort hier nae ghesegt onder den Tytel Van reivindicatien ende verlorene goeden.

In Schrip. habes art. sequent. ende eenen derden heysschende oft agerende uyt een obligatie inhoudende clausule van brengher s'briefs. Ageert uyt zynen eyghenen name al oft hy principael ghenomineert crediteur ware / Soo dat d'exceptien die tegen den ghenomineerden Crediteur souden moghen gheobijcieert worden t'sy van compensatien oft andere en hebben gheen plaetse teghens den derden / die als brengher s'briefs uyt de obligatie den ghenomineerden Debiteur aenspreecken / Ten waere dat voor het overghegeven vander obligatien ghedaen by den originalen ghenomineerden crediteur d'Obligatie waere betaelt/ daer af ghetransigeert oft by compensatie oft anderssins de facto ghereseontreert.

Van Contracten van Asseurantien / van Weddinghe ende Spel.

LIV.

I. Men is na de costume ende usantie deser Stadt ghewoonlijck contracten van asseurantien oft versekeringhen op Schepen oft coopmanschappen ter zee ende te lande te maecken / ende recht daer op te doen.

II. Item hoe wel men voortijden plocht te useren asseurantie op d'leven van Persoonen / ende op eenighe Reysen / ende daer op recht te doen zijn de selve asseurantien/ obligatien ende weddinghen / ende diergheleijcke inventien ghemaeckt op d'leven van persoonen / op eenighe reysen / oft voyagien / by de ordinantie vanden twintichsten Januarij / in't jaer van xv^c. ende tseventich verboden.

III. Ghelijck dat oock / volghende der ordinantien vande Keyserlijcke Majesteyt Caroli Quinti vanden vierden Decembris des jaers xv^c. xliiij. weddinghen op knechtkens oft meyskens zijn verboden.

IV. Item Policen van asseurantien / soo wanneer het blijckt van d'onderteeckenen der selver: van de periclitatie vanden Schepe / bedersfenisse vande coopmanschap * versseeckert zijnde / met oock d'exhibitie van cognoscement / ende cargazoen / ende dat partije vant verlies intimatie drij maenden te voren ghedaen is gheweest / staen tot namtizatie onder cautie: des wordt den verweerder

* Doode van persoonen.

der ten eersten daghe van rechte copije van als ghegunt ende dach * / om daer op te antwoorden sonder prejudicie vande provisie. * Ad acto.

V. In welcke sake van namtizatien/in materie van asseurantien zijn certificatien van het verlies oft periclitatie vant gheasseureert schip oft goeden/ voor Notaris ende ghetuyghen ghepasseert / van allen ouden tijden alhier in rechte gheadmitteert/ ende is recht daer op ghedaen gheweest.

VI. Item wat ende hoe vele men vermach te doen verseckeren / wordt in d'ordinantie daer af zijnde naeder verhaelt.

VII. Ende inghevalle dat eenich gheasseureert schip ende goet jaer ende dach na dat gheasseureert ende vande havene daer 't gheladen is / ghescheyden is gheweest / achter blijft / sonder datmen binnen middelen tijde ter plaetsen vande ladinghe ende ghedestineerde ontladinghe/ eenighe tijdinghe daer af ghehoort heeft soo verre het is in Europe, Barbarie, oft daer ontrent, soo wort het selfste schip ende goet ghehouden als verloren / ende machmen daer af doen intimatie de asseureurs / ende heysschen betalinghe als boven. * Ende aengaende plaetsen verdere gheleghen/ salmen voortaen observeren den tijdt van twee jaren * Desunt in M.S.

VIII. Wel verstaende / dat asseurantien die ghedaen worden drij maenden naden vertrecke vanden schepe binnen Europe, Barbarien oft daer ontrent, ende van voordere plaetsen, nae de sesse maenden sullen ghehouden worden voor nul ende van onweerden : ten zy dat de ghene die hem doet verseeckeren / den verseeckeret daer af waerschouwde / oft hem dede verseeckeren / op goede ende quade tijdinghe.

IX. Men vermach oock schepen / goeden / waeren / ende coopmanschappen die verdroncken / gherooft oft bedorven zijn / doen asseureren oock na datse verdroncken / berooft / oft bedorven zijn gheweest / soo wanneer het ter kennisse vanden persoon / die't selve doet asseureren/ niet ghecomen is/ van de verdrincke/ roovinghe oft bederffenisse vande voorsz. schepen oft goeden.

X. Maer soo wanneer t'schip oft goedt soo langhe verdroncken / gherooft / oft bedorven is gheweest/ dat de wete daer af heeft connen ghecomen totten persoon/ die't doet asseureren / t'zy ter zee oft te lande (* rekenende drij mylen weegs/ binnen den tijdt van twee uren / t'sy ter zee oft te lande (sulcke asseurantie wort ghehouden voor nul ende van onweerden / ende wordt in sulcken ghevalle de gheasseureerde verstaen ende ghehouden vande periclitatie oft in convenient wete ghehadt te hebben / ende en wordt ter contrarien gheenen thoon ontfanghen. * In M.S. loco Parenthesis habetur. Rekenende een ure voor elcke myle.

XI. Item soo wanneer yemandt hem heeft doen verseeckeren op goeden die hy naemaels niet en seyndt oft en laet / oft hem niet ghesonden en worden/ oft oock min gheladen is gheweest dan hy heeft doen verseeckeren / mach den prijs van d'asseurantie wederom heysschen / midts latende de asseureurs een halef ten hondert.

XII. Item en vermach de gheasseureerde / de schipper die hy bevracht heeft gheen andere havenen doen ingaen oft aennemen / oft zijn voyagie te doen veranderen / anders dan volghende de police : oft anderssins soude d'asseurantie wesen nul. Maer vermach de Schipper wel andere havenen aen te nemen / als ende soo den noot dat verheyscht: * Ende anders doende * / sonder last/ * In M.S. oft hem goetduncke.

* Virgul. de sunt in MS. last vanden gheasseureerde/ blijft de verseeckeringhe van weerden/ behoudelijck den verseeckerer zijn verhael op den schipper.

XIII. Wie hem wilt doen verseekeren op graen / fruyten wijnen / olien / * sout harinck / suycker / quick-silver / ruet / boter / caes / hoppe / oft andere dierghelijcke waren / die lichtelijck bederven / oft oock op munitie van oorloghe / gout/ silver ghemunt ende onghemunt / moet t'selve inde Police van asseurantie expri-meren / ende te kennen gheven / oft anderssins soude d'assuerantie zijn van gheender weerden. Want als in Police van asseurantie staet dat yemandt hem doet verseekeren op eenighe waren ende coopmanschappen / en verstaetmen daer in niet begrepen te zijn sulcke bederffelijcke waren.

* Virgul. desunt.

XIV. Item als de gheasseureerde tijdinghe heeft / dat t'gheasseureert schip innavigabel ghewoorden is / oft dattet schip oft goet by vyanden oft uyt cracht te van * represalien aengehouden oft gherooft oft ghenomen is / in dese ende ghelijcke ghevallen / vermach de gheasseureerde het gheasseureert schip oft goet t'abandonneren tot behoef vanden verseekerer : ende t'selve ghedaen / is d'asseureerder schuldich binnen * drye maenden nae d'intimatie / de somme by hem verseeckert te betalen.

* quid Represaliæ vid. cap. Et si Pigneratione de Injur. & damn. dat. lib. 6. * In M. S. twee maenden.

XV. Ende soo wanneer het gheasseureert goet door hem selven sonder eenighe toecomende uytwendighe fortuyne bederft oft verarghert / en is d'asseureur daer in niet ghehouden. *

* En mach de gheasseureerde indien ghevalle t'voorsz. goet niet abandonneren tot behoef vanden asseureur.

XVI. Item soo wanneer de Coopmanschap byden schipper in't schip aenbeert/ soo verarghert / quaet oft van soo cleynen prijse is / oft wordt / dat den coopman niet proffijtelijck en dunckt de selve t'aenveerden / vermach die t'abandonneren/ ende den schipper laten voor den vrachtloon/ die hem daer mede moet te vreden houden.

XVII. * Dat met teerlinghen / met verkeeren / met tictacken / oft met caertspelen/ met rollen / bollen / ende dierghelijcke haser-deuse spelen / in ghereeden gelde bygheset / verloren wort / blijft den ghenen die't sonder bedroch ghewonnen heeft. Wel verstaende / dat vermomboorde persoonen oft minder van jaren hier onder niet en zijn begrepen.

* Vid. Tit. C. & ff. de Aleat. & alear lusu.

XVIII. Maer cleederen oft andere panden bygheset oft anderssins op prijs ghestelt ende verspeelt zijnde / moghen byden verlieser met rechte weder gheheyscht worden.

XIX. Item die eenen anderen willens ende wetens ghelt leent om te spelen/ en heeft gheen actie om t'selve weder te heyssehen.

XX. Ghelijck oock die ghene die op crediet spelen / alwaert datse daer voren borghe ghestelt hadden / en zijn niet ghehouden in't ghene dat sy alsoo verloren hebben.

XXI. Maer t'ghene dat meerder van jaren / ende niet vermomboorde / met spel van caetsen / oft Schaecken sonder bedroch verloren hebben in ghereede penninghen oft tot een pondt Brabants, op crediet, wort ghehouden van weerden.

Van

Van Wisselbrieven.

LV.

I. De ghene die eenen Wissel-brief aen hem ghepresenteert zijnde / niet en accepteert / en is uyt crachte vanden selven Wissel-brief / niet ghehouden / ten ware dat een facteur (macht hebbende om sijnen meester te verbinden) tot behoeve van sijn Meesters affairen / eenighe somme van penninghen op wissel ghenomen / ende eenen Wissel-brief aen sijnen meester ghesonden hadde / ten eynde hy den persoon / van wien hy sulcke somme ontfanghen heeft/ oft zijn ghecommitteerde/ daer af rembourseren soude.

II. Item soo wanneer eenen Wissel-brief op tijt te betalen is / ende ghepresenteert zijnde niet en wort gheaccepteert / * oft dat nae d'acceptatie/ den dach ghevallen zijnde / merckelijck vertreck van betalinghe rijst / ende die de Wissel-brief ghesonden heeft / daer af wort gheadverteert / eer den Wissel-brief met proteste weder comt / mach nae costume vanden hoffe den persoon die den Wissel-brief heeft gheteeckent / doen borghe stellen ter plaetsen daer den wissel ghecontracteert is/ van te betaelen de somme daer in begrepen/ metten prijs vanden wissel ende herwissel / soo verre den Wissel-brief sonder betalinghe gheprotesteert wederom ghesonden wordt.

* Virgul. desunt in M. S.

III. Item na dien eenen Wissel-brief hier ghesonden / ghepresenteert is / ende gheaccepteert / by den ghenen daer hy aen gheaddresseert wort / is d'acceptant/ vande somme inde Wissel-brief begrepen debiteur: ende niet min blijft de persoon die den Wissel-brief heeft ghemaeckt ende gheteeckent / verbonden: soo dat inghevalle d'acceptant den Wissel-brief niet en betaelt / men mach teghens hem protesteren / ende dan zijn verhael weder nemen aenden persoon wien de penninghen / daer van den Wissel-brief procedeert / ghetelt zijn: de welcke midts hem thoonende met een vande Wissel brieven / het protest van ghene betalinghe voor Notaris oft andersins wettelijck teghens den acceptant ghedaen / is ghehouden den Wissel-brief metten costen / schaden ende interressen te voldoen onder cautie (soo wanneer de gheaccepteerde Wissel-brief niet ghethoont en wort) van de penninghen by hem ontfanghen te restitueren / soo verre men niet teghenstaende den proteste naeder handt bevonde den Wissel-brief oft deel daer af byden acceptant betaelt te zijn.

Ende is de selve protestatie van sulcken effecte/ datmen uyt crachte vande selve alleen mach hem weder addresseren aenden seynder vandē Wissel-brief die de penninghen eerst heeft ontfanghen / maer ingevalle niet gheprotesteert en waer binnen behoorlijcken tijde/ soude de seynder des briefs oft eerste debiteur per delegationem ontslaghen wesen. In M. S. Hæc nonnihil aliter statuuntur.

IV. Item indien de Crediteur by ghebreke van betalinghe naer d'acceptatie metten Wissel-brief ende protest wederom ghekeert zijnde totten gheenen die den Wissel-brief ghemaeckt oft de weerde vande somme daer in begrepen ontfanghen heeft / vanden selven gheene betalinghe en crijcht / mach werderom comen teghens den ghenen die den Wissel-brief heeft gheaccepteert / ende hem vanden selven doen betalen met costen / schaden / ende interesten/ midts metten gheaccepteerden Wissel-brief brenghende protest oft ander sufficient bescheet dat hy vanden sender vanden Wissel-brief / oft ontfangher vande penninghen niet en is betaelt gheweest.

V. Item als eenen Wissel-brief niet gheaccepteert en wordt / mach eenen derden ter eeren vanden brief den selven accepteren / ende daer af betalinghe doen / ende ontfanghen transport van d'actie teghens den debiteur / om hem vanden selven daer af te doen rembourseren / oft oock latende t'protest doen / den wissel-brief accepteren / ende de betalinghe doen / midts t'hemwaerts nemende den wissel-brief met den protest / om daer mede zijn verhael te hebben : ende is de voorsz. derde persoon uyt crachte van sulcke acceptatie ghehouden de somme inden wissel-brieff begrepen te betalen.

VI. Men en mach oock na costume onder de Cooplupden gheuseert geenen wissel-brief betalen / eer dat den tijt van betalinghe vanden wissel brief verballen is : oft anderssins soude de selve betalinghe wesen tot perijckel vanden ghenen die de betalinghe ghedaen heeft / inghevalle de persoon aen wien hy de betalinghe voor den tijdt ghedaen heeft / comt te failleren.

VII. Item vermach de ghene die de weerde vande somme inden wisselbrieff begrepen getelt heeft (als meester vanden wissel-brieff zijnde) de commissie daen in begrepen te wederroepen oft doen wederroepen / by den genen die den wissel-brieff gheschreven heeft re integra / al eer die byden acceptant betaelt is : Ten ware dat de ghene aen wien den wissel-brief comt te betalen / gheen naeckt mandataris oft bevel-hebber en ware / vanden sender vanden wissel-brief : maer dat de selve penninghen hem toequamen / ende byden wissel-brief bevel hadde / in rem suam, om de somme daer in begrepen t'ontfanghen.

VIII. Item soo wanneer dat de ghene aen wien een wissel-brief gheaddresseert wort / weygert den selven t'accepteren / is de crediteur ghehouden / Terstont oft binnen den derden dage daer na, te protesteren.

IX. Ende als eenen wissel-brieff gheaccepteert is / ende t'zijnen verschijn dage niet betaelt en wort / soo is de ghene wien toestaet de betalinghe t'ontfanghen ghehouden te protesteren binnen den tijt van acht oft 14. daghen, oft sekeren corten tijt daer na, na exigentie ende ghelegentheyt vander saken, oft anderssins soo verliest hy zijn verhael teghen den sender vanden wissel-brief : Ten ware dat den debiteur platte weygheringhe van betalinghe dede hem in fraude van zijne crediteuren absenteerde / latiteerde / oft by openbaren gheruchte / ter borsse voor insolvent befaemt ware : in welcken ghevalle is de crediteur ghehouden terstont te protesteren / oft binnen den derden daghe daer na.

X. Des en mach de crediteur / gheduerende den voorsz. tijdt / gheenderley accoort van verdrach met den debiteur maecken : maer moet den selven tot betalinghe vermanen.

XI. Ende is men inde voorsz. gheballen ghehouden den wissel-brieff metten proteste weder te senden / ende partye daer van de wete te doen / met d'eerste commoditeyt.

Extract uyt d'ordonnantie van Keyser Karel. Hier gepubliceert den 16. October 1541. Les changes doivent estre payez en deniers evaluees par les derniers ordonnances de Monoyes. Selon le vray prix de retour d'iceulx par commun accord des marchants ordonnees, Sans prendre asseurances de payement dedictes changes s'il viennent en hault à Bas Pays, sans qu'ausi aulcum poura faire gageures, qu'lis nomment changes escommenses, sur le retour du dict changes ou la prix d'iceux sur paine de mille Carol & arbitrare correction.

Van

Van Nantisatie.

LVI.

I. Alle clare Obligatien / Wissel-brieven / Schepene bekentenissen / saecken van achterstellighe huyshuere / renten ende verschenen pachten / pueren arbeydts loon / Backers / Brouwers / Vleeshouwers ende Taverniers kerven / midtsgaders schulden min bedraghende dan drij guldens eens (die d'aenlegghet onder eedt presenteert te ghewarighen) staen tot nansatie onder cautie: ten waere dat partije compareerende allegeerde eenighe peremptoore feyten / als van betalinghe / transactie / innovatie / oft diergheliicke / die hy ghecondemneert wordt binnen acht daghen te thoonen / oft onder cautie te nantiseren: d'welck men verstaet van continuele acht daghen: ten waere dattet vonnisse expresselijck den verweerder gunde acht bequaeme daghen.

Nam quando est quæstio de exigua summa statur Iuramento potentis si modo sit probæ & bonæ vitæ. Bart. in l. si quis pro redemp. § penult. C. de Donat. Papon. lib. 9. Tit. 6. arrest. 5.

II. Item een aenlegghet conventionael / oft oock reconventionael / agerende uyt een clare ende liquide obligatie / oft Schepenen brieff / en mach ten eersten daghe van rechte gheen nantissement obtineren / ten sy dat hy zijne teghenpartye expresselijck op obligatie oft Schepenen brieff heeft doen daghen; maer soude de verweerder by ghebreecke van sulck daghement hebben copye vanden heysch ende van zijn obligatie / ende dach / sonder prejudictie vande versochte nantisatie.

III. Item soo wanneer yemandt ghedaecht is op obligatie / t'sy aen zijnen persoon oft aen zijn huysghesin / wordt ten daghe dienende ghecondemneert te nantiseren de somme daer in begrepen / het sy dat hy compareert oft niet / al ist oock soo dat hy sijne obligatie niet en heeft bekent / want wordt in dien ghevalle by provisie ghehouden voor bekent: ten waere dat hy ten daghe dienende de selve obligatie ontkende gheschreven / oft doen schrijven / gheteeckent / oft doen teeckenen te hebben / oft eenighe andere peremtoore defensien allegheerde / ende de selve / als voren / binnen acht daghen conste ghetoonen. Van ghelijcken wordt gheobserveert in respecte van kerven / ende andere schulden staende tot nantisatie.

IV. Dien niet teghenstaende vermach een verweerder ten daghe dienende proponeren zijne exceptie declinatoore / indien hy eenighe heeft. Ende soo verre de selve liquide is / moet daer op eerst recht ghedaen worden.

V. Ende soo wanneer dat de obligatie oft schult staende tot mantisatie / drij / vier / oft meer jaeren vervallen is / oft dat de verweerdere de obligatie oft schult selve niet ghemaeckt en heeft / maer daer voren wort aenghesproken als erffghename des debiteurs / oft in een ander qualiteyt / dan in zijnen eyghenen name / wort den verweerdere voor d'eerste reyse ghegunt dach van berade / sonder prejudicie vande versochte nantisatie.

VI. Item hoe wel dat een aenlegghet ghemeynlijck nae de litiscontestatie niet en vermach zijne conclusie te veranderen / noch zijnen heysch te meerderen / dan als hy in zijne eerste conclusie ghevoecht heeft / dese oft ghelijcke clausule /

Oft soo veel min oft meer. Oft alsulcke ander conclusie, alsmen uyt den bedinghde vander saken sal bevinden te behooren. Soo mach nochtans de nantisatie gheheyscht, ende oock na de litiscontestatie aenghewesen worden, al en ware die uyt een hantschrift, oft andersins niet gheheyscht gheweest.

VII. Item een aenlegger nantisatie gheobtineert hebbende, is onghehouden de sake meer op de rolle ten principalen te presenteren.

VIII. Maer de ghecondemneerde magh ten principalen procederen binnens jaers na de nantizatie, ende de sake vervolghen sonder d'instantie te laten perimeren oft smelten, oft by ghebreke van dien, blijven de ghenantiseerde penninghen in betalinghe, ende is de borghe ontsleghen, sonder daer toe eenich ander vonnisse te behoeven.

IX. Item een Debiteur ghecondemneerdt zijnde te nantiseren, en magh teghens den wille des Crediteurs ten principalen niet ghehoort worden, sonder eerst de somme principale daer in hy gheduempt is, ghenantiseert te hebben.

X. Ende soo verre men ten principalen bevint ende ghewesen wort, dat d'aenlegger heeft t'onrecht de ghenantiseerde penninghen ontfanghen, is ghehouden die te restitueren met de costen van beyde d'instantien ende met den interreste oft verloop ter arbitragien vanden Rechter, al waert oock alsoo dat niemant vande collitiganten coopman en ware, noch van zijn interest anders en thoonde, dan dat hy zijn gelt t'onrechte ghedcrft hadde.

XI. Item d'exceptie van niet ghetelden gelde, oft niet gheleverde coopmanschap, en heeft na de costumen alhier gheen plaetse, ende en belet niet de nantisatie, noch van obligatien procederende van leeninghe, noch van andere contracten: Ende ingheballe den Debiteur ten principaelen hem daer mede wilt behelpen, moet selfs thoonen hem de somme oft goedt in d'obligatie ghestelt, niet ghetelt, oft het goet niet ghelevert en zijn.*

* Hic art. in M. S. habetur sub. tit. van handtschriften.

XII. Welcke exceptie van niet ghetelden ghelde, oft niet gheleverde coopmanschap, contrarie de bekentenisse, in't handtschrift begrepen, mach voor ende naer het mantissement, * ten principalen den aenlegghet ten eede ghestelt worden, soo verre d'aenlegghet contractant gheweest is van d'obligatie, ende dat oock nae de * twee jaeren nae date vande obligatie.

* En oock in cas van provisien. Vid. Papon. lib. 9. tit. der. Serment. arrest. 9. * Hoc est contra l. in contractibus C. de non numerat pecunia tamen sic judic. refert Paponius lib. 9. Tit. 6. arrest. 20.

XIII. Item d'exceptie van valschheydt, vreese, errorsie, nulliteyt, relieuffement, ende dierghelijcke, voorder ondersoeck van saecke verheysschende, en wordens teghens lequide obligatien, in materie van provisie niet toeghelaeten.

XIV. Wisser conclusie ghenomen is tot betalinghe, ende by provisie tot nantisatie, ende dat de verweerder midts zijne non comparitie oft andersins, simpelijck wordt gheduempt de conclusie des aenlegghers te voldoen, en wordt in sulcken gheballe niet voorder verstaen gheduempt te zijn, dan by provisie de gheheyschte hooft-somme te nantiseren met de rechtelijcke costen, sonder den interest, al waert oock gheheyscht gheweest.

Van

Van Contracten / Opdrachten Hypotheken / ende verbintenissen van onruerende goeden ende Renten.

LVII.

I.

MEn en mach gheenderhande onruerende oft erffelijcke goeden/ huysen / chijsen / oft renten erffelijck oft lijfftocht binnen de stadt oft vryheydt van Antwerpen gheleghen / veralieneren / transporteren/ oft overgheven / vermanghelen / constitueren / oft belijden / noch oock voor eenighe somme van penninghen / t'zy als pandt met ter minnen/ noch anderssins verbinden / oft scheydinghe ende deylinghe van erffgoeden/ renten oft huysen passeren / Ten zy dat het selve gheschiede ende ghepasseert worde voor Schepenen van Antwerpen / ende eenen Secretaris : Ende soo gheringhe als sulcke opdracht / alienatie / manghelinghe / overghevinghe/ constitutie / verbintenisse oft hypothecatie voor Schepenen / als voren / behoorlijck ghepasseert ende bekent is / soo wordt ende is de cooper oft vercrijgher heer ende proprietaris vande opghedraghene oft ghepermutteerde goeden oft renten / soo wel voor de possessie als voor de proprieteyt ende is de schult als dan ghehypothiceert/ ende niet eer.

Hic Articulis in substantia est in M. S.

II.

Item alle contracten / permutatien / voorwaerden / opdrachten / verbintenissen ende hypothecatien van huysen / oft onreurende goeden ende renten erffelijck of lijftocht / gheleghen binnen de stadt oft vryheydt van Antwerpen/ elders oft anderssins dan voor Schepenen van Antwerpen ghepasseert zijnde * al waren die ghepasseert voor Wethouderen van andere steden / oft oock in eenighe provinciale Raden / t'zy het van Brabandt oft ander / en hebben noyt ghegeven / noch en gheven gheen recht van Realiteyt : dan wordt partije daer door alleenlijck vercreghen actie personelle teghen den verleyder van alsulcken bescheet / tot volvueringhen van zijne ghelofte : ende moeten de coopers van erffgoeden alhier binnen dese stadt ende vryheydt gheleghen / by executie oft decreet vanden Rade van Brabandt vercocht / daer in voor de Weth deser stadt ghegoet worden.

* Desunt in M. S. vsque ad finem.

In M. S. post verba (ghepasseert zijnde) habetis worden alleenlijck ghehouden voor private schriftueren soo dat de realiteyt daer door gheensins en is verobligeert oft ghearresteert noch de proprieteyt ghealieneert/ & sic finit caput.

III.

Niet min houwelijcksche voorwaerden testamenten / ende codicillen / voor Notaris ende ghetuyghen gepasseert / inhoudende eenighe dispositien/ alienatien/ oft belastinghen van onruerlijcke goeden oft renten (gheen leen wesende) zijn van sulcke weerde ende effecte / al oft die voor Schepenen ghepasseert waren oock niet teghenstaende datter gheene overleveringhen vande brieven vande selve erffgoeden oft renten is ghedaen ghewееst.

In M. S. Midts hem leverende brieven vande selve erffgoeden ofte gheconstitueerde renten/ & hic contrarium est ei quod hic dicitur.

IV.

Item een yeghelijck mach zijne goeden ende erven / soo wel leengoeden/ oock sonder octroy / als andere/ gheleghen binnen oft buyten de stadt ende vryheydt/ in't quartier van Antwerpen / vastelijck met Schepenen brieven van Antwerpen

werpen/ vercoopen / alieneren/ transporteren ende andersins daer af disponeren/ zy by testamente oft inter vivos, renten erffelijcke ende lijftochte/ daer op vercoopen ende constitueren / na zijn goet duncken / ende de selve goeden oock specialijck verbinden / sonder dat van noode zy daerom eenighe andere goedenisse / verlijdinghe / oft verbintenisse ten Lantrechte oft voor de bancke daer onder de goeden ghelegen zijn / te doen: Behoudelijck dien / dat soo wanneer eenighe leengoeden vercocht/ verandert of alsoo belast worden/ alsdan en moghen de Secretarissen gheene brieven daer aff uytgheven oft partijen laten volghen/ ten sy dat hen eerst ende al voren blijcke dat de Leenheer van zijne heerlijcke rechten voldaen is: Ende zijn de Secretarissen ghehouden de voorsz. blijckinghe in't Protocol / op de marghe vanden contracte te teeckenen.

V. Ende wat man oft vrouwe in't affquijten van henne renten schuldich zijn te doen/ wordt ghesegt onder den Tijtel vanden Rechten ghehoude persoonen aengaende.

VI. Item moet den cooper oft vercrijghere van eenighe huysen / oft gronden van erven volghen al datter eerd-vast / naghel-vast/ oft wortel-vast/ oft andersins ghemaeckt is / dienende tot den huyse oft erve / om aldaer te blijven / den vercooper oft transportant toebehoorende.

VII. Ende die eenighe erven oft huysen coopt / die daer te voren met chijnsen oft renten belast zijn / en is in respecte vanden vercooper niet ghehouden te betalen t'verloop vande selve chijnsen oft renten gheloopen voor datum van den coope oft goedenisse / al ist dat die betalinghe van die verballen is na datum vanden selven coop /. oft goedenisse: maer is de vercooper schuldich de selve alleen te betalen / nae rate vanden tijde dat die daer te voren verloopen zijn.

VIII. Item soo wie eenighe erf-brieven oft rent-brieven van zijnen debiteur als pant metter minnen oft andersins ontfanghen heeft / en crijcht daer by gheen recht van realiteyt / noch in respecte van t'principael/ noch vande loopende renten oft vruchten / ten sy dat hem het selve specialijck ende behoorlijck voor Schepenen zy verbonden.

IX. Item by erfghevinghe machmen constitueren soo vele onquijtbaer renten/ ende gront-chijnsen / als den erffgheber ende erffnemer belieft: welcke renten ende gront-chijnsen en machmen niet affquijten dan by wille ende consente des erfgebers/ oft actie daer toe hebbende/ al warent oock lijf-renten.

X. Item alle renten by erfghevinghe / oft oock om malcanderen teghen erfgoeden te vergheliijcken by scheydinghe ende deylinghe gheconstitueert / zijn onquijtbaer: Ten ware dat de Schepene brieven expresselijck daer aff quijtinghe inhielden / oft dat de selve renten op eenighe leen-goeden gheconstitueert waren / na d'ordinantie vande Keys. Majest. vanden xix Octobris / in't Jaer xvc. ende twintich.

XI. Men mach oock by erfghevinghe bespreken datmen de renten / uyt de selve erfghevinghe gheboren wesende / mach quijten den penninck sesthien / xviij. xx. xxiij. oft meer soo de contrahenten inde erfghevinghe dat beliefte te bespreken/ maer niet min dan den penninck sesthien.

XII. Maer niemandt en mach zijn erff-goeden / daer onquijtbaer renten oft chijnsen/

chijnsen / met Schepene brieven van Antwerpen op staen ghehypothiceert/ opdraghen in handen vanden Heere / ende leen-goeden daer af maecken in prejudicie vande Rentieren / oft om de renten alsdan af te moghen quijten / ende alsoo des Rentiers conditie te verargeren. * In M. S. sequitur.

Item huere gaet altijdt voor coop / soo dat al eer een huys vercocht oft t'erve ghegheven wordt/ moet den huerlinck dien niet teghenstaende zijn huere ghebruycken/ soo langhe die duert.

XIII. Item volghende d'ordinantie vanden vijfden dach Meerte / vanden jare xvc.lxxj. en mach men midts sekeren prijs van penninghen gheen coren-renten/ noch van andere soorten van grane / oft ghewas/ noch oock van beesten/ boter/ sout/ hout/ vlas/ oft andere specien ende waren/ van wat natuere de selve wesen moghen / constitueren / op pene van nulliteyt vande contracten / ende verbeurte vanden prijs/ ende arbitrale correctie.

XIV. Item hoemen de voorsz. erf-renten / ende oock lijf-renten / van grane/ vruchten / ende andere specien / midts seeckeren prijs van ghelde voor datum vande voorsz. ordinantie gheconstitueert / jaerlijckx met gelt betalen ende oock lossen mach / is inde voorsz. ordinantie naerder verclaert / mitsgaders is seker andere ordinantie/ vanden Jare xvc.lxxiij. den xxiij. den xxiij Novembris.

XV. Item gheen erffelijcke renten / met gelde noch anderssins en machmen van nieuws coopen oft doen verleyden op huysen oft panden / binnen der Stadt oft Vrijheyt van Antwerpen gheleghen / dan quijtbaer / ende niet leeger / dan ter quytingheden penninck xvj. ende lijf-renten op een lijf den penninck achte, * ende op de twee lijven den penninck thiene , midts daer vooren den juysten prijs sonder fraude / oft simulatie betalende. Niet te min is gheoorloft sulcke gheconstitueerde renten te coopen / t'zy by subhastatie / upter handt / oft anderssins/ voor sulcken prijs als partijen connen overcomen. * Desunt in M. S. vsque ad finem.

XVI. Item men en mach eenen vercoopere ende beleydere van rente nimmermeer bedwinghen noch inde Schepen brieven stellen oft bevoorwaerden / dat hy de vercochte oft beledene rente in al oft in de deele soude moeten quijten : dan moet de lossinghe staen altijdts ter beliefsten des belijders vande rente oft proprietaris vanden pande / daer de rente op beleden is : maer in erfghevinghe oft vercoopen van gronden van erven / machmen t'selve wel onderspreken. * Ende en is alsdan sulcke schult eyghentlijck gheen rente / maer een schat-schult / daer af de debiteur de hooft-penninghen metten besprokenen interest / oft verloop t'zijnen tijde schuldich is te betalen oft daer na/ alst den crediteur believt. * Desunt in M. S. vsque ad finem.

XVII. Insghelijckx salmen van nu voortaen in't uytstecken van commeren oft chijnsen schuldich wesen alle de selve distinctelijck te specificeren , op dat een yegelijck vande Rentieren / oft andere hypothecarisse crediteuren / uyt de goedenisse / transporten ende daech-cedulle mach weten oft zijne rente ende crediet uytghesteken is oft niet.

XVIII. Ende soo wanneer dat de coopcedule / contracht van coope / oft goedenisse inhoudt speciael uytstrecksel van seeckere erffelijcke renten / met clausule / Na luydt vande Schepene brieven daer af zijnde, moet de cooper de selve renten draghen sonder cost oft last des vercoopers / quijdtbaer teghen den penninck xvj. Ende indien datmen naemaels bevonde de selve renten onquijtbaer / oft

oock quijtbaer te zijn / swaerder dan teghen den pennick xvi. oft bij te sijn van alle honderste xx.x v. oft diergheliicke penninghen / t'selve is de vercooper ghehouden den coopere af te draghen ter arbitragie vanden Rechter. Van ghelijcken ist oock aengaende servituten ende medepandtschappen inde coopcedulen / contracten van coope oft goedenisse anders niet specialijcken uytghestelt. Want en streckt haer de voorsz. clausule / Na luyt vande Schepene brieven daer af zijnde, niet voorder dan in respecte vande subsistentie ende constitutie vande renten / ende niet vande conditien oft qualiteyten der selver / ten ware nochtans dat de cooper in alle de voorsz. ghevallen / daer te voren de brieven / daer toe men hem refereert / ghesien / ghelesen / oft hooren lesen hadde: oft dat hem anderssins de voorsz. meerder belastinghen te kennen ghegheven waren.

XIX. Item die in vercoopinghen / opdrachten / oft verbintenissen van huysen oft gronden van erven binnen dese stadt ende vrijheydt der selver ende Marcgraefschap ghelegen / renten oft commeren bedrieghelijck verswijcht / wort ghehouden als een dief / ende over sulck mach ghestraft worden / oft anderssins nae ghelegentheydt vander saecken.

XX. Om welck bedrogh te verhueden / wordt de Secretarissen deser gheordineert / dat soo wanneer voortaen eenighe huysen oft gronden van erven vertiert / verandert / verbonden oft met renten oft andersins belast worden / t'selve t'elcken t'inregistreren ende op teeckenen opt Erf-boec oft Protocol daer toe te houden / inhoudende specificatie vande wijcken deser stadt / met de huysen ende gronden van erven daer onder resorterende / om op elck huys oft grondt / d'alienatien oft belastinghen t'elcken gheteeckent te worden.

XXI. Wtsteckfel van chijnsen oft renten in Schepene brieven ghedaen voor grondtchijnsen / oft quijtbaer / en gheeft noch en neemt in respecte vanden rentier / oft chijs-heffer / maer dien uytsteckfel niet teghenstaende / blijft de selve chijs oft rente in heure eerste originele natuere onverandert / al oft t'voorsz. uytsteckfel niet ghedaen en ware ghewecst.

XXII. Ghelijck oock simpel uytsteckfel van rente gheen constitutie van rente en gheeft.

XXIII. Item worden alle renten ghehouden voor quijtbaer / soo wanneer dat van de contrarie niet en blijckt.

XXIV. Sijn oock alle renten met seeckeren prijs / van gelde gheconstitueert / met ghelijcken prijse quijtbaer.

XXV. Ende alst vanden prijs niet en blijckt / zijn de gelt-renten quijtbaer teghen den penninck sesthiene.

XXVI. Item wanneer in eenighen Schepenen brief van Antwerpen staet bevoorwaerdt / datmen eenighe renten (hoe ende in wat maniere dat die ghevooren ende gheconstitueert moghen zijn) binnen seeckere besprokene Jaren oft tijde soude moghen quijten / maer daer nae niet / dien niet teghenstaende is de rente altijdts quijtbaer soo wel nae den besprokenen tijdt als voore: ende dat eens t'eeninghen tijde ter quijtinghe ghestaen heeft / is ende blijft altoos quijtbaer.

XXVII. Niet te min al ist dat de debiteur van een onquijtbaer-rente / die by den Rentier

Rentier vercocht is / den coop vande selve rente mach vernaerderen binnen den den tijde daer toe na deser stadt rechten gheprefigheert: nochtans den selven tydt overstreken zijnde sonder naederschap blijft alsulcke rente onquijtbaer.

Ende alle grondt-chijnsen / oft onquijtbaer renten / die sedert de maent van Augusto Anno xiiii[c.] ende vijve ghecomen zijn in doode handen / zijn quijtbaer teghen den penninck sesthien: niet teghenstaende dat de constitutie brieven gheen quytinghen en houden / ende dat die renten by erfgheyinghe gheconstitueert moghen zijn. XXVIII.

Item alle renten ende chijnsen / die by testamente oft donatien ghelegateert oft ghegheven zijn / tot eenighe beneficien / distributien / Godts-huysen oft Jaer-ghetyden / kerckelijcke diensten / ende diergheleijcke / zijn quytbaer inder manieren voorsz. niet teghenstaende dat d'instrumenten oft bescheet daer af ghemaeckt contrarie moghen inhouden. XXIX.

Ende niemant en mach eenighe huysen oft gronden van erven / grondchijsen noch onroerende goeden / binnen de stadt ende vryheydt gheleghen / by testamentelijck dispositie beswaeren oft eenighe fundatie daer op stellen / sy en moeten staen ter quijtinghe. Ende inghevalle de dispositie gheen quijtinghe en hout / soo moghen dien niet teghenstaende d'erfghenamen oft proprietarissen die altijt quijten alst hen believt / teghen den penninc sesthien / ende de veertel roghs teghens vijftien guldens elcke veertel: oft achtervolghende d'ordinantie vanden vijffste Meerte vanden Jaere xv[c.] eenentseventich / ten keuse vanden uytreycker. XXX.

Item soo wie ghewoonlijck is * ten minsten thien jaren eenighen chijns oft rente / uyt zijn erve oft huys te betalen / moet die blijven geldende oft selve afquijten metten verloope / hoe wel gheen brieven daer af te vinden en zijn: * ten waer hy conste ghethoonen alsulcke betalinghe by erreur ghescheit (oft anderssins daer in niet ghehouden te zijne) welcken aengaende hy op zijn gheheel blijft / tot dat hem obsteert de prescriptie van dertich jaren. XXXI. * Deest in M. S. * Deest in M. S. vsque ad finem.

Insghelijckx die ghewoon is renten oft chijnsen te gheven / ende jaerlijckx te betalen als boven / daer af brieven ende bescheet is / die moet de selve renten blijven ghevende / al waert oock soo dat hy die panden / huysinghen oft erven / daer de renten op ghehypothiceert staen / niet en hadde / oft en besate: maer can de voorsz. rent-ghever / soo vele ghedoen t'zijnen cost / dat de ghene die de ghehypothiceerde panden besitten / de rente uyt de selve heure goeden van dan voortaen te breden zijn jaerlijckx te blijven geldende oft aff te quijten / indien die quijtbaer zijn / soo blijft d'eerste betaeider / mits oplegghende de voorz. achterstel van der renten / voorts onghelast. XXXII.

Item de ghene / die eenighe rente afquijten wilt / moet boven de capitale penninghen ende achterstel / oock betaelen den constitutie brieff / maer vande transport brieven der selver rente / blijft hy onghehouden yet te derven betaelen / hoe dickwils dat die rente oock verhandelt / oft ghetransporteert mach wesen. * XXXIII. * In M. S. Additur.

Niet tegenstaende wat conditien daer aff in den selven transpoort brieven mogen zijn begrepen.

Ende die een Rente quijt / soo verre dat de selve rente is een ghelt-rente / ghestaet midts betalende de capitale penninghen / ende daerenboven het verloop XXXIV.

verloop na rate vanden tijde datse verloopen is : maer quijtende een coren-rente / moet de volle pacht ende verloop betalen alst in't jaer ghetreden is / al waert dat de brieven sulcks expresselijck niet en hielden.

XXXV. Ende wanneer een Rentier binnen oft buyten de stadt ende vrijheydt quijtbaer rente met Schepene brieven van Antwerpen heffende is / ende weygheringhe doet de capitale penninghen t'ontfanghen / soo verre de Proprietaris oft Rent-gever die quyten ende hem daer aff ontlasten wilt / moet de selve Proprietaris willende ontlast zijn ende blijven van eenighe renten meer te gheven / den Rentier oft actie totte rente hebbende / emmers ten minsten ten huyse daer de Rentier woont / met insinuatie-brieven vander stadt soo verre hy buyten ghesenten is / oft anderssins / wettelijck doen intimeren / dat hy come / ende sende zijnen ghemechtichden / met procuratie speciale ende sufficiente tot seeckeren gheleghenen daghe inde voors. stadt-brieven oft andere wettighe insinuatie begrepen / op den Raethuyse t'Antwerpen / om zijn hooft-penninghen metten achterstelle vande rente t'ontfanghen / de constitutie-brieven ende bescheet over te leveren / ende behoorlijcke quytantie te verlijden. Ende indien de Rentier alsoo wettighe wete ghehadt hebbende in persoone / oft tot zijnen woon-huyse / ten daghe hem ghepreffigeert binnen de stadt van Antwerpen niet en compt / oft en sendt / oft hem en reguleert naevolghende de voorschreven wettelijck insinuatie / om de penninghen t'ontfanghen / mach de voors. Rentghever als dan presenteren de penninghen voor recht / ende t'selve doende is ende blijft de voorsz. Rentghever daer nae onghehouden ende onghelast van dien dach eenich verloop oft achterstel meer daer aff te derven gheven : sonder dat nochtans de selve Proprietaris oft Rentghever ghehouden is eenighe penninghen onder recht te moeten laten / ende aldaer te consigneren / emmers niet eer voor datmen hem d'originale constitutie-brieven vande rente overghelevert heeft : maer als de Rent-heffer den Proprietaris oft uytreycker vande rente overlevert de constitutie-brieven oft t'bescheet vande rente / oft de selve originale brieven oft bescheet daer toe dienende leght onder recht / als dan moet de Proprietaris vanden pande / oft Rent-ghever oock terstont de capitale penninghen metten verloop opleggen ende consigneren onder recht : oft by ghebreke van dien soo blijft de rente heuren cours behoudende / ende loopende ghelijck te voren : welcke penninghen de selve Proprietaris onder recht mach doen blijven soo langhe tot datmen hem heeft ghepasseert ende verleden tot zijnen costen / behoorlijcke ende wettighe Schepene quitantie : Maer wort de rente bevonden met rechte niet quijtbaer te zijn / indien ghevalle is de voorsz. intimatie ende presentatie oft consignatie vande penninghen byden Rentgheber ghedaen / nul / ende al oft die niet ghedaen en ware gheweest.

XXXVI. Die d'afquytinghe van eenighe coren-renten oft van andere graenen / vruchten / oft specien willen doen / zijn (naevolghende d'ordonnantie ghegheven den vijfften Meerte vanden jaere xv^c. eenentseventich) ghehouden t'selve te doen / nae uytwijsen d'evaluatie vande goude oft silvere munte / die soude moghen blijcken ten tijde vande creatie ende constitutie vande selve renten / ghefurneert gheweest te hebben : oft (des neen) nae dat t'voorschreven gout oft

silver

silver ten voorsz. tijde alhier te lande cours ende ganck ghehadt hadde by d'leste edict / ghebodt / ende placaet den datum vanden daghe van contract immediatelijck voorgaende / daer na de contracterende persoonen hen waerschijnelijck gereguleert hebben, Ten ware nochtans dat anders daer aff bleke.

XXXVII.

Desghelijcke aengaende gelt-renten / t'zy met prijs van gelde ghecocht / oft gheconstitueert/ oft oock by erffghevinghe oft andersins by scheydinghe ende deylinghen / Testamenten / giften / oft houwelijcksche voorwaerden ghecreert/ soo wanneer d'uytreycker vande renten / de selve quyten ende rembourseren wilt (ingheualle anders sulcke renten quytbaer zijn) is ghehouden de selve quijtinghe te doen / met sulcken gelde ende tot sulcker estimatien als ten tijde vanden contracte oft bekennen der selve renten loop hadde. * Ten ware dat inde Constitutie-brieff ware onderspoken datmen de rente soude moghen lossen met sulcken gelde als ten tijde vande aflassinghe oft quijtinghe ghemeynlijck in borsse ganck ende loop hebben soude.

Vid. Abbatem in C. quanto col. penult. de iureiur.

XXXVIII. Hoc caput convenit cum 6. cap. vander blijder incompsten.

Maer aengaende betalinghe van't verloop van alle de voorsz. renten midtsgaders van hooft-penninghen van schatschulden (die binnen sekeren besproken tijdt moghen gheheyscht worden / ende alsoo eyghentlijck gheen renten en zijn / hoe wel sy ghehypothiceert ende belast zijn met interest oft verloop te gheven) wordt de selve betalinghe oft affquijtinghe altijdts ghedaen volghende de Ordinantien die ten tijde vanden verschijn-dage van het selve verloop gheobserveert worden. Niet teghenstaende dat inde constitutie brieven na den styl vande Secretarye alhier gheobserveert ghemeynlijck wort dese oft dierghelijcke clausule ghestelt: dat d'uytreycker schuldich soude zijn soo veel Carolus guldens jaerlijcks te betalen / oft de weerde daer voren in anderen ghevalveerden gelde.

XXXIX.

Item men en mach gheene renten aff quyten in prejudicie vanden ghenen wien de rente voor d'afquijtinghe verbonden is / soo wanneermen den debiteur vande rente vande verbintenisse der selver ghewaerschout heeft / oft dat hy andersins daer aff gheweten heeft.

XL.

Chijnsen ende renten diemen in dertich jaren niet betaelt en heeft / en dersmen niet gheven noch betalen / Ten ware dat binnen middelen tydt questie oft proces daerom gheweest hadde oft dat de rente wettelijck binnen den selven tijdt hadde gheheyscht gheweest / * oft dat de rente op diversche medepanden gheconstitueert zynde / waere by den possesseur van een vande panden / tot ontlastinghe van hem ende van den anderen medepant betaelt gheweest / alwaert dat in't betalen vande rente niet en ware gheexpresseert dat de selve betalinghe tot ontlastinghe vanden medepant ghesciede.

nor Papon. lib. 12. tit. 3. Arresto. 5.

l. eos C. de vsuris lib. cum notissimi §. fin. de praescript. 30. vel 40. an-

* Hinc apparet ad impediendum praescriptionem non sufficere extra judicialem interpellationem. * Desunt in M. S. vsque ad finem.

XLI.

Niemant wie hy zy gheestelijck oft weerlijck van binnen oft van buyten dese stadt / waer ende in wat landen / steden oft plaetsen hy ghesceten is / heffende eenighe grond chijsen / erf-renten / oft lijff-renten op eenighe huysen/ panden oft gronden van erven binnen dese stadt ende vrijheydt gheleghen / en mach de selve chijnsen oft renten niet langher laten verloopen / dan dry jaren, sonder

met recht de selve te heysschen. Ende oft yemant sedert d'Ordinantie deser stadt vanden jare xvc.xix.xxvij. daghen in Augusto) langher ghebeyt heeft / ende zijne chijnsen oft renten heeft laten verloopen boven de dry jaren, en heeft gheen actie op zijnen pandt / noch teghen den besitter van dien / om t'selve te moghen heysschen / dan alleenlijck actie personele teghen den verlijder vande rente oft chijs / oft zijne erffghenamen / ende dat tot den jare xvc. lxxj. als wanneer den vijfsten dach Meerte in't voors. jaer lxxj. is by den Hertoghe ghe-ordineert ghe-weest / dat gheen Rentieren van-doen voortaen en souden moghen pretenderen / t'zy by weghe van actie oft executie te heysschen meer dan dry jaren achterstels van heure rente, soo wel grond-chijsen als heerlijcke renten / losbaer oft on-losbaer / van wat nature oft conditie de selve moghen wesen.

XLII. Ten ware dat de Rentieren den schuldenaer daer aff in rechte gheinterpelleert hadden oft dat de selve buyten rechts gheinterpelleert zijnde / uytstel ende dilay daer van versocht / ende nieuwe ghelofte ghedaen hadde te betalen.

XLIII. Item de cooper oft Proprietaris van eenighe huysen oft gronden van erven binnen dese stadt oft vryheydt der selver gheleghen / die gheen verlijder en is / oft erffghenaem vanden verlijder vande renten oft lasten daer uytgaende / ver-mach alsulcken pant oft panden verlaten / ende daer aff voor Schepenen re-nuncieren tot behoeve vande hypothecarisse Crediteuren oft Rentieren / sonder inde selve hypothecarisse Crediteuren oft Rentieren voorder ghehouden te zijn / ter causen van alsulcke lasten oft verloop van dien / dan voor't ghene dat ver-loopen is binnen den tijde dat hy het goet beseten oft ghebruyckt heeft / ende eer hy voor Schepenen daer aff heeft ghe-renuncieert: niet teghenstaende dat hy in zijnen coop ende goedenisse zijnen vercooper ghelooft heeft de renten ende commeren hem by den vercooper uytgesteken zijnde, jaerlijcx te betalen, son-der des vercoopers ende sijner nacomelingen, cost, last, oft schade.

XLIV. T'welck oock stadt grijpt / soo wanneer dat den pant by executie vercocht is al ist dat de Proprietaris daer af geen ander renunciatie en heeft ghedaen.

XLV. Behoudelijck den Rentier zijne actie teghen den verlijder off zijne erfghe-namen / niet teghenstaende de selve verlijder off zijne erffghenamen den pant verlaten / ende daer aff voor Schepenen ghe-renuncieert hadde / Tot behoeve vande Rentieren oft hypothecarisse Crediteuren: welck verlijder oft zijne erff-ghenamen uyt crachte vande ghelofte (diemen inde goedenis-brieven ghe-woonelijck is te stellen / van sulcken commere uyt den huyse oft pande gaende jaer-lijckx te betalen sonder des vercoopers ende zijner nacomelinghen cost last oft schade) teghen zijnen cooper gheen actie hebben en soude / na dien hy gheen besitter oft Proprietaris vanden pande meer en ware uyt dien alsulcke clausule oft ghelofte wort verstaen vande voorsz. rente ende commere uyt den pande te betalen soo langhe als de gheloover daer af proprietaris blijft. Ten ware dat de vercooper (wesende verlijder oft sijne erffghenamen) hen nader ende by speciale ghelofte daer in hadden doen versien ende byden cooper doen ghe-looven / den voorsz. commer / sonder zijne ende zijner nacomelinghen / cost / last / oft schade te betalen oft doen betalen / al waert sake dat de cooper oft zijne na comelingen den pant voorts aen andere ghetransporteert oft andersins daer af voor Schepenen ghe-renuncieert hadden. *

*Hoc caput repugnat rationi & æquitati, neque re-ceptũ est in Secretaria.

Item

XLVI. Item een verlijder van eenighe rente die den pant niet meer en heeft / en is niet ghehouden t'verloop van de ſelve rente jaerlijcks te betalen / ten waere dat den pant gheproeſt ſijnde / bevonden werde niet ſufficient te ſijn.

XLVII. Item niet teghenſtaende dat den pandt met renten belaſt ſijnde by den proprietaris in vele deelen ghespleten / oft aen diverſche perſoonen ghealieneert wordt / blijft nochtans de rente oungheſpleten / ende ghehypothiceert op alle de deelen ghelijck te voren / alſoo dat onder den Titel van Amptmans brieven breeder verhaelt is.

XLVIII. Item als yemandt vercoopt een huys oft gront van erven uytſtekende den commer die de cooper draghen moet / met clauſule dat ſulck huys oft gront met zijne toebehoorten blijft mede pandt over een rente competerende eenen derden diemen jaerlijcks uyt een anders huys oft grondt betalen moet, ſonder des vercocht huys oft gronts ende toebehoorte, coſt, laſt, oft ſchade, nae inhout der brieven, ende anders niet: Ende dat alſulck derde mits d'inſufficiente van den pandt / daer uyt ſijne rente jaerlijckx betaelt moeſte worden / voor de voldoeninghe vanden achterſtel daer na evinceert den mede pant: ſoo en mach nochtans de cooper uyt crachte vande voorſz. clauſule ſijne beſchadichheyt niet verhalen op den voorſ. vercooper / ten ſy de ſelve mede waere verlijder vande rente / midts dien alſulcke clauſule alleenlijck is een naeckt uytſteeckſel ende deſignatie vanden commer daer voren t'huys oft erve mede verbonden is.

XLIX. Item generale verbintenissen van hem ſelven ende alle zijne goeden, roerende ende onroerende, tegenwoordelijck ende toecomende, en induceren geen realiteyt oft affectatie van goeden binnen deſer Stadt oft Vrijheyt der ſelver ghelegghen / al waren alſulcke generale hypotheken oft verbintenissen voor Schepenen deſer Stadt oft oock inden Rade van Brabant ghepaſſeert.

L. Ende en is ſulck verlijder namaels in't vercoope oft in't verbinden van eenighe van ſijne erfgoeden niet ghehouden alſulcke ghenerale verbintenissen uyt te ſteken / niet teghenſtaende dat de Crediteuren ſulcke ghenerale verbintenissen hebbende / daer teghen quamen proteſteren.

LI. Soo dat ſpeciale verbintenissen oft alienatien van goeden daer nae ghevolcht / ende voor Schepenen ghepaſſeert ſijnde / moeten des niettemin blijven van weerden / ende voor alle andere verbintenissen weſen ende blijven gheprefereert.

LII. Item de kennisse van Schepenen oft ſtadt-brieven van Antwerpen / nopende de deucht ende ondeucht vande ſelve Schepenen brieven oft vande afquijtinghe van renten met Schepenen brieven van Antwerpen gheconſtitueert / met deſſer aen cleeft oft daer uyt ſpruytende is / en competeert voor d'eerſte inſtantie niemanden dan de Schepenen van Antwerpen.

LIII. Item alle erffelijcke ende lijftocht-renten ghehypothiceert op eenighe huyſen / oft gronden van erven binnen deſe ſtadt ende vrijheyt der ſelver ghelegghen / worden ghehouden voor ende als onruerende / niet haef-deplighe goeden / al iſt dat het huys oft den grond half-deplich is.

LIV. Item renten ſtaende op corpus van ſteden / Staten ende Cloosters / worden ghehouden voor erfgoeden / houdende de zijde van daer die ghecomen zijn: Maer perſonele renten niet / noch oock ſchat-ſchulden in't xxviij. artijckel

artijckel van desen Titel / ende in't lxvij. artijckel vanden Titel Vande Rechten ghehouden persoonen aengaende, naerder verhaelt.

VI. Onder de woorden onroerende goeden, oft erfgoeden, worden begrepen ende verstaen oock huysen / gronden van erven / erfrenten / ende lijftocht-renten / binnen de Stadt oft Vryheydt van Antwerpen respectivelijck gheleghen ende ghehypothiceert.

VII. Item de Portionaris oft deel-hebber van eenighen huyse oft pandt / reparatie doende oft renten afquytende / daer den ghemeynen pandt mede belast was / moet daer af by zijnen mede Portionaris vernoecht worden met gelt: oft blijft d'afquyter metten afghequeten rent-brieven soo vele renten op zijns mede Portionaris deel heffende / als dessels Portionaris paert inde selve rente jaerlijckx bedroech / ende hy schuldich was daer in te ghelden: niet teghenstaende dat by den Rentier Schepenen quitantie vande gheheele Rente / ghegeven oft verleden mach zijn.

Van Reivendicatien ende verloren goeden.

LVIII.

I. SOo wie zijn gelt oft goet / dat hem ghestolen oft afhendich ghemaeckt is / bevint binnen de Stadt oft vryheydt van Antwerpen / mach dat terstont by den Officier doen commeren ende arresteren / oft in bewaerder hant doen blijven: ende indien hy bewijsen can / dat 'tselve goet hem selven ende niemanden anders toebehoort / oft (is hy een man oft vrouwe van eeren / staende tot goeden name ende faeme) derre sweeren / dat 'tselve ghestolen goet / teghen zijnen danck hem afhendich is ghemaeckt / ende dattet sijn gelt oft goet is / hem selven onvercocht ende onverloest toebehoorende: moet dat goet hem volghen ende gherestitueert worden / al los ende vry / sonder yet daer voren te derven betalen: niet teghenstaende dattet erghens op eenighe vrymerckt by eenen Oude-cleercooper / oft openbaerlijck ghecocht / oft by den Schouteth oft Officier van s'Heeren weghen aenveert ware: Ten ware dat yemant thoonen wilde / oft datter eenighe indicien ter contrarien waren / die den Rechter moveerden om alsulcken heysscher niet te ghelooven.

II. Alle goeden daer af de Proprietaris onbekent is / oft die hem niemandt aen en draecht / diemen in't Latijn noemt Bona vacantia, dat is / ledighe goeden / volghen den Officier tot behoeve vanden Hertoch van Brabant.

III. Item die eenich verloren gelde oft goet ghevonden heeft / is t'selve schuldich den Officier te kennen te gheven binnen xxiiij. uren, na dat t'selve ghevonden is: ende moet de Heere dat bewaren tot behoef des gheens / die dat zijn ghemaecken can: Ende indien de Heere dat niet langher bewaren en wilde / mach openbaerlijck ter Puyen af doen condighen / hoe dat hy seker verloren gelt oft goet in handen heeft: indien binnen sesse weken daer na niemandt en comt die bescheet daer af brenght / ende t'voorschreven goet sijn maken en can / soo blijft dat goet den heere / dies moet d'eerste vinder daer af altijt hebben

hebben den xx. penninck, Ende ingheballe yemandt dat goet zijn can ghemaecken/, alsdan heeft de heere oock voor zijne custodie ende bewaernisse den xx penninck vande weerde dessels goets ghelijck d'eerste vinder/ maeckende t'samen voor den heere ende den eerste vinder den thiensten penninck: ende daerenboven moet de ghene die vethoonen can t'voorschr. goet zijn te zijne betalen d'oncosten vande publicatie ende andere/ daer op ghe loopen ende ghedaen.

Item soo wanneer yemant een obligatie oft schultbrieff (t'zy inhoudende de clausule van brenghers s'briefs oft niet) verloren heeft/ daer aff hy bekent vanden debiteur betaelt te zijne/ om d'inconvenienten die daer uyt in toecomende tijden souden moghen rijsen/ soo is men ghewoonlijck van weghen ende by ordinantie van Borghemeester ende Schepenen ten versoecke vanden gheinteresseerde voor den stadthuyse ter Puyen aff te roepen ende te condighen/ Dat soo wie sulcken obligatie ghevonden heeft, sal schuldich zijn de selve binnen xiiij. daghen oft andere, by Borghemeester ende Schepenen daer toe bestemt, te voorschijn te brenghen in hande vanden Borghemeester oft van yemanden vanden Secretarissen: op de pene dat de selve obligatie (den voors. tijdt overstreken zijnde) al om ende altijdts sal ghehouden worden voor doot ende ghecasseert, ende datmen daer op gheen recht doen en sal. Ende wat onderhouden wordt in't proclameren van een verloren onbetaelde obligatie, is voor ghesegt onder den Tytel Van hantschriften ende obligatien. IV.

Item die eenen coopman maeckelaer/ oft ander/ zijn goet/ Wagghen/ Juweelen/ coopmanschappen/ obligatien/ oft andere meubele goeden/ in handen ghegheven ende betrouwt heeft ghehadt/ om t'selve andere luyden te thoonen/ Ten eynde van dit alleenlijck te vercoopen oft alleenlijck te vermanghelen/ oft oock alleenlijck te versetten ende te beleenen/ oft als brengher s'briefs uyt den obligatien t'ageren/ oft oock eenighen huysraet verhuert oft leent om huys te houden/ al ist dat alsulck coopman/ makelaer/ oft ander t'selve goet in ander saken heeft gheemployeert/ en vermach de ghene die de voors. coopman/ makelaer/ oft ander/ te wercke ghestelt/ oft den voorschreven huysraet verhuert oft gheleent heeft/ t'selve goet niet vendiceren/ onder het dexsel/ dat alsulcke persoon hem soude hebben te buyten ghegaen: maer moet het selve goet blijven den ghenen diet vercocht is: Oft indient verset ende beleent is/ soude de bevel-gheber. oft proprietaris t'selven moeten lossen/ Behoudelijck hem zijn verhael teghen den ghenen dien hy zijn goet betrouwt/ oft de voorschreven commissie ghegheven heeft. V.

D'welck niet en soude procederen/ soo wanneer men eenen Bereyder/ Verwer/ Stopper/ Cleermaecker/ Goutsmit/ oft dierghelijcke wercklupden zijn goet soude ghelevert hebben/ om te bereyden/ stoppen/ verwen oft andersins te verwercken. VI.

Item de ghene die zijn goet vercocht ende ghelevert heeft/ t'zy om met gereeden gelde oft op dach betaelt te worden/ indien de cooper corts daer na failleert/ wech loopt/ oft hem versteeckt sonder betalen/ sulcks dat de Rechter daer uyt de quade trouwe ende bedroch des coopers can bemercken/ mach de vercooper zijn goet vervolghen arresteren/ vendiceren ende zijn maken. VII.

VIII. Soo wie d'eyghendom oft oock de possessie van eenighe erffgoeden / oft ander binnen dese stadt oft vryheydt der selver ghelegen / heyschen wilt oft inde possessie begheert ghehouden ende teghens eenighe stoornisse oft turbatie versien te worden / is schuldich zyne teghenparthye voor Amptman / Borghemeester ende Schepenen te doen daghen / ende by ordinarisse weghen hem van zynen heysch oft clachten t'zy van turbatie van syne possessie oft andere / te funderen / om parthye ghehoort / recht ghedaen te worden soo't behooren sal / sonder datmen anderssins yemanden partye ongheboort / inde possessie van eenighe goeden daer-om stelt oft oock mainteneert. Ghelyck dit onder den Tytel Van versterffenisse, scheydinghe ende deylinghe, breeder gheseght is.

Van Hueringhe.

LIX.

I. HUere gaet voor coop. Soo dat al ist dat een huys vercocht oft t'erve ghegheven wort / moet de huerlinck dien niet teghenstaende / syne huere ghebruycken soo langhe die duert / Al waert oock sacke dat het huys / oft erve by executie vercocht ware / anders dan uyt crachte van leveringhe.

II. Item wanneer yemant eenich huys oft erve by hem ghecocht zynde / verhuert oft vercoopt / ende daer na een ander dien coop calengiert / is de huere ende vercoop in respecte vanden calengierder nul ende van onweerden / ten sy dat den selve calengierder beliefde die van weerden te houden / soo't onder den Tytel van calengieringhe ende naderschap, naerder gheseght wordt.

III. Ende waert soo dat de huerlinck duerende den tydt sijnder huere / het ghehuert huys oft erve cochte oft dede coopen tot syjnen behoeve / ende dat den selven coop hem werde ghecalengiert / soude des niet te min den huerlinck syne huere blyven behoudende: Ten ware dat de selve hueringhe in fraude vanden Calengierder ghemaeckt ware: want soude in dyen ghevalle de huere nul ende van onweerden wesen / al waert oock sake dat den cooper selve de huerlinck niet en ware / ghelyck't hier na onder den Tytel van calengieringe ende naderschap oock gheseght wordt.

IV. Ende heeft de cooper na dien hy ghegoet is / actie teghen den huerlinck om hem vande huere gheloopen nae datum vande goedenisse te doen betalen oock sonder ander cessie oft transport vanden vercooper teghen den huerlinck te derven hebben / ten ware dat tusschen parthyen anders ware gheaccordeert.

V. Item een verhuerder is precieselyck ghehouden den huerlinck het verhuert huys oft erve te leveren / ende hem t'selve te doen ende laeten ghebruycken / volghende zyne huere / soo verre het anderssins inde macht des verhuerders is / t'selve alsoo te connen volbrenghen: sonder dat een verhuerder in sulcken ghevalle vermach den huerlinck uyt het ghehuert huys te houden / oft hem daer uyt te doen ruymen / midts hem presenterende zyn interest te betalen.

VI. Item een Proprietaris en vermach den huerlinck niet doen verhuysen al

al woude hy selve in't huys comen woonen / oft t'huys in al oft in deele aff worpen ende repareren.

VII. Item soo wanneer aen eenighe verhuerde erven oft huysen binnen dese stadt ende Vryheydt gheleghen leveringhe ghenomen is / ende dat den Rentier oft Crediteur aen den verhuerden pandt leveringhe ghenomen hebbende / gheen bandt-vullinghe van zijn achterstel ghedaen en wort binnen de veerthien daghen byder Ordinantie op't stuck vande leveringhe daer toe gheprefigheert: Oft dat de Proprietaris binnen acht daghen na dat de leveringhe aenden pandt ghenomen is / hem teghen de leveringhe rechtelijck niet en heeft gheopponeert / expireert de huere soo verre den huerlinck belieft na de selve acht daghen t'huys oft erve te ruymen: oft indient hem niet en belieft te ruymen: moet een ander huere met den Amptman (by consente vande Rentiers ende hypothecarisse crediteurs die leveringhe ghenomen hebben) maecken: Oft andersins moghen zijne meubelen op den pandt wesende / daer voren / na de veerthien daghen gheexecuteert worden.

VIII. Item hoe langhe de verhueringhe ghedaen by eenen Tochtenaer duert / is gheseght onder den Tytel vande Tochteneers.

IX. Ende moghen alle huerlinghen van huysen ende erven / oft oock van cameren de selve vrijlijck voorts verhueren aenden ghene die't hen belieft / sonder consent vanden Proprietaris oft verhuerder / soo wanneer anders niet en is gheconvenieert: Ende hoemen hueringhen vermach te calengieren / wort hier na ghesegt onder den Tytel van calengieringhe ende naderschap.

X. Ende als een ghehuert huys / camere oft erve / byden huerlinck voorders verhuert is / en heeft den Proprietaris oft eerste verhuerder teghen den tweeden huerlinck gheen actie personele tot betalinghe vande huere / soo wanneer hy met den eersten huerlinck alleene de huere ghemaeckt heeft.

XI. Item een huerlinck na d'expiratie van zijn huere en heeft gheen recht / om het ghehuert huys oft erve te blijven behouden voor den prijs dat een ander daer voor soude willen gheven.

XII. Item als na den overstrijck vanden besprokenen tijde vande hueringhe / beyde partijen swijghen / ende dat de huerlinck blijft het ghehuert huys eenen merckelijcken tijdt bewoonende / wordt verstaen t'selve voor * den ouden prijs ende conditien wederom inghehuert te hebben / voor den tijdt dat hy daer in / nae de expiratie van de heure ghewoont heeft / ende is schuldich t'selve huys te ruymen binnen sulcken bequamen tijdt als hy behoeft / om hem ghevueghelijck van een ander wooninghe in zijnen staet oft neeringhe te versien. Ende de huerlinck willende in sulcken ghevalle als boven het huys ruymen / sonder byden verhuerder daer toe versocht te zijn / is schuldich goedts tijdts zijne huere den verhuerder op te segghen / Ten eynde hy oock bequamen tijdt hebben mach om zijn huys voorts te verhueren / al ter discretien vanden Rechter: Maer aengaende d'winnende landt / oft lantpachten volchtmen de ghesch̄reven Rechten.

* Text. in l. exceptio tab. & ibi Gloss. fin. in l. exceptio in verb. præteritum consuet C. de locat. Ias in §. actionum n. 167. Inst. de Action Add. l. item quæritur §. fin. ff. locati cond.

XIII. Item de ghene die een huys verhuert / is ghehouden t'selve t'onderhouden van wanden ende daecken / teghen windt ende water / privaten te doen

doen ruymen / schouwen te veghen / van vaste deuren / ende vensteren / ende andere nootsaeckelijcke reparatien te versien.

XIV. Item vermach een huerlinck het huys oft erve by hem ghehuert / stellen ende accommoderen tot gherieve van zijn neeringhe daer toe t'selve hem verhuert is / al sonder cost vanden verhuerder / ende sonder t'ghehuert huys oft erve te bederven / schade oft achterdeel aen te doen / behoudelijck oock / dat hy in't aff scheyden / t'selve wederom reparere ende stelle in alsulcke state ende recte alst was ten tijde doen hy daer in ghecomen is.

XV. Insghelijckx vermach een huerlinck in't scheyden vande huere / oock uytbreken ende nae hem nemen al t'gene hy aen't huys oft erve / op sijnen eyghen cost / ghemetst / ghetimmert / oft gheplant mach hebben / midts stellende t'huys oft erve in sulcken staet als hy't ghevonden heeft: Ten ware dat den Proprietaris beliefde de selve reparatien oft plantinghen te betalen / ten segghen van goede mannen hen des verstaende: oft dat in't maken vander huere / tusschen partijen anders onderspoken ware.

XVI. Item mach een verhuerder zijnen huerlinck doen afstandt doen vande huere / soo wanneer hy t'ghehuert huys oft erve misbruyckt / t'zy met oneerlijck huyshouden oft andersins / al ter discretien vanden Rechter.

XVII. Item alle de goeden die op den ghehuerden pant ghebrocht zijn / den huerlinck toebehoorende oft die hem zijn verhuert oft gheleent tot huyshouden / oft executie van sijnder neeringhe (uytghenomen brou-ketels) staen ende zijn verbonden voor de huere vanden huyse oft erve / ende voor de deterioratie verargheringhe vanden huyse / oft gronde / toegheecomen door faulte oft toedoen vanden huerlinck: ende dat alsoo langhe als de selve goeden zijn op den pandt berustende / oft in handen van Justitie tot behoeve vanden verhuerder: ende indien de selve in al oft in deele / in bedroghe van den Proprietaris oft verhuerder vanden pande ghedaen waren / moeten wederom op den pandt oft in handen van Justitie ghebracht worden / tot behoeve van den ghenen die daer toe gherecht is.

Vid l. 2. l eo Iur. ff. ex quibus causis pig. vel hypotheca l. certi juri c. locati §. itē Serviana. Inst. de Act quādo autem censeantur bona illata & invecta vt pro pensione domus sint hypothecata tradit Menoch. de arbitr. Iud. quæst. casu 441,

*Vid. an non pugnet cum eo quod dicitur sup. art. 8. Onder den Tytel van leveringhe.

XVIII. Maer goeden van ander persoonen die eenighe kelders / cameren / packhuysen / solders / ende dierghelijcke deelen vanden ghehuerden huyse in huere hebben / en zijn maer verbonden voor de selve particuliere huere / ende voor de voordere huere niet convenibel oft arrestabel.

solutum §. solutam ff. de pig. act. Nam in eam dumtaxat summam invecta mea & illata tenebuntur inquam cœnaculum conduxi non enim credibile est hoc convenisse vt ad vniversam pensionem bona mea teneatur.

XIX. *Item mach een verhuerder de meubelen op sijnen pandt als vooren wesende / ende hem tacite verbonden zijnde / voor de verschenen huyshuere doen arresteren ende uytwinnen / sonder ghehouden te zijn by actie personele t'ageren: Mach oock indien datter suspitie van insolventie / voorvluchheydt / oft verstreckinghe van goeden is / met consent vanden Borghemeester terstont na d'arreste de selve meubelen doen beschrijven byden Amptman

*Liberum tamen est locatori Neglecta actione hy-

man / nae oude costume. pothecaria seu Serviana, conductorem actione locati personali convenire pro pensiono & vt rem destructam reficiat & emendet, l. cum conductorem C. locatie.

XX. *Ende als het huys / camer / oft erve metten Jare verhuert is / en mach men den huerlinck niet bedwinghen met vierendeel oft halven Jare de huere te betalen / Ten ware dat anders besproken ware.

* De hac quæstione quando videlicet pensio solvenda sit tractant DD. & gloss. in l. æde c.locat. Namsi actum sit inter partes quo tempore solutio fieri debeat, tempore convento præstanda erit accipiunt enim contractus ex conventione legem l. 1. §. Si conveniret ff. de posit. si non convenerit de solutionis tempore regionis consuetudo attenda, Si nec ea appareat solutio fiet in fine anni, quia in obscuris quod minimum sequimur. l. in obscuris. de Reg. Iur. vnde qui in nundinis solvere promisit, vltima die nundinarum promisisse solutionen intelligimus argum. l.qui hoc anno ff. de verb.oblig.

XXI. Item is huyshuere staende tot nantizatie / niet teghenstaende eenighe reconventie oft exceptie die den huerlinck soude willen proponeren van oft ter caussen van reparatien by hem aen het ghehuert huys oft erve ghedaen : ende is dien volghende een huerlinck ghehouden de gheheysschte huere te nantizeren : ende aengaende de reparatien worden partyen versonden voor goede mannen / om de selve reparatien te liquideren / ende partyen te vereenighen / op datse cunnen : oft ingheballe van gheenen accoorde / partyen gheschil met hen advys / aende Weth overbrenghen / om daer oprecht ghedaen te worden / soo't behooren sal.

XXII. Ende moeten de saken van huyshuere voor Amptman / Borghemeester ende Schepenen sommierlyck bedinght worden.

XXIII. Meester en Vrouwe moghen heure knapen ende maerten oorloff gheben / alst hen goet dunckt / ende ghestaen midts de selve betalende hen huere oft loon / na rate vanden tyde van haren dienst : ende daer teghen moghen de selve knapen ende maerten upt heuren dienst scheyden alst hen goedt dunckt / ende naer advenant vanden tyde betalinghe van heuren loon oft salaris heysschen / sonder dat d'een oft d'ander ghehouden zy / de redenen te verclaeren waerom hy scheyden wille / niet teghenstaende datse met den jare bestert zyn / Ten ware dat partyen in't contracteren hen anders oft nader verbouden hadden.

Van Calengieringhe ende Naderschap.

LX.

I. Van coopen ende hueringhen / respectivelijck van huysen / gronden van erven / ende renten binnen de stadt ende vryheydt ghelegghen ende ghehypoticeert / valter / naderschap upt verscheyden saken.

II. Te weten inden eersten / alle coopen van gronden van erven / ende huysen binnen dese stadt / oft oock in't quartier van Antwerpen ghelegghen / moghen vander stadt weghen vernaerdert worden / om tot behoorde

de vande stadt oft lant gheemployeert te worden; ende wort de stadt voor alle andere calengierders ghepreferreert.

III. Item al ist dat coopen van allodiale goeden / als van huysen oft gronden van erven ende renten binnen de stadt van Antwerpen oft vrijheydt der selver ghelegen / * niet en moghen van bloets weghen ghecalengiert oft vernaerdert worden / hoe na dat den calengierder oock den vercooper is bestaende: soo machmen nochtans coopen van leen-goeden binnen der stadt ende vrijheydt ghelegen / van bloedts weghen vernaerderen. *

* Midts alle haefdeplighe goeden zijnde.

* Desunt in M. S.

IV. Item coopen ende transporten van Bancken oft Opperstallen / alhier in 't Vleeschhuys staende / moghen oock ghecalengiert / ende vernaerdert worden by andere Vleesch-houwers van bloedts weghen.

V. Item wanneer yemant eenighe erffelijcke renten vercoopt op eenighe van zijne panden / ghelegen binnen de stadt oft vrijheydt / soo moghen de vrienden oft maghen vanden vercooper de naeste zijn / indien hem oft eenich heurer belieft / midts opleggende den cooper zijne capitale penninghen met den verloop daer aff na advenant vanden tydt: ende dat doende moetmen de rente hen uyt crachte van naderschap transporteren.

VI. Item de goeden by naderschap van bloede / staende den houwelijck tusschen man ende wijff vercreghen / zijn als conquest / ghemeyn / ghelijck andere vercreghen goeden / niet teghenstaende dat de selve naderschap van bloede van weghen der eender zijnde / van man oft wijff ghedaen is.

VII. Item die Portionaris oft deelhebber is in eenich huys oft grondt / dat uyt der handt / oft oock by executie vercocht wordt / soo verre hy wilt / mach de naeste zijn van dien vercochten huyse oft gronde / ende t'selve soo't vercocht is vernaerderen ende calengieren / al waert soo datter gheen grond-chijs uyt en ginghe / ende al hadde hy oock gheconsenteert ende oorsake gheweest datmen t'gheheel huys / oft erve soude uytroepen ende vercoopen.

VIII. Ten ware dat de persoon des deel-hebbers oft zijn ghedeelte voor de selve schult / daer voren t'selve by executie vercocht is / mede ghecondemneert oft uytghewonnen ware.

IX. Item een crediteur / tot wiens versoecke seker huysen oft gronden van erven binnen dese stadt ende vrijheydt ghelegen by executie vercocht worden / indien hy andersins recht heeft van Calengieringhe / vermach dien niet teghenstaende den coop te vernaerderen.

X. Men mach oock calengieren alle coopen van huysen ende gronden van erven / binnen de stadt ende vrijheydt ghelegen / wanneer des calengierders huys oft grondt met den vercochten huyse oft panden t'samen verbonden staen / voor eenighen grondt-chijs oft onquijtbare renten / midts dat des calengierders pandt door de selve verbintenisse waerschijnelijck mach beschadicht worden / behoudelijck dat den grondt-chijs oft chijsen / oft onquijtbaer renten / uyt crachte vanden welcken men calengieringhe wilt doen bedraecht oft bedraghende / zijn twintich schellinghen Brabants s'jaers achtervolghende d'Ordonnantie vande K. Majesteyt vanden lesten Julij / des jaer xvc. xlviij.

* Maer leen-goeden die blijvé in heurs natuere ghelijck na den lantrechte behoort.

Item

XI. Item hoe luttel deels yemandt in eenich huys oft erve heeft / dat met eenighe vercochte huysinghe oft erve over eenighen gront-chijs oft gront-chijsen als voren / medepant is / mach oock den gheheelen coop calengieren. *

* In M S. staet / item gront ghemeynschap heeft preferentie voor chijnsghemeynschap.

XII. Item wanneer eenighen pandt / oft erve / met grondt-chijs belast is / ende den selven pandt is namaels ghespleten / ende in veel deelen ghedeelt / ende in't deelen oft splyten gheaccordeert / dat eenich huys oft deel van dier erven den gheheelen chijs alleene gelden ende betalen moet / sonder der andere portionarissen oft deel-hebbers cost : soo moghen des niet te min alle de ghene die paert oft deel van dien pant oft gronde besitten / den coop van d'een des anders huys ende erve wel calengieren / hoe wel dat gheen van henlieden den gront-chijs in al noch in deele jaerlijcks en derft uytreycken noch betaelen / uyt dien dat sy mediate moghen beschadicht worden : want door het splijten vanden huyse oft erve en worden d'ander deel-hebbers niet ontslaghen vanden commer oft chijsen ten respecte vanden Rentier oft chijs-hebber / de welcke blijft staende op zijnen gheheelen pant / al oft die niet ghespleten en ware gheweest.

In M. S. Item wanneer den gront-chijns afghedaen ende gheextingueert is door date vande calengieringhe al waert oock naer den coop / in sulcker voeghen dat den selven is gheheel doodt ende te niet / alsoo dat de ghene van alle de huysen ende erven / die te vooren daer voren verbonden waeren ten gheenen daghe meer daer aff en connen ghemolesteert / oft beschadicht indien ghevalle cesseert de calengieringhe.

XIII. Item een die selve ghemeynen grondt-chijs gheeft ende den last vanden gheheelen commer alleene draghen moet / en heeft uyt crachte van dien chijse gheen recht van calengieringhe aende andere panden mede voor den gront-chijs verbonden staende / midts dat hy van niemanden dan door hem selven en mach worden door den ghemeynen chijs beschadicht.

XIV. Item als eenighe onquytbaer oft * quytbaer renten oft chijsen vercocht oft ghetransporteert worden / aen eenen derden persoon / als dan mach de proprietaris vanden pande daer de rente op staet / de naeste zijn vande voorsz. rente ende coop indient hem believt. [1]

* In M. S. habes. Ende van ghelijcken als eenighe quytbaer rente vercocht ende ghetransporteert wordt tot leegen prijse / soo datter eenige bate oft winninghe valt / mach d'uytreycker vande selve rente den coop vernaerderen tot sulcken prijs als de selve rente vercocht is / ende dat binnen s'jaers als voren.

1. In M. S. additur. Maer in alle de voorschz. ghevallen indien de calengierder naer den palmslach daer af ghegheven den coop heeft ghelandeert cesseert de calengieringhe.

XV. Insghelijcks mach een Proprietaris calengieren den coop vanden tocht van zijn goeden : [2] maer een Tochtenaer en heeft gheen recht om de proprieteyt van hem vercocht zijnde te vernaerderen. *

2 Desunt in M. S.

* In M. S. ende dat binnen s'jaers naer dat den transport-brief daer of voor Schepenen van Antwerpen is ghepasseert / maer daer naer niet.

XVI. Item soo wanneer dat de tocht op eene ander staende rente gheconstitueert is / ende dat de tocht by executie oft anderssins vercocht wordt / en heeft de Proprietaris vanden eersten ende originalen pandt / daer op de erffelijcke rente ghehypothiceert is / gheen recht van Naderschap / maer wel de Proprietaris vande rente.

XVII. Item een Proprietaris oft deel-hebber van eenich verhuert huys / ende grondt van erven / mach calengieren ende vernaerderen de huere vanden huyse ende erve die den huerlinck aen andere voorts maeckende is / voor

sulcken

sulcken prijs als de huerlinck t'selve huys oft erve voorts verhuert heeft / om dat voorts te moghen verhueren oft te behouden oft andersins daer mede zijn beliefte te doen: ten ware dat tusschen den Proprietaris ende huerlinck anders gheconvenieert waere / oft dat de huerlinck den Proprietaris hadde ghepresenteert de huere over te laten voor sulcken prijs ghelijck hy te voren met eenen anderen gheconvenieert hadde.

XVIII. Maer soo verre alsulcken huerlinck alleenlijck een camer oft ander deel vanden huyse oft erve verhuert hadde/ en soude den Proprietaris de huere niet moghen vernaerderen / om den huerlinck in't ghebruyck vanden huyse niet t'ontvrijen/ noch t'ontrieven teghen zijnen danck.

XIX. Ende soo verre het ghebeurde dattet huys / oft erve by den eersten huerlinck voorts verhuert werde / sonder by den Proprietaris / oft deelhebber vernadert te zijn / ende dat de selve tweede huerlinck dat voorts verhuerde aen eenen derden / soo vermach de Proprietaris oft deelhebber oft by ghebreke van hem/ d'eerste huerlinck/ alsulcke leste huere vernaerden.

XX. Ende om voorder questien te verhoeden / sal de huerlinck die zijn ghehuert huys oft erve voorts verhuert heeft / aen eenen anderen schuldich wesen den Proprietaris voortaen daer aff de wete te doen / met de declaratien vanden prijs ende conditien. Ende sal de Proprietaris / willende de selve huere vernaerderen/ schuldich wesen t'selve binnen acht daghen daer naer nae te doen, oft andersins daer aff wesen verballen.

XXI. Item wort de meeste deel-hebber voor den mindere deel-hebber daer in ghepreferreert / soo verre hy het huys oft erve selve bewoonen oft ghebruycken wilt: maer soo verre hy t'selve huys oft erve voorts soude willen verhueren / oft by andere laten bewoonen oft ghebruycken/ wort de minderdeel-hebber/ die t'huys oft erve bewoonen/ oft ghebruycken wille/ ghepreferreert.

XXII. Van ghelijcken een deel-hebber van eenighe huysen oft gronden van erven / die by sijne mede-portionarissen sonder sijne wete ende consent verhuert zijn: is de naeste om de selve huere voor den selven prijs te hebben ende te vernaerderen.

XXIII. Een Debiteur / wiens goeden t'zy roerende oft onroerende oft oock actien ende crediten by executie vercocht zijn / en mach de selve niet vernaerderen: maer moeten den cooper blijven / sonder datmen oock den coop van goeden by executie vercocht / vermach te rescinderen uyt crachte van het remedie legis secundæ. Codice de rescindenda venditione, d'welck in dit cas / nae deser stadt rechten cesseert.

Vid. Arium Pinellum Tract. de rescind. vẽdit. part. 2. c. 2. n. 18. & seqq.

Ghelijck oock van meubele goeden / rechten / actien oft obligaten / die uyt der hant ende sonder executie vercoht zijn / gheen naederschap en valt / noch en is een debiteur toeghelaten zijne vercochte obligatie te lossen voor den prijs datse vercocht is.

XXIV.

XXV. Nochtans een ingheseten / oft poorter / wiens instrumenten / alem / oft gheretschap / van sijnen ambachte oft neeringhe daer hy costumelijck mede is gheweest te wercken / ende zijn broodt te winnen / ter Vrijdaechs merckt by den Officier vercocht zijn / mach de selve lossen / ende de naeste zijn voor den prijs dat die vercocht zijn / mits dat verclaerende binnen den selven daghe dat

dat die vercocht zijn: Behoudelijck dat hy den gheheelen prijs van dien met den costen / ende heerlijcke rechten in handen vanden Heere opleggheu ende betaelen moet / des anderen daeghs voor noene: d'welck oft hy't niet en dede / blijft versteken / ende de vercochte goeden moeten volghen den cooper / meest daerom gheboden hebbende.

XXVI. Item als diversche huysen / erven oft panden by malcanderen / oft separaet gheleghen al t'samen met eenen godtspenninck / voor eenen sekeren ghenoemden prijs vercocht worden sonder eenighe distinctie oft onderscheet ghemaeckt te hebben hoe veel dat d'een oft d'ander vercocht is / niemandt en mach dien coop in deele vernaerderen / maer moet den selven coop in't gheheel aenveerden: Ten ware dat de cooper den vernaerder consenteerde een deel daer aff te laten volghen.

XXVII. Item wanneer yemandt eenighe giften oft met eenen anderen / pure manghelinghe doet / van huys om huys / lant om lant / oft eenighe onroerende goeden / d'een tegen d'ander / sonder eenich gelt te gheven / oft de goeden te prijseren / soo en valter gheen calengieringhe: Ten ware datter mangelinghe ghebeurde van goet op eenighe quijtbaer renten: in welcken ghevalle men t'vermanghelt goedt soude moghen vernaerderen / midts de hooft-penninghen vande rente voldoende / oft een andere ghelijcke rente / op goede panden assignerende.

XXVIII. Item wanneer vrienden oft maghen / oft andere die aen malcanderen ghehouwt zijn / oft oock die veur dienst oft andere beneficien in malcanderen ghehouden zijn / onderlinghen doen eenighen koop van huysen oft erven / soo verre de contrahenten / besonder de vercooper verre affirmeren by eede dat hy t'selve huys oft erve voor dien prijs oft op sulcke conditie niet vercocht en soude hebben / oft willen overlaten eenen vremden / maer dat hy t'selve vercocht ende overghelaten heeft / niet alleen voor den besprokenen prijs / oft somme / maer oock meer in respecte van maechschap / affiniteyt / diensten / beneficien / oft vrientschap / die hem de cooper te voren ghedaen mach hebben / in die ghevallen cesseert de calengieringhe.

XXIX. Item ghemeyne mueren / privaten / waterloopen / oversprongh en opsidrupen / ghemeyne deurgaenghen / ghemeyne borneputten / bouten onder d'eerde / ende diergheliicke servituten en geven gheen recht van calengieringhe / ten ware dat den gront van dien muere / ganghen / bouten / privaten / oft borneputten voor den grondt-chijs mede verbonden stondt.

XXX. Item quijtbaer chijsen oft renten en gheven gheen recht van calengieringhe.

XXXI. Maer een Rentier van quytbaer oft onquytbaer rente / midtsgaders * een Tochtenaer / ende een ander hypothecaris crediteur / wiens pant uyt crachte van leveringhe uytghewonnen ende met den Amptman vercocht wordt * t'sy tot zijnen versoecke oft van eenen andere / ingheballe hy quame in t'gheheele oft in deele te sneven / ende aen sijn rente oft schult te verliesen / al hadde hy oock eenen anderen mede oft onderpant / mach den coop vernaerderen / binnen den derden daghe na den palmslach: Ten ware dat de cooper den calengierder sijne rente oft schult / op den selven pant wilde goet houden / ende den Rentier sijn verloop in't gheheel betalen daer af den cooper keuse heeft.

* Desunt in M. S. vid. quomodo conveniat cũ Art. 15. ca. eod.

* Virgulata desunt in M. S.

XXXII. Ende soo verre de Rentier / oft hypothecaris crediteur in't gheheel oft in deele snevende / daer door zijne hypotheke aenden vercochten pant verliesende / sulcken coop tot behoudenisse vande selve hypotheke / niet en vernaerderde (behoudende nietemin zijn verhael op seeckeren medepant oft onderpant) soo vermach de Proprietaris vanden mede oft onderpant / om sulcke beschadicheyt te verhoeden / den selven coop te vernaerderen : ten ware dat de cooper de voorß. rente upt zijnen ghecochten pant jaerlijckx wilde betalen / ghelijck de Proprietaris vanden vercochten pande / daer te vooren dede oft schuldich was te doen / daer van de cooper als voren de keuse heeft.

XXXIII. Item mach een Calengierder de calengieringhe doen alsoo saen als de coop oft huere is ghescihet : al en ware de goedenisse noch voor Schepene niet ghepasseert / noch den tijdt vander hueren niet inghegaen.

XXXIV. Maer in alle de voorschz. ghevallen indien de Calengierder naeden palmslach vanden * lijfcoop heeft helpen drincken / sonder zijn aendeel te betalen / oft anderssins naeden palmslach den coop heeft ghelaudeert / soo cesseert de calengieringhe.

* Virgulata desunt in M. S.

XXXV. Item van allerhande huysen / erven ende renten binnen de stadt oft vrijheydt ghelegen / die byden Schouteth / Borghemeester / Amptman / oft anderen Officier / openbaerlijck by voorgaende publicatien ende uytbellinghen ter vrijdaechs merckt vercocht worden / by voorgaende leveringhe oft andersins en staet de calengieringhe niet langher open / dan binnen den derden daghe / ende daer na niet / sonder daer aff ghereleveert te moghen worden. *

* Ten respecte vanden genen die hier present zijn maer ten regarde vande ghene die absent zijn is dese costume te seer harde.

XXXVI. Wel verstaende / dat soo wanneer sulcke vercoopinghe (ghelijck't ordinaerlijck ghebeurt (ghescihet des vrijdaechs s'avonts / mach de calengieringhe ghescihieden des Saterdaechs, Sondaechs ende Maendaechs, ende dien dach al.

XXXVII. Item die eenighe calengieringhe wilt doen van coopen uyt der hant / ende niet by executie ghedaen zijnde / moet die doen binnen jaer ende dach, na dat de goedenisse van de vercochte * huysen oft erven ghedaen / ende voor Schepenen wettelijck is ghepasseert / hoe langhe dat den coop te voren ghescihet mach zijn / het zy op de vrijdaechs merckt uyt der handt / oft anderssins. Maer nae dat de brieven meer dan jaer ende dach zijn ghepasseert gheweest voor Schepenen / en can niemant meer ghecalengieren / ende is ende blyft elckerlijck als dan daer aff versteken / niet teghenstaende dat de cooper daer toe niet en heeft doen daghen metter clocken oft kercke gheboden buyten doen doen.

* Oft verwanghelde.

XXXVIII. Alle calengieringhen van naderschap / zijn in sulcker vueghen stricti juris dat den tijdt daer toe staende loopt teghen meerdere ende mindere van jaren / teghenwoordich ende niet teghenwoordich / wetenschap vanden contracte hebbende oft niet / sonder daer aff gereleveert te moghen worden. *

* Dese costume en worde niet strijckelijcken gheobserveert midts de manifeste iniquiteyt der selver ende oock om datse niet en is begrepen in t gheschreven costumeboeck.

XXXIX. Item soo wie calengieren wilt / moet zijn calengieringhe rechtelijck doen / voor den Amptman ende Schepenen / nantiserende in handen des Amptmans gout ende silver / in een teecken / dat hy den coop oft huere wilt voldoen.

XL. Ende als yemandt eenighe calengieringhe doet / en verst in't calengieren niet

iet segghen nocht verclaren upt wat crachte / dat hy zijne calengieringhe doen-
e ofte funderende is / maer is ghenoech dat hy naemaels dat verclare / als de
cooper dat versoeckt.

Ende de ghene die calengieren wilt eenighe goeden / die byde voorsz. Offi- XLI.
cieren der stadt van Antwerpen van weghen heurder officien ter vrijdaechs
merckt vercocht zijn / waer dat die int quartier van Antwerpen gheleghen
zijn / daer aff moet men de calengieringhe doen / voor den Amptman ende Sche-
penen van Antwerpen ende nerghens el.

Item wanneer eenighe goeden oft erven inden quartiere van Antwer- XLII.
pen gheleghen / by andere persoonen / dan by den Officier van Antwerpen ver-
cocht worden / ende met Schepene brieven van Antwerpen opghedraghen
zijn / daer aff staen de calengieringhen jaer ende dach open / naer date vande goe-
denisse / maer niet langher / al en worden daer aff gheen kerck-ghebóden buyten
ghedaen. Ende de ghene die hem eer versecheren wilt teghen de calengieringhe
van goeden buyten de stadt ende vrijheydt gheleghen / die mach voor oft na
d'erffenisse voor Schepenen t'Antwerpen gheschiet / de vercochte goeden heur
dry kerck-ghebóden doen gheven in de Prochie kercke / daer onder de goeden
gheleghen zijn : in welcken ghevalle de Calengierder binnen den tijde vande
dry kerck-ghebóden moet zijn calengieringhe doen voor Amptman ende Sche-
penen van Antwerpen / oft voor Schepenen vander plaetsen / daer onder de
vercochte goeden gheleghen zijn (daer aff de calengierder heeft zijne optie) ende
den cooper de wettighe wete daer aff doen / oft anderssins blijft daer aff versteec-
ken van zijnen rechte van calengieringhe : maer de calengieringhe van leen-goe-
den staet open nae de leen-rechten.

Item als yemandt heeft calengieringhe ghedaen / soo verre hy opdracht van XLIII.
naederschap hebben wilt / moet den cooper wete doen / met de Corte-roede dat
hy den coope heeft ghecalengiert, op dat de cooper gheenen voorderen cost oft Denuncia-
reparatie aen't ghecochte goet en doe. * tionē Iudi-
cis vel patris esse necessariam prob c. Sancimus ibi Afflictus in const. Frederici de Iure Pro-
th imeseos & l. 2. C. de Iur. Emphyteut. l. denunciasse ad l. Iul. de adult. l. aut quod aliter, qui
vi aut clā, Tiraquell. de retract. ligna. §. 26. gloss. 2. n. 38. & 29. & §. 36. gloss. 1. n. 1. & 2. gloss.
. per tot. alias emptor, facti alieni ignorantiam pretendere posset l. fin. pro suo l si mulie
ad Velleian. C. cum qui de reg. Iur. in 6. l. qui in alterius & ibi Dec. de Reg. Iur. vid. Ioannem
Coppē in decis: deciss. 52. *Dese wete en is niet vā noode so wanneer men eenige rentē heeft gecalengiert.

Item een Calengierder is schuldich / soo verre de cooper dat versoeckt by XLIV.
ede t'affirmeren / dat hy de calengaeringhe doende is voor hem selven ende tot
zijns selfs profijte, ende voor niemandan anders, noch tot yemants anders be-
hiefte oft profijte.

Item cooper ende vercooper moeten compareren voor Recht indient den XLV.
calengierder believt / ende hy dat rechtelijck versoeckt : ende moeten alle beyde
affirmeren by eede / den rechtveerdighen prijs vanden coope metten poincten /
voorwaerden / ende conditien / daer op den selven coop / sonder fraude oft simu-
latie toeghegaen is gheweest / ende datter presentien des calengierders oft den
selven wettelijck daer toegeroepen zijnde.

Ende sal de Calengierder van nu voortaen des versocht zijnde, ghehou- XLVI.

den wesen binnen den derden daghe, voor de voldoeninghe vanden coop sufficiente cautie te stellen / op de pene van d'effect van sijn naderschap te verliesen / ende daer aff versteken te zijn.

XLVII. Item mach een Calengierder / alst hem believt / den cooper vanden pandt doen daghen / om de redenen vande calengieringhe t'aenhooren: Ten ware dat hy by den cooper / in rechte gheroepen / daer toe eer versocht werde.

XLVIII. Ende is de cooper ghehouden de goedenisse van't ghecocht goet oft pande t'aenveerden / ende zijnen coop te voldoen / niet teghenstaende hy in materie van calengieringhe questie oft proces heeft teghens den calengierder.

XLIX. Ende na dat de calengieringhe ghedaen ende voor Schepenen de naderschap by de cooper bekent ende opghedraghen is / soo is ende blijft de cooper ende zijne goeden vanden coope onghelast / al waert oock soo / dat de vercooper den selven cooper oft zijne panden ende goeden niet en wilde ontlasten.

L. Item als een cooper voor voldoen vande voorwaerden zijns coops / tot den ghecochten huysen oft pande verbonden heeft hem selven ende alle zijne goeden / ende dat den coop hem ontcalengiert is / soo wordt ende blijft de calengierder in't overnemen vande naderschap desselfs coops / in persoone ende in alle zijne goeden aenden vercooper verbonden / ghelijck d'eerste cooper hem te voren verbonden hadde / niet teghenstaende dat de calengierder inde brieven van transport ende overnemen van d'naderschap / t'selve alsoo niet ghedaen / noch hem oft zijne goeden daer voor expresselijck verbonden en heeft ghehadt.

LI. Ende moet oock de calengierder / als in s'coopers plaetse comende / den godts-penninck ende halff den lijf-coop betalen oft restitueren / die in't sluyten vanden coope ghegheven ende verteert is gheweest/ende voorts den cooper zijnen coop voldoen / met alle t'ghene dat de cooper schuldich was te doen / ghelijck't inden coop was bevoorwaerdert ende onderspoken / ende niet voordere.

LII. Moet oock den Calengierder den cooper alle zijne verleghde ende ghedebourseerde penninghen (die ghereede te betalen stonden) met den godts-penninck ende den halven lijff-coop opleggen ende restitueren binnen xxiiij.uren, na dien de cooper hem de calengieringhe bekent / ende voor Schepenen wettelijck zijn recht ghetransporteert heeft / met verclaren van zijne verschoten penninghen / ende versoeck van rembourssement van dien / op de pene van sijne calengieringhe met den cost te verliesen / indien't den cooper believt.

LIII. Maer wanneer de cooper zijn penninghen tot des calengierders huyse niet halen en wilt / oft doen halen / als dan soo ghestaet de calengierder / midts leverende ende overtellende op't Stadt-huys den cooper zijne verleghde ende betaelde penninghen / oft andersins de selve onder recht consignerende / inghevalle de cooper in ghebreke ware / de selve aldaer te comen ontfanghen.

LIV. Niettemin een calengierder in zijne calengieringhe gheobtineert hebbende / is ghehouden den cooper goet te doen / alle nootelijcke ende profijtelijcke costen ende reparatien / by den cooper ter goeder trouwen / aen t'ghecocht huys oft erve / voor oft na de calengieringhe ghedaen / eer hem vande selve calengieringhe behoorlijcke wete ghedaen is: Al ter taxatien ende moderatien van goede mannen / hen des verstaende.

Item

Item al ist dat een cooper in't coopen oft erffnemen van eenighe huysen / oft erven tot voldoeninghe vanden coop / oft vande erff-renten (daer hy den pant voor t'erve ghenomen heeft) oft oock tot voldoeninghe vanden voorgaenden commer ende chijnsen / daer uyt gaende / aen den vercooper / ende tot dessels vercoopers verseeckerheydt / dien aengaende verbonden heeft totten ghecochten huyse ende pande / seeckere mede-panden / oft hem selven ende zijne andere goeden / daer door en wordt den calengierder niet affghenomen zijn recht van calengieringhe / al waert dat hy op vele nae niet soo sufficient oft machtich en ware als d'eerste cooper / noch alsulcken medepandtschap en coste ghestellen: want ghestaet de calengierder midts den vercooper bewaerende ende verseeckerende ter arbitragie van Schepenen. — LV.

Ende den eersten cooper ende zijne goeden blijft ontlast terstont naer de calengieringe ende dat de selve voor Schepenen opghedragen is / al waert oock dat den vercooper den eersten coop oft zijne panden ende goeden niet en wilde ontstaen.

Item niemandt en mach nae de calengieringhe zijn recht van calengieren den cooper renuncieren oft transporteren dan voor Schepenen van Antwerpen. — LVI.

Ende nae dien de calengierder van de calengieringhe den cooper wettighe wete heeft doen doen / ende de cooper de selve calengieringhe heeft bekent / oft dat de selve hem met vonnisse is af-ghewesen / moet de calengieringhe behouden ende den coop voldoen / sonder daer nae zijne calengieringhe aff te moghen gaen oft renuncieren / dan by consent vanden cooper / ende met transport oft renunciatie voor Schepenen als voren.* — LVII.

* Hier volght in't 8. boeck t'ghene staet hier naer art. 52. & 53.

Item de calengierder en heeft door zijne calengieringhe niet meer rechts van de cooper en hadde / oft ghehadt en soude hebben / indien den coop hem niet ontcalengiert en hadde gheweest. — LVIII.

Item een cooper mach met de ghecochte erve oft huyse / ter goeder trouwen zijn profijt doen / t'selve bewoonen oft verhueren / aff-breecken / veranderen / chijnsen ende renten aflegghen / ende andersints totter notificatie oft wete vande calengieringhe toe / ende alle de profijten ende hueringhen daer aff comende / volghen den cooper nae rate vanden tijde / soo langhe tot dat de wete vande calengieringhe ghedaen is gheweest: dies moet de cooper soo langhe den chijs ende commeren daer uyt gaende betalen / sonder des calengierders cost. Maer de vruchten noch hangaende oft in d'eerde staende / volghen den grondt: des moet de calengierder draghen de costen ter causen vande selve vruchten ghedaen. Ende ghestaet de calengierder midts op den ghecalengierden pandt inde plaetse vande affghequeten rente oft chijsen / diergheliijcken chijs ende rente verlijdende tot behoeve vanden cooper. — LIX.

In M. S. multa desunt.

Item wanneer yemandt eenich huys oft erve by hem ghecocht zijnde voorts vercoopt oft verhuert / ende daer nae een ander den eersten coop calengiert / is de tweede cooper oft huerlinck ghehouden daer aff te scheyden / midts dat dien tweeden coop oft huere is nul ende van onweerden: ten zy dat den Calengierder believe den tweeden coop oft de verhueringhe van weerden te houden. — LX.

Item alle huerlinghen ende pacht van huysen ende erven voor date van den coop / ghemaeckt in fraude vanden calengierder / zijn nul ende van onweerden / al ist soo dat de cooper selve de huerlinck niet en is / oft de huere van — LXI.

eenen anderen niet overghedreghen en heeft. Ende inghevalle de huere niet en is ghedaen in fraude vanden calengierder / soo blijft de huerlinck zijn huere ghebruyckende: al ist soo dat hy selve is gheweest de cooper vanden huyse oft erve / die naderhant by eenen anderen ghecalengiert wordt.

LXII. Soo wanneer den coop by diversche calengierders vernadert wordt / een Portionaris wordt alle andere Calengierders (uytghenomen dese stadt ghepreferreert. Ende onder meer Portionarissen calengierders wesende / wordt ghepreferreert de meeste deel-hebber / t'zy hy voor oft na ghecalengiert heeft.

LXIII. Item als de cooper selve oock heeft recht van calengieringhe uyt crachte van eenen onquijtbaren chijs / dien coop en can oft en mach niemant uyt crachte van chijs-ghemeynschap vernaerderen / al waert dat des calengierders chijs meerder ware / dan des coopers: want als des coopers erve mede chijs-ghemeyn is / ende hy / als voor / selve oock schade lyden mochte / als dan cesseert de calengieringhe. Maer een Portionaris mach sulcken coop wel vernaderen / ende wordt voor den voorsz. cooper ghepreferreert. *

Hinc colligi potest. dat grondt gemeynschap preferentie heeft voor chijsghemeynschap.

* Desunt in M. S.

LXIV. Van ghelijcken soo wanneer den cooper van eenighe huysen oft gronden van erven binnen dese stadt oft vryheydt der selver ghelegen / competeert selff recht van calengieringhe / als paert ende deel hebbende in dien huyse oft erve by hem ghecocht / een ander en can den selven coop niet vernaderen / al waert dat hy oock meerder paert ende deel in den ghecochten huyse oft erve hadde.

LXV. Soude nochtans alsulcken deel-hebber / willende synen coop / oft oock eenighe calengieringhe by hem / als Portionaris ghedaen / behouden / schuldich wesen den snevenden Rentier (voor oft na hem calengieringhe ghedaen hebbende) zijne rente op den pandt goet te houden / ende hem zijn achterstel te betalen.

LXVI. Item als eenich huys oft erve / uyt crachte van leveringhe vercocht is / ende dat de cooper ende calengierder beyde op den vercochten pande renten zijn heffende / ende beyde snevende / heeft de cooper keuse / oft hy den coop begheert te behouden / midts den calengierder syne rente goet houdende op den pant / ende betalende het verloop der selver / oft de calengieringhe den snevende Rentier te bekennen / welcke Rentier als dan ghehouden is den cooper sijn rente goet te houden / ende t'verloop te betalen als voor.

LXVII. Item wanneer een snevende Rentier cooper is van zijnen pant / vermach een portionaris / wiens deel voor de snevende rente niet verbonden / en is den selven coop vernaderen / midts den cooper zijne rente op den selven pandt goet houdende / ende den achterstel betalende.

LXVIII. Ende als diversche snevende Rentieren ghelijckelijck gheinteresseert zijnde oft niet / den coop hebben ghecalengiert / wort inde calengieringhe ghepreferreert de ghene die alleen den anderen snevende Rentier mede calengierder / presenteert zijne Rente met den achterstel goet te doen.

LXIX. Ende inghevalle sy elcanderen presenteren heure Rente met den achterstel goet te doen / wordt ghepreferreert de Rente meest gheinteresseert zijnde / midts den anderen sijnen mede calengierder zijne Rente met den achterstel goet houdende.

Ende

Ende soo verre sy beyde ghelijckelijck gheinteresseert zijn / wordt ghepre- LXX.
fereert de ghene die eerst calengieringhe ghedaen heeft / mits de rente met den achterstel den anderen calengierder goet doende.

Maer soo wanneer niemandt vande suevende Rentieren / calengierders we- LXXI.
sende / den anderen calengierder zijn rente en wilt goet doen / wordt als dan ghepreferéert den calengierder / oudere rente hebbende / t'zy hy voor oft naer ghecalengiert heeft / oft dat zijne rente meerder oft minder is / sonder ghehouden te zijn den anderen zijn rente goet te doen.

Item soo wanneer diversche Rentieren comen aen heure rente te sueven / ende LXXII.
dat de jonckste Rentier / om zijn rente goet te houden / ende te salveren / compt den coop te veranderen / en is als dan niet ghehouden d'ander suevende Rentieren oft hypothecarisse Crediteuren / geen calengieringe ghedaen hebbende / heurlieden Renten oft schulden goet te doen / als staende inde plaetse vanden cooper die daer in niet ghehouden en was.

Van Prescriptie ende verloop van Tijde.

LXI.

Alle continuele ende vriendelijcke Possessien oft Prescriptien / van goe- I.
den / roerende oft onroerende / oft van actien reele / persoonele / oft mixte zijn binnen dese stadt ende vryheyt der selver / ghelijckformich van dertich jaren, t'zy datter titel is oft niet : alwaert oock ter saecken van misreckeninghe.

Wtghenomen prescriptien die by eenighe speciale statuten zijn gheordineert : II.
als de prescriptien van 2. jaeren in respecte van goeden ter sleten ghelevert / arbeyts loon / ende dierghelijcke / daer gheen obligatien aff en zijn : ende van thien jaeren / daer obligatien van alsulcke saecken zijn / volghende d'ordinantie vande Keyserlijcke Majesteyt vanden jaere xvc. xl. ende de interpretatie by den selven Keyser daer op ghemaeckt / by Ordinantie vanden xiiij. Februarij / anno xvc. xlix.

Wtghenomen insghelijckx prescriptie van eenen jaere / om te reformeren / III.
ende om na het nantissement ten principalen te moghen procederen / om calaengie oft oppositie teghens d'affdaginghe oft purge civile metter clocken ter hoogher Vierschaeren alhier binnens jaers te moghen doen / ende dierghelijcke statutaire prescriptien / midtsgaders actien van injurien / keuren ende breucken / die niet gheintenteert zijnde / maer een jaer en dueren.

Wtghenomen oock Calengieringhe van eenighe coopen van gronden van IV.
erven binnen dese stadt ende vryheydt der selver / de welcke wordt gheprescribeert na het overstrijcken vanden jaere na date vande goedenisse / soo wanneer de goeden uyt der handt vercocht zijn : oft van dry daghen soo wanneer dat die by executie vercocht worden.

Item dat oock de servituten niet en worden binnen deser stadt oft vry- V.
heydt active noch passive, gheprescribeert / maer moeten expresselijck oft an-

dersins

versing tacité voor Schepenen deser stadt / oft by Testamente / oft houwelijck-sche voorwaerden worden gheconstitueert / ghelijck onder den Tijtel van erf-scheydinghe, Servituten, ende des daer aencleeft, naerder ghesegt wordt.

VI. Item die macht van eenighe renten te moghen lossen / ende wordt niet ghepraescribeert.

VII. Item vonnisse by de Wethouderen van Antwerpen / oft van andere subalterne bancken aldaer ghewesen / en verjaeren niet / noch en verliesen hen effect van parate executie niet / onder den tijdt van dertich jaeren.

Van Erf-scheydinghe / Servituten / ende des daer aencleeft.

LXII.

I. Die eenen anderen sijn werck verbieden wilt / moet dat doen door rechtelijck / met een Corte-roede / by voorgaende consent vanden Borghemeester / ende anders niet: welck verbodt (ghelijck ander verboden van weghen den Borghemeester ghedaen) blijft tot datter met den Recht oft met der minnen aff-ghedaen is. *

* Desunt in M. S.

II. Item die boven oft nae het wettich verbodt yet maeckte / voorts timmerde / oft metste / oft dede maecken / voorts timmeren oft metsen / moet dat wederom aff-breken / ende in sijnen eersten staedt setten / eer hy / aengaende de saecke principale / ghehoort mach worden / ende staet daerenboven tot arbitrale correctie.

III. Ghelijck dat oock de ghene die uyt zijn eyghen authoriteyt hem vervoordert eenighe waterloopen / vensteren oft deuren van sijnen ghebuer te stoppen / oft eenich werck aff te breken / ende zijnen ghebuer t'ghebruyck van dien feytelijck te benemen oft te beletten / is schuldich t'selve wederom in zijnen eersten staet te stellen / soo verre partije dat versoecht / eer hem ten principalen eenich ghehoor ghegheven wordt.

IV. Item in alle questien van erff-scheydinghe die tusschen partijen rijsen / is de Clagher schuldich zijne teghenpartije voor den Amptman ende Commissarissen vande extraordinarisse saken te doen daghen / ende zijne clachte aldaer sommierlijcken te verhalen: ende in dien de Heeren bevinden de sake daer toe ghedisponeert te zijn / worden partijen versonden op de plaetse contentieuse / alwaer sy luyden daer na henne saken bedinghen in praesentie van Amptman / Schepenen / ende Erff-scheyders / de welcke gheen erve en visiteren / oft kennisse van saken nemen en moghen / dan met voorgaende vonnisse / als vore / oft consente van partijen.

V. Item van vonnisse by Schepenen ghegheven ter manisse vanden Amptman / op de plaetse contentieuse / mach partije provoceren aen't Collegie van Borghemeester ende Schepenen.

VI. Item ten daghe dienende inde voorschreven sake van provocatie / worden by Borghemeester ende Schepenen tot de twee voorgaende Commissarissen / die op de plaetse contentieuse t'vonnisse ghewesen hebben / noch twee andere

andere Heeren uyt de Wet ghecomitteert / voor de welcke vier Commissarissen in presentie des Amptmans ende van d'erf-scheyders / wordt de plaetse contentieus anderwerff ghevisiteert / ende de saecke aldaer bedinght: welcke Commissarissen partyen oft anderssins ghehoort/ moeten van t'gheschil van partyen rapport doen/ aen t'Collegie van Borghemeester ende Schepenen: de welcke daer tegende tusschen partyen recht doen soo't behoort.

VII. Ende oft de saecke soo groote acceleratie ware verheysschende / dat eenighen van partijen niet gheleghen en ware soo langhe te toeven / tot dat de sake van provocatie ordinaerlijck in't Collegie bedinght werde: soo zijn Borghemeester ende Schepenen ghewoonlijck (des by requeste oft anderssins versocht zijnde) andere twee Commissarissen / totte voorgaende / te stellen / om inde voorsz. saecke van provocatie / op de plaetse contentieuse te procederen / als voorseght is.

VIII. Ende worden oock elck erf-scheydinghe betaelt den Amptman drije schellinghen / de twee Schepenen vier schellinghen / de Erf-scheyders vier schellinghen / den Advocaten vande sesse oudtste aldaer comparerende / twee schellinghen/ ende den Griffier ende Clerck des Amptmans twee schellinghen Brabans/ ende in materie van provocatien over al dobbel.

IX. Item en moghen de voorsz. Erf-scheyders / oft Paelders gheen vonnisse oft appoinctement gheven gronden oft erven aengaende / noch andere / ten ware by consente van partijen / ende dat als arbitrateurs / midts dat de kennisse van alle erf-scheydinghe toebehooren den Amptman / Borghemeester ende Schepenen / die alst van doen is / by hen tot heur assistentie nemen d'Erf-scheyders van de Stadt.

X. Item alle huysen ende volmaeckte wercken / ten aensien ende wel weten van eenen anderen, (nochtans op sijns selfs grondt) sonder teghenseggen / volmaeckt (al waren die onbehoorlijck ghemaeckt oft gestelt) moeten blijven staende soo langhe tot datse vergaen / dies en machmense niet repareren / om te houden staen: maer indien dat bleke datse ghemaeckt waren / alleenlijck by ghedooghsaemheyt ende sonder prejudicie van yemants recht / in dien ghevalle soudemen die moeten afbreecken/ alst partye beliefde.

XI. Item die d'meeste deel van eenen huyse heeft / mach dat wel tamelijck repareren/ als hy t'huys oft edificie niet en verandert vanden ghebruycke / daer toe dat het te voren is gheordineert ende gheuseert gheweest: ende d'andere deel-hebberen vanden selven huyse moeten nae advenant heuder ghedeelten/ de reparatien mede betalen/ al waren sy oock ten tijde vande selve reparatien / buyten s'landts ende absent / ende d'minste deel vanden huyse moet in't repareren ende onderhouden/ altijdt d'meeste deel volghen.

Vid. l. Parietem. de Servitut. vrb. præd. l. an vnius ff. si servit. vend. quæ contrarium videntur innuere.

XII. Item die metsen/ timmeren/ repareren oft decken wilt t'zy by ofte neffens zijns ghebuers erve / mach zijne stellinghe maken ende stellen op ende over zijns ghebuers erve / soo verre by t'selve niet ghebuerghelijck van zijns erve ghedoen en can / ende dat ten meesten gherieve / ende minste schade / oft belette van zijnen ghebuere.

XIII. Recht van servituten en wordt met naeckte possessie (al waert van hondert

vert jaren ende meer) niet ghepreschribeert: moeten alle servituten met wettighen titel voor Schepenen expresselijck, oft ten minsten tacitè worden gheconstitueert, oft oock by testamente oft houwelijcksche voorwaerde.

Tempore immemoriali posse jura in corporalia & in his servitutes acquiri resolvitur ex l. 3. §. ductus ff. de aqua quot. l. 3. de locis imer. pub non jure præscriptionis, sed jure constituti d. l. 2. §. ductus aquæ, ff. de aqua quot. & estiva quod ex vsu tanti temporis præsumatur, initio servitutem pactione, & domini fund. servientis voluntate fuisse constitutam, vetustas enim vice legis constituta conventaque: quam quisque rei suæ dicere potest, l. ob res ff. de pacti dotal. l. in rem mandata C. mandat. obtinet, l. 5. §. fin. de aqua plu. arecenda & cum ignoretur principium illius vsus, qui tam longissimo tempore duraverit l. si arbiter de probat. d l. 3. de loc. & itinerib. pub. merito præsumitur is bono principio atque titulo hoc est concessu & voluntate domini, constituta partionibus servitute, inductus esse cui præsumptioni jure statur, cum probari contrarium in re immemoriali non possit. Adde quod pactum & vetustas a pari procedant l. 1. §. fin. ff. de aqua pluv. arcend.

XIV. Ende soo wanneer de Proprietaris van twee huysen oft erven, een van dien oft een deel daer af vercoopt, simpliciter, oft met gront ende toebehoorten, oft ghelijck een sulck dat beseten oft ghebruyckt heeft, oft dierghelijcke woorden, moeten de waterloopen, doorganghen, weerdribben, licht-scheppinghen, ende andere servituten, oft commoditeyten, beyde de huysen respectivelijck dienende, * blijven ghelijckse voor oft ten tijde vande splijtinghe ende vercoopinghe ghe-weest hebben, ende worden in sulcken cas verstaen tacitè gheconstitueert te zyn: ten ware dat daer in anders by partyen ware versien.

* Arg. l. qui luminibus ff. de Servit. vrb. præd. & l. si arborem eod. contra est l. si quis 30. ff. de Servitut. vrb. præd.

XV. * Item een yeghelijck mach op zijne erve maecken, metsen ende timmeren, al dat hem believt, ende oock soo hooghe alst hem goet dunckt, oock teghens zijns ghebueren licht ende vensteren: ten ware dat hy Schepene brieven oft bescheet hadde dat hy dat niet en mochte doen. [1]

* l. cujus 24. l. cum eo ff. de servitud. vrb. præd. l. altius c. eod.

[1] In M. S. habes art. 11. ende niet teghenstaende dat yemant eenich door zyns selfs maer alleen hem toe-hoorende over hondert jaer ghehadt ende gheschepen heeft, tot een anders mans erve waert die possessie en perscribeert niet noch en can de ghebruycker van dien licht hen daer deur in cas van prescriptie niet behelpen. Art. 12. Ende uyt possessie van lichtscheppinghe door eenen ghemeynen muer oft zynen eyghenen muer en can hem niemant valide doen mainteneren. In 't selve lichtscheppen hoe langhe dat de lichtscheppinghe oock ghe-duert heeft sonder ander wettich bescheet daer af te hebben.

XVI. Item wanneer yemant eenich edificie wilt op maken, ende op voeren, op zijn eyghen erve, ende dat de ghebuere t'selve pretendeert te beletten door dien dat hy bescheet heeft datmen hem zijn licht niet en mach benemen, soo mach de ghene, die d'werck maeckt, t'selve werck op maken, midts nochtans blijvende metten selven wercke soo leeghe, datmen vanden nedersten dorpel vande vensteren vanden huyse des gheens die d'werck verbieden wilt, het overste vanden wercke datmen opvoert, mach oversien ende niet hoogher: tot welcken eynde men ghewoonlijck is te trecken eenen draet vanden ondersten dorpel vande vensteren, tot op t'hoochste vanden huyse, datmen d'werck aen oft neffens maecken wilt.

XVII. Maer soo verre yemant bescheet heeft datmen zijn ghesicht niet benemen

en mach

en mach / soo en mach de ghebuere zijn werck niet op maken / noch daer mede op baeren / soo verre daer mede t'ghesicht inde hoochde ofte in breedde belet soude worden. *

quando simpliciter constituta est, intelligenda est non tantũ de præsentibus sed etiã futuris luminibus, Secus si promittatur cum expressione præsentis temporis videlicet & vt lumina quæcunque sunt irrita sunt. Nam tunc de futuris nihil actum vel cautũ videtur l. qui edificium 11. cum l. seqq. ff. de Servit. vrb. præd.

Servitus ne luminibus officiatur

* L. 1. & 3. ff. de Servit. vrb præd. l. arborem eodem.

XVIII. Item ghebueren hebbende heure erven by malcanderen ligghende / moeten malcanderen helpen huere erven bevrijen met eenen muer voets oft steens dicke / oft met een lofselijck dicht schutsel (soo sy dat t'samen overdraghen) halff ende halff / soo verre hen erven strecken: Maer niemant en can niet recht bedwonghen worden / eenighen scheyd-muer te moeten helpen maken / Ten ware dat hem beliefde: dan ghestaet midts bevrijende zijnen ghebuere / voor soo vele alst hem competeert met schutsel als voren / ende t'selve mede onderhoudende / ende buyten de stadt / inde vrijheydt / met tamelijcke thuynen / haghen / gheluyten / schutselen.

XIX. Moeten oock ghebueren malcanderen bevrijen van achter tot voren soo verre hen erven aen malcanderen strecken / ende soo wiens huys oft edificie langher strecht / ende daer door sijnen ghebuere voorder bevrijt / dan des anders huys oft edificie / dat coft hem aen sijne helft vande bevrijdinghe die hy voorts van sijner zijde voorts te onderhouden heeft.

huys / hof
huys / hof

XX. Item alle scheyd-mueren / haghen / thuynen / heymselen ende schutselen tusschen twee ghebueren erven / moeten op de gherechte palen ghestelt ghemaeckt ende onderhouden worden.

quod à vicinis extructi veluti intergerant, vel cratitios vel etiam contratitios architectiones quos communes nominamus, Corras. l.4. c.16. Misce l.Alciat. in l. quantum ff de V. Sig.

Parietes intergerinos appellãt

XXI. Item niemandt en mach tusschen verscheyden partijen erven eenighe palen steken / oft setten / dan inde teghenwoordicheydt / met consente / ende wete vanden Proprietaris vande erven ten beyden zijden / oft metten rechte byde gheswooren Erf-scheyders deser Stadt partyen daer toe gheroepen: op de pene van arbitralijck daer aff ghecorrigheert te zijn.

XXII. Item die eenighe palen versette * oft uyt dede by hem selve oft yemanden anders / heymelijck oft openbaerlijck / om yemanden in zijn erve oft gherechticheydt te verminderen oft frauderen / wort ghecorrigheert ghelijck een dief / ende al de ghene die daer toe behulpich gheweest zijn.

* Oft eenighe noté af capte

XXIII. Item litteecken van haghen / thuynen / schutselen / noch oock mueren / die onder d'eerde staen / en onterven niemanden / hoe langhe datse ghestaen hebben / noch en prejudiceeren de palen niet / daer mede d'erven ghescheyden zijn gheweest.

XXIV. Item soo wanneer yemandt eenen ghemeynen ouden muer staende heeft tusschen zijn en zijns ghebueren huys / seer caduyck / periculeus / ende uyt den loode staende / ende in meyninghe is zijn huys aff te breecken / ende te vernieuwen / moeten beyde partyen den selven ghemeynen muer tot ghelijcken

coste afbreecken / ende wederom op-maken / op de selve hoochde ende diepte ghelijck d'oude huysinghe van te vooren gheweest is / ende niet voorder / ende dat op ghelijcke erve / voets-dickte / ende het fundeersel daer af na den heysch. Ende indien dat de ghene die eerst timmert den selven ghemeynen muer boven d'eerde dicker woude maecken dan eenen voet / ghelijck als voorf. is / sal ghehouden wesen t'selve verdicken op zijne erve te stellen / ende voorts wat hy hoogher oft dieper metst / dan d'edificie vanden ghenen / die niet en metst / oft zijn huys niet op en voert / t'selve sal hy ghehouden zijn te maecken op synen cost alleene: ende in ghevalle dat d'ander naemaels sijn huys op vueren wilt / soo sal hy schuldich syn te betalen de helft van t'gheene dat hy inde hooghde ende diepte meer ghebruyckt / dan hy te vooren met zijn huys ghebruyckt heeft.

XXV. Ende inghevalle dat den ghemeynen muer staende tusschen de huysinghen van partijen / noch redelijck goet in sijn loot staet / ende maer steens dick en is / soo sal de gheene / die sijnen nieuwe edificie maecken wilt / den selven muer tot zijnen cost moghen afbreecken / met voorgaende estimatie vande stoffe / ende den selven wederom op maecken tot sijnen coste / alsoo hooghe / als hy sijn edificie in meyninghe is te maecken / ende soo verre alsulcken ghemeynen muer niet voets-dick en is / sal den nieuwen voets-dicken muer moeten stellen op ghemeyne erve / Behoudelijck dat hy weder sal repareren alle t'ghene dat hy syne ghebueren soude moghen beschadighen / in't opmaecken van sijnen huyse.

XXVI. Ende indien dat d'ander partije namaels sijn huys af breken wilt / ende op dien nieuwen muer timmeren / sal de helft vanden voorf. muer naer advenant dat hy dien ghebruyckt, schuldich syn te betalen / midts aftreckende sijn deel van d'oude materialen / die te vooren aen den ouden muer gheweest hebben / ghelijck die voor het afbreecken geestimeert zyn gheweest.

XXVII. Ende voorts aengaende ghemeyn heym-mueren oft scheyd-mueren / tot ghelijcken coste ghemaecht / daer gheen edificie op staet / ende seer caduck ende uyt den loode staende zijn / de selven sullen partijen af breecken / ende tot ghelijcken coste wederom maecken totter selver hoochde / ghelijck die gheweest sijn / al waert dat sy maer steens gheweest en waeren / ende dat op ghelijcke erve. Ende indien dat d'een van beyde de partijen den muer begheert voets-dick te maecken sal d'ander partije moeten ghedooghen / dat men den selven ghemeynen heym-muer op ghelijcke erve stelle / Behoudelijck dat hy niet meer betaelen en sal / dan oft den muer maer steens dick ghemaeckt en waere.

XXVIII. Item eenen blooten scheyd-muer / staende tusschen twee ghebueren erven / daermen gheen huysen / logien / oft edificien op en maeckt / machmen decken met vorsten steenen / oft tichelen / ende d'water daer af als dan laten vallen aen beyde zyden.

XXIX. Item een yeghelijck mach in stede van een haghe / t'huyn / ghelint / schutsel / oft dierghelijcke heyminghen / op synen cost wel eenen scheyd-muer doen maken / ende setten den selven op ghemeyn erve sonder mosiergaten / oft met mosiergaten over beyde zijden / ende soo verre hy dien muer stelt op ghemeynen erve / soo

soo blijft de selve muer altijdt ghemeyn / ende moet daer na ten ghemeynen coste onderhouden worden. Maer indien d'ander ghebuere / dien scheyd-muer namaels in eenigher manieren wilt ghebruycken / loove / haken / oft yet daer aen hanghen / slaen oft vestighen / oft oock eenighe edificie daer op stellen / oft den selven anders / dan tot eenen bloote heyminghe ghebruycken / als dan moet hy dien scheyd-muer halff betalen / eer hy den selven besighen ende ghebruycken mach in eenighe manieren.

Item soo wie zijn selfs muer heeft staende op eenen halven voet naer eens anders mans erve / en mach door den selven zijnen muer tot zijns ghebueren erve waerts gheen gaten oft vensteren maken / oft houden staende beneden reyes / maer wel boven reyes (d'welck is ten minsten seven voeten hooghe onder den ondersten dorpel vande selve gaten oft vensteren.) Ende al staende gaten oft vensteren alsoo boven reyes / nochtans moetmen die sluyten ende toemaken / met yseren gheerden vast staende / soo na malcanderen / datmen t'hooft van eenen volwassen persoone / pispot noch diergheliycke dinghen daer niet door en soude connen ghesteken.
Non tamen ea consuetudo procederet si quis haberet titulum in contrarium. Idem eod. loco & Rebuffus in Rubr. l. 4. tit. 1. cod. vlt. Aut si fenestræ haberent prospectum ad fundum.

XXX. Itē in Franciæ observatur Duret. tit. des Servitutes §. 503. Super verb. faire Vend. proprium.

Item een yegheliyck mach in ende op eenen ghemeynen muer soo wel staende tusschen ghemeyn hoven / plaetsen / erven / als huysinghen / baren / metsen / anckeren ende timmeren / ende dien soo hooghe opzijsen als hem goet dunct / Behalvens datmen in eenen ghemeynen muer gheen Pompe en vermach t'anckeren noch vast maken / ten ware datter bescheet ware ter contrarien.

XXXI.

Item niemandt en mach in eenen ghemeynen muer gaten oft vensteren maken / noch oock licht daer door scheppen / tot eens anders erve waerts / Ten ware by consente ende ghedoochsaemheydt van sijnen ghebuere / mede Proprietaris zijnde vanden selven muere. *

XXXII. De Servituti luminum vid. l. lumen 16. & luminum 4. ff de Servitut. verb. præd. l. Altius C. de Servit. & aqua.

* Probat l. eos qui jus luminis immittendi non habuerint, aperto pariete communi nullo Iure fenestras immisisse respondi ff. de servit. verban. præd.

Maer die op ghemeyne erve / ende tot zijne coste alleen eenen muer maeckt / oft den ghemeynen muer hooghe / mach inden selven muer / by hem becostight gaten oft vensteren maken / ende licht scheppen boven reyes / ende met yseren gheerden / ende staende ghelasen / die oock moghen blijven staen totter tijdt toe / dat de ghebuere de helft van d'maken oft hoochsel vanden selven muere betaelt ende als dan is hy schuldich die te stoppen.

XXXIII.

Item soo wanneer eenich ghebuer eenen anderen vercoopt zijnen halven muer als dan heeft ende vercrijcht de cooper van dien halven muer oock d'erve vanden opsdrup / ancker-hoofden / noten / ende andere gherechticheydt die de vercooper buyten zijnen muer voor den vercoop hadde / alsoo dat den cooper dien muer mach ghebruycken al oft hy te voren ghemeyn ghweest hadde: niet teghenstaende dat inden coop daer af gheen vermaen en is ghedaen: Ten ware anderssins tusschen de contrahenten ondersproken.

XXXIV.

Item niemant en mach eenen ghemeynen muer onder noch boven ver-

XXXV.

Vid. l. quidam Hiberus l. si fistulam ff. de Servitut. vrb. præd. l. in re communi eod. tit.

argheren / berooven / munderen / oft clisooren daer in houwen/ oft maecken tot sijne erve-waerts / sonder expres consent van sijnen ghebuere / op de peyne van t'selve tot sijnen coste in zijnen eersten state te moeten doen repareren / ende daerenboven als onheusselijck ghewandelt hebbende / ghecorrigheert te worden ter arbitragien van Schepenen.

XXXVI. Schepd-mueren zijn ghemeyn ten sy dat het schriftelijck / oft ander bescheet oft teecken sy ter contrarien.

In Francia omnes muri reputantur communes si non contrarium habes titulum.

XXXVII. Item als in eenen muer staen freyten oft mosier-gaten / noten oft hoofden metten selven muer eerstmael ten beyde zijden daer in ghemaeckt zijnde / oft dat ten beyde zijden balcken ligghen in oft door den selven muer gheanckert ende ghevestricht sijnde/ is ende blijft den selven muer ghemeyn.

XXXVIII. Item soo wanneer in eenen muer staen mosier-gaten oft freyten ghemetst/ alleenlijck aen d'een zijde / oft datter maer van eender zijde / op oft in ghetimmert ende gheanckert en is / de selve muer behoort gheheel den Proprietaris toe / van de erve oft huys / daer de mosier-gaten oft freyten waerts staende zijn : ten ware dat de ghebuere Schepene brieven oft wettich bescheet hadde / dat hy daer ingherecht ware : Ende als yemandt vast aen eens anders muer metst ende timmert / oft alleenlijck haecken ende dierghelijcke naghelen daer in oft aen slaet / oft ooch daer aen haught en heeft daer door gheen recht inden selven muer / maer moet die haecken ende naghelen oft becommeringhen altijdt af uyt ende wech doen / alst den Proprietaris vanden muer believt.

Idē secundum Franciæ consuetudines vid. Duret. in lib. de Alianc. &c. §. 503.

XXXIX. Maer als eenighe balcken ligghen oft vast zijn ghemaeckt in eenen muer/ ende datter over d'ander zijde inden selven muer mosier gaten staen / wort dien muer ghehouden voor ghemeyn.

XL. Item eenen yeghelijcken behoort de erve alleen tot buyten sijnen muer / soo verre als de noten oft steenen van oudts daer in ghemetst ghestaen hebbende/ uytsteecken ende bewijsen.

XLI. Ende opsidruppen vallende van schalien oft tichele daecken / gheven ende bewijsen / dat de Proprietaris van dien huyse oft erve heeft eenen halven voet erve buyten sijnen muer / ende van stroyen daken eenen voet: Des moet hy zijn water soo bedwinghen / dat sijn ghebuer daer door niet verdruckt en worde. *

* Desunt in M. S.

XLII. Item soo wie op eenen ghemeynen muer timmeren oft metsen wilt / daer gheen huysen op ghestaen en hebben / die en mach zijn water oft opsidrup op zijns ghebueren erve niet laten vallen / maer moet boven op den muer een gote legghen / ende d'water leyden op sijns selfs erve oft ter straten uyt / ende die onderhouden t'sijnen cost alleen / sonder sijns ghebuers schade oft achterdeel.

Vid. l. Servitutes §. si stillicidium cū seqq. ff. de servit. vrb. præd.

XLIII. Ende soo wie tot sijnen cost eenen schepd-muer stelt op sijns selfs erve/ den selven behoort den voorsz. schepd-muer alleen toe : maer wilt hy als dan daer op timmeren / ende sijn water buyten sijnen muer laten vallen : soo moet hy soo verre metten voorsz. sijnen muer van sijns ghebuers erve blijven/dat hy sij-nen

nen

nen opsidrup behouden mach / Te weten eenen halven voet buyten sijnen muer / ist schalien oft tichelen dack : ist stroyen oft riet-dack / eenen voet / midts bedwinghende sijn water als voor.

Item niemant en mach buyten sijnen muer tot eens anders erdewaerts / eenighe opsidrup / noten / overspringhen / hoofden / noch dierghelijcke aflaten maken oft stellen / noch oock yet uythanghen oft uytsteecken voorder dan sijne opsidrup oft erve buyten den muer hem toe en behoort. XLIV.

Item wanneer eenighen muer / ghelint / oft heymsel buyten loode staet ende hanghende is over eens anders erve / oft dat het dack van sijnen huyse soo lanck is dattet water valt op eens anders muer oft erve / dien muer oft ghelint moet terstondt gherecht / ende in sijn loot ghestelt worden / ende het dack alsoo ghecort dattet water valle op sijns selfs erve / ten coste vanden ghenen die den muer / heymsel / oft dat toebehoort : maer ware die muer ghemeyn / soo soude dat ghemeyn worden ten ghelijcken coste. XLV.

Item die sijn huys hoogher maeckt dan sijns ghebuers huys / waer af dat het water daer te voren in een ghemeyn gote ghelooopen ende ghevallen heeft / soo verre hy t'selve huys hoogher rijst / als dan en mach hy sijn water oft opsidrup niet meer laten vallen inde voorsz. ghemeyn gote / maer moet boven op den muer tot zijnen coste alleen een goede cuypschebare loode gote legghen ende onderhouden / ende het water leyden over syne erve soo dat hy syne ghebuere niet en beschadighe. Ende de ghemeyne gote die op den ghemeynen muer ghelegen heeft / eer hy sijn huys ghereesen heeft / sal hy schuldich sijn te legghen op sijnen cost / op sijns ghebuerren dack / en sijns ghebuerren dack wederom repareren : ende de gote ghelegt zijnde / soo sal de ghebuere schuldich zijn de selve t'onderhouden op sijnen cost / sonder den cost van d'andere ghebuere die sijn huys opghevoert heeft. * XLVI.

Maer inghevalle hy maer hier voeten en rijst oft daer onder sal moghen zijn water inde ghemeyn gote blijven leydende midts die op zijnen cost alleen herligghende op sijns ghebueren dack / ende sal ten ghemeynen coste de selve gote daer naer onderhouden worden.

* In M. S. art. 45. habes.

Ende inghevalle dat die ghebuer sijn huys oock op vueren wilt / maer niet soo hooghe als sijn ghebuere opghevaren is / soo sal hy de voorsz. gote tot sijnen coste herlegghen / ende oock onderhouden / ende het hoochsel vande muere / dat zijn ghebuer opghevoert heeft / halff betalen / maer niet hoogher dan hy't selve hoochsel ghebruyckende is. XLVII.

Ende indien dat hy soo hooghe wilt op varen als zijn ghebuer op ghevaren is) soo sal hy schuldich zijn teenemael het selve hoochsel half te betalen. Ende sal de selve gote die zijn ghebuer op t'selve hoochsel ghelegt heeft / moghen ghebruycken / midts de helft betalende / indien de selve gote daer toe bequam is : ende indien de selve gote moet hermaeckt worden / soo sal d'eerste opvoerder sijn gote na hem nemen / ende sullen wederom een nieuwe maken tot ghelijcken coste / ende de selve ghesamender hant onderhouden / ende sal d'water sijnen cours hebben ghelijck t'ghehadt heeft / al eer sy henne huysen opghereesen hebben. XLVIII.

Item als men tusschen huysinghen / erven / oft op ghemeyne mueren eenighe goten maeckt oft leght daer te voren gheen ghelegen en hebben / ende van welcke gote d'water ter straten waerts niet uyt en loopt / als dan moeten de XLIX.

Proprie-

Proprietarissen ende ghebueren/ dien den muer toebehoort/ d'water van die gote leyden ghelijckelijck over heure erven.

L. Item wanneer partijen oft ghebueren tusschen heuder beyder huysinghen ende muerer / beneden ligghende / hebbe een gote oft waterloop / daer in heurder beyder opsi druppen oft water vallende is ende ghelept wordt / moet die gote met goeden claren gote-steen legghen / maken ende onderhouden / ende alst behoeft doen ruymen / soo dat d'water ghevoeghelijck uytloopen ende sijnen scheut hebben mach / al ten ghelijcken coste: behoudelyck dat soo wanneer d'een van hen beyden aen sijn zijde alleen heeft ghetimmert/ ghedeckt/ ghemetst oft eenighe reparatie ghedaen / daer af hy eenighe vuylichept daer in ghewozpen oft laten vallen heeft / waer door dat de ghemeyne gote vervuylt oft verstopt soude moghen zijn / als dan moet de ghene door wien de vuylichept oft verstoptheydt ghecomen is/ de selve gote tot zijnen cost alleene voor die reyse weder doen reynighen ende schoon maken.

LI. Item een yeghelijck moet alle sijn water/ hoe danich dattet zy/ selve leyden op ende over sijne erve / daer gheen bescheet van contrarien af en is / alsoo dat daer niemandt letsel oft ghebreck by en hebbe: Ende die zijn water van boven op de strate wilt laten vallen / moet sijn gote maken uytsteeckende buyten den huyse, Ten minsten vier voeten ter straten waerts in.

LII. Item die sijnen waterloop heeft over oft door eens anders sijns ghebuerts huys ende erve/ moet in't gat van sijnen muer daer d'water door loopt/setten/ ende vast houden staende een yseren traelie, daer af de geerden ten minsten moetē staen op een derdendeel van eenen duym nae malcanderen, ende door de traelie stellen eenen montier, aen de zijde van daer d'water comt.

LIII. Item niemant en mach van sijnen verckens-kote oft missie laten loopen op der straten / oft inde goten oft grachten aenden straten comende: maer moet die leyden ende bedwinghen te blijven op zijns selfs erve.

LIV. Item niemant en mach vast aen sijn ghebueren erve / teghen den ghemeynen muer eenighe reghenbacken / privaten / back / oven / oft dierghelijcke dinghen (daer perijckel / nattichept / vuylichepdt oft stanck aff comen soude moghen) maken noch stellen/ noch asch-hoopen / missien/ moder/ slijck/ oft dierghelijcke vuylicheden daer teghen legghen ten zy dat hy tusschen beyde maecken eenen goeden dicken muer / anderhalven steen dick / ende den selven muer alsoo onderhoude ende beware tot zijnen cost / datter gheen schade aff en come / oft dat sijne ghebuer gheen ongherieff oft inconvenient daer by en lijden: Ende boven dien moet hy zijn privaet alsoo met terras doen metsen ende besetten / dat tot sijns ghebuers erve waerts gheene nattichept oft vochtichept daer doze oft uyt en come oft en trane.

LV. Ende hadde sijn ghebuer op sijns selfs erve te boozen eenen kelder oft borneput staende / die door t'voorsz. privaet oft ander werck soude moghen bedorven worden / moet de ghene die dat privaet oft ander werck van sterf-putten oft andersins doet maecken / t'selve alsoo versien / dat zijn ghebuer in sijnen kelder/ oft borneputte / ende water / daer aff gheen hinder oft ghebreck en krijghen / oft anderssins moet hy zijn privaet / voute / sterfput / oft ander werck te niete doen ende amoveren.

Ende

LVI. Ende daer teghen / indien dat yemant op sijn erve een privaet/ sterf-put: oft borneput ruysschbaerlijck ghemaeckt hadde / die zijns ghebuere erve / huys oft goet / alsoo't doen ter tijt stont / niet letten en mochte / ende dat zijn ghebuer daer nae op zijn erve / daer neffens eenighe kelders oft borneput maeckte / ende dat de selve door den ouden borneput / sterff-put oft privaet / van sijnen ghebuer schade lede / soude den voorsz. ouden borneput / sterf-put / oft privaet / dien niet teghenstaende / moeten blijven sonder dat de Proprietaris van dien yet anders soude schuldich wesen te doen / dan sijn privaet oft sterff-put te ruymen / Ten eynde zijn ghebuer van over zijn erve sijnen kelder oft borneput soo mach op sij-nen cost alleene versien alst behoort.

LVII. Item wie in zijn privaet oft privaet-huys eenich locht-gat door zijns selffs muer maken wilt / comende tot eens anders mans erfwaerts / moet t'selve locht-gat stellen ten minsten vijfthien voeten hooghe boven der aerden, oft an-dersins soo versien dat die ghebueren daer gheenen stanck veur en hebben / oft onbevrijdt en worden.

LVIII. Item wanneer partijen oft t'wee ghebueren hebben t'samen een ghemeyn pri-vaet ende voute / ligghen onder d'eerde moghen die voute ghelijckelijck ghe-bruycken / maer soo wanneer men die ruymen oft reynighen moet/ dat is schul-dich te gheschieden ten ghelijcken coste / ende oock by ghebeurten / d'een reyse over oft veur des eens / ende d'ander reyse over des anders erve oft huysinghe/ Ten ware datter eenighe voorwaerden oft contrackten ghemaeckt waren ter contrarien.

LIX. Item soo wie met sijnen ghebuere een ghemeyn privaet oft voute heeft / ende dat die ten ghemeynen coste is ghereynicht / mach als dan de pijpe oft sitste-de vanden selve private aen sijne sijde (indien't hem belieft) affbreken: ende toe doen metsen/sonder van zijn sijde meer daer op te gaen off laten gaen ende indien ghevalle en derff hy daer na gheenen cost van ruymen oft schoon maken meer helpen betalen noch t'selve privaet over oft door zijn huys oft erve laten ruymen/ Ten ware datter brieven aff waren ter contrarien.

LX. Item als een ghemeyn privaet oft voute onder d'eerde gheruymt ende schoon gemackt is/mach de gene die belieft t'selve privaet t'zijnen coste/onder inde voute half toe doen onderschutten met eenen dichten muer / ende scheyden die vouten van malcanderen / alsoo dat elckerlijck zijn privaet behouden mach op hem selven alleene / ende t'selve ghedaen wesende / moet een yeghelijck van hen bey-den van dan voordaen t'zijnen cost alleen / zijn privaet onderhouden / ruymen ende reynighen / alst behoeffelijck is / door ende over sijns selffs huys ende erve / sonder cost oft last vanden anderen / ten ware datter bescheet ware ter contrarien.

LXI. Item als yemandt alleene heeft ende ghebruyckt eenighen kelder oft vou-te hem streckende verre en breedt onder d'erve oft superficie vande erve van eenighen anderen huyse / gheen ghebruyck oft ghesach in sulcken kelder oft voute hebbende/ wort ghehouden voor Proprietaris van sulcken kelder oft vou-te ende heeft deel ende paert inden grondt van sulcke erve / daer de voute alsoo gheleghen is / ende de proprietaris vander erven/ oft huys daer onder de voute gheleghen oft staende is/ heeft alleenlijck nudam superficiem.

LXII. Item ghemeyne particuliere borneputten moeten by de Proprietarissen/ oft de ghene die deel oft acces daer toe hebben/ om d'water te halen ende te putten/ ghelijckelijck huys voor huys onderhouden ende alle oncosten van keteen/ coorden/ emmiers/ rollen/schoon maken/ ende dierghelijcke oncosten betaelt worden/ elck huys even vele, niet teghenstaende dat d'een huys de helft/ ende d'ander maer een vierendeel oft oock niet dan sijnen toeganck ende ghebruyck daer toe en heeft/ al waert oock soo/ dat den selven bornepur stonde op yemandts erve alleen.

LXIII. Item twee oft dry gheburen/ hebbende t'samen eenen bornepur daer aff moet elck zijn water leyden ende bedwinghen te loopen op t'zijne/ ende over zijne erve/ Ten ware datter bescheet ware ter contrarien.

LXIV. Item alle wijck-putten moeten staen opentlijck op de strate, tot behoeve ende gherieve van alle de ghene die daer van oudts onder de selve gheburte ghesetten ende toebehoorende zijn.

LXV. Item men en mach niemanden die onder eenen wijck-put woonachtich ende ghesetten is weygheren oft verbieden/ water aen sijnen wijck-put te halen s'nachts ende s'daechs soo vele soo dickwils alst hem believt.

LXVI. Item de ghene die binnen sijnen huyse selve eenen bornepur oft pompe heeft diemen besighen mach/ ghestaet midts ghevende halff geldt tot onderhoudinghe vanden wijck-put.

LXVII. Item niemant en mach straten maken van oft door zijn erve/ noch eenighe huysen voor aen de strate/ daer te voren gheen huysen en hebben ghestaen/ noch uytganck en heeft gheweest/ dan by consente vande Heeren oft Rentmeester vande stadt/ met den welcken sy moeten overcomen aengaende het voetgheteet.

LXVIII. Item niemant en mach eenighe huysen oft looven binnen de buytenste mueren deser stadt ghestaen/ doen maken oft timmeren met eenighe houte stagien oft houte ghevelen voor aen de strate/ achter oft ter zijden vande selve huysen oft loven/ maer moeten de selve ghemaeckt ende ghemetst worden met steene ghevelen ende mueren/ tusschen beyden/ recht aengaende sonder eenighe oversprongen/ ten alderminsten voetf-dicke/ ende indien de selve huysen looffsghewijse ghemaeckt worden/ moeten de mueren tusschen beyde van elcker wooninghen der selver looven opghemaeckt worden/ boven deurgaende met canteelen oft wijnberghen/ anderhalven voet buyten den dake/ oft vorste vande selve wooninghen/ al op de pene ende verbeurte vande selve houten stagien oft ghevelen/ ende oock vande voorsz. mueren min dan voets dicke/ als voren ghemaeckt zijnde/ aff te moeten breken ende daerenboven te verballen inde pene van festich Carolus guldens eens, te bekeeren in dryen/ d'een derdendeel tot behoeve vanden Heere/ d'ander derdendeel vander stadt/ ende t'derde vande Brantmeesters.

LXIX. Item alle houte stagien/ ende houte ghevelen van eenighe huysen/ oft looven binnen de voorsz. buyten mueren deser stadt staende/ en moghen niet vernieuwt/ verrepareert/ ververst/ oft anderssins ghesustineert worden/ maer moeten blijven staen in hueren state sulcke als die zijn/ tot der tijdt toe/ die van selfs vergaen/ op de voorf. pene.

Item

Item niemant en mach maken eenighe loobie boven voor zijn huys noch beneden een bancke oft lene stellen / oft alreede ghemaeckt zijnde houden staende / langher dan zyn erve en strecht / oft voorder ter straten-waerts uytsteeckende / dan vier voeten vanden huyse : ende de bancken oft lenen moeten al om open ende doorluchtich zijn / dat der gheburen ghesichte daer door niet en worde benomen / oft yemandt ongherief daer by en lijde. LXX.

Wel verstaende datmen de looben / noch bancken inde enghe straten / niet soo verre uyt en mach maken / dan nae d'ordinantie vande Wech / oft vande Keurmeesters / al op de pene van tweelf Carolus guldens, d'een derdendeel tot behoeve vanden Heere / d'ander vander stadt / ende d'ander vande Keurmeesters. LXXI.

Welcke looben men oock niet en mach maken oft houden van blooten berde oft houte ghemaeckt oft bedeckt / maer moeten de looben bedeckt zijn met loodt / schalien / oft eenighen anderen herden dake / daer gheen perijckel van brande in ghelegghen is / op de pene als voren. LXXII.

Item niemant en mach eenighe bancken / kisten / voorberders / oft dierghelijcke dinghen / voor zijn huys stellen maken oft setten / noch oock yet uythanghen dienende tot zijne neringhe daer zijn ghebuer oft yemant anders by soude mogen zijn verdruckt oft gheinteresseert. LXXIII.

Item soo wie aen de straten huysen maken oft timmeren oft metsen wilt / en mach de cassie niet verheffen / soo datter yemandt door verdruckt worde / maer laten op den ouden voet / ten ware met kennisse van saecken ende by consent van den Heere. LXXIV.

Item niemandt en mach zijn huys oft erve boven den ouden gront soo hooghen / dat sijne gheburen daer eenich ghebreck aff hebben / oft schade by lijden soude moghen. Ende soo wie sijnen grondt hooght / die eens anders water daer door oft over leyden moet / is ghehouden t'selve terstont wederom te nederen / ende op sijnen eersten ende ouden grondt te brenghen / alsoo dat d'water gheburghelijck uyt loopen ende sijnen scheut behouden mach / ghelijck te voren. LXXV.

Item soo wie eenen oven / oft oock eenen heert oft vorste van een schouwe teghen eenen ghemeynen muer maken wilt / moet tusschen zijn vier ende den ghemeynen muer ten minsten eenen halven quareel-steen blijven. LXXVI.

Item als eenighe ovenen / schouwen / forneysen / esten / stoven / smelt-huysen ende andere plaetsen daermen vier stoockt oft besicht / periculeus zijn / oft sorghelijck staen / oft oock onbehoorlijck ghestelt zijn / oft als daer eenighe balcken oft ander hout-werck in oft te nae ligghen / oft ghemaeckt zijn / anders dan behoort / moghen de gheburen dat te kennen gheven den Borghemeester / de welcke schuldich is terstont te doen visiteren by de Schepenen / Brandtmeesters zijnde : ende indien als dan ghebreck daer in bevonden wordt / moeten dat terstont doen provideren tot verscherheydt vande Stadt ende gheburen / al ten coste van den ghenen die dat onbehoorlijck ghemaeckt oft doen stellen heeft. LXXVII.

Item de Brandt-meesters / Erff-scheyders / Wijck-meesters ende Putmeesters / ende elck van hen / zijn schuldich de Heeren / Borghemeesteren LXXVIII.

ende Schepenen terstont t'adverteren / als sy eenich ghebreck weten aen eenighe schouwen / ovenen / fornepsen / essen / ende diergheliicke plaetsen daer men vier stockt en besighen moet / sonder te verbeyden de claghten van partijen oft ghebueren.

LXXIX. Item een jegheliick moet zijn schouwen soo hooghe maken / dat sijn ghebueren vanden rooche / ginsteren / noch anderssins gheen perijckel oft ghebreck en-lijden: ende al en hadde daer niemant ghebreck by soo moet hy sijn schouwe maken ende metsen ten minsten vier voeten hooghe boven den dake.

LXXX. Item niemandt en mach eenich huys off edificie aff breken oft ruymen / in prejudicie oft achterdeel vande Rentieren oft Chijsenceers / renten daer op heffende.

LXXXI. Item een yegheliick die door eenighen ganck heeft zijnen uyt ende in ganck / mach daer uyt ende ingaen ende rijden nacht ende dach / vroech ende spade / met huysvrouwe / boden / familien ende peerden / ossen / ende ander beesten / daer door uyt ende in stouwen ende leyden; oock alderhande goeden / waren / coopmanschappen / berringhe: ende diergheliicke uyt ende in doen: ende daer door privaten moghen doen ruymen / ten ware datter bescheet ware ter contrarien datmen t'selve niet doen en mochte.

LXXXII. Item in ghemeyne ganghen / oft daer yemant sijn servituyt aen heeft / om uyt ende in te gaen en mach niemant yet in legghen setten oft stellen / dat de passanten den bequamen deurganck soude eenichsins moghen beletten.

LXXXIII. Item die eenighe bemden / weyden / lande oft bosschen heeft lighende van de straten / moet weghen ende eenen wech maken / over de erve vande ghene die voor ligghen / om daer over te gaen / te stouwen ende zijn vruchten te halen welcken wech moet ghenomen zijn ter minster schaden / ten naesten kante / ende te naester straten / Ten ware dat hy costumeliick waer ghewéest elders te weghen: in welcken gheballe hy sijnen ouden wech schuldich is te houden / dies vermach den proprietaris vanden gronde daer hy over weeght / hem wel eenen anderen wech t'zijnder minster schaden / alsoo naer ende bequaem ligghende / wijsen dien hy sal moeten ghebruycken / niet teghenstaende hy eenen anderen te voren ghebruyckt hadde.

LXXXIV. Item wie zijnen wech heeft door off over eens anders erve / ende beesten daer dore stouwen wilt / moet de beesten alsoo stouwen ende hueden / datse gaen ten naesten velde ende ter minster schaden / ende oftse by neglighentie des hoeders oft stouwers eenighe merckeliicke schade deden / anders dan gheliick passerende beesten ghemeynelijcke doende zijn / dat soude den meester vande beesten moeten betalen.

LXXXV. Item boomen die staende zijn in d'midden van eenighe grachten / palen / heyminghen / oft ghemeyne / zijn ende blijven ghemeyn / niet teghenstaende dat d'een off d'ander die gheplant mach hebben.

Propecõsinium arbor postea cõmunis est pro regione cuiusq; prædij l. pro regione, l. inter eos ff. de acq. rer. dõ.

LXXXVI. Item die sijn fruyt oft oeftboomen hanghende heeft met de tacken over zijn ghebuers erve / moet de overhanghende tacken aff houwen / oft moet sijnen ghebuere laten volghen de helft van alle de vruchten die alsoo overhanghende zijn d'welck den voorschr. sijnen ghebuere van tween best belieft.

Van

Van Borch-tochten.

LXIII.

I. DIe 1. borghe ghebleven is/als principael, oft als voor sijn eygen schult voor de betalinghe van eenige somme/ mach daer voren aengesproken worden eer de principael debiteur gheexcusseert is ghewеest/ 2. al waert oock soo dat de gelofte ofte Borch-tochte luyde vã te blijvẽ borge by faute vã betalinge, als principael, nademael dat d'originael debiteur in faute is van ten besproken tijde te betalen. 3.

1. Hoc casu non habere locum beneficiũ excussionis sunt qui tenent, ex eo quod fidejussor hoc casu sit fortius obligatus ita vt non excusso principali conveniri possit, alias enim sequeretur illa verba superflue in fidejussore apposita fuisse, quod esse non debet cum verba ita sint, interpretenda, vt operentur aliquem effectum, sibi igitur debet imputare fidejussor quod ita se obstrinxerit, presertim cum ex conventione contractus legem accipiant l. 1. §. Si convenit ff. depositi. Circa hanc questionem est glossa multum notabilis in verb. fidejussorem ante finem, cap. si quis igitur Novell. 4. ita distinguens. Aut fidejussor constituens se principalem debitorem facit hoc animo novandi, vt obligatio in persona principalis debitoris extinguatur, aut in se per novationem transferatur, vt in l. fin. C. de novat. & tunc indistincte poterit conveniri fidejussor & cessat hoc beneficium vt declarat Paulus de castro in l. in persona, 30. §. 1. ff. de Pact. aut fidejussor non constituit se principalem animo novandi, sed celebrat contractum fidejussionis & dicit gloss. non obstante illa clausula, locum habere beneficium excussionis nisi expresse ei renunciaverit, & hæc est æqua opinio & communis aqua in judicando non est recedendum juxta not. in C. Capellanus 4. ext. de ferijs. Est enim hoc beneficium inductum in merum favorem fidejussorum, ergo hoc perpetuo retinet nisi ei expresse sit renunciatum, Vnde Ang. inquit Notarios debere esse cautos, vt semper exprimant fidejussorem renunciasse beneficio authent. præsente, epistolæ D. Adriani & omnium legum & jurium auxilio. Alias enim fidejussor etiamsi se obliget ad instar principalis habet beneficium ordinis nimirum vt prius conveniatur principalis Auth. de fidejuss. §. ibi gloss. Ioan Everdinus Inst. de fidejuss. §. si plures.

2. Desunt in M. S. 3. Hic art. in substant. habetur in M. S. sub. tit. van handtschriften.

II. Item soo wanneer twee oft meer persoonen ghelooben seecker somme te betaelen elck een voor al, als principael, oft elck in solidum, Oft oock in sulcker manieren borghe blijven / zijn dien volghende covenieble elck een voor al/ sonder divisie, niet tegenstaende dat sy anderssins d'beneficie van divisie niet en hebben gherenuncieert.

III. Maer een simpel borghe sonder de voorschreven clausule / als principael oft als zijn eyghen schult, en mach uyt krachte van zijn borch-tochte niet aenghesproken worden / ten sy dat de principael debiteur ende sijne goeden eerst uytghewonnen ende gheexcusseert zijn.

IV. Ten ware dat yemandt hem borghe gheconstitueert hadde van te rechte te staen ende t'ghewijsde te voldoen, de welcke sonder voorgaende excussie van den principalen debiteur / mach uyt krachte van t'vonnisse teghen den principalen ghewesen ende van sijn voorsz. borch-tochte / gheexecuteert worden / al waert oock soo dat sulcke borghe den crediteur goeden roerende oft onroerende wese / den ghecondemneerden principalen debiteur toebehoorende / der ju-

risdictie vanden Rechter die't vonnisse ghewesen heeft onderworpen.

V. [1] Item de ghene borghe is van yemanden in rechte te sisteren toties quoties, is ontslaghen / nae dien hy dien persoon heeft in rechte eens in presentien van partijen oft van sijnen Procureur ghesisteert / ende aldaer gheprotesteert van sijne dilighentie. [2]

1 Licet fidejussor regulariter in duriorem causam quam principalis se obligare nō possit l. græce §. illud ff. de fidejussoribus: tamen id fallit eo casu quo quis aliquem judicio sisti promisit, tunc enim potest fidejussor pœnam promittere quam reus principalis non promisit. Ang. in l. & si post tres dies ff. si quis caut. Gloss. in l. sicut reus, ff. de fidejussor, add. §. fidejussores Inst. eod.

2 Similiter liberatur fidejussor morte rei l. 26. in fin. C. de fidejusso. quam tanquam singularem vide.

VI. Ende al ist datmen den principalen schuldenaer daghen van betalinghe ghegheven heeft / sonder [3] consente / wille / oft wete vanden borghe (met clausule als principael oft anderssins) blijft des niettemin de selve borghe verbonden: behoudelyck dat hy ghenieten mach vanden daghe vande betalinghe den principalen ghegunt: ten waer datter [4] expresse innovatie vande schult ghebeurt ware / oft dat de borghe hem alleen voor seecheren ghelimiteerden tijdt verbonden hadde. [5]

3 Hæc non convenit juris scripto solvit enim fidejussionē prorogatio termini Iason. in l. 1. in fin. D. de jud. absque nova fidejussoris consensu facta, Castr. & Ias. 19. de Iureiurand. Tiraquellus in l. boves 89. §. hoc sermone, n. 48. de verb. sig.

4 l. 4. C. de fidejussoribus.

5 quo casu post lapsum temporis non tenetur, etiamsi principalis vlterius se obligaverit l. si cum Hermes, C. locati Ias. in l. 1. n. 18. C. de Iud. Wesemb. in paratit. ff. de fidejuss. n. 5. in fin.

VII. Een verweerder die uyt een rouwe actie aenghesproken wordt / en is niet ghehouden terstont cautie te stellen van te rechte te staen ende t'ghewijsde te voldoen / ten ware dat zijn antwoorde ghehoort oft ghesien zijnde / bevonden werde / dat de saecke daer toe ghedisponeert ware.

VIII. Maer die uyt een clare obligatie aenghesproken wort / ende eenich peremptoor sept oft defentie / antwoordende gheallegheert heeft / waer door de saecke comt uyt ghestelt te worden / is ghehouden ten versoecke van partye borghe te stellen van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen.

IX. Moet oock de gene die in eenige saecke voor den verweerder wilt intervenieren borghe stellen van te rechte te staen ende t'ghewysde te voldoen / eer hy inde interventie ontfanghen wordt / om den originelen verweerder uyt den processe te houden / soo verre partije daer op excipieert.

Contra facit l. sciendum ff. qui satisd. cogn.

X. Ende daer cautie valt te stellen als voren / daer van en can hem niemant ghe-eximeren oft bevrijen / onder decksel van sijne notoore solventie ende possessie van vele meubele oft immeubele goeden / hoe ryck de selve soude moghen wesen: ende mach alsulcke cautie in omni parte litis, gheheyscht worden.

XI. Ende alst ghewesen is dat partijen malcanderen souden schuldich wesen borghe te stellen / wort t'selve verstaen / ten aensien des aenlegghers / voor de costen van den processe / ende ten respecte des verweerders / van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen.

XII. Ende in sulcken ghevalle en connen partijen malcanderen niet bedwinghen

gen sulcke cautie te stellen / ten ware dat de ghene die den anderen met sulcken vonnisse wilt bedwinghen/ over sijn sijde/ t'selve vonnisse voldaen hadde.

XIII. Ende soo wanneer dat een verweerder ghecondemneert is seeckere somme onder cautie te nantiseren behoudelijck hem zijn defensie ten principalen / en is d'aenleggher dien volghende niet voorder ghehouden cautie te stellen dan voor de penninghen die ghenantiseert sullen worden. *

* Vid. Scribentes in l. distrahente C. de reb. alienis non alienand. l. 126. si ita stipulatus §. 2. ff. de verb. oblig. Auth. contra C. de non numerat. pecun.

XIV. Ende de ghene die volghende sulcken vonnisse hem als borghe gheconstitueert heeft / en is uyt crachte sijnder borch-tochte / niet voorder ghehouden dan voor de * ghenantiseerde penninghen / ende niet voor de costen / schaden ende interesten/ ten ware d'actie vande borch-tochte t'selve expresselijck waer begrijpende.

* Effectus si quidem fidejussionis est fidejussorem peræque teneat atque principalem debitorem v ad id quod tempore fidejussionis erat in obligatione, sive sors fuerit sive vsura l. fidejussores §. 1. ff. de fidejussoribus, l. initio C. de pact. inter empt. & vendit. l. si mandator c. quod cum eo qui in alien. potest, non etiam quod ex mora aut delicto debitoris accedere potest, l. centum ff. de eo quod cert. loc. l. cum quis ff. de oblig. & act quia fidejussio est stricti juris Dec. concil. 107. nisi in omnem causam fidejusserit l. quæro ff. locat.

XV. Maer een verweerder willende cautie hebben oock voor costen / schaden ende interesten/ is ghehouden t'selve inde materie principale te versoecken.

XVI. Ende na dien de cautie voor het nantissement gestelt is/moet de verweerder de penningen nantiseren in handen van partye/ sonder dat hy ghestaet mits de selve penninghen nantiserende in handen van Borghemeester oft Amptman.

XVII. Moet oock de voorsz. cautie ghestelt worden eer d'executie versocht ende gheteeckent is.

XVIII. Ende soo wanneer den ghecondemneerden den middel niet en heeft om t'vonnisse van nantizatie met ghereeden gelde te voldoen / oft andersins den aenlegghere te vernoeghen / ende daerom lyden moet dat sijne goeden voor t'voldoen vanden vonnisse by executie vercocht worden (indien dat hem believen soude ten principalen te procederen / ende t'selve onder eedt derff verclaeren) is in dien ghevalle d'aenlegghere ghehouden (des by partye in rechte versocht zijnde) oock cautie te stellen vant gheexecuteerde te repareren / soo verre namaels by decisie vander saken ten principalen bevonden werde alsoo te behooren.

XIX. Item een borghe t'zy met clausule als principalen oft andersins in rechte uyt crachte van sijne borch-tochte aenghesproken zijnde / en is niet ghehouden borghe te stellen van te rechte te staen ende t'ghewijsde te voldoen / maer wel voor de costen vanden processe.

XX. Item alle persoonen die ghehouden zijn borghe te stellen / ghestaen midts verbindende henne erffgoeden / sufficient zijnde boven alle commeren / voor de sake oft schult daer vore men borghe moet stellen / des is de verbinder ghehouden / daer toe versocht zijnde/ de voorsz. commeren (onder eedt) te verclaeren: Ende hoe ende voor wien alsulcke cautie by verbintenisse van erfgoeden gheschieden moet / wort ghesegt in't eerste artijckel onder den Titel van Contracten, opdrachten, &c.

Ende de ghene die ghehouden zijn cautie oft borghe te stellen t'zy van te rechte

rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen / oft voor eenighe personele schulden / ghestaen midts stellende personele borch-tochte van eenen sufficienten persoon / oft borghe. *

* Idoneus l. 5. ff. qui satisdare l. 16. C. de dignitat. Immobilium possessores l. 15. ff. qui satisd. non suppositos alienæ Iurisdictioni, Clar. 5. Sent. §. vlt. quæst. 46. vers. pene quod Papiensis. n. 13.

XXII. Ende wordt een borghe ghehouden voor sufficient / soo wanneer hy binnen dese stadt ende vryheydt sire domicilie hout / meubelen / coopmanschappen oft actien hebbende ende staende tot goede name / fame / ende credite / ende bijde ghene die zijnre kennisse hebben / sufficient ghehouden wordt voor de somme oft schult / daer voor men cautie oft borghe stellen moet / Alwaert oock soo dat hy alhier gheen onroerende goeden possideerde: ten waere dat de saecke tendeerde tot onsterffelijcke voldoeninghe / oft datter eenighe redenen waeren die den Rechter nae ghelegentheydt vander saecken anders soude moghen moveren.

quæ sit idonea & sufficiens cautio. vid. Scribentes in l. si mandat. v. fin. ff. mand.

XXIII. Item inghevalle de persoon / die borghe stellen moet van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen / verclaert onder eedt / sijn uyterste neersticheyt ghedaen te hebben / om eenen 1. borghe te vinden / ende niemant ghevonden te hebben die hy daer toe soude hebben connen verwillighen / noch onroerende 2. goeden te hebben / die hy daer voore soude hebben connen verbinden / ghestaet met cautie juratoor: ten ware dat hy ex 3. delicto vel quasi aenghesproken waere / oft dat den Rechter nae de ghelegentheydt vander saecken anders bevonde te behooren.

1. Nota, duo requiri conjunctim vt quis liberetur sub cautione juratoria v. vt juret se neque bona habere quæ cautionis loco obliget, neque personam qui pro eo fide jubeat potuisse invenire.

2. Hæc est communis omnium interp. sententia, Nisi reus leviter esset accusatus, vel parum gravatus, & fidejussor inops judici appareat, non simplici rei iuramento, sed inquisitione facultatum eius habita liberandum Clar. lib. 5. §. fin. quæst. 46. n. 15. quid si vice versa reus sit vir illustris, & valde locuples, Iuratoriæ cautioni civili jure committitur, l. 16. C. de dig. non consuetudine, vid. Clar. d. q. 46. vers. Scias autem, num. 16.

3 Nota, Dat daer yemant belast wort upt crachte van eenighe ordinantie met cautie ghelijck dickwils gheheurt daer oppositie tegens arreste valt en anderssints / daer en volstaet niemant met cautie juratoir / so oock daer yemant is ghearresteert en mach onder cautie juratoir niet ontslaghen worden maer moet cautie suffisante ende daer niede d'arrestant te vreden is / stellen. Plures casus in quibus relaxatio sub juramento non admittitur, Vid. apud Andream Gail. tract. de Arrest. imp. 3.

XXIV. Ende en is alsulck persoon indien ghevalle niet ghehouden / sijnen huysraet / coopmanschap / gelt oft obligatien by specificatie over te gheven / noch specialijck te verbinden / ten waere dat de selve persoon waere suspect van voorvluchticheydt / oft van quader trouwen / in welcken ghevalle soude de Rechter daer in moghen versien / na d'exigentie vander saecken.

XXV. Item een borghe van te rechte te staen ende t'ghewijsde te voldoen / en wort niet verstaen / van sijne borch-tochte by parthye adverse ontslaghen te zijn / al ist dat de selve wordt ghereprocheert / als niet sufficient / oft by den Rechter ghewesen wort / dat de verweerdere met sulcke borghe niet en soude ghestaen / oft dat parthye om de selve questie vande sufficientie oft insufficientie van zijnen borghe te schouwen eenen anderen ghestelt heeft / ten sy dat d'eerste borghe by

by partye oft Rechter / expresselijck ontslaghen wordt.

Item al ist dat een verweerder t'zy ghevanghen / ghearresteert / oft ander / voor de litiscontestatie doen ghelofte / oft stelt borghe van te rechte te staen ende t'ghewysde te voldoen blijft des niet-te-min onverminderr in alle exceptien soo wel teghen het dagheement / arrestement / oft apprehensie / als teghen d'incompetentie vanden Rechter. XXVI.

Ende borghe van te rechte staen / ende t'ghewysde te voldoen / oft oock alleenlijck van yemanden te sisteren / oft voor d'lichten van eenighe penninghen yemanden by provisie aengheweesen / wort van syne borch-tochte ontslaghen / nae dien datter binnen s'jaers gheenen termijn inden processe ghehouden / ende alsoo d'instantie ghesuranneert is. XXVII.

Ende aengaende de borch-tochten van Vrouwen / wort gheseght onder de Tijtelen van Rechten ghehoude persoonen aengaende, ende van onghehoude Vrouwen. XXVIII.

Van Betalinge / Bewijsinge / Compensatie ende Reconventie.

LXIV.

Niemant en is ghehouden in betalinghe van syne t'achterheyt te aenveerden obligatien / by maniere van bewijsinghe / ten zy dat hem believt. 1 I.

1 By de ordonnantie ghepubliceert den 19. Februarij 1rc j. is ghestatueert dat niemant en soude ghehouden syn t'aenveerden eenighe assignatien ten ware dat de selve vielen in rescontreringhe in welcken ghevalle is ghestatueert dat elck een soude ghehouden syn de selve te schryven ende in betalinghe aen te nemen.

Vid. Ioan. Zangerum de exceptione navationis.

Ende de bewijsinghe aenveerdende blijft des niet te min de eerste debiteur verbonden soo langhe tot dat hy is metter daet betaelt / oft effectuelijck vernoecht van syne schult / midts dat bewijsinghe gheen betalinghe en is. 2 II.

2 Achtervolgende het statuyt Keysers Caroli 5. de dato 5. October 1541. hier ghepubliceert 16. Novembris daer naer / by welcken statuyte de voorsz. twee artijckulen expresselijck syn voor een eeuwighe ordinantie ghestatueert.

Item de quitantien oft bekentenissen diemen nae den stijl vande Secretarie deser stadt ghewoonlijck is meest in alle opdrachten ende transporten te stellen / daer byden transportant bekent voor een somme gheldts, die hem al ende wel is ghehouden oft dierghelijcke clausule / versocht te hebben, &c. en zijn den vercijder niet prejudicierende / noch sulcke betalinghe proberende / ten sy dat hy de brieven uyt de Secretarie syne teghen-partye hadde laten volghen. III.

Item t'ghene dat versocht is om met ghereeden gelde ende niet op dach betaelt te worden / ende daer af gheen obligatie ghegheven en is / wort merckelijcke tijdt daer nae (te rekenen ter arbitragien vanden Rechter ghehouden) ghereet betaelt te zijn : Ten ware dat de Debiteur corts nae den coop absent oft insolvent bedeghen ware / oft de Crediteur selve belet ware gheweest syn schult te vervolghen / oft gheprotesteert hadde. IV.

Item al ist dat besproken ende gheloeft is eenighe schat-schulden met sekere specie van ghelde te betalen / vermach nochtans de Debiteur / dien niet teghenstaende / betalen met ander ghelt / alsoo goet ende alsoo vele als de besprokene V.

munte

munte nae de ghemeynen loop des landts ghedraecht.

VI. Met sulcken verstande nochtans dat copere munte alleenlijck wort uyt ghegheven ende ghebruyckt voor pasgelt, naevolghende den statute vanden xxij. Septembris vanden Jare xvc. ende lxxj.

VII. Item een obligatie weder die inhoudt clausule van brengher s'briefs, oft niet / overghe set aen eenen derden die den crediteur oft oversetter daer af betaelt oft ghecontenteert heeft / en wort daer door niet verstaen / noch ghehouden gheextingueert oft betaelt te zijn / ten ware dat d'overnemer vande selve obligatie de voorsz. betalinghe oft contentement ghedaen hadde inden naem / tot liberatie / ende ontlastinghe des debiteurs.

VIII. Compensatie van schult teghen schult / en wordt niet verstaen gheschiet te zijn ipso jure, maer moeten partyen de selve compensatie met der daet hebben ghedaen / ende gheaccordeert / oft de selve anderssins in rechte hebben gheobijcieert.

Hodie de jure debitor ipso jure liberatur per compensationem l. Iterum, l. Si ambo, l. postquam 12. ff. de compensat. l. si constat l. fin. C. eod. non ope exceptionis late l. Ioan. Zangerus in tract. suo de except. Cap. de except. compensat. Compensatio fit ipso Iure, sed ita tamen si petatur l. vlt. C. de compensat. gloss. in l. scimus C. de Inoff. testam. Verbis ipso jure.

IX. Ende aengaende de compensatie van rechtelijcke costen / wordt hier nae ghesegt onder den Titel Van Vonnissen in Civile saecken ghewesen, ende van de executien.

X. Item een brengher s'briefs is uyt een obligatie (inhoudende clausule van brengher s'brief) uyt sijnen eyghenen naem agerende / al oft hy principael ghenomineert Crediteur ware.

XI. Item d'exceptien die teghens den ghenomineerden Crediteur souden moghen gheobijcieert worden / t'zy van compensatie oft andere / en hebben gheen plaetse teghen den derden / die als brengher s'briefs uyt d'obligatie den ghenomineerden debiteur oft zijne erfghenamen aenspreeckt / ten waere dat voor d'overghevinghe vande obligatie (ghedaen by den originelen ghenomineerden Crediteur / den selven originelen crediteur d'obligatie ware betaelt / daer af met hem ghetransigeert / oft by compensatie oft anderssins metter daet gheetesconteert / ten tyde als hy was brengher des briefs / ende dat de debiteur t'selve coniunctelijck conste ghetoonen.

XII. Van ghelijcken de ghene die ageert als transport hebbende / in sijnen eyghenen naem ende tot sijnen behoeve van eenighe actie oft obligatie niet inhoudende clausule van brengher s'briefs / en mach volghende deser stadt Costumen ende usantien niet gheteconveniteert worden voor de schulden van sijnen singulieren autheur: en is oock niet ghehouden teghen de somme by hem gheeyscht te moeten admitteren compensatie van t'ghene de ghenomineerde crediteur oft transporteerder vande selve obligatie oft schult den debiteur vande selve obligatie soude moghen schuldich zijn.

Nota dat mẽ somwijle gebeurt dat alsulcke transporten somwijlen gheschieden uyt simulatie daermen den agent mach doen expurgeren ende tot sijne eyghen profijt.

XIII. Item een debiteur van eenen insolventen / wesende mede Crediteur desselfs / vermacht d'een schult teghen d'ander na rate compenseren / sonder ghehouden te zijn mette andere Crediteuren te comen in concurrentie / soo

verre

vefre hy crediteur gheweest is voor d'insolventie zijns debiteurs. Maer inghevalle hy eerst crediteur ghewozden is na d'insolventie oft faillissement (als inghecocht hebbende des insolvens obligatie / oft andersins) en mach sulckt schult niet compenseren / maer moet dien aengaende comen in concurrentie met d'andere crediteuren.

XIV. Item wedertICht oft reconventie / moet vooz de Litiscontestatie / oft terstont daer na ghedaen wozden: ende is deselve oock stadt grijpende teghen * Priesters / ende ander die anderssins t'gherechte soude hebben moghen declineren / maer niet teghen eenen ghevoeghden.

*Obstat. C. si diligenti x. de for. competenti

XV. Mach oock een verweerder ghecondemneert zijnde te nantizeren / ghenantiseert hebbende / ende ten principalen procederende / vooz de litiscontestatie ten principalen / den aenlegghet reconvenieren.

XVI. Item hoe wel dat conventie ende reconventie moeten pari passu vooztsgaen / soo is't selve cesserende / soo wanneer d'eene is liquid / ende d'ander illiquid.

Vande Fugitive ende Insolvente Persoonen.

LXV.

I. EEnen yeghelijck is gheoozloft te procederen by arreste ende evictie op de goeden van fugitive oft ghefailleerde persoonen / al waren die oock Poozteren oft inghesetenen deser stadt.

II. Ende wozt een Coopman poozter oft inghesetten vooz fugitif / insolvent / ende bancheroet ghehouden / als hy uyt der stadt vertreckt / ter saken van sijne schult / ende sonder sijne Crediteuren te betalen: oock soo gheringhe als hy eenighe goeden heeft versteken / oft verborghen: ende oock als hy vooz sijne schult abandonnerende sijn huys ende goeden vliet / ende hem hout op de ghewijde oft bevrijde plaetsen / oft ergheus latiteert / het sy in oft buyten sijnen huyse.

III. Wordt oock een debiteur verstaen ghefailleert te zijn terstont nae dien zijne insolventheydt in d'openbaer ghecomen is / ende de borse oft strate om sijne schulden verlaet / oft eenighe provisie te Hove verwozven heeft / het zy van inductie / van respijte / van confozmatie / van cessie / oft diergheliJcke: niet teghenstaende / de selve al noch ter executien niet en zijn ghestelt: Oft als hy met eenighe sijne Crediteuren / oft vrienden oft andere ghereetschap ende preparatie ghemaeckt heeft om failleren / te vluchten / oft sijnen persoon oft goeden t'absenteren / oft te trecken uyt d'ooghen oft handen van sijne Crediteuren: Oft na dien dat sijne huysvrouwe oft eenich ander Crediteur op sijne goeden begonst heeft by arreste te procederen / ende dat sijn faillissement cozts daer na ontdeckt wozdt.

IV. Item een Debiteur die met seyndinghe van Cruyders binnen sijnen huyse tot voldoeninghe van eenich vonnisse wozdt gheexecuteert / wozdt verstaen van dien tijdt aff ghefailleert te zijn / soo wanneer binnen corte daghen daer na sijn faillissement comt openbaerlijck ontdecht te wozden: alsoo dat

d'alienatien oft transpoorten vande goeden binnen sijnen huyse wesende / ende oock van andere goeden elders gheleghen aen eenen van sijne.* crediteuren / by gratificatie / nae de voorsz. executie ghedaen / zijn nul ende van onweerden.

* Oft bzien= den ende ma= ghen/ al wa= ren de selve goeden haer voor Schepenen deser stadt ghetransporteert.

V. Want en mach een Debiteur fugitif / oft andersins ghefailleert zijnde / oft latiterende om sijne schulden / niet disponeren van sijne goeden / oft in schulden / het sy van panden metter minnen te gheven oft anderssins bewijsinghen / oft betalinghen te doen oft t'ontfanghen / noch den eenen Crediteur meer dan den anderen voorderen oft gratificeren in gheender manieren / noch andersins yet doen in prejudicie van sijne ghemeyne Crediteuren : Ende oft hy t'selfde dede oft ghedaen hadde / die goeden / actien / ende crediten / moeten / dien niet teghenstaende / comen inde masse / vande ghemeyne Crediteuren : Ende mach oock in aenlegghers oft verweerders stede niet procederen / Reeckeninghen sluyten / noch andersins yet doen ten achterdeel van sijne Crediteuren / al waert oock soo dat ten selven tijde de goeden vanden debiteur niet beset noch ghearresteert en waeren.

VI. Item fugitive ende banckerotte / die verlatende de plaetse heurder ghewoonlijcker residentie / oft anderssins latiterende / henne persoonen ende goeden / oft goeden alleene / transporteren ende versteken in fraude van hunne Crediteuren, en moghen gheene immuniteyten oft vrijheden ghebruycken / noch van plaetsen / noch van tijde / maer moghen by voorgaende consent vanden eenen vanden Borghemeesteren t'alle plaetsen ende tijden ghevanghen worden.

VII. Item fugitive Debiteuren die hen afhendich maecken / oft absenteren uyt dese stadt oft vrijheydt / oft andersins latiteren ter saken van eenighe schulden / ende de goede Poorteren / Inghesetenen / oft andere t'heure ontvoeren / oft ontdraghen / moghen ten versoecke vande Crediteuren oft van eenighe van dien / van s'Heeren ende vander stadt weghen / uytgheroepen / ende ingedaecht worden / om binnen sekeren tijdt van ses weken in te comen / ende betalen oft ghenoech te doen henne Crediteuren : ende dat op pene van ghebannen te zijn t'eeuwighen daghen : Ende moghen de Crediteuren des niet te min / duerende den voorschreven tijdt / procederen by arreste oft anderssins op de goeden vande voorsz. fugitive oft latiterende Debiteuren.

VIII. Andere Insolvente ende ghefailleerde persoonen die noch fugitiff en zijn / noch huere persoonen oft goeden en versteken / maer in huys blijven / alleenlijck om niet ghevanghen te worden / hem anderssins aldaer in huys latende spreken ende vinden by henne crediteuren / ende heure goeden / boecken / brieven / ende munimenten in wesen latende / tot behoeve van henne Crediteuren / sonder yet daer aff te versteken / en zijn voor gheen fugitive te houden / dan alleenlijck voor simpele ghefailleerde persoonen / de welcke / noch oock de ghene die alleenlijck hen absenteren / oft latiterende zijn / sonder in fraude van henne Crediteuren yet versteken oft andersins fraudulenselijck ghehandelt te hebben, en moghen in gheene huysen / oft andere gheprivilegieerde plaetsen ende tijden voor heure schulden niet ghevanghen / bewaert / noch daer uyt ghetrocken worden / uytghenomẽ uyt oneerlijcke huysen, openbare herbergen, oft tavernen, gelijck dit breeder onder den Tijtel, Van arrestementen ende apprehensien van

Persoonen

Persoonen om Civile saken gheseght is.

IX. Item soo wie hem vervoordert te salveren de goeden van eenighe fugitiven / het ware dat hy ghesimuleerde obligatien oft transporten van hem ghenomen hadde / oft ooch eenich goet / oft coopmanschap onder hem ghevlucht oft ghestelt hadde / om die te beschudden/ versteken oft verberghen / ten voordeele vande fugitive / ende ten achterdeele vande Crediteuren / is ghehouden de schulden van alsulcken ghefailleerden debiteur te betalen maer niet de ghene die nae het falissement oft door vluchticheydt van alsulchen Debiteur eenighe goeden van den selven / als pant metter minnen / oft by opdracht ghecreghen hadde / alleenlijck tot verseeckerheydt / oft in betalinghe van t'ghene de selve Debiteur hem inder waerheydt schuldich is / sonder andersins eenighe simulatie oft bedrogh ghecommitteert te hebben. Niettemin is de selve ghehouden alsulcke goeden te brenghen in handen van mijne Heere den Amptman/ tot behoeve vande ghemeyne Crediteuren / oft in handen vande Curateuren/ ingheValle datter eenighe specialijck ghedeputeert zijn.

X. Want zijn naevolghen de deser stadt rechten / alle de goeden / actien ende crediten van ghefailleerde Debiteuren terstont na hen fallissement gheaffecteert henne Crediteuren (te weten de crediteuren wiens schulden vervallen zijn/ om daer aen henne betalinghe te verhalen/ ende den ghenen wiens schulden niet verschenen en zijn / om daer op verseeckerheydt van henne t'achterheydt ende toecomende betalinghe te hebben) elcken na volghende den Rechte van peferentie oft concurrentie hier nae gheruert.

XI. Item niemant wie hy zy / soo wel de stadt als andere ghepriVilegieerde persoonen / en heeft soo stercke actie personele oft recht / indien hy wilt hebben preferentie oft concurrentie met de andere Crediteuren / moet na de proclamatie van de fugitive / oft dat de becommerde sterf-huysen zijn ontdeckt ende gheopenbaert / mede besetten / volghen ende behoorlijcke evictie doen als vooren / binnen sulcken tijdt als den Amptman / Borghemeester ende Schepenen by Proclamatie believen sal daer toe te ordineren / op de pene inde proclamatie begrepen: uytghenomen de Prince oft Heere vanden Lande alleene / ende niemant anders. Welverstaende dat de hypothecarisse Crediteuren ende actie reele hebbende / niet en derven binnen den voorseyden tijde besetten oft evinceren: maer vrouwen moeten mede besetten ende evinceren voor hare dotale ende inghebrochte goeden ghelijck ander Crediteuren/ op de voors. pene.

XII. Item is d'Amptman deser stadt / ten versoecke vande Crediteuren , schuldich ter presentie vande twee Schepenen te inventarieren / ende als ordinaris sequester te bewaren alle de goeden van fugitive debiteuren / oft becommerde sterf-huysen/ ruerende ende onruerende / hoedanich die zijn / binnen deser stadt ende vryheydt gheleghen ende bevonden / by de fugitiven / oft aflijvighen achterghelaten / om by de ghemeyne Crediteuren respectivelijck uytghewonnen/ vercocht / ende voorts tusschen de selve ghedistribueert te worden/ nae advenant van elcks t'achterheydt / behoudelijck de ghepriVilegieerde Crediteuren hen recht van preferentie.

XIII. Maer soo wanneer datter van s'Hoofs oft vander stadt weghen Cura-

 teuren

teuren van alsulcke goeden ghedeputeert zijn / competeert als dan d'administratie ende distributie van de selve goeden de voorsz. Curateuren / ende niet den voorsz. Amptman.

XIV. Item d'onruerende goeden / renten / oft andere goeden by de vrouwen in specie ingebrocht / ende al noch in wesen zijnde / en moghen niet worden gheexecuteert voor des mans schulden / al waert oock soo dat zy de selve niet en hadden beset noch geobligeert.

XV. Item der vrouwen cleederen / juweelen / ende clepnodien / die sy in specie hebben inghebrocht al waren de selve oft eenighe van dien haer by den man voor t'houwelijck ghegheven / oft ter goeder trouwen staende den houwelijck ghesuppleert / en worden niet ghestelt inden inventaris van huers insolvents mans goeden : ten ware dat de vrouwe procederende ter Vierscharen voor heure inghebrochte goeden / de weerde van heure cleederen mede gheheyscht hadde.

XVI. Van ghelijcken de cleederen / clepnodien / ende ander propertheden vande kinderen / die vader oft moeder heurlieden nae heuren staet ghemaecht oft ghegheven hebben / en worden onder de goeden van huere ouders niet gheteeckent / noch oversulckx gheinventarieert / het zy dat d'ouders insolvent zijn oft niet : noch oock de boecken by d'ouders de sonen totter studien / ghecocht oft ghegheven.

XVII. Item de Crediteuren / van eenen ghefailleerden debiteur / die eenighe van zijne goeden bedrieghelijck ghetransporteert oft verset heeft / vermoghen dien niet teghenstaende / directelijck op de selve goeden t'zy by executie oft andersins procederen / al oft die niet ghealieneert noch verset en waren / sonder de selve alienatie oft versettinghe eerst te doen rescinderen ofte doen verclaeren in fraude vande Crediteuren ghedaen te zijn : behoudelijck nochtans den possesseur in materie van oppositie zijne defensien ter contrarien / indien / hy eenighe heeft / om de selve alienatie oft versettinghe te verantwoorden.

XVIII. Item niet teghenstaende t'faillissement des Debiteurs blijft den interest des Crediteurs loopende ten laste des debiteurs ende sijne goeden : sulcx dat een crediteur tot versekerheyt van sijne tachterheyt panden metter minnen hebbende / staet soo wel voor zijn interest als voor t'principael / in ghelijcken staet / als oft de debiteur niet ghefailleert en ware.

In M. S. hic tit. præced. conuectis ?

Van preferentie vande Crediteuren.

LXVI.

I. Soo wanneer eenighe persoonen t'zy man oft vrouwe alhier ghefailleert zijn / competeert den Amptman uyt crachte sijner officie ende d'ordinantie deser stadt vanden tweeden Iunij vanden jaere. xvc. ende achthien, ten versuecke vande crediteuren, ende anders niet, t'aenveerden sonder ander speciale ordinantie oft vonnisse te verben hebben / alle ende yeghelijcken goeden have ende erve / waren ende coopmanschappen / hoedanich die

die zijn / binnen deser stadt vrijheyt gheleghen ende bevonden den ghefailleerden oft den becommerden sterfhuyse toebehoorende / ende daer aff te nemen behoorlijcken Inventaris / ghemaeckt ter presentien van twee Schepenen / de selve aldaer op te sluyten / ende de sloten te beseghelen / ende de voors. goeden in bewaerder handt te houden / ten coste vande selve goeden / tot dat metten rechte oft metter minnen anders sal wesen gheordonneert.

II. Item nae d'uytwinninghe ende vercoopinghe vande selve goeden moeten de penninghen daer aff procederende / comen in handen vanden Amptman / ende de deylinghe daer aff nae rate / by hem ghemaeckt / ende elcken crediteur t'sijn ghegheven worden.

VIII. Ende hoe wel / als diversche persoonen hebben beset ende ghearresteert eenich fugitifs oft insolvents persoons goeden oft d'achterghelaten goeden van eenen becommerden sterf-huyse d'arrestanten wel moghen ghelijckelijck volghen ende evictie doen elck voor den competenten gherechte / daer sijn schult oft credit te rechte behoort / nochtans wie dat eerst of lest beset heeft / oft in sijn evictie volcomen is / en heeft daerom gheen preferentie of prejuditie. *

Non enim qui prior evicit, sed cuius causa est privilegiata præfertur, l. privilegiæ ff. de privil. credit.

* Hic art. cum seqq. in M. S. est vnus vsque ad verba. Want sijn in sulcken.

IV. Ten ware dat hy om arrest te doen / soo spade quame / dat d'evincenten de goeden hadde doen vercoopen / ende alle de penninghen daer af byden Amptman de neerstighe besetters ende uytwinders waren ghedistribueert: oft dat alle de Crediteuren vanden fugitiven / becommerden sterf-huysen / oft ander insolvente persoonen van s'Heeren ende vander stadt weghen / by openbare Publicatien ter Puyen af in gheroepen waren / om binnen sekeren competenten tijdt by de Heeren te prefigeren heure besetselen ende recht-voorderinghen alhier / op heurs debiteurs goeden te comen doen / op pene van anderssins van hueren rechte versteken te zijne / achtervolghende den voors. statute deser stadt vanden jare xvc. ende achthien / den tweeden Junij: Want zijn in sulcken ghevallen de selve Crediteuren ghehouden binnen den selven tijde / henne besetselen ende recht voorderinghen te doen / ende te vervolghen totten eynde toe / op de verbeurte van heur recht en actie / ende niet te moghen hebben / noch deylen na rate noch anderssins inde goeden vande fugitiven / becommerde sterf-huysen / oft insolvente persoonen.

V. Maer panden met der minnen ghegheven / ende speciale hypotheken / gheconstitueert voor de vlucht oft faillissement vanden fugitiven / oft afflijvicheyt des afflijvighen / blijven niet teghenstaende de voorschz. proclamatie den gheenen dien de selve ghegheven oft / gheconstitueert zijn. Moet dies niettemin alsulcke hypothecaris Crediteur (gheen vonnisse noch voluntaire condemnatie hebbende) zijnen pandt besetten nae recht / ende voorts met alle poincten van recht ter vierschaeren uytwinnen / ende die ter merckt laten comen / oft vercoopen / by openbare uytroepinghe.

VI. Ende al waert sake dat yemant hem vervoorderde / eenighe goeden / fugitive oft ghefailleerde persoonen / ofte oock becommerde sterff-huysen toebehoorende) alhier uyter stadt te transporteren ende te vervueren in ander steden / dorpen oft plaetsen / oft oock inde selve plaetse te bekennen eenighe

schulden

schulden / die hy den fugitiven ghefailleerden oft becommerde sterf-huysen schuldich ware / om aldaer op eenighe Crediteuren uytghewonnen te worden / ende daer aen preferentie te hebben: En soude nochtans alsulcke persoon oft ander op de selve goeden oft schulden / daer door gheen recht van preferentie crijghen / maer soude ghehouden wesen de selve goeden weder inde stadt inde handen vanden Amptman alhier te brenghen / om die alhier nae deser stadt rechte ende statuten uytghewonnen te worden / oft de weerde daer af terstont in ghereede penninghen den Amptman over te leveren / met oock de schulden die hy als voren buyten soude bekent ghehadt hebben / om die met d'ander goeden nae rate / onder de ghemeyne Crediteuren ghedistribueert te worden.

VII. Item ghenerale verbintenissen oft hypotheken van alle goeden, het sy tacite aut expresse, al waren die oock voor Schepenen bekent / en gheven gheen recht van preferentie.

VIII. Van ghelijcken / overleveringhen van rent-brieven / goedenis-brieven / oft andere concernerende onruerlijcke goeden oft renten / ghestelt oft ghelevert in handen van eenen derden / t'zy als pant met der minnen oft andersins / noch oock transporten oft verbintenissen voor Notaris ghedaen van onderscheenen renten / pachten / hueren / oft staende vruchten / en gheven den selven gheen recht van hypotheke noch van preferentie / in oft aen de selve goeden / renten / hueren / pachten oft vruchten / Ten ware dat de selve pandt-ghevinghen ende verbintenissen waren voor Schepenen ghepasseert.

IX. Voor alle ghepriviligheerde Crediteuren wort ghepreferéert de ghene die sijn eyghen goeden onder den ghefailleerde / fugitive / oft in eenighe becommerde sterff-huysen vindende / wilt de selve vendiceren.

X. Ende daer nae worden d'oncosten vande executien ende oock t'recht vanden t'sestichsten penninck / den Amptman competerende / voor de bewaernisse / ende distributie van penninghen / die de cooper volghende de coopcedulle / oft voor d'overbaete schuldich is op te legghen / voor alle andere Crediteuren / soo wel Rentieren / hypothecarissen als ander ghepriviligierde Crediteuren ghepreferéert in respechte van ende aen de goeden niet zynder executie vercochte oft aen 't procedu van dien t'zy datter aenden vercochten panden oft goeden overbate is oft niet.

XI. Voorts wordt voor alle andere ghepreferéert den huys-heere ter cause vande huyshuere ende deteriorátie vanden huyse / alleenlijck aende goeden die op den pandt ende inden ghehuerden huyse bevonden worden / noch in wesen zijnde / den huerlinck toebehoorende / oft hem verhuert / oft gheleent tot huys-houden / oft exercitie van sijn neeringhe / ende voorder niet / uytghenomen Brouwketels.

XII. Maer ander persoonen die eenighe kelders / cameren / pack-huysen / solders ende dierghelijcke deelen vanden ghehuerden huyse / teghen den huerlinck ghehuert hebben / met heure goeden daer in wesende / ghestaen midts oplegghende ende betalende t'ghene dat sy van heure huerringhe schuldich ende t'achter zijn / sonder dat hunne goeden executabel zijn / voor die hueren van den gheheelen huyse.

Item

XIII. Item daer nae de tamelijcke oncosten vande begravinghe ende kerckelijcke rechten: Maer in respecte van legaten / voor de oncosten van d'uytvaerden / oft exequien / worden de Crediteuren des aflijvighen ghepreferereert.

XIV. Waer na worden voor alle Crediteuren oock voor de Princen ende deser stadts penninghen ende schulden van accijsen' imposten / ende alle andere hoe danich die zijn moghen / ghepreferereert de vrouwen aengaende heure dotale ende paraphernale goeden by heur aen heure mans ten houwelijcke ghebrocht / oft staende den houwelijcke haer aenghecomen / oft verstorven / oft anderssins van heurder sijde ende t'heurder contemplatie ghecomen / oft van heure vrienden haer ghegheven/ met t'ghene haer by heuren bruydegom voor het solemniseren van't houwelyck / oft by yemanden anders ghegheven is: midtsgaders oock aengaende de jaerlijckische mondtcosten / die d'ouders heure dochters ende heure mans tot subsidie van hunnen houwelijcke ghegheven hebben / de welcke nae de qualiteydt vande persoonen ende anderssins by den Rechter gheestimeerdt worden.

XV. Item op de goeden vanden ghene die debiteur vande dote is/ t'zy de man van de vrouwe oft yemant anders die de dote gheloeft / oft in bewaernisse heeft ghehadt / heeft de vrouwe recht van preferentie.

XVI. Maer aengaende d'oncosten vande bruyloft ende dierghelijcke / en hebben de vrouwen gheen recht van preferentie noch concurrentie / noch oock ter caussen van t'ghene op der Vunten ghegheven wort / als wesende conquest. *

* Ex hoc videtur probari quod fœminæ non concurrant in bonis stante matrimonio acquisitis vulgo dicta conquesta.

XVII. Van ghelycken en hebben de vrouwen gheen recht van preferentie ter caussen van heur dotale ende inghebrochte goeden die staende den houwelijck / by cas fortuyt oft brandt oft ongheval / verloren zijn.

XVIII. Item hebben de kinderen ende kindts-kinderen nae haers moeders oft grootmoeders doodt t'selve recht van preferentie ter caussen vande voorsz. goeden/ maer andere erfghenamen niet. Hebben oock de voorkinderen ter caussen voorsz. teghen heure stiefmoeder oft heure kinderen / recht van preferentie. Al ist dat na deser stadts rechten tacite hypothecke niet en affecteert. *

* Om recht vã preferentie te hebben.

XIX. Hebben de kinderen oock recht van preferentie ter caussen van henne vaderlijcke oft moederlijcke andere dan dotale en inghebrochte goeden / op de goeden vanden lanckst-levende van vader oft moeder / soo wanneer de selve lanckst levende comt te sterven oft te faillieren sonder van sijn kinderen ghescheyden te zijn/ oft anderssins de selve van henne vaderlijcke oft moederlijcke goeden voldaen te hebben.

XX. Ende andere erffghenamen vande vrouwe / gheen kinderen oft kints-kinderen wesende/ hebben ter caussen vande dote ende andere goeden vande vrouwe/ recht van concurrentie met andere niet ghepriviligheerde Crediteuren / Ten ware dat de vrouwe binnen haer leven ware volcomen in haer acte van evictie: in welcken ghevalle de voorschreven erffghenamen hebben recht van preferentie sulcke als de vrouwe.

XXI. Item al quamen de vrouwen oock te cort inde voldoeninghe van heure dote / ende ander heure goeden / zijn nochtans ghehouden te betalen de helft

V o van

van enckelen knapen ende maerten bode-loon/ de helft van de huyshuere/ broot/ spijſe ende dranck / nootelijck / oorboorlijck ende niet voluptueus / ende dierghelijcke ſchulden / die mede zijn in heuren oorboor gheconverteert.

XXII. Behalvens dat de ſelve vrouwen moeten betalen d'alimentatie/ ende t'houden van heure voeſter-kinderen / gheheelijck al iſt ſoo dat ſy daer voor niet ghesproken noch ghelofte ghedaen en hebben. *

* Ende dat inghevalle daer gheen goeden haers mans ghenoech en zijn als voor.

XXIII. In welcke voorſ. helft van bode-loon ende ander dinghen hier voren verhaelt/ midtſgaders inde voorſz. alimentatie / zijn de vrouwen alleenlijck ghehouden/ inghevalle datter van haers mans goeden (eerst gheproeft zijnde) niet ghenoch en is / om de voorſ. helft oft oock de voorſz. alimentatie te betalen / welcke helft ende d'alimentie betaelt zijnde / en zijn ſy niet voorder ghehouden.

XXIV. Item al waert dat een vrouwe met heuren man heur dotale ende inghebrochte goeden in al oft in deele vercocht / oft haer / ſtaende den houwelijck hadde ter preſentien van Schepenen deſer ſtadt / met eenen vremden momboor voor eenighe ſchulden van heuren man aen yemanden in't particulier verbonden / oft in reſpecte van eenighe Crediteuren haers mans van heur recht van preferentie ghereuncieert/ ende dat ſy dien volghende dien crediteur met heure inghebrochte goeden oft penninghen betaelt hadde / blijft des niet te min onverminder ende onghepreiudicieert / om heure gheheele dote ende inghebrochte goeden van haers mans goeden te moghen verhalen.

XXV. Item en hebben vrouw-perſoonen gheen recht van preferentie ter cauſen van heurlieder duwarie/ dan vrouwen die gheen coopmans vrouwen en zijn/ hebben ter cauſſen van heure voorſz. duwarie recht van concurrentie / met andere Crediteuren : behoudelijck altijdts de gheprivilegheerde Crediteuren heur recht van preferentie.

XXVI. Item een vrouwe blijvende ſitten in't ſterf-huys van haren man nae de ſeſſe weken ende de goeden handtplichtende, ende heeft gheen recht van preferentie/ noch concurrentie.

XXVII. Item coop-vrouwen hebben oock aen haers mans goeden gheen recht van preferentie noch concurrentie : Wel te verſtaen nochtans dat coop-vrouwen die ſeparaten handel van heurs mans handel ghedaen hebben / ende heur eyghen ſchulden hebben betaelt / blijven heur recht van preferentie behoudende / op de goeden van heure mans. Ghelijck dit breeder is verhaelt onder den Tytel / Van rechten ghehoude perſoonen aengaende.

XXVIII. Van ghelijcken een vrouwe perſoon die eenighe van heurs mans goeden verſteken oft helpen verſteken heeft / in fraude van heurs mans Crediteuren, en heeft gheen recht van preferentie ter cauſſe van heure dotale ende inghebrochte goeden.

XXIX. Eene ghebooren Poorterſſe deſer ſtadt / buyten ghehouwt zijnde / oft met heuren man buyten domicilie ghehouden hebbende / comende weder om binnen s'jaers nae de doot van heuren man t'Antwerpen woonen / mach ter cauſſe van heure dotale ende inghebrochte goeden / alhier op heur mans goeden procederen / al oft ſy noyt buyten deſer ſtadt ghewoont en hadde / ghelijck ſy oock altijt doen mach binnen den leven van haren man/

oock

oock buyten staets insolvent bedeghen zijnde.

XXX. Item vrouwe persoonen buyten deser stadt woonachtich / ter plaetsen daer de vrouwen recht hebben van preferentie / ter caussen van heure dotale ende ingebrochte goeden / alhier binnen deser stadt goeden vindende huerlieder gefailleerde mans oft hen, sterf-huysen toebehoorende / vermoghen daer op te procederen / ende hebben recht van preferentie / ghelijck ander Poorterssen ende Ingheseteuen deser stadt.

XXXI. Ende vrouwe persoonen die van buyten hier t'Antwerpen zijn comen woonen / hebben oock recht van preferentie / in respecte vande schulden, die binnen den tijde van heure wooninghe ghemaeckt zijn.

XXXII. Des zijn de vrouwen (willende gheprefereert worden) ghehouden des versocht zijnde / te thoonen van reele inbrenginghe van heure dotale / ingebrochte oft verstorven goeden / ende en gestaen niet metten eedt ende evictie by haer ter Vierschaeren ghedaen ende gheobtineert.

XXXIII. Soo wanneer den lanckst-levende van man oft wijff byden Testamente vanden eersten afflijvighen / de proprieteyt van alle de goeden ghemaeckt is / om sijnen vrijen wille daer mede te doen / ende dat den selven lanckst-levende byden selven Testamente belast wordt heurlieder beyder kinderen t'onderhouden: tot dat zy tot state sullen ghecomen zijn, ende alsdan seeckere somme ghelts te betalen oft dierghelijcke / ende dat de selve lanckstlevende na de doot vanden eersten afflijvighen d'onruerlijcke goeden by den eersten afflijvighen achterghelaten ghealieneert heeft / ende daer na insolvent wordt / sonder sijn kinderen navolghende den Testamente voldaen te hebben / soo blijven nochtans de voorsz. immeubele goeden / niet tegenstaende alsulcke allienatie / verbonden ende gheaffecteert voor de voldoeninghe vande voorsz. testamentaire dispositie ende voordere gherechticheydt / die de kinderen ter saecken van heure legitime / oft anderssins souden moghen competeren.

XXXIV. Een vrouwe die op haers mans goeden voor haer dote / ende ingebrochte goeden ter hoogher Vierschaeren gheprocedeert heeft / ende volcomen is / ende uyt crachte van haere acte van evictie haers mans goeden by executie heeft doen vercoopen ende selve eenighe inghecocht / en is niet ghehouden den prijs in handen des Amptmans te brenghen tot behoeve van andere Crediteuren. Maer mach den voorsz. prijs tot concurrentie van heur houwelijck goet inhouden / by provisie: ende onder cautie van t'selve te weder keeren / ingevalle naemaels bevonden wordt sulcks te behooren / Behoudelijck den Amptman zijn recht. Niet teghenstaende dat eenighe andere Crediteuren / ghelijck vonnisse ter Vierschaeren gheobtineert hebbende / oock cautie voor de penninghen presenteerden.

XXXV. Maer waert saecke dat alsulcke andere Crediteuren vonnisse hadden by hen in contradictorio judicio, met kennisse van saken ende behoorlijcke verificatie van heure tachterheyt / ten laste vanden Debiteur gheobtineert / souden (als aparentste recht hebbende) voor de vrouwe / alleenlijck ter Vierschaeren vonnisse vercreghen hebbende by provisie worden gheprefereert / tot dat de vrouwen in judicio contradictorio in cas van preferentie teghen de selve concrediteuren vonnissen tot haren voordeele hadde vercreghen.

XXXVI. Item inde oberschietende goeden van insolvente persoonen oft sterff-huysen/ na dat de vrouwen/ oft heure kinderen inder manieren voorsz. voldaen zijn/ worden ghepreferéert eerst den knapen ende maerten bode-loon/ ende puren arbeyts loon/ daer gheen coopmanschap onder ghemengelt en is/ ende salarissen van Advocaten/ Procureurs Medecijnen ende Chirurgijnen/ met des der curen aengaet/ ende daer nae schulden van bier/ broot/ spijse/ ende dranck nootelijck/ oorboorlijck ende niet voluptueus.

Vid. cap. XXI. sup. cod.

XXXVII. Item nae t'ghene des voorsz. is/ hebben de weesen recht van preferentie/ op de goeden van heure Momboors/ ter caussen van t'ghene de selve Momboors henlieden upt saecken henlieder administratie schuldich zijn.

XXXVIII. Item daer nae des Princen/ ende deser stadt penninghen/ ende schulden van assijsen/ ende alle andere schulden deser stadt/ hoe danich die moghen zijn: ten ware penale schulden oft van confiscatie procederende.

XXXIX. Item nae desen wordt ghepreferéert den loon vande verbers/ niet teghenstaende datter coopmanschappen onder ghemenghelt is.

XL. Waer nae alle vonnissen ghewesen by Borghemeester ende Schepenen/ ende subaltarne bancken by hen ghestelt/ t'zy provisioneel oft diffinitijff in iudicio contradictorio, oft ooch by evictie ter Vierscharen/ ende ghelosten op vonnissen by partijen metter minnen voor Schepenen ghedaen/ welcke vonnissen ende ghelosten alhier na deser stadts recht staen ter executien/ worden ghepreferéert alleenlijck soo verre d'executie van dien by den Amptman/ Borghemeester ende andere Rechters oft Officiers deser stadt begonst/ oft by partijen behoorlijck in kennisse van Poorters begheert is ghewéest te doen/ al eer de debiteur ghefailléert/ voorvluchtich/ oft insolvent aslijvich ghewor- den was: behoudelijck datter vonnis ouder van date/ altijts voorgaen sal. Maer soo wanneer men t'vonnisse jongher van date/ voor ende eerst hadde begonst oft begheert executie te stellen/ ende d'outste niet/ soude indien ghevalle jongher van date voorgaen: * Wel verstaende dat vonnissen vanden Rade van Brabant/ ende van ander buyten Rechters voor d'insolventie des debiteurs upt crachte van executoriale oft requisitoriale brieven respectivelijck ter executien begonst te stellen/ hebben recht van preferentie/ ghelijck de voorsz. vonnissen van Antwerpen.

* Desunt in M. S.

XLI. Item daer nae worden ghepreferéert ghelijckelijck alle vonnissen met recht ende justitie ghegheven/ ende ghelosten op vonnissen alhier ter executien staende, als voore/ aldaer gheen executie begonst oft begheert en is ghewéest: ende alle obligatien van schat-schulden/ ende ander bekent ende ghepasseert onder deser stadts seghel oft voor Schepenen der selver stadt oft andere subalterne Rechters/ by hen als vooren ghestelt in saecken heure jurisdictie concernerende/ behoudelijck altijdts dat d'oudtste vonnisse/ ghelofte/ oft Schepene obligatie voorgaen ende ghepreferéert sal worden voor jongher van date/ ende dit al/ soo wanneer datter vonnisse voor t'faillissement des debiteurs ghegheven is.

XLII. Maer vonnissen van hem te moghen provideren/ en gheven gheen recht van preferentie.

XLIII. Wel verstaende nochtans/ dat de Rentieren ende alle andere speciale hy-

pothec-

potheke oft pant metter minnen hebbende / worden voor al aen huere panden ghepreferert / oock voor alle heymelijcke ende voor expresse ghenerale hypotheken / al waren dese ouder van date / dan de voorsz. speciale expresse / ende dat weder de selve tacite oft expresse ghenerale hypotheke competeert de vrouwen voor haer dote / den Prince / Steden / oft oock de weesen inde goeden van heure Momboors: als na deser stadts rechten / niet affecterende ende noch effect van hypotheke ghevende.

XLIV. Item Leveraers van stoffen ende materialen / weder arbeyt daer in ghemengt is oft niet / midtsgaders de werckluyden / worden aenden pandt / daer de stoffe / werck / oft arbeyt aen is / gheemployeert / ghehouden als hebbende speciale hypotheke / ende worden aenden selven pandt ghepreferert voor de Rentieren nae de selve leveringhe oft arbeyt op den voorsz. pandt ghehypothiceert zijnde / dies worden de selve afghedaecht metter clocken als ander hypothecarisse Crediteuren: uyt saken van welcke t'achterheydt moghen de * voorsz. Leveraers ende werckluyden aen hueren voors. pandt oock by leveringhe procederen.

* Virgil. desunt.

XLV. Maer de ghene die tottet maecken van eenighe cleederen / juweelen oft andere meubele goeden eenighe stoffe ghelevert / oft in't maecken / bewaren / vueren / oft beneficieren van dien eenighen arbeyt oft coste ghedaen hebben / en hebben daer aen gheen recht van preferentie / nae dien sy eens daer aff ghescheyden zijn gheweest.

XLVI. Inde belastinghe van onruerende goeden oft panden hebben d'oudtste Schepene-brieven altijdts preferentie voor jongher van date / al waert sake dat d'een den anderen niet uyt en stake: Ghelijck d'outste speciale verbintenisse van * ruerende goeden oft actien oock voor jongher ghepreferert wordt / al en is die voor Schepenen niet ghepasseert.

* Desunt in M. S.

XLVII. Ende worden oock Schepenen brieven van Antwerpen / aengaende personele ghelosten ghepreferert voor al andere Schepenen / Laten / oft Mannebrieven / al waren die oock ouder van date dan de Schepene brieven van Antwerpen. *

* In M S c. 9. art. 30.

onder den Tytel van leveringhe staet ende oock Schepene brieven van Antwerpen van oft aengaende renten oft goeden buyten ghelegen worden ghepreferert alle andere Schepenen laten / oft mannen brieven jongher van date ten Lant-rechte oft elders verleden zijnde.

XLVIII. Wtghenomen vonnissen ende Schepenen brieven van Breda / de welcke hebben ghelijck recht van preferentie / als vonnissen ende Schepenen brieven van Antwerpen: behoudelijck dat ouder van date altijdts behoudende zijn t'recht van preferentie / sulckx als nae deser stadts recht van Antwerpen behoort.

XLIX. Item wettelijckheydt van ander steden oft bancken heeft nae de wettelijckheydt van Antwerpen / recht van preferentie teghen schulden die voor de Weth niet ghepasseert en zijn.

L. Ende soo wanneer yemandt eenighen pandt belast oft beswaert voor Schepenen met verscheyden erffelijcke oft lijftocht-renten / oft voor eenighe andere schat-schulden (dat is schulden gheen renten zijnde, aen diversche persoonen / soo verre de brieven by eenen Secretaris op den staenden voet voor

de selve Schepenen / ghelesen / ghepasseert ende bekent worden / die en moeten d'een den anderen niet uytsteecken / maer zijn allegader van eenen ouderdom / ende dat / niet teghenstaende dat d'een voor d'ander ghelesen wordt / soo dat d'een voor den anderen gheen præferentie en mach pretenderen. Ende soo wanneer de brieven by den selven persoon oft verlijder worden ghepasseert / op eenen dach voor de selve oft andere Schepenen / maer niet ghelijckelijck / ende vnico contextu ghelesen ende als in eenen anderen verleden, soo souden de brieven diemen soude bevinden de leste ghepasseert / de oudtste moeten uytsteecken : ende de eerste ghepasseerde souden hebben de præferentie al ostse ouder van jare ende daghen waren.

Vande Cessie.

LXVII.

I. SOo wie Cessie doen wilt / is schuldich hier toe opene brieven vanden Hertoghe van Brabandt te verwerven / ende hem dien volghende te reguleren.

Hic Tit. nullo modo cōvenit cum M. S. Soomen die naer d'oude costuym plach te useren voor t'placcaet vanden Keyser.

II. Ende ten daghe dienende is ghehouden personelijck in rechte te compareren / ende in ghevanckenisse te gaen / soo verre partye dat versoeckt / ende aldaer te blijven tot de decisie vande sake van Cessie : oft dat hy by vonnisse vanden Rechter onder cautie zy gheëlareert / oft anderssins nae discretie vanden Rechter ende ghelegentheyt vander saken.

III. Ende want men volghende d'ordonnantie vanden Hertoghe van Brabandt vanden jaere xvc. sessenderrich den xxvj. van Meye / schuldigh is in saecken van Cessien sommierlijck te procederen / sonder treyn ende forme van processen / Ten eynde dat de saecke vanden interinemente binnen den tijde van vier maenden, mach beslicht worden / soo is men schuldigh de selve saecke van Cessie extraordinaerlijck te bedinghen / ghelijck andere saecken die acceleratie behoeven.

IV. Ende indien dat de saecke binnen de vier maenden, niet beslicht en wordt / sonder des impetrans faulte oft toedoen / wordt d'impetrant vande ghevanckenisse ontslaghen / onder cautie van te rechte te staen / ende t'ghewijsde te voldoen / oft van zijnen persoon te sisteren t'allen tijden alst hem by den Rechter soude worden gheordonneert / oft anderssins onder ghelofte ende eedt nochtans by hem te doen (op de verbeurte vanden effecte van sijne opene brieven van Cessie) van hem altijdts in ghevanckenisse te stellen / ende wederom te comen / soo wanneer hy des ten versoecke van sijne Crediteuren / oft Crediteur / Ter ordinantie vande Wethouderen sal vermaent ende versocht worden / al nae ghelegentheyt vander saecken : Ten ware datmen uyt eenighe consideratien / t'zy van ghewesen vonnisse oft anderssins bevonde / dat de saecke gheen relaxatie toe en liet.

V. Item een Debiteur die Cessie van goeden ghedaen heeft / en wordt daer by

by niet verſtaen / van ſijne Poorterſchepe vervallen te zijn / noch vande proffijten ende preeminentien / hem upt crachte van dien daer te voren ghecompeteerdt hebbende.

Van Vonniſſen in Civile ſaken ghewefen / ende van Executien.

LXVIII.

I.

Die in eenighe ſaken t'zy ten principalen in materie van proviſien / oft ander incidentael proces / die nederlaghe heeft / wordt oock verſtaen tacitè, in de coſten ghedvemt te zijn / niet teghenſtaende dat t'vonniſſe gheen condemnatie van coſten en is inhoudende d'welck ceſſeert in criminele ſaken by den Officier gheintenteert / als hy ſuccumbeert / ſoo hier vore onder den Titel Vande forme van procederen ter Vierſcharen, ende vande berichtinghe in Criminele ſaken, gheſeght is.

Vonniſſen in d'ander regieringe gheweſen zyn gheconfirmeert by den xx. articjkel vande reconſiliatie deſer ſtadt behoudens de gecondemneerde den ordinariſſe wech van appellatie/reformatie/etc.

II.

Ende als de coſten tuſſchen partyen ghecompenſeert zyn / moet rapport gheldt by partijen nae rate ghedraghen worden / maer d'lichten vander actien / ende andere oncoſten ſtaen ten laſte vanden ghecondemneerden alleene.

III.

Item als den aenlegghet alleenlijck een deel van ſijnen heyſch is aengheweſen ende d'ander deel afgheſlaghen / ende dattet vonniſſe gheene condemnatie noch compenſatie van coſten en is inhoudende / ſoo mach partye daer aff interpretatie verſoecken / ten eynde de Rechter verclare weder hy de coſten in al oft in deele verſtaet ghecompenſeert te zijn.

IV.

Maer wanneer partije coſten, ſchaden ende intereſten gheheyſcht heeft, ende dat de ghecondemneerde expreſſelijck met t'principael vonniſſe inde coſten ſonder van intereſten te vermaenen ghedvemt is / oft dat de coſten zijn ghecompenſeert: Soo wordt de ſelve verſtaen vande ſchaden ende intereſten ontſlaghen te zijne / ten ſy by t'ſelve vonniſſe partye / heure actie dien aengaende / waere ghereſerveert.

V.

Ende als partije den intereſt niet en heeft gheheyſcht / ende dat de coſten in't gheheel oft in deel zijn ghecompenſeert / en heeft gheen recht meer om by nieuwe inſtantie eenich intereſt te moghen heyſſchen.

VI.

Ende inghevalle de coſten niet en zijn ghecompenſeert / maer de ghecondemneerde daer in ghedvemt / oft anderſſins volghende de eerſte article van deſen Titel ghehouden is de coſten te betalen / vermach partye den intereſt niet gheheyſcht hebbende inde eerſte inſtantie / den ſelven by nieuwe inſtantie te heyſſchen / ſoo verre hy anderſſins daer toe gherecht is.

VII.

Ende hoe wel de Ghecommitteerde tot de taxatie vande coſten vande Proceſſen ſomwylen by de acte van taxatie reſerveren partije heure actie van intereſt by ſijnen Procureur in't libel van coſten onbehoorlijck ghestelt / om die by nieuwe inſtantie te moghen heyſſchen / ſoo en wordt nochtans partije daer van gheen voorder recht ghegheven / dan hem te voren upt crachte

te van 't vonnisse oft anderssins competeerde.

VIII. Item als een aenlegghher by eenich vonnisse / t'zy in Civile oft Crimineele saken ghewesen / wordt verclaert om gheageert te hebben, in vueghen ende maten niet ontfanckbaer te zijn, met expresse absolutie des verweerders vande impetitie oft heysch t'hemwaerts ghedaen, wordt de selve verweerder daer by verstaen gheheel ende al vande actie des aenlegghers gheabsolveert te zijn / ende niet alleenlijck vander instantien / niet teghenstaende die woorden / in vueghen ende maten.

IX. Soo wie ter uytroepinghe van eenen ouden Cleer-cooper eenighe meubelen ter merckt inde sterff-huysen / oft elders binnen de Stadt oft Vryheydt coopt / moet den Oude-cleercooper daer aff voldoen ende betaelen / binnen veerthien daghen na den vercoop-dach, oft anders mach d'Oude-cleercooper (die veerthien daeghen om zijnde) den cooper midts voorgaende sommatie van xxiiij. uren, met den coop-boeck doen executeren by den Amptman / voor t'voldoen zijnder schult / sonder eenighe procedure oft ander daghement daer om meer te derven doen.

X. Item alle Oude-cleercoopers / die met uytroepinghen eenighe goeden vercocht hebben / moeten den coop-boeck binnen ses weken voldoen / alwaert dat de cooperen oft eenich van dien insolvent oft fugitijf ghewordeu waeren / ende moeten terstont de penninghen nantiseren / eer sy eenich ghehoor in rechte moghen hebben / ende zijn daer voor executabel met extract authentijck by den gheswoorzen Clerck / uyt den boeck ghetrocken: Maer voldaen hebbende / moghen / indien't hen goedt dunckt / repeteren t'ghene des hen dunckt qualijck by den gheswoozen Clerck / oft te vele gheschreven / oft anderssins yet t'onrecht inden coopboeck ghestelt te zijn / daer op men als dan een ygheliyck recht doet nae gheleghentheydt der saken.

XI. Item oft ghebeurde dat de leste verdierder van eenighe goeden / t'zy meublen oft immeublen / diemen ter vrijdaechs-merckt by executie oft anderssins uyt der handt / by openbare uytroepinghe van eenen oude-cleercooper vercoopt / oft oock van eenighe verpachtinghe van imposten / assijsen / oft andere dierghelijcke incomen / niet solvent en waere om den coop te voldoen / oft den pacht te houden / en soude de voorgaende verdierder tot voldoeninghe vanden coop oft pachte hem by den lesten verdierder verhoocht / niet ghehouden / noch executabel wesen: maer wordt verstaen door het ghebodt vanden lesten verdierder ontslaghen te zijn / ten ware dat anderssins besproken ware.

XII. Item de Pachters oft Collecteurs vander stadts assijsen ende incomen / ende de ghene die eenighe huysen / gronden van erven / plaetsen / winckels / oft yet anders met de bernende keersse vander stadt ghehuert hebben / ende heune borghen / moghen voor de voldoeninge van dien sonder vonnisse / ende sonder excussie ghesommeert worden met een billet / inhoudende de grootte ende causse van de schult by den Rentmeester deser stadt oft synen Clerck onderteeckent zijnde / ende voorts uyt cracht vande executie by den Borghemeester oft d'eerste Thresorier daer op gheteeckent / gheexecuteert worden.

XIII. Van ghelijcken de Pachters oft Collecteurs vander stadts assijsen ende incomen / ende oock van imposten / midtsgaders heune borghen / Brouwers /

wers / ende Biersteker / extract authentijck nemende / uyt henne boecken ghetrocken / vande partijen die zy in dier qualiteyt pretenderen aen yemanden t'achter te zijn / ende de selve partijen respectivelijck ter presentien van eenen vande Borghemeesteren / oft sijnen Stadthouder / onder eedt ghewaricht hebbende / moghen uyt crachte van sulck extract / oft extracten den debiteur sommeren met een Corte-roede / ende dien volghende executie van eenen vande Borghemeesters oft sijnen Stadthouder versoecken ende doen teechenen / ende uyt crachte der selver den debiteur executeren tot voldoeninghe vande somme daer in begrepen / sonder ander vonnisse te derven hebben / ende oock sonder cautie te stellen van't gheexecuteerde te repareren / Ten zy dat de debiteur hem teghens d'executie opponerende / in rechte dat versochte.

XIV. Item de voorsz. debiteurs alsulcke executie voldaen hebbende / moghen ten principalen in henne defensien ghehoort worden / niet teghenstaende den eedt by partye daer te voren ghedaen / d'welck maer en wordt verstaen effect te hebben vanden eedt de calumnia.

XV. Item in't executeren van vonnissen by terminatien, ende sonder manisse des Amptmans ghewesen / is mijn Heere de Borghemeester d'executie daer aff op d'acte teeckenende ende consenterende / ende de meublen by eenen Secretaris / ter presentie van twee Schepenen / inventarierende. Maer de vercoopinghe van sulcke meubelen / ende oock van alle andere onruerlijcke allodiale goeden / t'zy binnen oft buyten in't quartier van Antwerpen gheleghen / wordt ghedaen by oft van weghen mijn Heere den Borghemeester / t'zy by mijn Heere den Amptman / by een Corte-roede / oft yemandt anders daer toe van hem commissie hebbende.

XVI. Ende soo wanneer dat vonnisse / t'welck men ter executien stelt / ter manisse des Amptmans ghewesen is / oft in processen supplicatoor / oft nae voorgaende rapport van Commissarissen / oft advijs van goede mannen (in saken die ter manissen des Amptmans behooren beslicht te worden / oft dat in ghelijcke saken partye voor Schepenen in rechte comparerende haer ghewillichlijck heeft laten condemneren / oft ghelosten op vonnisse ghedaen heeft / wort d'inventarisatie vande meubelen des ghecondemneerden / binnen dese stadt wesende / ghedaen met den Amptman / oft sijnen Stadthouder by zijnen Clerck / ter presentien van twee Schepenen oft sonder Schepenen by den Clerck in presentie van twee poorters / soo wanneer dat de somme daer voor d'executien ghedaen wordt / niet en excedeert xxiiij. guldens. Maer buyten de vryheydt in't quartier van Antwerpen is de voorseyde Langhe roede d'inventarisatie vande meubelen doende met assistentie vanden Officier met den Secretaris vande plaetse daer de selve goeden gheleghen zijn.

XVII. Vid. l. debitoribus 31. ibi Barth. & alij DD. ff. de Re Iudicata. Men en mach gheen vonnisse ter executien stellen / sonder voorgaende sommatie / welcke sommatie moet vierentwintich uren ghedaen worden voor het teeckenen vander executien.

XVIII. Niettemin acten van evictien ende ander vonnissen daer van de debiteurs absent buytens lants oft insolvent ende latiterende zijn / moghen sonder voorgaende sommatie respectivelijck by den Amptman / Borghemee-

ster ter executie ghestelt worden.

XIX. Vonnissen in judicio contradictorio, ofte oock ter Vierscharen ghewesen ende voluntaire condemnatien / en verjaren niet: maer vermoghen t'elcker reysen binnen den tijdt van dertich jaren, met voorgaende sommatie / ter executien ghestelt worden.

XX. Item de teeckeninghen by den Amptman oft Borghemeester respective op eenighe acte met hen eyghen hant / oft by henne Stadthouders ghescreven by dese woorden: executie versocht, oft executie gheconsenteert, oft executie versocht ende gheconsenteert, hebben cracht van executorialen / sonder datmen ghewoonlijck is andere executorialen te verwerven oft te ghebruycken: ende mach de debiteur terstont nae alsulcke teeckeninghen van executien by't senden van Cnyvers / beschrijvinghe van zijne goeden / ende voorts ten naesten vrijdaghe / by vercoopinghe van dien / gheexecuteert worden / daer andersints vercoopinghe toestaet.

XXI. Item sommatien midtsgaders gheteeckende executien / blijven hen effect sorterende / den tijdt van eenen jare, ende nae d'expiratie vanden jare / is van noode van nieuws sommatie te doen / ende nieuwe executie op d'acte te doen teeckenen: ten ware dat d'executie ware binnen s'jaers te wercke ghestelt / ende uyt oorsaecke van oppositie belet gheweest.

XXII. Item ermen uyt crachte van vonnisse provisionele executie mach doen teeckenen / is men schuldich (nae de oude ghewoonte) cautie te stellen voor de somme inde acte provisionele begrepen / soo hier voren gheseght is / onder den Tytel Van Borch-tochte.

XXIII. Item vonnissen teghen yemanden ghegheven / machmen teghen sijne weduwe ende sijne erfghenamen in't sterfhuys ghebleven / oft t'selve aenveert hebbende / met voorgaende sommatien ter executien continueren / sonder eenighe andere rechtvoorderinghe te derven doen.

XXIV. Een universeel erfghenaem / oft ander erfghenaem daer toe procuratie hebbende van sijne mede erfghenamen / ende oock vreemde / behoorlijcke cessie hebbende vander actie ende vonnisse / vermach t'vonnisse by sijnen Autheur gheobtineert / ter executien stellen / teghen den ghecondemneerden / ende d'executie by sijnen Autheur begonst te continueren / sonder eenighe andere rechtvoorderinghe te derven doen.

XXV. Van ghelijcken machmen een vonnisse met voorgaende sommatien ter executien stellen teghen den ghenen die't sterf-huys vanden ghecondemneerden aenveert hebben / ooch sonder eenighe andere rechtvoorderinghe tot dien eynde teghen den selven te derven doen.

In M.S. Antiquissimis a. 1545. Habes sub tit. van rechten gehoude persoonen aengaende art. 12. D'onroerende goeden ofte renten van Vrouwen en moghen niet worden gheexecuteert voor des mans schulden ten waer dat de vrouwe eerst met vonnisse ghecondemneert werde de schulden te betalen.

XXVI. Niet te min indien de ghecondemneerde oft sijnen erfghenamen oft aenveerder vanden sterf-huyse teghen de qualiteyt vanden heysscher / oft oock in respecte van sijn eyghene qualiteyt / uyt crachte vande welcke hy wordt gheexecuteert / yet soude willen objicieren / moet den executant in rechte op roepen / ende ten daghe dienende sijne redene van oppositie openen: ende indien hem believe /

believt / copie te versoecken van het transport ende bescheet vande qualiteyt daer mede alsulcke derde hem soude willen executeren: ende blijft daer-en-tusschen d'executie opghehouden tot dat anderssins is gheordonneert.

Item een erfghenaem onder beneficie van inventaris / (t'sy ab intestato, oft uyt crachte van testamente) ghecondemneert zijnde tot betalinghe van eenighe schulden vanden sterf-huyse / is in sijne eyghene goeden executabel / tot dat hy de goeden vanden sterf-huyse bewijst / daer op men t'vonnisse ter executien soude moghen stellen: oft anderssins in rechte ghepresenteert heeft behoorlijcke rekeninghe / bewijs ende reliqua te doen / midts t'selve oock effectuerende binnen sulcken tijdt als hem byden Rechter wordt gheordonneert. XXVII.

Item is t'beneficie van inventaris perpetueel: ende een erfghenaem onder t'selve beneficie willende (t'zy voor oft naer d'jaer) t'sterf-huys repudieren / ende rekeninghe doen van zijn administratie / mach t'selve doen alst hem belieft / midts ter presentien vande Weth, oft henne ghecommitteerde rekeninghe doende aen de Crediteuren / ende gheinteresseerde daer toe ghedaecht zijnde. XXVIII.

Item Executeurs van testamenten / Momboorn oft Curateuren / Facteuren Rentmeesters ende Administrateurs van andere lieden goeden / zijn executabel by t'senden vande Cauphers / uyt crachte van vonnissen teghen heurlieder persoonen in dier qualiteyt ghewesen / tot datse de goeden hebben bewesen / henne Weesen oft meesters toebehoorende / daer op men t'vonnisse soude moghen ter executien stellen: oft anderssins rechtelijck hebben ghepresenteert / rekeninghe / bewijs ende reliqua te doen. XXIX.

Ende als een verweerder in eenige somme van penninghen is ghecondemneert / en is inde macht des ghecondemneerde niet / den Crediteur eenighe renten oft gronden van erven oft erf-renten te doen executeren / sonder de meubelen eerst te proeven: Maer moeten eerst de meubelen, daer nae d'erfgoeden, ende daer nae d'obligatien ende actien vercocht worden. XXX.

Des moeten alle andere meuble goeden des debiteurs gheproeft worden / eermen comen mach tot vercoopinghe van d'instrumenten van zijn conste / neringhe oft ambacht / oft oock vande instrumenten oft beesten dienende tot de landt-neringhe. Ende al zijn de selve instrumenten oft hen beesten vercocht / mach de debiteur de selve na den coop comen vernaerderen / ghelijck t'selve onder den Titel Van Calengieringhe ende Naderschap ghesegt is. XXXI.

Niet te min als een Crediteur heeft eenighen wechdraghenden pandt met der minnen / moet den selven proeven eer hy aen d'ander meubelen des debiteurs vermach te comen: t'zy dat hy heeft willighe condemnatie / oft vonnisse in contradictorio judicio, oft by besetsele ende uytwinninghe ter Vierscharen verworven. XXXII.

Ende een Rentier oft ander hypothecaris Crediteur / die by besetsel oft uytwinninghe ter Vierscharen vonnisse van evictie op sijnen pandt ghecreghen heeft / moet sijnen pandt executeren eer hy sijns debiteurs roerlycke goeden vermach te doen vercoopen. XXXIII.

Soo verre nochtans een Rentier oft ander hypothecaris Crediteur / hadde willighe condemnatie oft vonnisse in contradictorio judicio, teghen den XXXIV.

den debiteur oft handtplichter ghewesen / soude de meubele goeden des debiteurs oft hantplichters moeten executeren / eer hy aen den onruerlijcken pandt soude moghen comen.

XXXV. Ende hebbende by leveringhe op sijnen pandt gheprocedeert / vermach na het overstrijck vande veerthien daghen de meubelen op sijnen pandt berustende (den proprietaris oft huerlinck toebehoorende) voor sijne t'achterheydt terstont t'executeren / al waert sake dat de selve huerlinck oft ghebruycker vanden pandt / van huyshuere niet schuldich en ware / oft mach de meubelen verlaten / ende vervolghen sijne leveringhe op sijnen pandt / totter chieringhe ende vercoopinghe toe.

XXXVI. Wel verstaende dat de ghene die maer een deel vanden huyse oft panden in hueren ghebruyckt / als Camer Kelder / Solder / oft Packhuys ghestaet uyts betalende sijne huere ghelijck dit breeder is gheseght onder den Titel Van hueringhe.

XXXVII. Ende nae d'excussie van alle de goeden des debiteurs / ende van sijnen Borghe / indien men daer aen te cort comt / wordt op des debiteurs persoon executie gheteeckent by den Borghemeester wien alleene competeert in d'executie op den persoon des ghecondemneerde, t'zy Poorter oft ander, te consenteren.

XXXVIII. Niettemin moghen de Guld-dekens vande Laken-halle / executie vanden vonnisse aldaer ghewesen teecken / ende consenteren niet alleenlijck op de goeden / meubelen / ende immeubelen des ghecondemneerde maer oock op den persoon desselfs / soo wanneer datter anderssins executie op den persoon vallen soude: Maer niet de Weesmeesters / noch de Peysmakers.

XXXIX. Ende soo verre de ghecondemneerde / alwaer hy Poorter oft inghesetene deser stadt gheen goeden en heeft binnen de stadt oft vrijheydt / maer buyten in't quartier van Antwerpen / moeten de selve byden Officier deser stadt oock gheexecuteert worden / eermen tot apprehensie van sijnen persoon comen mach.

XL. Maer indien hy noch binnen de stadt noch buyten in't quartier van Antwerpen gheen goeden en hadde / oft en bewese / hem toebehoorende / daer op men t'vonnisse ter executie soude moghen stellen / machmen by apprehensie van sijnen persoon (als voren) procederen. Ende verleenen als dan Borghemeester ende Schepenen opene brieven van subsidie van Rechte aen alle Rechteren ende Officieren: uyt crachte vande welcke men de goeden vanden selven ghecondemneerden / oft by ghebreken van dien / sijnen persoon soude buytens lants moghen commeren ende executeren.

XLI. Men en mach by executie van vonnissen niet procederen op den persoon van eenen debiteur / sonder sijne meubelen ende andere goeden binnen deser stadt vrijheydt oft quartier der selver gheleghen / gheproeft te hebben: Ten ware dat de selve ware notoorlijck insolvent / ghefailleert / oft latiterende: oft dat de Cnuyvers / om t'executeren gheweest hebbende ten woonhuyse vanden ghecondemneerde / relateerden / hen verclaert gheweest te zijn / aldaer gheen goeden te zijn / den ghecondemneerde toe behoorende / Oft ten ware dat de ghecondemneerde alleenlijck woonde op een camer / ende dat de huys-heere niet lijden en woude datmen aldaer executie doen soude.

XLII. Maer soo wanneer yemandt is ghecondemneert ad factum præstandum,

ende

ende dat de selve met seudinghe van Cnuybers gheexecuteert wesende / is in ghebreke t'vonnisse te voldoen / wordt ander werff ghesommeert ende ghemaent tot voldoeninghe van't vonnisse / met comminatie / door last vanden Borghemeester / datmen by ghebreke van dien, executie op sijnen persoon teeckenē sal. Ende soo verre hy als dan noch niet en obedieert / wordt d'executie op synen persoon met voorgaende consent vanden Borghemeester op d'acte gheteeckent ende te wercke ghestelt / niet teghenstaende hy Poorter ende Ingheseten deser stadt ware / ende goeden possideerde hem toebehoorende. Sonder dat hy mach ghestaen midts presenterende partye adverse zijn interest te betalen in plaetse van't feyt / d'welck hy ghedumt is te volbrenghen / soo verre datter anderssins in syne macht is / t'selve feyt t'effectueren ende te volbrenghen. Ghelijck hier van respective onder den Titel Van Coopmanschappen, ende van huerlinge breeder vermaen ghedaen is.

XLIII. Ende inghevalle dat in syne macht niet en ware t'feyt t'effectueren / mach t'selve rechtelijck te kennen gheven / ende versuecken te moghen ghestaen / midts in plaetse van dien partije adverse zijn interest betalende / ten segghen van luyden hen des verstaende / ende voor Commissarissen byde Wet t'ordonneren / met partijen te moghen procederen tot liquidatie vanden voorschreven interest.

XLIV. Item d'Officieren van Antwerpen vermoghen / uyt crachte van vonnissen van Schepenen van Antwerpen / by executie alhier ter vrijdaechsmerckt vercoopen alsoo wel onruerende goeden gheleghen buyten de stadt ende vrijheyt (soo verre die gheleghen zijn in't Quartier van Antwerpen) als die binnen de stadt ende vrijheydt gheleghen zijn / soo verre de drye Sondaechs gheboden daer aff inde parochie daer onder datse gheleghen zijn / midtsgaders drye continuele uytbellinghen / immidiatelijck voor de vercoopinghe alhier t'Antwerpen ghedaen zijn gheweest.

XLV. Vermoghen oock de voorf. Officieren van Antwerpen uyt crachte van alsulcke vonnissen / sulcke erfgoeden buyten in't quartier van Antwerpen gheleghen te vercoopen / na voorgaende drye kercke gheboden ter plaetsen daer onder de selve goeden gheleghen zijn.

XLVI. Item gheen Officier in't quartier van Antwerpen gheseten en vermach des by den Amptman / oft Borghemeester / oft van hennen tweghen versocht wesende / weygheren de voorf. kerckgheboden te doen op synen behoorlijcken salaris / op de peue als onghehoorich ghecorrigheert te worden.

XLVII. D'Amptman van Antwerpen / vermach van weghen zijnder officie / de coopers / van d'onruerende allodiale goeden (die by justitie ende met rechte / als vooren vercocht zijn / t'zy ter vrijdaechs merckt / oft oock buyten daer de goeden gheleghen zijn) voor Schepenen van Antwerpen / ende met Schepenē brieven / goeden / vestighen / ende erven / sonder dat van noode zy eenighe goedinghe ten Lant-rechte meer te derven doen / niet teghenstaende waer / ende tot wat plaetsen die goeden inden Marck-graefschappe / oft quartier van Antwerpen gheleghen moghen wesen: Behoudelijck altijdt den Heere vande plaetse zijn recht.

XLVIII. Item hoe dat niemandt en mach Leen-goeden alhier ter Vierscharen uytwin-

uyt winnen/ noch by den Amptman deser stadt van Antwerpen doen vercoopen t'zy binnen de stadt ende vryheyt/ oft daer buyten/ maer wel de meubele goeden/ op de leengoeden bevonden/ wordt ghesegt onder den Titel/ Vant vervolch van d'arresten ende uytwinninghen van goeden ter Vierscharen.

XLIX. Item soo wanneer datter eenighe meubele goeden/ oft actie personele by executie oft oock uyter handt / by uytroepinghe vercocht worden / de proprieteyt van alsulcke meubele goeden oft personele actien wort inden lesten verdierder oft cooper ipso jure ghetransporteert sonder dat van noode zy / dat hen daer aff eenighe andere goedenissen oft transport by den Officier oft by yemanden anders ghegheven worde.

L. Men en mach gheen goeden / ruerende noch onruerende / by den Officier openbaerlijck ter merckt/ beginnen uyt te roepen noch vercoopen/ dan alleenlijck des vrijdaechs als een yeghelijck daer weet te comen.

LI. Ende eenighe meubelen aldaer begonst hebbende op eenen vrijdach te vercoopen / indien men de selve al dien dach niet vercoopen en can / machmen de selve vercoopinghe continueren op andere navolghende werck daghen tot gherief ende voordeel van partije.

LII. Maer van onruerlijcke goeden en machmen gheen continuatie van executie doen dan op vrijdaghen.

LIII. Een Crediteur / hebbende ten laste van sijnen debiteur vonnisse / en mach met den Heere sijne onruerlijcke goeden binnen Antwerpen ghelegen niet doen vercoopen / sonder voorgaende drije continuele uytbellinghen als voren. Maer meubele goeden / die by executie vercocht worden / en ismen niet ghehouden te doen uytbellen.

LIV. Desghelijckx een Crediteur hebbende acte ende vonnisse / ende tot versekerheydt van sijne tachterheydt / eenighe bagghen / juweelen / obligatien / oft andere meubele goeden in sijne handen / als pandt met der minnen / willende procederen tot vercoopinghe van dien / is ghehouden sijnen debiteur oft proprietaris vande selve meubelen / niet absent buyten s'lants / noch insolvent ende latiterende behoorlijcke wete te doen vande plaets / tijde ende stonde / waer ende wanneer men die vercoopen sal / ten eynde hy niet en werde onversienlijck gheschupt / ende de selve panden mach comen lossen oft doen verdieren by anderen/ indient hem believt.

LV. Maer soo wanneer dat een Crediteur heeft (uyt crachte van sijnen vonnisse / behoorlijcke sommatie ende executie) de goeden sijns debiteurs ten huyse dessels doen opschrijven / ende openbaerlijck byden Officier doen ter merckt- veeren / en is men niet ghehouden den debiteur / eenighe andere wete te doen.

LVI. Item een buyten man oft andere / vonnisse alhier ghecobtineert hebbende ten laste van sijnen debiteur / t'zy in judicio contradictorio , oft by ghewillighe condemnatie oft rechtelijcke evictie / ende tot sijne versekerheydt in handen hebbende eenighe bagghen/ juweelen oft andere goeden/ hem binnen deser stadt als pant met der minnen tot versekerheydt vande selve schult ghegheven, en mach uyt crachte van brieven van subsidie van rechte / den selven pant oft panden buyten deser stadt niet executeren oft doen vercoopen.

Item

Item in wat manieren dat een Crediteur / macht hebbende om panden metter minnen ghegeven / sonder rechtvoorderinghe te moghen vercoopen/ schuldich is hem te reguleren / wordt ghesegt onder den Tytel Vant vervolgh van arresten, ende uytwinninghe van goeden ter Vierscharen. LVII.

Item worden vonnissen elders ghewesen / alhier by den Amptman oft by den Borghemeester / na voorgaende sommatien / met Langhe oft Corteroede ghedaen zijnde / soo verre de ghecondemneerde alhier is/ oft goeden hier heeft/ ter executie ghestelt uyt crachte van requisitoriale brieven/ conform de commissie rogatoore/ inde selve brieven begrepen. Ende soo verre de brieven niet en luyden op den Amptman alleen / noch op Borghemeester ende Schepenen oock alleen / maer op den Amptman / Borghemeester ende Schepenen t'samen moghen byden Amptman alleen ter executien ghestelt worden / sonder dattet van noode zy / conclusie te nemen / ten eynde dat alsulcke vonnisse alhier soude ghewesen worden executabel sonder oock kennisse te nemen op de equiteyt oft iniquiteyt van t'selve vonnisse. LVIII.

Maer alle andere exceptien oft oppositien daer by t'vonnisse niet en wordt gheimpugneert / moghen teghen d'executie gheopponeert ende gheproponeert worden. LIX.

Ende alsmen gheen brieven van subsidie van rechten en heeft / moet conclusie ghenomen worden uyt crachte van t'vonnisse tot betalinghe, &c oft ten eynde dat t'selve vonnisse alhier soude worden vercleert executabel te zijn. LX.

Item en vermoghen die vander Munten henne vonnissen buyten de plaetsen vander munte binnen de stadt van Antwerpen oft vryheyt der selver niet ter executie stellen / dan met assistentie vanden Officier van Antwerpen : Ten ware datse henne vonnissen deden executeren met Executorien by eenen Deurweerder vanden Hove van Brabant. LXI.

Item aengaende vonnissen van Arbiters / daer af niet en is ghereduceert/ moetmen conclusie nemen / ten eynde de selve vercleert worden executabel. oft partye soude worden ghecondemneert hem dien volghende te reguleren, In welcken ghevalle moghen Borghemeester ende Schepenen kennisse nemen/ weder d'arbitrale uytsprake wel oft qualijck ghewesen is/ oft niet. LXII.

Item hoe dat acten van evictien moeten ter executien ghestelt ende voldaen worden / by provisie eer den debiteur ten principalen mach in sijne defensien ontfanghen worden / is hier vore ghesegt onder den Titel Van vervolch van arresten ende uytwinninghe van goeden ter Vierscharen. LXIII.

Item wat effect ende cracht vonnissen hebben / Van hem te moghen provideren, ghewesen uyt dien dat de ghedaechde drymael ghedaecht zijnde/ t'elcken vercleert is ghweest uyt der stadt / is onder den Tytel van daghementen, ghesegt. LXIV.

Ende hoemen vonnissen ten laste van eenighe borghen / ter executien stelt is ghesegt onder den Titel vande Borch-tochten. LXV.

Item soo wanneer dat in rechte hanghende t'proces / by consente van partyen gheappointeert wordt / dat de questieuse goeden souden worden vercocht sonder prejudicie van yemandts recht, en vermach gheen van beyde de partyen de selve goeden vercoopen / noch doen vercoopen / dan by behoorlijcke LXVI.

hoorlijcke executie / ghelijckmen schuldich is in respecte van ghewillighe condemnatie te doen: ten ware dat partije anders accordeerden.

LXVII. Item de clausule die in coop-cedullen van onruerende goeden / die by executie vercocht worden / ghestelt wordt dat d'executie ghelchiet ten laste ende pericle vanden Crediteur tot wiens versuecke d'executie ghelchiet, oft diergheliick / en belast den Crediteur tot gheen waernisse oft claernisse vanden pant / noch en is de selve uyt cracht van sulcke clausule de evictione, niet ghehouden dan is t'selve alleenlijck respicierende d'excessen ende faulten diemen in't executeren soude moghen committeren / dat de Crediteur den Officier vande selve faulten oft excessen soude schuldich wesen te verantwoorden.

LXVIII. Item oft d'Amptman in ghebreecke ware / ter executien te stellen t'vonnisse daer aff by Executeur is / als voren: mach partije gheinteresseerde daer af aen Borghemeester ende Schepenen sijne clachten doen / die t'ghebreck vanden Amptman moghen suppleren / ende t'vonnisse behoorlijck ter executien doen stellen.

LXIX Van alle vonnissen deffinitijff ende interlocutoor / hebbende de natuere van diffinitive vonnissen ter manisse des Amptmans / t'zy op de dissendaechsche / oft maendaechsche rolle / extraordinaerlijck oft in collegie ghegheven / als van vonnissen inhoudende eeninghe executie arrest oft apprehensie / wel / qualijck / oft premature ghedaen oft onder cautie ontslaghen te zijn / vonnissen van nantizatien / van hem te moghen provideren / metter executie te moghen voorts varen / van eenighe goeden te moghen vercoopen / sequestreren tot behoeve vanden ghenen die daer in gherecht is / ende ander diergheliicke smaeckende executie / competeert van allen ouden tijden den Amptman vier, ende den sesse outste Advocaten (als voren) sesse grooten Brabants. Item van vonnissen van versteecken te zijn / van alle exceptien declinatoore / dilatoore ende peremptoore heeft d'Amptman acht grooten ende de voorf. sesse outste Advocaten sesse grooten Brabants. Desgheliicx als partije neemt conclusie inhoudende twee leden / daer aff van d'eene valt nantizatie / ende van d'andere default / competeren den Amptman acht grooten, ende den voorf. Advocaten sesse grooten Brabants. Maer van dach van reeckeninghe oft berade om t'antwoorden op de maendachsche rolle / van de faulten / van niet t'attenteren / van versonden te worden voor goede mannen / ende van diergheliicke interlocutoore vonnissen heeft d'Amptman alleen vier grooten Brabants.

Van verjaringe van Instantie / ende Desisteringe.

LXIX.

I. Noch en machmen a peremptione instantiæ niet

Alle Instantien / t'zy in ordinarisse gherechte oft voor Commissarissen / nae d'jaer worden gheperimeert ende ghesmolten / soo wanneer men de saecke heeft laten verjaren sonder termijn daer in ghe houden te hebben: ten ware dat inde sake t'zy principale oft incidentale, soo verre ware geprocedeert, datter geenen termyn meer en viele te houdē.

Ende

niet gerelevéert werden/ l. ait prætor 7. §. fin. ff. de minorib. l. properandum §. fin. C. de Iud. Imbert. late instit. Forensium l. 1. cap. 33.

II. Ende willende een verweerder in sulcken ghevalle als boven / hem met de surannatie behelpen / t'zy om de costen vanden processe te heyschen / ende te doen tareren: is ghehouden conclusie in materie van surannatie te nemen / ende vonnisse dien aengaende te obtineren.

III. Ende al ist dat volghende de Costume deser stadt / een aenlegghet oock na de litiscontestatie/ wordt gheadmitteert om vande instantie te moghen desisteren/ oock teghen den wille des verweerders / sonder met eene van d'actie te desisteren / midts offererende de costen: ende hem daer in latende condemneren: soo wanneer nochtans datmen soude bevinden dat d'aenlegghet de selve sake t'anderen tijde teghen den selven persoon hadde gheinstitueert / ende de selve actie voor de tweede reyse quame te intenteren / soude ghehouden wesen de selve tweede instantie tot den eynde toe te vervolghen / soo verre de verweerder dat versochte oft anderssins vande instantie ende actie te desisteren.

IV. Item niet teghenstaende alsulcke desisteringhe vande instantie / blijft de verweerder behoudende al zijn recht / d'welck hem uyt eenighe acten inden processe ghehouden / is gheacquireert / om hem in toecomende tijde daer mede te moghen behelpen.

Van Provocatien.

LXX.

I. Van vonnissen by de Commissarissen vande rollen t'zy ordinaire oft extraordinaire, oft andere byde Wethouderen ghedelegeert oft ghecommitteert / met machte van alle vonnissen interlocutoor te moghen gheven wordt aen't Collegie van Borghemeester ende Schepenen deser stadt gheprovoceert / de wijle de Commissarissen te rechte sitten/ oft daer na by requeste aende Weth: d'welck ghescheiden mach van alle vonnissen/ diffinitive, interlocutoire, ende voorts/ ab omni gravamine.

II. Welck Provocatien moeten ten daghe dienende in Collegie van Borghemeester en Schepenen verbalijck en sommierlijck bedinght worden: Te weten/ saken daer aff de vonnissen ter manissen den Amptmans ghewesen zijn / des saterdaechs na middach: ende de saecken die by terminatie zijn ghewesen/ des vrijdaechs oft des woensdaechs na middach.

III. Item saken van provocatien van interlocutoore vonnissen/ by ghedeleghteerde Commissarissen / buyten de rolle ordinaris oft extraordinaris ghewesen is men als voor bedinghende des saterdaechs voor Amptman / Borghemeester ende Schepenen / al oft die ter manisse des Amptmans ghewesen waren.

IV. Maer van acten van taxatie van costen / worden de provocatien indistinctelijck bedinght s'woensdaechs oft s'vrijdaechs / niet teghenstaende dat de principale vonnissen / daer af de costen procederen / zijn ter manisse des Amptmans ghewesen.

V. Alle saken van Provocatien van Processen / die niet en zijn schriftelijck bedinght

bedinght gheweest / moeten by parthyen van nieuws bedinght worden / al oft die daer te voren noyt en hadden bedinght gheweest.

VI. Maer saecken die op de rolle / oft voor Commissarissen schriftelijck bedinght/ ghefurneert ende ghewesen zijn by visitatien van Commissarissen, en worden in materie van provocatien verbalijcken niet bedinght / dan wordt alleenlijck gheappoincteert / dat de stucken souden worden ghereviteert/ om recht ghedaen te worden/ etc.

VII. Sonder datmen in sulcke schriftelijcke saken / noch oock in materie van taxatie van costen (daer teghens by parthye is ghediminueert gheweest) in materie van provocatien eenighe nieuwe feyten oft deductien in brenghen oft vueghen mach tot den processe / dan uyt crachte van brieven van relievemente/ oft speciale admissie van Borghemeester ende Schepenen, behoudelijck parthye adverse heure feyten ende redenen ter contrarien.

VIII. Maer soo wanneer dat de costen / by ghebreke van diminutie zijn in contumatie / oft quasi by den Commissarissen ghetaxeert / ende datmen is gheadmitteert om daer af te provoceren / wordt den Provocant toeghelaten sijne diminutie daer teghen te moghen doen / oft te dienen van exceptien indien de saecken sulckx verheyscht.

IX. Item den tijdt om als voren / by requeste te moghen provoceren / duert een jaer lanck ende langher niet.

X. Ten ware dat parthye ghecondemneerde / t'vonnis byden Commissarissen ghewesen/ hadde gheapprobeert.

XI. Aengaende de Provocatien in materie van erf-scheydinghe is onder den Titel Van erf-scheydinghe, Servituten, ende des daer aen cleeft, gheseght.

XII. De pene van onwijse Provocatie/ die partije schuldich is te legghen / eer hy in materie van Provocatie ghehoort mach worden / wordt gherestitueert/ soo verre hy t'vonnisse in materie van Provocatie anders ghewesen oft gheappoincteert wordt / dan de Commissarissen oft Auditeurs ghewesen oft gheappoincteert hadden : oock soo wanneer de Provocant sijne Provocatie afgaende/ t'vonnisse acquiesceert : Maer soo wanneer dat het vonnisse daer gheprovoceert is / in materie van provocatie wordt gheconfirmeert / blijft de voorsz. pene verbeurt tot behoeve van Busse / ende daer van de twee derdendeelen competeren de Weth/ ende d'ander derdendeel de Penne.

Van Appellatien.

LXXI.

I. VAn alle vonnissen van Subalterne Bancken binnen dese stadt ende vrijheydt ghelegen (daer onder de Munte / de Tolcamer / ende d'Leenhoff des Borch-graven van Antwerpen niet en zijn begrepen) appelleertmen aen Borghemeester ende Schepenen.

II. Item van vonnissen by eenighe vande voorsz. Subalterne Rechters ghewesen/ wordt aen Borghemeester ende Schepenen deser stadt gheappelleert binnen thien daghen, nae datmen van t'vonnisse (mede rekenende den dach

dat

dat t'vonnisse werde ghewesen) ende dat den Rechter à quo, oft oock voor Notaris ende ghetuyghen.

III. Sonder dat van noode zy apostolos oft brieven van oorlove vanden Rechter à quo, daer toe te verwerven.

IV. Ende is ghenoech dat d'appellant binnen dertich daghen, nae d'expiratie vande voorf. thien daghen, d'appellatie verheft / ende t'proces van d'eerste instantie aen de gheappelleerde rechtelijck versoecht over ghebrocht te worden. Ende zijn d'appellanten van vonnissen by die vande Laken-halle / vande Wees-camer / ende Payse ghewesen / ghehouden binnen den voorss. tijdt te consigneren de pene van onwijse appellatie.

V. Maer d'appellanten van vonnissen buyten in't quartier van Antwerpen ghewesen / en zijn in gheen pene van onwijse appellatie ghehouden.

VI. Ende zijn de gheappelleerde ghehouden onder eedt t'proces besloten over te brenghen / ghelijck't voor hen bedinght is / ende ghestaen in't overbrenghen van den processe / in rechte verclarende te stellen partije teghen partije.

VII. Ten ware dat partije die in d'eerste instantie t'vonnisse t'zijnen voordeele ghe-obtineert heeft / verclaerde t'selve niet te willen sustineren: want als dan zijn de gheappelleerde ghehouden den appellant zijne costen te refunderen oft anderssints teghens hem de saecke te verantwoorden / ende te bewijsen wel ghewesen te hebben.

VIII. Item de voorss. gheinterjecteerde appellatien zijn schorssende ende belettende d'executie vanden vonnisse daer aff gheappelleert is.

IX. Item al ist dat de saecke in d'eerste instantie schriftelijck is beleydt ghweest mach d'appellatie des niet te min sijne brieven ende redenen van appellatie schriftelijck overgheven / non allegata allegare, & non probata, probata, sonder dat van noode zy t'selve by requeste Civile oft anderssins te versuecken ende obtineren.

X. Ende als t'proces luttel gheschrifs is inhoudende / is men / ten versuecke van partijen / ghewoonelijck in't overbrenghen van dien / by Borghemeester ende Schepenen te ordoneren datmen de saecke verbalijcken soude schuldich zijn te bedinghen.

XI. Item en moghen de vonnissen van sulcke Subalterne bancken voor de selve Wethouders van nulliteyt noch anderssints gheimpugneert / oft ghedebateert worden / dan by weghe van appellatie voor Borghemeester ende Schepenen.

XII. Item waert saecke dat eenighe partijen buyten in't quartier van Antwerpen quamen in ghedinghe voor eenighe Bancken / die haer hooft schuldich zijn te hebben voor Schepenen van Antwerpen / ende d'eene partije die Bancke beriepe / ende t'vonnisse begheerde by Schepenen van Antwerpen gheuyt te worden: als dan souden die vande voorss. Bancke ghehouden wesen voor de Schepenen van Antwerpen / als voor haer Hooft-bancke te comen / ende daer nemen ende ontfaen alsulcke vonnis als die van Antwerpen hen leeren ende goeden souden: d'welck vonnisse die van sulcke bancke schuldich zijn t'uyten / onghewisselt ende onghekeert / binnen den Ghenachte daer na / soo verre partijen daer en binnen niet eens en worden.

Van Reformatien.

LXXII.

I. VAn vonnissen die by t'Collegie van Borghemeester ende Schepenen niet en zijn ghewesen / en machmen niet reformeren / maer alleenlijck aen Borghemeester ende Schepenen provoceren oft appelleren.

II. Item van vonnissen diffinitive by't Collegie van Borghemeester ende Schepenen ghegeven / en wordt aenden Raet van Brabant niet gheappelleert / dan alleenlijck ghereformeert

III. Welcke reformatie moet binnen s'jaers verworven ende gheexploiteert worden: oft by ghebreke van dien / moet t'vonnis sorteren sijn effect / ende gaen in crachte van ghewijsde dinghen.

IV. Item niet teghenstaende sulcke reformatie / moet t'vonnis ter executien ghestelt worden / onder cautie / van t'gheexecuteerde te repareren / soo verre executie daer toe staet / oft dattet anderssins reparabel is.

V. Item moeten de voorf. Wethouderen t'proces behoorlijck ghesurneert zijnde / te hove overbrenghen / oft besloten zijnde / niet eenen Sadt bode over senden / ende by hemmen Advocaet oft Procureur / Pensionaris / ten daghe dienende / verclerende te stellen parthye teghen parthye / moeten daer mede ghestaen.

VI. Item vande nulliteyt van vonnissen by de Wethouderen van Antwerpen ghewesen / en machmen gheen kennisse nemen in * Collegie vande selve Rechters / noch oock inden Raedt van Brabandt / dan by weghe van reformatie.

Vide Papon. in terminis Arr. 1. Tit. des Appellations.

* Noch by requeste / noch by relibement quod tamen contra est scriptum jul. quod insit ff. de re Iud. & C. si adversus sent.

VII. Item van gheen criminele vonnissen t'zy interlocutoor (als totter torturen ende diergheliicke) noch van diffinitive by Borghemeester ende Schepenen alhier ghegeven / en machmen niet reformeren noch appelleren / al waert oock sake dat de ghecondemneerde ten vervolghe vanden Officier / ter causen van sijnen mesuse ware ghecondemneert in eenighe somme gelts / oft ander pene / ende amende / oft gheabsolveert zijnde van't principael / ware ghedvemt inde costen vanden criminelen processe teghen hem byden Officier gheintenteert.

VIII. Niettemin soo verre Borghemeester ende Schepenen van Antwerpen yemanden vanden uyt den Lande van Brabant (ghelyck zy doen moghen) soo verre daer af questie ghebeurde / moghen die vanden Rade van Brabant de kennisse daer af hebben / na uytwijsen t'privilegie des Keysers Maximiliani / ghegeven inde maent Novembri / in't jaer xiiij^c. ende lxxxiij.

IX. Insghelijcks volghende t'privilegie van Hertoch Jan van Brabant / verleent op S. Nicolaes dach / in't jaer xiij^c. ende vj. van ordinantien oft vonnissen by Borghemeester ende Schepenen gheordonneert oft ghewesen / concernerende de Politie deser stadt / keuren / ende breucken / en valter gheen appellatie noch reformatie.

Item

Item achtervolghende het voorschreven privilegie des Keysers Maximiliaen/ gheen vonnissen appoinctementen / oft terminatien interlocutoozen / hoe danich die zijn / oft van wat crachte) al hadden sy oock de crachte van diffinitiven) t'zy in civil oft criem / by Borghemeester ende Schepenen deser stadt ghewesen/ en moghen ghereformeert noch in cas van reformatien inden Raedt van Brabandt ghetoghen worden / maer alleenlijck uytterlijcke vonnissen oft diffinitive/ diemen (achtervolghende de privilegien daer op verleent) aldaer mach betrecken by reformatien. X.

Item van vonnissen / appoinctementen / oft terminatien t'zy interlocutoor: oft diffinitive in materie van erf-scheydinghe oft servituten by de voorschreven Werhouderen ghepronuncieert / en mach (volghende t'voorschreven privilegie van Keyser Maximiliaen) inden voorschreven Rade gheen kennisse ghenomen worden / maer moeten de selve vonnissen / appoinctementen / oft terminatien / sonder appellatie oft reformatien / gaen in crachte van ghewijsde dinghen : het en waer dat daer notoor abuys in gheleghen ware. XI.

Item hoe datter van vonnissen by Borghemeester ende Schepenen/ aengaende de Iaermerckten deser stade / ghewesen / gheen appellatie noch reformatie en valt/ is gheseght onder den Titel Vande vry Iaermercten. XII.

FINIS.

Vernieuwinghe ende verclaeringhe

van het STATUT ende

ORDONNANTIE

op't feyt vande

ISSUE DESER STADT

VAN ANTWERPEN.

Ghepubliceert by mijne Heeren den Schouteth / Borgher-meesteren / Schepenen ende Raedt der selver Stadt/ op den X. Decembris/ M.DC.XI.

IN den eersten / alle Poorters oft Poortersen Ingheseten ende huyckvast inwoonders deser Stadt / gaende woonen in andere Steden oft plaetsen/ zijn ghehouden hunne goeden te ver-issuen / al waer't dat sy vertreckende/ hen hadden doen ont-poorteren / oft als buyten Poorters doen opschrijven. I.

Van ghelijcken wordt het voorseyde Issue-ghelt betaelt / soo wanneer een gheseten Poorter sijne huysvrouwe buyten dese Stadt ende vrijheydt beslaept/ sonder voorgaende consent vanden Borghermeester / oft dat hy anderssints II.

sijne Poorterije verbeurt oft verliest.

III. Item wordt Issue betaelt by alle persoonen gheestelijck ende weerlijck buyten de Stadt ende Vryheydt ghesetten / die alhier comen erven / oft anderssints yet vercrijghen / t'zy by wettelijck versterf / oft uyt crachte van testament / codicille oft anderen uytersten wille bijde afflijvicheyt van eenich Poorter oft Inghesetene deser Stadt alhier buyckvast woonende gheestelijck oft weerlijck / uytghenomen de ghepriviligeerde uytlandtsche Cooplieden.

IV. Van ghelijcken wordt t'selve recht van Issue betaelt by alle vremde persoonen die alhier eenighe huysen / erven / oft erf-renten zijn hebbende / soo wanneer sy de selve aen andere by coope oversetten / oft transporteren.

V. Item een buyten Poorter is de voorseyde Issue soo wel ghehouden te betalen als ander buyten lieden / soo wanneer hy eenighe goeden alhier comt deylen oft vercrijghen.

VI. Soo wanneer yemanden by eenen Poorter oft Inghesetenen eenighe erf-goeden in tochte ghemaeckt oft ghelaeten / daer van den eyghendom aen eenighe persoonen buyten dese Stadt ende vrijheyt ghesetten toecomt / is de Proprietaris ghehouden te verissuen als de tochte comt te cesseren. Ende alsser alsoo tochte ghelaten is van meuble goeden / actien / oft crediten / soo is de Tochtenaer terstont naer dien dat de tocht om hem ghecomen is / schuldich seker te stellen vande goeden even goet en groot in wesen te houden / oft de weerde daer van te voldoene: ende is de Proprietaris terstont ghehouden / ten beginne vande tochte / de selve goeden te ver-issuen / oft wel seker te stellen van t'selve te doen ten expiratie van de tocht / naer de weerde dier was ten aenvanghen vande tochte.

VII. T'voorseyde recht van Issue wordt betaelt van alle goeden / t'zy roerende oft onroerende / gherechticheden ende uytstaende schulden / die Poorters oft Inghesetene van hier vertreckende alhier hebben ghehadt / oft die vremdelinghen inde manieren hier boven verhaelt binnen dese Stadt oft vrijheyt comen te vercrijghen / al waer't oock soo dat de selve goeden binnen dese Stadt oft vrijheyt blijven onvercocht ende onvertiert.

VIII. Item wordt het recht van Issue oock betaelt van alle schulden die lieden buyten dese Stadt en vrijheyt den vertrocken Poorters oft Inghesetenen / oft den sterfhuyse vanden afflijvighen schuldich zijn: midtsgaders oock van alle haeffelijcke goeden ende coopmanschappen buyten dese Stadt wesende den Poorters / Inghesetene / oft henne sterfhuysen toebehoorende.

IX. Ter saecken vande voorseyde Issue wordt betaelt / als Poorters oft Inghesetene gaen ende blijven woonen binnen Brabant / oft vremde lieden binnen Brabant woonende alhier comen erven / oft yet vercrijghen als voore / den twintichsten penninck: ende als de Poorters oft Inghesetene uyttrecken / ende gaen woonen buyten Brabant / oft vremdelinghen buyten Brabant ghesetten / alhier comen erven oft yet vercrijghen als boven den thiensten penninck / ten ware datse metten ontfangher vander Issue anders waren over comen / den welcken dien aengaende is hebbende sijne instructie.

X. T'recht vander Issue valt ende verschijnt terstont naer de doodt vande voorseyde Poorteren oft Poorterssen / oft buyckvaste inwoonderen / ende

moet

moet obersulcks betaelt worden / al waert oock soo dat de buyten lieden oft de buyten Poorters / daer op de goeden gheromen ende ghevallen zijn / terstont naer de doot der afstjvighe binnen de stadt quamen woonen oft binnen Poorters werden.

XI. Item moet t'voorseyde recht betaelt worden / al waer't dat de selve buytenlieden ten tijde vande afstjvicheydt vande ghene daer van sy yet comen te ghenieten als boven / binnen dese Stadt oft vrijheydt waren / oft te voren hadden gheweest / ten ware dat sy te voren ingheseтене Poorters oft buyckvaste inwoonders waren.

XII. T'voorseyde recht van Issue moet betaelt worden voor alle scheydinghe vande ghereetste middelen die inden sterf-huyse worden bevonden / afghetrocken de schulden ende kerckelijcke rechten / die betaelt moeten worden / soo wel met de goeden die buyten de stadt ende vrijheydt van Antwerpen ghelegen zijn als daer binnen / naer proportie vande groote ende weerde van dien.

XIII. Tot bewaernisse van't voorseyde recht van Issue / zijn de aenveerders vanden sterf-huyse ende achterghelaten goeden vanden afstjvighen / daer inne eenighe buyten lieden paert oft deel hebben der Issuen onderworpen / ghehouden den ontfangher vander Issuen deser stadt (soo wanneer de selve des begheeren) te doen ende te leveren inventaris authentijck van alle de goeden die tot den sterf-huyse behooren / alsoo wel die buyten de vrijheydt als binnen de stadt ghelegghen zijn / om daer uyt te weten de goeden diemen schuldich is te ver-issuen.

XIV. Zyn oock de selve aenveerders vanden sterf-huyse t'zy dat sy erfghenaemen oft executeurs vanden testamente zijn / oft in andere qualiteyt alsulcken sterf-huys aenveert hebben / schuldich / des versocht zijnde / onder eedt te verclaren dat sy gheen goet verbrempt en hebben / oft laten verbremden / om de stadt in haer Issue te vercorten.

XV. Item en moghen d'aenveerders van alsulcke sterf-huysen gheene goeden vande selve sterfhuyse laten paerten ende deylen noch wech voeren / ten zy dat de stadt van haer Issue voldaen is / op de verbeurte van boven het volle recht van Issue te moeten betalen soo vele als het derdendeel der selver Issue is bedraghende / te bekeeren de selve pene in drijen / d'een deel den aenbrengher / het ander der stadt / ende het derde den voorseyde ontfangher.

XVI. Item d'Oude-cleercoopers en moghen de goeden van alsulcken sterf-huys / daermen Issue schuldich is / niet schatten / vercoopen / noch penninckweerden / ten zy dat sy de kennisse daer af eerst aenden ontfangher vander Issue ghedaen hebben / op pene inden voorgaenden Articke verhaelt.

XVII. Als de persoonen die van buyten hier eenighe goeden halen als vore / zijn uyt eenighe Steden oft Landen / daermen van Issue meer oft min gheven moet / souden de selve alhier oock van Issue meer oft min moeten betalen.

XVIII. Ende die gheseten zijn in eenighe besloten steden / daermen recht van Issue heeft / ende nochtans van de Poorteren oft Inghesetenen deser stadt ter saken van dien niet en neemt / en zijn alhier oock in gheene Issue ghehouden.

XIX. Is voorts gheordonneert / dat niemant wie dat hy zy / Borgher oft Inghesetenen

ghesetten der voorseyde Stadt / hem metter woone van daer en magh vertrecken / sijne meubelen vercoopen / oft van hier transporteren / sonder eerst ende al voren betaelt te hebben het recht vander Issuen dese Stadt competerende / op pene dat hy sal vervallen inde pene by den vijfthiensten Artijkle deser ghementioneert.

XX. Item dat niemant eenighe overleveringhe / goedenisse oft transport van eenighe goeden / daer van dese Stadt Issue competeert / van eenighe buyten lieden en sal moghen ontfanghen / voor ende al eer dat het recht vander Issue aenden voorseyden ontfangher zy betaelt / op pene van dat de selve Issue sal worden verhaelt op den ghenen die d'overleveringhe / goedenisse oft transport sal hebben ontfanghen.

XXI. Insghelijcks sullen de stoel-clercken inde Secretarije alhier inde marghe vande Instrumenten by hen te bewerpen op't Prothocol schuldich zijn te stellen Nota Issue, soo wanneer sy sullen ghevoelen de Stadt daer toe gherecht te zijne.

XXII. Ende dien behalvens en sullen gheene alsulcke Instrumenten / vercoopinghen oft transporten / de Secretarisen deser Stadt moghen voorlegghen om te teeckenen / ende vele min de selve moghen uytgheven / voor ende al eer dat hen sal zijn ghebleken vande betalinghe vanden voorseyden rechte by quitantie vanden voorseyden ontfangher / de welcke neffens het Instrument oft brief den Secretaris sal moeten worden overghelevert / om daer van inde marghe vande Prothocolle noticie ghehouden te worden / al op pene van voor het voorseyde recht selve ghehouden te zijn / en noch te moeten betalen het derdendeel der selver / volghende den voorseyden vijfthiensten Artijkle deser.

G. Kieffel.

ORDONNANTIE

ENDE

Verhael vanden Stijl/

ende Maniere van Procederen voor Amptman/ Burghemeester/ ende Schepenen der Stadt van Antwerpen.



Ghedruckt in't Jaer Christi. 1644.

ALsoo t'anderen tijden soo op't beleyden vanden Processen, administreren van justitie, salarissen van d'Officiers, ende t'ghene des daer aencleeft, diversche Ordinantien gheraemt, ghemaeckt, ende ghepubliceert zijn gheweest, die eens-deels niet ten besten onderhouden en zijn, ende door veranderinghe des tijts men nootelijck gevonden heeft sommige punčten, van dien anders ghestelt ende onderhouden te worden, besonder om de menich-fuldigheydt ende lanck-heyt van Processen te schouwen ende af te snijden. Soo ist dat by mijn Heeren Schouteth, Amptman, Borghe-meestere, Schepenen, ende Raedt, der Stadt van Antwerpen geordonneert ende ghestatueert sijn de punčten eñ Articulen naervolgende, de welcke men eenen yeghelijcken scherpelijck gebiet t'achtervolgen ende naer te gaen, op pene daer toe staende. Aldus ghedaen in COLLEGIE van Borghemeester ende Schepenen, desen XXIX. Novembris XVC. LXXXij.

Onderteeckent

S. van Vffele.

VAN DAGHEMENTEN.

I. IN den eersten / soo wanneer een Aenlegghet wilt yemanden voor recht doen daghen / sal ghehouden zijn den Officier vande Langhe ofte Corte-roede / dien t'daeghsel toe behoort / te gheven in ghescrifte op een billet / oft doen opteeckenen sijnen eyghenen naem ende toenaem met den naem / bynaem / ende de woon-stadt vande ghene die hy ghedaecht wilt hebben.

II. Item / als de schult / ter causen vande welcke yemant eenen anderen te rechte betrecken wilt / staet tot nantisatie / als bekent zijnde voor Schepenen oft Notaris / oft onder het hantschrift van den Debiteur / van wisselbrieven / versekeringhe oft asseurantie / verschenen huyshuere / pachten / verloopen renten / schulden op kerven ghemaeckt / ende diergheliicke / staende tot nantisatie oft provisie / soo is d'aenlegghet / willende ten eersten * dinghdaghe nantisatie verwerven (soo verre de saecke daer toe ghedisponeert is) ghehouden t'selve by ghescrifte in sijn billet te stellen / oft den Officier te doen opteeckenen: andersins ende by ghebreke van dien / wordt den ghedaeghden dach van beraede ghegunt / al oft hy alleenlijck ghedaecht ware om t'aenhooren.

* Hinc apparet causam, his casibus citationi inferendam ob quam quis citatur ad hoc vt instruatur super quo convenitur, Per text. in C. præterea X. de dilat. text. in cap. cum dilect. de dol. & contumac. vide Gaill. observat. lib. 1. observat. 51. quid si citatus ad vnam, certam ex his causis, compareat tenebitur ne respondere, in alia causa ad quam non est citatus? Vide Gall. d. observat. ibi in vtramque partem hanc disputat quæstionem.

III. Item / sal het voorschreven billet oock moeten inhouden den naem ende toenaem vanden originalen Crediteur / soo verre d'aenlegghet wilt comen als brengher s'briefs / ende ten eersten daghe van rechte nantisatie obtineren: oft andersins sal den ghedaechden dach van berade ghegheven worden sonder prejudicie vande nantisatie.

IV. Sal oock moeten in't voorschreven billet staen verclaringhe vanden Rechter voor den welcken men den ghedaeghde wilt opgheroepen hebben / t'zy op d'ordinarise / extraordinarise oft Maendaechsche / Rolle / oft voor Borghemeestere Schepenen in't Collegie / oft op de Woensdaechsche Rolle / oft voor Commissarissen daer / ende soo de saecke vereyscht.

V. Item / tusschen t'voorseyde daechsel / ende den tijdt dien den ghedaechde betreckent sal worden / om voor eenighe vande voorseyde Rechteren te comen / sal ten alderminsten moeten zijn het interval van 24. volcomen uren: ten waren van ghevanghen / ghehechte / ofte ghearresteerde persoonen. Ende soo verre de Roed-drager eenighe daghen voor de Rolle oft dinghdagh last heeft om te daghen / sal ghehouden zijn dat terstont te doen / sonder tot op den lesten dach te verbeyden.

VI. Item / sullen de voorschreven Roed-draghers onder t'voorschreven Billet ghehou-

ghehouden zijn te schrijven/ d'jaer dach ende ure wanneer ende teghen wat tijde/ ende voor wat Rechter als voren/ sy t'voorschreven daechsel sullen ghedaen/ ende beteeckent hebben/ ende voorts de qualiteyt ende den naem des persoons vanden huyse des ghedaechde / aen wien t'selve daechsel zijn gheschiet / ende wat hy gheantwoordt sal hebben / alles by des selfs Roed-draghers eyghen handt onderteeckent.

VII. Ende de selve Roed-draghers sullen schuldich zijn terstont daer nae het Billet van't daghement te leveren den ghenen die hen te wercke ghestelt heeft / om hem daer mede teghen den beteeckenden dingh-dagh te behelpen / soo hier nae gheseyt sal worden.

VIII. Ende sal van nu voortaen niemant gheoorloft zijn eenich daechseel t'onderteeckenen/ d'welck hy self niet ghedaen en heeft/ op de pene van ses Carolus guldens ende voorts arbitralijck ghecorrigeert te worden / ghelijckmen na ghelegentheyt bevinden sal te behooren/ al waert sake dat de voorsz. Roed-draghers het daghement by henne dienaers hadden laten doen.

IX. Ende soo wanneer de voorf. Officier vande Langhe roede buyten dese Stadt ende Vryheyt ten versoecke van partye sal moeten vaceren om executie te doen/ oft anderssins noodelijck absent oft cranck sal wesen / sal den selven Roed-dragher gheoorloft wesen / den outsten Officier vande Colf-draghers teghenwoordich zijnde / in zijn plaetse te moghen stellen ende committeren / om van zijnen t'weghen / ende duerende den tijt dat hy noodlijck buyten sal moeten vaceren/ oft sieck is de voorschreven daghementen te moghen doen: Behoudelijck dat de gene die by hem sal wesen ghecommitteert de voorsz. Biletten selve sal moeten onderschrijven oft onderteeckenen.

X. Item de Roed-dragher last hebbende om yemandt te daghen / soo verre hy t'selve vergheet oft versuymt / sal verbeuren ses Carolus guldens: Ende soo verre hy t'selve doleuselijck ende met opsetten wille doet / sal boven het interest van partye (d'welck hy schuldich sal zijn goedt te doen) arbitralijck worden ghecorrigheert.

XI. Ende ten dien eynde de voorschreven Roed-draghers heur voorschreven daghementen ende relaesen wel ende pertinentelijck inder veughen ghelijck voorschreven is / doen / ende by ghescrifte stellen / sullen hebben twee stuyvers / soo wel van een sommatie als van een daghement / binnen de Cuype deser stadt by hen te doen.

XII. Wel verstaende datse niet meer en sullen hebben van daghementen die sy doen inde Nieu-stadt / oft oock in't begrijp vanden Casteele / dan elders als wesende binnen de Cuype: Behoudelijck datse vande voorsz. sommatien sullen schuldich wesen oock haer relaes by ghescrifte te stellen als boven: Wtghenomen dat van daghementen van ghetuyghen/ die sy (op't Stadthuys zijnde) doen sullen schuldich wesen hen te vreden te houden metten ouden salaris / te weten eenen stuyver voor elcken persoon die sy alsoo daer daghen sullen. Ende soo wanneer sy buyten dese stadt inde vryheyt gaen daghen oft sommeren / sullen hebben dobbelen salaris / te weten iiij. stuyvers van elck daghement / sommatie / oft wete sonder meer.

XIII. Item aengaende Amptmans brieven / ende des daer aff dependeert/

wordt

wordt gheseght inde Rechten ende Costumen deser stadt onder den Tijtel van Amptmans brieven, midtsgaders hier onder inden Tijtel Van de Rechten ende salarisen den Amptman ende sijne Officieren competerende.

XIV. Item van arrestementen ende apprehensien van persoonen om civile saecken/ ende van arrestementen van goeden wordt gheseght inde Rechten ende Costumen deser stadt onder de Tijtelen daer aff zijnde.

Vande ordinarise Rolle.

I. Op de ordinarise rolle worden bedinght alle saecken tusschen Poorteren oft Ingheseteten/ uytghenomen saken dienende in't Collegie van Borghemeester ende Schepenen / op de Woensdaechsche / Maendaechsche ende extraordinarise rolle/ hier onder naerder verclaert: Midtsgaders saecken dienende voor de subalterne bancken binnen deser stadt / als de Lakenhalle / Wees-camer / Peys-camer / Syndicalen diemen heet Seynt-schepenen, Watermeulen-Brugghe / ende dierghelijcke.

II. Welcke rolle beghint des Dijssendaechs smorghens ten seven uren / tot negen uren / ende worden de selve saken de voorsz. Dyssendaechs / Donderdaechs/ ende Saterdaechs bedinght / veerthien daghen lanck gheduerende.

Van saecken van Policie.

I. Salmen de sake van Policie verbalijck doen in't Collegie des Vrijdaechs naer den noene / voor Borghemeester ende Schepenen nae de oude ghewoonten sonder daer in te dienen met Schrifturen: Ten ware dat anders midts de swaricheyt vande saecken by Borghemeester ende Schepenen werde gheordonneert oft toeghelaten.

II. Item inde voorschreven saecken van Policie en valt maer deffaut ende partije verdaecht zijnde op d'eerste deffaute en niet comparerende / wordt inde conclusie des Aenlegghers by provisie ghecondemneert.

Vande extraordinarise saecken die voor den Amptman bedinght worden.

I. Sullen alle de saecken diemen extraordinaris altijt voor den Amptman bedinght heeft / verbalijck oock aldaer by Advocaten / t'sy in actis oft andersssints bedinght worden: Ten sy dat de Commissarisen aldaer te rechte sittende / bevinden de gheleghentheyt vande sake sulckx te zijn / dat van noode is die by ghescrifte ghestelt worden.

II. Welcke saecken bedinght worden des Dijssendaechs / en Donderdaechs ten neghen uren voor de noene tot den elff uren / ende des Saterdaechs oock voor de noene: als de bovenschreven saken afghedaen zijn.

III. Ende en sullen de Procureurs op de extraordinarise Rolle gheen ander saken moghen presenteren dan van Buyten-lieden / die om de selve saecken wille alhier blijven / ende des versocht zijnde / onder eedt derven affirmeren/ om die saecken alleenelijck alhier te blijven: ende de saecken van die vander natien alhier residerende / daer aff privilegie hebbende / als die van Portu-

gael / vande Hensen / ende Enghelsche/ saecken van executie / leveringhe/ appre-hensie / arresten op persoonen oft goeden / tot dat t'selve arrest (besunder aen-gaende goeden) onder cautie sal wesen afghedaen / Wissel-brieven / spoliatie oft reintegratie, calengieringhe ende diergelycke.

IV. Sonder andere saken op de ordinarise oft andere Rollen behoorende / aldaer (al waert oock by consente van partije adverse) te moghen presenteren : Op de pene van eenen Gulden van elcke sake / by den Procureur te verbeuren / die contrarie t'ghene des voorschreven is / bevonden sal worden ghepresenteert te zijn.

V. Ende sal oock niemant vermoghen saken die ter manissen mijns Heeren des Amptmans staen / oft die op de Rolle van mijnen Heere den Borghemeestere behooren / oft andere / te presenteren ende te bedinghen/ dan ter plaetsen ende op de Rollen daer dat volghende dese ordinantie behoort te gheschieden/ op ghe-lijcke pene van xx. stuyvers voor elcke saken te verbeuren by den Procureur die de voorsz. Jurisdictie sal hebben gheconfundeert als de ghene die op onbehoor-lijcke Rollen de saken hebben ghepresenteert.

Vande woensdaechsche Rolle.

I. OP dese Rolle is men ghewoonlijck ende schuldich te bedinghen van twee Commissarissen ende eenen Greffier des woensdaechs ten acht uren voor den noene / saken van uytschrijven van Poorters / van de beden / huysruyminghe / boden ende arbeyts loon / salarisen van Ad-vocaten ende Procureurs / ende andere / Taxatie van costen / appellatien / etc. de welcke schriftelijck oft verbaelijck aldaer bedinght worden na ghelegentheydt ende heysch vander saken.

Maendaechsche Rolle.

I. OP de maendaechsche Rolle dienen saken van bier / broodt / ende andere eetware in cleyne/ niet coopmanschap-wijse vercocht/ verteerde costen ende verdroncken ghelaghen / de welcke men oock aldaer by gheschrifte oft verbaelijck bedinght / naer ghelegentheydt vander saken/ des maendaechs voor den noene ten acht uren voor den Auditeur ende eenen Greffier.

II. Item inde voorsz. saken en valt maer een defaut ende partije verdaecht zijnde op d'eerste defaut/ ende ten daghe dienende niet comparerende / wordt inde con-clusie des aenleggers by provisie ghecondemneert.

De maniere ende forme van Procederen.

I. SUllen de Procureurs in alle saken excederende de weerde van vijftich guldens / schuldich wesen voor raedt met eenighen Advocaet te nemen/ al eer sy in recht sullen moghen treden / t'zy in aenlegghers oft verweerders stede / ende navolghende den raet vande Advocaten / ghehouden zijn hen te reguleren in't vervolghen vanden processe tot den eynde toe / op de pene van

van eenen Carolus gulden van elcke saecke inde welcke sy t'selve versuymen oft achterlaten te doen: Ende sal d'Advocaten voor alsulcke consulatie hebben van saecken bedraeghende hondert Carolus guldens oft daer over / eenen Carolus gulden / ende de Procureur thien stuyvers: Ende van saken daer onder / d'Advocaet thien stuyvers / ende de Procureur vyf stuyvers / ende dat in stede van Acras.

II. Ende in saken niet excederende de somme van tweehondert gulden / sullen de Procureurs moghen aenspraken ende conclusie onderteeckenen / schrifturen maken / ende de selve saken vervolghen: ten ware dat die in rechte consisteerden / oft andersins soo gheleghen waren / datmen den raedt van eenen Recht-gheleerden oft Advocaet daer toe behoorde te ghebruycken.

III. Ende soo verre men int visiteren oft rapporteren van Processen oft anderssints bevonde by den Procureur eenighe conclusien / schrifturen / oft supplicatien / raeckende processen overghegheven te zijn / die by eenen gheswooren Advocaet deser Stadt niet onderteeckent en waeren (al waeren die by partije selve oft by eenen Advocaet van andere Bancke oft Hove onderteeckent) sal den Procureur sulcke gheschrifte in Rechte ghedient hebbende / verbeuren het dobbel van't ghene t'selve gheschrift bedraeghen soude / in dien dat by eenen gheswooren Advocaet behoorelijck ghemaeckt ende onderteeckendt waert.

IV. Item de Procureurs en sullen gheen saecken moghen presenteren oft defenderen / t'zy voor den Aenlegghher oft Verweerder / voor dat sy hebben behoorlijcke procuratie.

V. Maer een conjuncte persoon vanden Verweerder / mach onder behoorlijcke ghelofte de rato, duerende het nootelijck afwesen des Verweerders ghehoordt ende ontfanghen worden: Ende mach de Procureur van de selve conjuncte persoon (daer toe last ende procuratie hebbende) inder saecken occuperen.

VI. Item de Procureur van eenen Verweerder mach dach van berade nemen sonder procuratie te hebben: Des is hy ghehouden voor alle antwoorde / des versocht zijnde / procuratie t'exhiberen.

VII. Item soo wie sijn partije heeft doen daghen / sal ten daghe dienende schuldich wesen sijn conclusie oft libel met goede specificatie ende alle circumstantien ende declaratien tot der saken dienende / ghelijck nae recht behoort / over te gheven / daer aen ghehecht het billet vanden daghemente / en stucken ende munimenten dienende tot verificatie van sijne intentie / wesende t'selve libel oft conclusie onderteeckent als boven: op de pene dat partije adverse gheenen dach loopen en sal / om inder saken voorts te procederen tot dat de voorschreven onderteeckeninghe ende exhibitie respective ghedaen is.

VIII. Van ghelijcken sullen partyen met alle heure schrifturen / soo antwoorde / replijcke als duplijcke / schuldich wesen heur bescheet / daerse die mede willen verificeren / over te gheven op de voorsz. pene.

IX. Ende indien d'Aenlegghher zijn libel oft aenspraecke met den billette van den daeghsele in promptis, oock niet over en gave ten daghe die dienende: In dien ghevalle sal het daghement wesen van onweerden / ende de Verweerdere

weerdere (t'selve versoeckende) sal hebben oorlof vanden Hove / ende vanden vaghemente costeloos ende schadeloos worden ontslaghen.

X. Item de Verweerderen ten daghe hen dienende om t'antwoorden / sullen schuldich wesen t'antwoorden ad omnes fines, ten ware sy proponeerden exceptie van litispendentie van ghewijsde dinghen / declinatoor / oft / incompetentie vanden Rechter / oft diergheliijcke / die den intert van den processe souden beletten / soo verre dē Rechter de selve bevonde schijnsel van fondament te hebben.

XI. Item en sal d'Aenlegghet / een buyten man wesende niet ontfanghen worden in rechte / ten zy hy behoorlijcke cautie stelle voor de costen vanden processe / indien t'selve worde versocht: ten ware Borghemeester ende Schepenen om eenighe consideratien anders ordoneerden.

XII. Ende sullen de Commissarissen oft Auditeurs vande Rollen in andere saken wel letten op den heysch vanden ghenen die borghe versoeckt / ende mercken oft de selve actie ten minsten waerschijnelijck is ghefondeert / eer zy yemanden met borghe belasten.

XIII. Item alle persoonen die ghehouden zijn borghe te stellen / sullen ghestaen midts verbindende soo vele erfgoeden als den rechter na den heysch vander saken ghenoech duncken sal / ghemerck nemende op den commer daer mede de selve belast zijn / den welcken de selve persoonen des versocht zijnde / sullen ghehouden wesen onder eedt te verclaren / ende visie vanden Titel ende munimenten te doen.

XIV. Van ghelijcken sal een yeghelijck ghestaen midts stellende onder de Weth / Amptman oft elders / daer partyen overdraghen sullen / alsoo vele onderderffelijcke roerende goeden / als t'ghene daer den twist om is / beloopt.

XV. Ende die gheen ghenoechsame erffelijcke oft roerende goeden en connen oft en willen verbinden / sullen eenen oft meer gheloofweerdighe persoonen voor borghe moeten stellen.

XVI. Item in ghevalle de voorschreven persoonen verweerders inde sake wesende (moetende als voor borghe stellen) verclaerden onder eedt gheen onruerlijcke oft ruerlijcke goeden te hebben / diese souden moghen oft connen in plaetse van cautie verbinden / oft niet en costen yemanden om voor hen borghe te blijven verwillighen / niet teghenstaende heur uyterste diligentie tot dien eynde ghedaen / sullen ghestaen met cautie juratoir: Ten ware datse ex delicto vel quasi delicto, aenghesproken werden.

XVII. Item alle uytlandighe persoonen / aenlegghers oft verweerders / sullen ten versoecke vande wederpartye ghehouden zijn ten eersten termijn te kiesen domicilie binnen deser stadt.

XVIII. Item want navolghende d'odonnantie des Keysers Caroli Quinti / alle brieven van asseurantien / wissel-brieven ende obligatien staen tot nantisatie / ten ware partye thoonde eenighe peremptoore feyten binnen acht daghen / soo is de voorseyden Schepenen oft Auditeur vander rollen met den Griffier gheoorloft ende gheconsenteert / dat zy in saken staende tot nantisatie / als van clare ende bekende obligatien / wissel-brieven / Schepenen bekentenisse / sacchen van achterstellighe huys-huere renten ende

ende verscheenen pachten pueren arbeyts ende boden loon / backers / brouwers / bleeschouwers en tavverniers kerven / partye compareerende oft niet sullen moghen condemneren in de nantisatie onder cautie: ten ware dat partije compareerende / allegheerde eenighe feyten peremptoor / als van betalinghe / transactie / oft dierghelijcke: in welcken ghevalle sy hen sullen wijsen de selve feyten te moeten thoonen ad octavam, oft andersins te nantiseren.

XIX. Behoudelijck nochtans dat d'Auditeur oft Commissarissen in eenighe van de voorschreven saecken partye sullen moghen accorderen heuren dach van sommatie / soo verre oock sommatie daer toe staet / ende sy dien funderen op acht oft vijfthien daghen theurder discretie / op de pene van nantisatie / als voor.

XX. In desen oock versien / dat waert saken men bevonde inde materie principale dat d'aenleggher de nantisatie gheobtineert hebbende meer hadde gheeyscht dan de verweerder hem ware schuldigh gheweest / dat de selve aenleggher den verweerder sal ghehouden ende schuldich wesen te restitueren t'ghene dat hy meer oft onbehoorlijck sal hebben ontfanghen / met behoorlycken interest / ende de wettighe costen by hem verweerdere gheleden / soo wel inde materie provisioneel als principael / ende dat ter taxatie ende moderatie van de Heeren: Ende ingheval men bevint merckelijcke calumnie / daer in by partye ghebruyckt te zijn / sal by den Rechter tot behoeve deser stadt van elck pondt Brabandts dat hy alsoo onbehoorlijcke gheeyscht / ende by nantizatie te vele ghelicht sal hebben / ghecondemneert worden in eenen schellinck Brabandts / oft in andere meerdere oft mindere pene / nae gheleghentheyt van der saecken.

XXI. Item saecken van verteerde costen / verdroncken ghelaghen / van goeden in't cleyne ende ten stete vercocht ende ghelevert / ende dierghelijcke dienende op de Maendaechsche rolle / niet excederende den eysch daer aff de somme van drije Carolus guldens / staen tot ghehoude des aenlegghers / indien partije ghedaechde niet en compareert om de saecke te defenderen. Ende dien volghende / is men ghewoonlijck t'appointeeren / dat d'aenlegghe by eede ghewarighende sijne schuldt / de ghedaechde ghehouden sal zijn / de selve te betaelen / ende de ghedaechde voor rechte compareerende by hem selven oft Procureur / is ghehouden de saecke te defenderen / de wijle d'Auditeur voor rechte is sittende / oft anders ende by ghebreke van dien / wordt gheappointeert / als voren. D'welck oock ordinaerlyck wort onderhouden inde saken dienende op d'andere Rollen van ghelycke cleyne sommen wesende.

XXII. Item soo wanneer yemandt ghesuccumbeert sal hebben inde materie provisionael / ende ghehoordt wilt wesen inde materie principael / sal de ghene die ten principaelen sal willen procederen oft ghehoordt worden / schuldigh wesen inde selve materie principaele te procederen / ende zijne saecke te vervolghen binnen d'jaer naer de nantisatie: oft anders daer aff blijven versteken / ende sal den aenlegghr / de provisie gheobtineerdt hebbende d'nant blijven in solutum, ende sijne borghe vande Borch-tochte wesen ontslaghen.

XXIII. Item de Greffier ontfanghende de conclusie / oft aenspraecke met den billette vanden daghemente ende stucken des aenleggher / sal schuldigh zijn die t'onderteeckenen overbrocht ten daghe ende jare, &c. midtsgaders op d'aenspraecke ghedient inde nieuwe saecken vande ordinarise Rolle te stellen d'appoinctement aldaer ghegheven / nae dien t'selve op't Register ghestelt is gheweest.

XXIV. Ende ten eynde dat de Procureurs gheen ignorantie en pretenderen t'allegeren van t'ghene sy in partijen saecken behooren te doen / soo sullen sy schuldigh zijn heur daghen / termijnen / ende notulen te teeckenen op heure Manualen: oft sullen de Procureurs moeten in persoone comen inde Greffie / ende aldaer de termijnen uyt trecken / oft heur Manualen metten Registre vande Greffiers collationeren / sonder t'selve te doen by heure Clercken / dan in heure presentie: Oft de Registers uyt de Greffie te draghen in eenigher manieren / op de pene van sesse Carolus guldens: ende op de suspensie van hun officie / soo verre sy bevonden werden de selve vanden Stadthuyse ghedraghen te hebben / ende daer en boven arbitralijck ghecorrigheert te worden.

XXV. Item de Schriftueren ende stucken by partije in rechte ghedient / ende als boven by de Greffiers gheteeckent overbrocht, ende daer mede het Register van de Greffiers belast is / en sullen de selve niet moghen weder uyt heure handen laeten gaen / maer by heure Clercken laeten copieren / ende daer aff partije / op den loon hier nae ghestelt / coppe leveren.

XXVI. Item sullen alle termijnen wesen peremptoor: ten waere dat den Rechter nae gheleghentheydt van de saecken / uyt eenighe redene anders bevonde te behooren.

XXVII. Behoudelijck dat een yeghelijck van partije in alle saecken sal moghen nemen sijnen dach van absentie / uyt ghenomen in saecken dienende in Collegie ende op de maendachsche Rolle / ende eenen dach van sommatie / daer sommatie toe staet.

XXVIII. Item in alle saecken die tot de hantbullinghe oft tot provisie niet en staen / salmen den verweerder drymael daghen / ende den selven t'elcken vertechtenden daghe doemen in de costen deur sijn achterblijven ghereesen: Ende en sal de verweerder in sijne defensie niet moghen ghehoort worden: ten zy dat hy de selve costen van herdaginghe betaelt: Ende en sal niet te min voor d'eerste achterblijven / versteken worden van declinatorie / voor het tweede van dilatorie / ende voor het derde van alle exceptien hem teghens t'voornemen des aenlegghers dienende: behalven alleenlijck van't ghene d'welcken men nae gheschreven recht oock teghen ghewesen vonnissen mach voorts brenghen.

XXIX. Item sijn partijen ten beyde zijden ghehouden op elck artijckel van de schriftueren in feyten consisterende t'antwoorden by kenne oft ontkennen onder eedt de calumnia, des versocht zijnde ten eynde dat gheen van partijen met noodeloosen thoon en worde belast.

XXX. Item soo verre een saecke die voor den Auditeur oft Commissarissen heeft ghedient twee oft meer dingh-daghen oft rollen / ongheprefenteert is

ghebleven/

ghebleven / mach partye die voorders in de saecke wilt procederen / die presenteren ende bedinghen volghende de retroacten / sonder partye meer te derven doen daghen: Ten ware dat de selve haer daer teghens oponerende versochte dach ad procedendum, den welcken hem als dan wordt gheaccordeert.

Maer wanneer d'instantie verjaert oft ghesurranneert is / midts dat d'aenlegghér die hadde een gheheel jaer sonder termijn te houden / oft die te presenteren / stille laten staen / sal de verweerder wesen ontslaghen van de selve instantie: ende willende adiudicatie van costen hebben / is ghehouden conclusie te nemen in materie van surannatie / ende tot betalinghe van costen / partye daer toe ghedaecht / oft procureur in rechte present zijnde. XXXI.

Item sullen alle Procureurs soo ordinarie als extraordinarie heure saken onderscheyden moghen dienen ende bedinghen. XXXII.

Ende dien volghende alle saken diemen ghewoonlijck was op den tour van de extraordinarise saken te presenteren / sullen ghepresenteert ende ghestelt worden op de rolle van de ordinarise saken / byden Procureur die de selve zijn aengaende: uytghenomen de saken die volghende d'inhout vanden ij. Artijckel onder den Titel Van de extraordinarise saecken, aldaer extraordinarie behoorende te blijven. XXXIII.

Item om d'expeditie van de voorschreven saecken te voorderen / sal d'Auditeur / Greffier / ende Corte-roede schuldich zijn op de rolle te compareren / soo wel des winters als somer-daechs / ten seven uren precys / ende tot oncommeringhe van de saken vaceren tot den neghen uren: op de pene van spade comparatie in respeckte vanden Auditeur ende Greffier / ende elck van hen te rekenen nae den seven uren tot de halve acht exclus / van ses stuyvers: ende na dat de clocke de halve acht gheslaghen sal zijn / thien stuyvers: Ende aengaende de Corte-roede respectivelijck als voor van drie ende vijf stuyvers: ende ingheballe van gheen comparitie / van twintich stuyvers / in regarde vanden Auditeur ende Greffier / ende elck van hen / ende van thien stuyvers in respeckte van de Corteroeden. Behoudelijck nochtans / dat wanneer den selven niet gheleghen en soude zijn / midts andere nootelijcke occupatien oft wettighe redenen te compareren / t'selve sullen moghen doen ende suppleren by surrogatie van yemanden anders in heure plaetse / midts de selve hen regulerende als voor. XXXIV.

Item sal eene yeghelijcke ghehouden zijn / sijne saken soo nieuwe als oude te presenteren oft sijnen tour vervolghens / op een plaetse van den registre / sonder oock d'een tusschen d'ander te voederen oft menghelen / op de pene van vier stuyvers die sijne saecken op diversche plaetsen vanden registre / oft op yemandts anders tour sal hebben ghepresenteert / ende van eenen stuyver voor elcke sake die ghevoedert wesen sal. XXXV.

Ende sullen d'oude saecken moeten ter rollen ghepresenteert ende ghestelt worden met de nieuwe: Behoudelijck dat d'oude van de ordinarise rolle die noch sullen worden ghepresenteert voor den eersten XXXVI.

ding-daghe van de oude saken/ naer het ingaen vande rolle / sullen worden ghehouden voor behoorlijck ghepresenteert.

XXXVII. Ende belanghende de nieuwe ende oude saken van de maendaechsche ende woensdaechsche rolle/ de selve sullen moeten ghepresenteert zijn ten lanckisten voor den acht uren ten daghe dat de rolle begint / op de pene dat die sullen worden ghereycieert.

XXXVIII. Sullen oock de Clercken vande Greffier die de presentatien te boecke zijn stellende / ghehouden zijn de selve te stellen inder maniere ende by ordre, ghelijck hen de memorien ost billetten daer af by den Procureurs zijn ghelevert.

XXXIX. Desghelijckx sullen de voorschreven Clercken ghehouden wesen de saecken hen eerst by billette ghepresenteert / oock eerst te boecke te stellen/ ende soo vervolghens.

XL. Tot beter onderhout vanden welcken / wordt den voorschreven Clercken scherpelijck belast / hen na t'ghene hier voren ghesegt is / te reguleren op de pene van vier stuyvers / t'elcker reyse te verbeuren/ wanneer bevonden sal worden/ contrarie by hen ghedaen te zijn.

XLI. Item soo wie van de Procureurs op de rollen in't bedinghen vande saken sijnen tour laten overstrijcken / na dien hy behoorlijck voorts gheroepen is / sal verbeuren den selven tour / oft moeten betalen voor elcke saecke by hen ghepresenteert / ende die hy begheert te bedinghen / eenen halven stuyver.

XLII. Item d'appoinctementen ghegeven by den Auditeur oft Commissaris ten daghe dienende in absentie van de Procureur van partije adverse / en sullen niet moghen gherecolleert worden/ sonder al voren by partije t'selve versoeckende/ in te legghen twee stuyvers voor elcke saecke.

XLIII. Item sullen de Procureurs ghehouden zijn op heuren tour te houden alle behoorlijcke termijnen den Procureur van partije adverse competerende / na stijl ende maniere van procederen / sonder dat de selve Procureurs eenighe andere termijnen onbehoorlijck sullen moghen versoecken oft obtineren in prejudicie vande teghenpartije / op de pene van twintich stuyvers by hen te verbeuren: Tot welcken eynde sullen d'Auditeurs ende Commissarissen voor recht sittende / de voorgaende rolle voor hen nemen.

XLIV. Item salmen voordaen gheen recollectie op den lesten dingh-dach van de ordinarise rolle houden: behalvens dat de schrifture die durante rotulo soude staen te dienen / sullen moghen overghegeven worden ende wesen ontfanghbaer tot dat d'ander rolle begint: des sal d'editie van de schrifteuren in de voorschreven ende ander registers van de rolle moeten gheteeckent worden / sonder dat ghenoech sal zijn dat dien by den Greffier zijn onderteeckent/ overgebrocht/ ende overgheset in hun reportie-boeck / op de pene datmen alsulcke schrifturen sal houden voor niet ghedient.

XLV. Item wanneer yemandt ghehouden is te dienen van eenighe schrifteuren / de wijle de Heeren te rechte sitten / t'selve wordt verstaen van de Heeren Commissarissen oft Auditeurs sittende tot oncommeringhe van

van de saken van de selve rolle / ende niet langher / al waert sacke dat de Heeren in't Collegie van Borghemeesteren ende Schepenen noch vergadert waren.

XLVI. Item en sal voordaen niemandt in cas van provocatien ghehoort worden / ten sy de provocant ten daghe dienende doet blijcken van sijne admissie / t'zy by requeste / oft extract autentyck uyt de registers vande rolle / daer de sake ghedient heeft.

Latinis Acceſſio & ſubſcriptio.

Van Garande.

I. Na dien d'Aenlegghen sijn conclusie ghenomen sal hebben / ende de Verweerder ghefondeert is om garandt te versoecken / ende hy dat voor de Litiscontestatie begheert / ende sijn garandt noemt / in dien ghevalle sullen hem vijfthien daghen tijdts verleent worden / ende brieven / soo verre die persoon buyten woont / om sijn garandt te sommeren / om te comen verclaeren oft hy garanderen wildt oft niet / ende ter tijdt toe dat t'voorseyde verclaren ghedaen sal zijn / oft dat alsulcken garandt behoorlijck ghecontumaceert wordt / als hier naer verclaert sal worden / soo sal de principale sake tusschen den Aenlegghen ende den Verweerder in state ghehouden worden: Ende inghevalle de Verweerder garandt versoeckt naer litiscontestatie / en sal de sake daerom tusschen den Aenlegghen ende Ghedaechde niet ghestateert wesen: Oock en sal sulcken Verweerder uyt den processe niet moghen wesen / al waert dat de ghesommeerde t'garandt wilde aenveerden: maer sal hem moghen vueghen met de partije garandt versocht hebbende

De hac materia vid. Merulam lib. 4. Sect. 3. tit. 11. D.D. ad l. ſæpe ff. de re Iud. vbi interventionum materia latiſſime tractatur Maſuerium tit. de Adjurnamentis, & ibi Laſtrit. Philipp. Wiland. temp. 4. cap. 25. Chaſſan. ad conſuetud. Burgund. Rubric. 5. ff. 3. inverb. ſi non evitant. Minſinus cent. 11. obſervat. 1. & 73. Rebuffum, Tom. 3. ad conſtitut. reg. tit. de adjunct. & ſubſcript. Gail. lib. 1. obſervat. XXIX. LXX. LXXI. & LXXII. Vid. inſigniter tractantem Duretum ad conſuetud. franciæ, ff. 146.

II. Item soo verre partije alsoo ghedaecht oft beschreven zijnde / in cas van garande niet en compareert / sal (ghebleken zijnde vanden daghemente als voren / oft van den beschrijven by relatie van den bode die de brieven van den selven beschreven sal hebben ghedraghen) de Greffier teeckenen de noncomparitie van den selven ghedaechden oft beschreven. Ende sal d'Aenlegghen teghen hem moghen protesteren van sijne diligentie / ende voorts van costen / schaden ende interessen / om die teghen hem oft sijne erfghenamen / oft heure goeden te verhalen soo verre hy succumbeert: ende sal voorts d'originael Verweerder in materie principale moeten procederen al oft daer gheenen dach van sommatien in ghegheven oft begheert en ware ghe-weest.

III. Item inghevalle de ghesommeerde ghedaecht oft beschreven zijnde compa-

compareert voor de Litiscontestatie / sal in dien ghevalle moghen versoecken copije vanden bilette / libelle / oft schriftelijcke aenspraecke des aenlegghers / ende dagh van berade / soo verre dien dagh daer toe staet / den welcken d'Auditeur oft Commissarissen hen sullen ordonneeren / nae de gheleghentheydt van de saecken : ende dien dagh dienende sal de ghesommeerde moeten verclaeren / oft hy de saecke voor den originalen Verweerder wilt aenveerden ende intervenieren / oft niet / sonder te dien eynde dagh van absentien te moghen nemen : Ende soo verre hy verclaert jae / ende partije met hem als wesende solvent is te vreden / oft oock d'Interventeur stelde cautie / sal de Verweerder originael * uyt ghedaen worden / ende blijven uyt den processe : ten ware dat d'actie ware reele / oft dat inder saecken souden moeten gheproponeert worden feyten / daer op d'origineel Verweerder selve soude moeten antwoorden onder eedt de calumnia, soo sal d'Auditeur ende Commissarissen / partije dat versoeckende / ordonneren / dat de Verweerder tot dien eynde blijven in proces.

* Interventie gheschiet tot twee eynden / ten eersten omme te removeren oft ganschelijcke uyt den processe te stellen een van twee partijen / ten tweeden omme hem met een van beyde partijen te voeghen / en moet altijdts den intervenient aenveerden het proces in sulcken staet als hy het selve ghefurneert vint / sonder yet nieuws voort te brenghen en dat voeghen pertinent zy ende ghelijck soo much d'actie vande principale partije / want in dien by den Advocaet van de teghen partije anders bevonden werde / soude moghen nopende de pretentie van de ghevoeghde gheconcludeert werden tot niet ontfanckelijcken als pooghende t'Proces te traynneren ende dat hem gheordonneert werde sijne actie in diey.

IV. Item soo verre partije in cas van sommatie ghedaeght zijnde compareert / en verclaert / niet te willen garanderen / sal daer mede ghestaen / aengaende der materien van sommatien / om de materie principale daer mede niet te retarderen ; ende sal d'originael verweerder moghen protesteren van zijn diligentie / costen / schaden / ende interesten / ende voorts inde materie principale moeten procederen.

Van Reconventie.

I. DAer partijen ghedaecht zijnde den Aenlegghers wilt reconvenieren / mach t'selve doen / voor de litiscontestatie / oft terstont daer nae : in welcken ghevalle men in de saecken van conventie ende reconventie ghelijckelijck sal procederen : ten ware dat d'een materie eer waer in state van wijsen oft liquider dan d'ander : in welcken ghevalle de materie wesende in state van wijse oft liquider / niet en sal worden gheretardeert om d'ander saecke / maer sal de selve eerst afghedaen worden.

Van den Thoon.

I. VAn alle feyten by partije ontkent zijnde / die inder saecken relevandt ende peremptoor zijn / ende voor sulcks by den Rechter bevonden worden / salmen partije wijsen ten thoone : Ende in saecken niet staende tot nantisatie / wordt partije ordinaer-lijck

lijck gheaccordeert drie termijnen van thoon / te weten / op d'ordinarise rolle van vierthien daghen / op d'extraordinarise / de woensdaechsche/ maendachsche / ende in Collegie acht daghen : Ten ware den Rechter bevont dat de gheleghentheyt van de saecke langheren oft corteren tijdt van thoon verheysche.

Item in saecken tot nantizatie staende / is de Verweerder ghehouden t'feyt by hem gheposeert / ende by den Rechter peremptoor bevonden te thoonen binnen acht bequame daghen : oft by ghebreke van dien / de conclusie des aenlegghers by provisie onder cautie te voldoen. II.

Ende aengaende de feyten in materie van executie by den opponent gheposeert / ende daer af hy ten thoon ghewesen wordt is de selve opponent schuldich ende ghehouden die te thoonen binnen drie bequame daghen : oft anders ende by ghebreke van dien / wordt den ghedaechde toe ghelaten met sijn executie te moghen voorts varen. III.

Ende soo verre d'Advocaet oft Procureur van partijen calumnieuselijck sustineert in eenighe saken / feyten peremptoor oft relevant te zijn / soo datmen merckelijck in't visiteren bevint gheen relevante feyten daer in te wesen / sal van sijn eyghen verbeuren na discretie van de Heeren. IV.

Ende sullen alle thoonen moeten ghelept worden voor de Commissarissen ende Examinateurs oft Schepenen ende Secretarissen / soo verre die daer toe specialijck ghecommitteert zijn. V.

Ende ghetuyghen voor Notarisen ende andersins niet wettelijck overhoort/ en salmen gheen ghelooves hier in rechte gheven. VI.

Item al eer de Commissarissen sullen procederen totter examinatie van de ghetuyghen / sal de selve moeten blijcken vanden daghemente vande ghetuyghen / ende vande partye daer teghen den thoon sal worden gheproduceert / oft van sijnen Procureur / om de ghetuyghen te sien oft hooren sweeren : ende sal den producent schuldigh zijn het billet van den daghemente te hechten aen sijne feyten oft intendit / oft aen't billet vande artijckelen vande schriftueren daer op hy sijnen thoon doen overhooren wilt / ende t'selve alsoo onderteeckent zijnde by de handt van de Langhe oft Corte-roede als vore te leveren in handen vande voorseyde Commissarissen ende Examinateurs / om als dan te procederen tot de examinatie van de voorseyde ghetuyghen. VII.

Item sullen d'Advocaten ende Procureurs hen vermijden inden intendit oft billet van productien daer op partye heuren thoon doet overhooren / te stellen eenighe feyten te voren inden processe niet gheposeert / noch by hen bedinght / ende op gheene andere feyten thoon moghen leyden/ dan die in rechte zijn gheallegheert / ende daer op partye ghehoort is gheweest : op de pene van drie guldens by hen te verbeuren / boven dien / dat op alsulcken thoon by den Rechter niet en sal worden ghelet / maer ghereijcieert worden. VIII.

Item salmen de ghetuyghen eermense examineert / den eedt afnemen ende onderwijsen t'perijckel naeckende den ghenen die hen niet opentlijck en verklaren / ende ter eener oft ander zijden gheneghen zijn / door IX.

gunst/

gunst / haedt / nijdt / tweedracht oft anderssins.

X. Ende den ghetuyghen neerstelijck vraghen heur reden van wetentheyt van plaetse / persoonen dier by waren / oft sy de partijen wel kennen midtsgaders oft sy gheen maechschap van partijen en zijn / oft winners oft verliesers inder saken / ende diergelijcke circumstantien in't breede / ghelijck t'selve de ghescreven rechten heysschen.

XI. Item sullen d'Examinateurs den thoon gheheelijck ende in't langhe schrijven / in sulcker vueghen als de ondervraechde persoonen hen ghedragh doende zijn / sonder te segghen / deponit artijckelen vt iacet, oft affirmeerdt de subuirguleerde clausule / oft diergelijcke : noch oock uyt des eenens depositie te transchrieveren van woorde te woorde in't grosseren vande ghetuyghen des anders verclaeren : maer een yeghelijck verclaeren besondere / in't langhe minuteren / sonder te stellen deponit vt præcedens, al op de pene van vier Carolus guldens / voor d'eerste reyse ende voor de tweede reyse op dobbel pene / ende voordts arbitralijck ghecorrigheerdt te worden.

XII. Ende sullen d'Examinateurs de depositien vande ghetuyghen soo in ghescheifte ghestelt / ten behoorlijcken tyde nae dien partyen van meer thoons ghereuncieert sullen hebben / oft daer aff zyn versteken / in handen vande Greffiers authentyckelijck overbrenghen / ende den thoon schuldigh zyn secreet te houden tot de publicatie vanden selven : op de pene van partye heur interest te voldoen / ende voordts arbitralijck ghecorrigheerdt te worden.

XIII. Ende sullen de Commissarissen ende Examinateurs ordinaerlijck voor elcken ghetuyghe t'overhooren / ende sijne depositie in't ghescheift te stellen / hebben ses stuyvers / waer af de Commissarissen sullen compareren de twee stuyvers / ende den Examinateur vier stuyvers.

XIV. Maer alsser na gheleghentheyt vander saken meer aen verdient ware / sal de Commissaris t'selve behoorlijck taxeren.

XV. Ende als de Commissaris metten Examinateur versocht worden ten huyse van eenighe persoonen te gaen / die sieck zijn / oft anderssints niet uyt en moghen oft connen ghegaen / sal partye des van doen hebbende ende versueckende / den Commissaris ende Examinateur boven heuren ordinarisen loon den wyn gheven.

XVI. Ende van copyen van ghetuyghenissen die sy niet dan autentyck en sullen moghen uytgheven / om partye in't maken van heure reprochen ende salvatie niet te verabuseren door omissie van eenighe substantiale woorden / sullen hebben van elcker bladt inhoudende regulen / syllaben als in dese ordonnantie hier nae ghestelt is / twee stuyvers.

XVII. Item als partyen willen teghen den thoon reprocheren ende oock salveren / soo ist gheordonneert dat voordtaen d'Advocaten inde selve reprochen oft salvatien niet en sullen moghen stellen oft proseren eenighe feyten / redenen oft middelen raeckende de principaele materie / maer alleenelijck dienende om te reprocheren / oft salveren / den Persoon ende depositie vande ghetuyghen ofte stucken ende titulen in forme van thoone overghe-

ghegheven / ende en sullen daer en boven niet extensieren gheneralia juris contra aut pro: maer sullen de partyen / indient hen goet dunckt / na dien dat inder saken ghecondudeert is / moghen dienen van motyf van rechte ofte consultatie / ende dit al op de pene van ses Carolus guldens / te verbeuren byden Advocaet / contrarie des voorschreven is ghedaen hebbende / ende daer en boven van rerectie vander selver schriftueren / ende partyen te betalen heur interest.

XVIII. Item de processen aldus beleyt zynde / ende daer in partyen ghesloten of recht begheert hebbende / sullen de Procureurs schuldich wesen heure Inventarisen behoorlyck ende pertinentelyck te maken / sonder daer in eenighe redenen ofte verhalen te stellen: maer sullen alleenlyck inde selve stellen / waerom ende tot wat eynde / ende tot verificatie van wat artyckelen van heuren schriftuern / sy die stucken / tytelen / ende munimenten / die sy dienen ende overgheven / sullen willen emploperen / ende tot dien sullen sy oock noteren ende designeren de clausulen vanden voorseyden munimenten / als die diversche clausulen inhouden: ende t'selve doende / sullen observeren de ordre van elcken stucke na dat behoort: Te weten / eerst de procuratie / billet van daghement / d'actien / schriftueren / ende daer na de stucken elck in syn ordene alsoo t'selve tot directie ende verstaende vander materien behooren sal: ende daer toe advys van hueren Advocaet / moghen nemen: al op de pene van eenen gulden / te verbeuren by den Procureur / die contrarie t'ghene voorseyt is / ghedaen sal hebben.

Van Erf-scheydinghen.

I. MAterien van Erf-scheydinghen salmen bedinghen extraordinarie / ende buyten de rollen op de plaetse contentieuse / voor mynen Heere den Amptman / ende twee Schepenen / in presentie vande ghesworen Erf-scheyders eenen Greffier / eerst verbalycken ende sommierlycken: Ende sullen aldaer op den staenden voet de Heeren recht doen ende vonnisse wysen / soo verre de sake daer toe is ghedisponeert / oft andersins appoincteren / ende indien des noot zy / t'heuren thoon wysen / ende voordts elck malcanderen doen communiceren heure stucken daer mede sy hen willen behelpen / ende daer en t'eynden partyen ordonneren hen Verbael bedinghde / soo verre des noot zy / ende de sake dat eyscht / te schryven by advertissementen oft by memorie / ter discretien vanden selven Commissarissen.

II. Item salmen voordaen den thoon diemen sal willen leyden in saken van erf-scheydinghe / overhooren ende afleyden in't aensien / oft op der plaetsen daer twist om is / ende by eenen vande Schepenen die te voren op de plaetse gheweest is: Ten ware dat de voorseyde Schepenen verclaerden t'selve noodeloos te wesen.

III. Ende salmen betalen voor elcke visitatie oft erf-scheydinghe den Amptman drie schellinghen / de twee Schepenen vier schellinghen / de Erf-scheyders elck eenen schellinck / de sesse oudtste Advocaten oock twee

 schel-

schellinghen / boven heuren salaris oft termijn aen parthye verdient : en den Greffier boven synen loon vant schrijven van d'acten ende actitatien diemen in loco is houdende / ende den Clerck vanden Amptman / elck eenen schellinck Brabants.

Van Provocatien oft Beroepen.

I. ITem indien yemandt vande partijen met den vonnisse oft appointement by den Commissarissen oft Auditeur als voor ghegeven / hem niet en wilde te vreden houden maer pretendeerde daer by ghegraveert te zijn / sal parthye daer af moghen provoceren van stonden aen / ende versoecken voor mijn Heeren in't Collegie verhoort te worden / midts in handen vanden Greffier oft Commissarissen ghevende t'welf stuyvers van Vonnissen interlocutoor / oft van provisie / ende van Vonnissen diffinityf/ vierentwintich stuyvers : Ende dat ghedaen zijnde sullen partye als dan voor Borghemeester ende Schepenen ter presentien vanden Amptman in't Collegie / soo verre de Vonnissen t'synder manissen zijn ghegheven / worden ghehoort : ende salmen daer op sommierlijck ende cort recht doen / soo behooren sal.

II. Ende soo verre parthye niet op den staenden voet / oft binnen den derden daghe van saken by visitatie ghewesen/ provoceerde/ maer t'selve versochte by requeste/ sal schuldich wesen in te legghen dobbel ghelt.

III. Item inghevalle dat by't voorseyde Collegie ghewesen oft gheappoincteert wordt / ghelijck de Commissarisen oft Auditeur ghewesen oft gheappoincteert sullen hebben / sal de ghenantiseerde pene wesen verbeurt tot behoef vande Busse. Ende soo verre men bevint dat de Procureur om de sake te dilayeren/ ende calumnierende om tijdt te winnen heeft gheprovoceert in absentie van/ parthye / oft sonder expressen last daer af te hebben ende de provocatie niet en abopeerde / sal de selve Procureur het vonnisse gheconfirmeert zijnde / midts synder calumnien worden ghedoemt ende ghecondemneert in noch dobben pene/ om die uyt sijne eyghen borse te moeten betalen ende daer en boven parthye adverse heure schade op te rechten.

IV. Maer soo verre by't Collegie anders wordt ghewesen dan by de Commissarisen oft Auditeur / sullen de ghenantiseerde penninghen den Provocant worden gherestitueert / ende de gheprovoceerde Vonnissen ghehouden als niet ghewesen : Ende en sal de Greffier daer af gheen acten moghen gheven / maer alleenlijck vanden Vonnissen oft terminatien daer by't Collegie ghegeven. Ende aengaende den Vonnissen byden Commissarisen oft den Auditeur ter manissen des Amptmans oft sijnen substituyt/ oft in anderen saken by terminatien ghegheven / ende die niet beroepen en worden / sullen de Greffiers heure acten maecken ende extenderen / oft die by t'Collegie voorseydt waren ghegheven/ met de clausule nochtans in't eynde vander acten / actum inder saken vande rollen.

V. Item salmen al[illegible]saecken van provocatien vande Vonnissen voor den Amptman ghewesen / entcommuneren ende expedieren / des saterdachs

nae

nae der noenen: ende van Vonnissen voor Borghemeesteren ghewesen / des vrijdaechs na der noenen bedinghen: Ende soo verre de Provocant niet en is ghereet om de provocatie als dan af te doen / oft de saecken niet en presenteert/ sal het vonnisse oft appoinctement by den Commissarisen oft Auditeurs ghegheven / sorteren sijne effect/ ende sullen de penninghen by den Provocant inghelegt/ blijven verbeurt.

Van Executie ende Leveringhe.

In materie van executie / partije gheobtineert hebbende / sal ghenoech wesen / om executie van sijn Vonnisse te begheeren / dat hy den ghecondemneerden met een Corte oft Langheroede wettelijck ghesommeert sal hebben t'sijnen huyse / oft daer hy winckel houdende is / aen sijnen persoon oft yemanden van sijnen huysghesinne / machtich ende ghequalificeert zijnde om den ghesommeerden de wete daer aff te doen / ende de sommatie te relateren met interval van tijde / Te weten van vierentwintich uren. I.

Item na dien op d'acte executie gheteeckent is by den Amptman oft Borghemeester / dien t'selve van officie toebehoort / salmen de selve leveren twee ghesworen Cluyvers / die daer mede gaen sullen terstondt ten huyse vanden ghecondemneerde / om de goeden te bewaren ende daer vast blijven / ten minste een van hen / sonder uyt den huyse te gaen: op de pene van te verbeuren heuren salaris / ende op te rechten de schade die partijen daer deur lijden / soo verre de goeden versteken worden. II.

Item salmen soo verre partije dat versocht/de goeden moeten inventarieren/ binnen den derden daghe / dat de Cluyvers als voren daer in gheweest sullen hebben ende partije dat versocht sal hebben als voor. III.

Ende soo verre dat saken zijn die niet en excederen / vierentwintich guldens eens / salmen by den Clerck vanden Amptman / in presentie van twee Poorters d'inventarisatie moghen doen. IV.

Ende naer dien de voorschreven meuble goeden als voren behoorlijcken gheinventarieert zijn / sullen ten naesten vrijdaghe ter merct moeten ghedaen ende vercocht worden. V.

Ende soo verre de selve goeden dien vrijdaghe niet en connen al vercocht worden / salmen de reste ende overschiet ende meuble goeden vercoopen by openbaere uytroepinghe ten naesten werck daghe / ende alsoo de selve executie continueren tot dien eynde toe / ende tot dat alle de selve goeden vercocht sullen wesen. VI.

Item d'immeuble oft Erffgoeden salmen vercoopen na dien die uytghebeelt sullen wesen / ende drie werck daghen ter merckt gheroepen sullen gheweest zijn / sonder dat d'Amptman oft Borghemeester sonder consent van partije de voorseyde vercoopinghe langher sal moghen ophouden. VII.

Item sullen alle coopers van goeden by executie als voren vercocht / ghehouden wesen binnen vierthien daghen na datse den palm- VIII.

slach ontfanghen hebben / de coop-cedullen ende conditien van dien te comen voldoen / ende heure goedenisse ontfanghen (ghelijck t'selve oock de voorschreven coop-cedullen inhouden.) Oft by ghebreecke van dien de vierthien daghen overstreecken zijnde / salmen ten eersten bijdaghe daer nae de selve vercochte huyse / erven / etc. Wederom vercoopen / Ende in dien de selve min comen te ghelden / sal men dat op d'eerste coopers ende heure goeden / met alle oncosten daer op gheloopen / verhaelen : Ende soo verre de proprietaris / dien t'ghene dat vercocht wordt toebehoort / t'selve doet incoopen / ende ten voorseyden tijde niet en voldoet (boven dat / als voren / weder vercocht / ende dat min ghelt op hem verhaelt sal worden) sal verbeuren drije ponden Brabandts eens / ende dit al te verhalen met reele ende parate executie.

IX. Item alle goeden die by leveringhe oft beletsel uytghewonnen worden / moeten openbaerlijck als voren / by den Amptman oft sijnen Ghecommitteerden vercocht / ende daer in / achtervolghende d'ordonnantie op de leveringhe ende besetselen t'anderen tijden ghemaeckt / gheprocedeert worden.

X. Item soo verre yemandt de bleecken oft brieven vanden Amptman van sijn officie weghen op huysen ende gronden van erven gheset / aftreckt / verdonckaert / oft belet / oft de seghelen van coffers / contooren oft diergheliicke by hem van Officie weghen toegheseghelt / open breeckt / oft den seghel aftreckt / sal verbeuren sestich goude realen oft rijders tot achthien stuyvers t'stuck / d'een deel tot behoef van de Heeren / het tweede vanden Amptman / ende het derde van deser stadt : oft anderssins arbitralijck ghecorrigheert worden.

Van de Costen.

I. Als yemandt ghecondemneert sal zijn in eenighe costen / ende daer aff taxatie begheert wordt / sal men die pertinentelijck ende in corte by ghescrifte doen stellen / sonder in de selve eenighe prologhe te moghen maecken / anders dan in deser vueghen : Costen gheresen tusschen dien als Aenlegghers, ende dien als verweerders, naevolghende t'vonnisse hier aen ghehecht, versoeckende daer aff taxatie, sonder meer : ende sal de Procureur die de selve costen by ghescrifte ghestelt sal hebben / ghehouden wesen die behoorlijck t'onderteeckenen.

II. Item sullen alleenlijck sommierlijck moeten stellen in't libel van costen / de termijnen in de sake ghehouden / ende oock tot verificatie van de voorseyde costen op te doen soecken / ende te brenghen in handen vande Greffiers t'gheheel proces van partijen ten beyden zijden / overghegheven / ende daer by te vueghen alle de copijen van de schriftueren / stucken ende munimenten / de welcke sy van partijen weghen begheeren sullen hen aen ghetaxeert te worden / midtsgaders behoorlijck acquijt vanden rapportghelde.

III. Ende oft ghebeurde / dat by partije adverse van eenighe saken / daer de selve

selve in ghesuccumbeert hadden / reformatie versocht ware / sulckx dat het gheheel proces van beyde partyen in de Cancelrye van Brabandt overghesonden moeste worden / sal in dien ghevalle den Procureur van de partye in der saecken ghetriumpheert hebbende / ghehouden wesen goets tydts te compareren in de Greffie al hier / ende by den Greffier op te doen teeckenen ende in't corte verbaleren de groote van alle de schriftueren / stucken / ende munimenten van beyde partyen in den Processe bevonden / ten eynde de costen daer uyt naemaels by den Commissarissen met den Copyen / Extracten ende Recepissen daer toe dienende seckerlijck ghetaxeert moghen worden: op de pene van dry Carolus guldens.

IV. Item en salmen in't maecken van de costen de Advocaten gheen termijnen toe taxeren / dan van aenspraecke / antwoorde / replijcke ende duplijcke / ende inghevalle des noot zy / triplijcke ende quadruplijcke / eenen termijn van thoone reproche / salvatie: Sonder nochtans datmen de selve Advocaten eenighe van den voorseyde termijnen oft andere toe taxeren sal in saecken schriftelijck belept: ten waere van saecken in't Collegie bedinght / Ende de termijnen vanden Procureurs sullen ghetaxeert worden na de discretien van de Heeren totter taxatien ghecommitteert.

Vande Greffiers.

I. EErst sullen de Greffiers pertinente boecken moeten houden van de saken die op de Rollen / oft andersins bedinght sullen worden / van extensie van vonnissen / Requesten / ende andere / ghelijck sy tot noch toe ghedaen hebben / ende alle de selve boecken te houden / ende laten in de Greffie / sonder die tot heuren huyse te draghen.

II. Item sullen de Greffiers oft heure Clercken schuldigh wesen te houden eenen boeck oft registre / daer in sy nu presentie van den ghenen die hem de ghefurneerde saecken leveren sal met den behoorlijcken inventaris / sullen op teeckenen den naem ende toenam van partyen ende Procureurs / daer by vueghende den dagh van de selve furneringhe ende overleveringhe.

III. Item sullen schuldich wesen heure voors. boecken soo te bewaren / dat die niet en connen in handen van partyen / oft Procureurs buyten der Greffien: op de pene dat soo verre de Procureurs die met behendichept / oft andersins / uyt heure oft heuren Clercken handen crijghen / buyten de voorseyde Griffie / te verbeuren by de Greffiers oft heure Clercken die t'selve ghedooghen t'elcker reyse vier Carolus guldens: Sullen oock de stucken / schriftūren / ende munimenten in rechte overghegeven / die de Greffiers schuldich zyn by hem te houden / sonder de selve den Procureur oft Advocaet van partyen te restitueren oft communiceren: Ende soo verre daer in eenighe faute is / oft de selve verloren oft ontvreemt worden / de voorsz. Greffiers sullen partyen gheinteresseerde schuldich wesen huer schade die sy daer duer lyden / op te rechten.

IV. Item en sullen de voorschz. Greffiers gheen Processen moghen in't Collegie brenghen / ten sy datse volcomelijck / achtervolghende den inven-

 taris /

taris / ghefurneert zijn: noch in den voorseyden Processe yet voeghen / aff doen noch veranderen na dat die ghefurneert ende ontfanghen sullen zijn: ten sy met kennisse van saecke / by ordonnantie van Borghemeester ende Schepenen / oft by consente ende in presentie van beyde de partijen / in dien zy daer by bgeeren te zijn: op de pene van drie Carolus guldens oft anderssins ter arbitragien vande Heeren.

V. Item en sullen gheen vonnissen moghen pronuncieren oft uyten / ten sy de selve behoorlijck te boecke ghestelt zijn.

VI. Ende sullen oock na dat het vonnisse ghewesen is / partijen / de stucken by hen ghedient niet wederom moghen gheven / ten sy by consente van beyde partijen / oft voor dat het vonnisse overjaert is: in ghevalle sal een yeghelijck sijnen sack metten stucken moghen na hem nemen.

VII. Maer in ghevalle de ghedoemde renoncieerde van reformatie / sullen de Greffiers partijen de stucken moghen laten volghen / ende sal t'selve de Griffier teeckenen op't boeck van den vonnissen.

VIII. Ende sullen de voorschreven Greffiers nemen voor hunnen salaris den tax hier navolghende / sonder meer.

IX. Inden eersten sal de Greffier hebben van elcke schrifture / stucken / oft munimenten by partijen in rechte overgheghebén / van te teeckenen overbrocht eenen stuyver: ende van het vonnisse oft appoinctement daer op teeckenen eenen halven stuyver: ende van het vonnisse op syn Register te stellen (ghelijck hy ghehouden sal wesen t'selve te doen) noch eenen stuyver. Desghelijcks eenen stuyver van alle acten substantiael te boecke te stellen / als van aenspraecken / antwoorden / replijcken / duplijcken / persistit, employen / protesten / comparatien / verclaringhe van thoon / presentatien / acceptatien / delatien van eede / versuecken / vonnissen van cautie / deffauten / desisteringhen / ende diergheliscke. Van de copyen van eenighe schrifturen / stucken oft munimenten / die partijen aen de Greffiers versoecken te hebben sal de Greffier hebben soo voor hem selven als sijnen Clerck / voor elcken blade over beyde zijden / met goede leesbare ende correcte letteren ghescreven / elck zyde houdende vierentwintich regulen / ende elcken regule twelff sylaben / sonder authentiseren / eenen stuyver / te weten den eenen halven stuyver voor den Clerck / ende den anderen voor des Greffier: dies sullen de Greffiers / sulcke diligentie hun Clercken in't copyeren doen doen / dat partijen gheen interest en lijden / oft gheen redenen en hebben om haer te beclaghen van dat sy niet tijdelijck ghериeft en worden/

X. Item van de vonnissen die in Collegie sullen worden ghemaeckt / sullen de Greffiers hebben / van die op heur rapport boecken te stellen ende ghepronunciеert zijnde voorts te stellen / op heur registeren / twee stuyvers.

XI. Item van een procuratie te passeren voor Schepenen / oft ghelofte op vonnisse / oft Borch-tochte eenen persoon aengaende / sal hebben drye stuyvers / ende de Clerck voor projecteren eenen stuyver: Ende soo verre het Prelaten / Steden oft Ghemeynten oft diversche luyden aengaet / hoe

vele

vele dat die oock in ghetale zijn / sal hebben vier stuyvers / ende de Clerck twee blancken. Behoudelijck dat Momboors comparerende voor Weesen sullen volstaen metten voorseyden eersten loon.

XII. Item voor de stucken oft saecken in de Greffie overgebracht om in Collegie gheexpedieert te worden / behoorlijck ghefurneert / ende ten diffinitiven gheinstitueert / soo voor de custodie der selver / als oock voor het oversien oft die behoorlijck zijn ghefurneert oft niet / mitsgaders voor die te leveren in handen van den Borghemeester / sullen hebben vijff stuyvers : dies sullense ghehouden zijn sonder onderscheet des belast zijnde van de Heeren / de processen op te soecken / sonder van partijen daer aff om d'een saecke meer dan d'ander te voorderen yet te nemen.

XIII. Item en sullen voortaen de Greffiers gheen vonnisse diffinitive moghen extenderen met exorbitante en noodeloose insertien van redenen en middelen in't proces bedinght : Ende sullen hebben t'samen met henne Clerck voor d'extensie ende signature van elck bladt thien stuyvers / de Greffier daer aff ses stuyvers / ende de Clerck die d'acte beworpt / drye stuyvers / ende de Clerck diese te boecke stelt / eenen stuyver.

XIV. Item aengaende vonnissen van saecken schriftelijck belept / by visitatie ghewesen daer aff gheprovoceert ende revisie versocht is / ende die daer na in't Collegie met vonnisse diffinitive ghedecideert zijn / en salmen voortaen d'acte van t'Collegiael vonnisse van nieuws niet extenderen / maer alleenlijck het dictum van den selven vonnisse stellen by de voorgaende gheextendeerde acte van den vonnisse by visitatie ghewesen : ten ware in cas van revisie eenighe substantiale acten oft actitaten ghedaen waren / die nootelijck dienden in d'acte van den Collegialen vonnisse gheinsereert ende gheextendeert te worden / waer voor men Greffiers ende Clerck betaelen sal als vore.

XV. Item sullen de Greffiers met heure Clercken hebben van een Request t'apostilleren ende te registreren / seven stuyvers : te weten de Greffier vijff stuyvers / ende de Clerck twee stuyvers.

XVI. Ende alst veel persoonen / Prelaten / Steden ende Ambachten / oft diergheliicke aengaet / sullen hebben / met authentiseren / voor elck blat hebbende regulen als vore / twee stuyvers.

XVII. Item van copyen / van ghelichte requesten / stucken ende munimenten / ende diergheliicke sullen hebben met authentiseren / voor elck blat hebbende regulen als vore / twee stuyvers.

XVIII. Item van processen die ghereformeert worden / voor het oversien der selver / ende behoorlijck die te furneren ende te sluyten / sullen hebben de Greffiers met heure Clercken / acht stuyvers.

XIX. Met welcken salaris de Greffiers ende Clercken respective, schuldich sullen wesen hen te vreden te houden / sonder yemanden t'exactioneren.

XX. En sal oock niemandt vande Clercken vande voorschreven Greffiers / partye moghen gheven oft leveren copyen oft extracten uyte Registeren vande Greffiers / ten zy dat de selve eerst by den Greffiers zyn gheauthentiseert / ende hen recht daer aff sy betaelt : Noch oock gheen

extracten

extracten van vonnissen diffinitif parthyen moghen gheven / sonder consent vande selve Greffiers / op de pene vande voorschr. Greffiers hen gherechticheydt vanden hueren te moeten betalen.

Vande Secretarissen ende heure Clercken.

I. IN den eersten / sullen de Secretarissen schuldich wesen goede toesicht te nemen / dat de Protocollen / inhoudende de minuten vande contracten van partijen / wel bewaert worden / ende ten behoorlijcken tijde ingherbonden/ Noch oock en passeren uyt bladeren / in heur Protocollen oft Registers niet inghebonden: op de pene / soo verre de selve oft eenighe van dien verdonckert / verloren oft ontbreemt worden / van dat te moeten verantwoorden / ende de parthye heur interest te voldoen.

II. Item sullen de Secretarissen / oft heure Clercken / soo verre sy voor oft in't passeren oft beworpen vande Instrumenten ghewaer worden / oft vernemen connen yet meer uyt de goeden te gaen/ oft de selve met eenighe fideicommisse / substitutie / oft andersins belast te zijn dan de verblijder uytstreckt oft te kennen gheeft/ schuldich wesen dat parthye gheinteresseerde te waerschouwen: op de pene vande schade op hen te verhalen / oft andersins ter arbitragien vande Heeren.

III. Sullen oock de Secretarissen ende heure Clercken in't beworpen vanden contracten schuldich wesen goet regarde te nemen / ende toe te sien wat Tytel de vercooper / erf-ghever / oft belijder heeft / ende alle bescheet (besonder d'originale brieven) wel oversien/ sonder eenige passernige te beworpen oft passeren/ ten zy dat sy de voorschreven originale brieven te voren hebben in handen ghehadt ende oversien: op pene als voor.

IV. Ende watmen daghelijcks bevint by diversche persoonen / de lasten ende renten uyt huer goeden / huysen / ende gronden van erven gaende verswe-ghen te worden / waer deure de goede lieden bedroghen worden / niet teghenstaende t'selve t'anderen tijden verboden is ghewees: Soo ist datmen nu anderwerven seer scherpelijck verbiedt van s'Heeren ende deser stadt weghen / dat gheen persoonen gheestelijcke noch wereldtlijcke / mannen oft vrouwen / wie sy zijn / hen pijnen noch en vervoorderen in't vercoopen / oft belasten van eenighe heure erfgoeden te verswijghen eenigherhande erfchijsen / gront-chijsen / erf-renten / noch andere lasten / hoedanich die zijn/ op de pene van wie wetens ende willens contrarie bevonden wordt ghedaen te hebben / gheacht ende ghehouden te zijn als een dief / ende ghecorrigheert te worden / soo men na gheleghentheydt der saken bevinden sal te behooren.

V. Ende ten eynde het verswijghen van belastinghen te beter verhoet worden / is gheordonneert / dat van nu voortaen soo wanneer huysen / gronden van erven / oft erf-goeden met renten oft andersins belast sullen worden / de Secretarissen t'selve sullen schuldich wesen op den originalen erf-brief in dorso te treckenen: op dat soo wanneer men anderwerf de selve

selve gronden van erven oft erf-goeden wilt belasten / t'selve beter tot kennisse soo vande Secretarissen als van partije mach comen / ende dien volghende uytghestken worden.

Sullen oock de voorsz. Secretarissen schuldigh wesen in't passeren van alle contracten wel toe te sien dat de selve niet en zijn teghen recht / oft inhoudende eenighe clausulen / nae costuyme / ghescreven rechten / oft ordonnantie vande Overheydt verboden oft ongheoorlooft. VI.

Item en sullen de Secretarissen gheen uytschrijf-brieven moghen expedieren oft seghelen / sonder last oft consent vanden Borghemeester. VII.

Item de Secretarissen sullen schuldigh wesen de partijen goede expeditie te doen / ende hun Clercken indien hebben / datse partye brieven die acceleratie heyschen / terstont afschrijven / sonder partye te sleppen: op de pene vande selve hen interest te betalen. VIII.

Ende sullen de Secretarissen ende heure Clercken hun te vreden houden met den salaris hier na ghestelt. IX.

Te weten / van een simpel constitutie oft transpoort van renten / sal de Secretaris voor sijn passeren / seghelen / teeckenen / francijn ende wasch / dat hy daer toe levert / hebben vj.st. X.

Ende de Clerck die t'contract beworpen ende ghegrosseert sal hebben iiij.st. XI.

Voor simpele transporten van obligatien / versterffenissen / actien ende ghe-rechtigheden / den Secretaris vij.st. XII.

Den Clerck iiij.st. XIII.

Voor een constitutie van een rente inhoudende meer panden / oft inhoudende de clausule ghebraecker yet, oft die uyt crachte van Procuratie ghebeurt / de welcke inden contracte ghenarreert moet worden / ende t'besien vander Secretaris ende Schepenen / sal de Secretaris voor t'passeren / collationeren / wasch / francijn / seghelen ende teeckenen hebben viij.st. XIV.

Voor den Clerck van het projecteren ende grosseren v.st. XV.

Voor een transpoort / inhoudende twee diversche renten / de Secretaris viij.st. XVI.

De Clerck v.st. XVII.

Ende van transporteren / inhoudende meer renten nae advenant XVIII.

Wat van een daech-cedulle den Secretaris met sijnen Clerck / ende den sesse oudtsten Advocaten toecomt / wordt ghesegt onder den Tytel van de Rechten ende Salarissen den Amptman ende sijne Officiers competerende. XIX.

Voor eenen Poorters brief / voor het seghelen met t'stadts seghel / ende te teeckenen v.st. XX.

Den Clerck voor sijn grosseren ij.st. XXI.

Voor een sommatie oft appellatie-brief / ende dierghelijcke / voor het teeckenen ende seghelen v.st. XXII.

Ende voor eenen uytschrijf-brief / voor teeckenen / seghelen / ende t'consent daer af vanden Borghemeester te nemen vj.st. XXIII.

Voor den Clerck iij.st. XXIV.

Voor brieven van requisitorien / ghesloten oft in papier ghescreven / met den seghel daer op ghedruckt / den Secretaris v.st. XXV.

XXVI. Den Clerck iij.st.

XXVII. Voor brieven van requisitorien in francoys gheexpedieert met t'stadts seghel daer onder uythanghende vj.st.

XXVIII. Den Clerck iiij.st.

XXIX. Voor alsulcke certificatien gheexpedieert in't francoys / met t'stadts seghel daer onder uythanghende vj.st.

XXX. Den Clerck iiij.st.

XXXI. Voor een simpel procuratie / voor het passeren / stoffe / seghelen met t'stadts seghel / collationeren ende teeckenen vij.st.

XXXII. Voor den Clerck iiij.st.

XXXIII. Voor een certificatie daer maer twee oft dry persoonen en compareren / voor t'passeren / stoffe / seghelen / ende teeckenen / soo verre die in't papier gheexpedieert wort / met den seghel daer op ghedruckt v.st.

XXXIV. Den Clerck iij.st.

XXXV. Voor certificatien daer meer dan vier persoonen compareren / oft die Steden / Prelaten / Ambachten / oft Ghemeynten aengaen / den Secretarissen ix.st.

XXXVI. Den Clerck vj.st.

XXXVII. Item van een attestatie in duytsche in papier metten seghel daer onder ghedruckt v.st.

XXXVIII. Voor den Clerck iij.st.

XXXIX. Voor een calengieringhe / voor t'passeren ende teeckenen vj.st.

XL. Voor den Clerck iij.st.

XLI. Den Clerck die de daech-cedullen in sal hebben ghestelt / sal hebben als partye die comt lichten j.st.

XLII. Van een extract uyt den Vierschaer-boeck ij.st.

XLIII. Voor den Clerck iiij.st.

XLIV. Van eenen simpelen water-brieff oft schult-brieff / onder Stadts seghel gheexpedieert vj.st.

XLV. Voor den Clerck j.st.

XLVI. Van eenen ghelijcken brieve met clausule van ghebraker yet, oft renunciatie van preferentie viij.st.

XLVII. Voor den Clerck vj.st.

XLVIII. Item van procuratien / certificatien / transporten ende diergheliicke midtsgaders alle andere in Latijne / Spaensche oft Walsche Tale gheexpedieert / sal betaelt worden dobbel salaris / als van audts gheploghen is.

XLIX. Item soo vele aengaet den erfghevinghen / hueringhen / accoorden / transporten van huysen ende gronden van erven / scheydinghen ende deylinghen / Testamenten / houwelijcksche Voorwaerden / ende andere diergheliicke verscheyden groote contracten / die seer ongheliick loopen / ende diemen niet tauxeren en can / overmidts de diversiteyt vanden conditien / die daer in ghebrocht worden / sullen die by Borghemeester ende Schepenen / oft by den Secretarissen / soo verre partye daer mede te vreden is / ghetaxeert worden / nae advenant van andere boven gheroerde contracten / in voeghen dat de Clercken hen sullen moeten laten ghenoeghen / met twee derden-deelen

breken van t'ghene den Secretarisen voor heuren salaris sal worden ghetaxeert: Ten ware de Clerck in't bewerpen hadde ghedaen extraordinarise moeyte/ als van te moeten gaen op de plaetsen/ om inspectie oculaire te nemen/ oft die contracten ter goeder luyden huyse bewerpen te hebben/ ende dierghelijcke: welcken aengaende sy sullen hun moeten laten contenteren inde redelijckheyt: oft anders de luyden clachtich vallende/ sullen Secretarisen parthyen daer op ghehoort/ den selven heuren salaris modereren/ soo sy sullen bevinden inde redelijckheydt te behooren.

L. Met welcke salarisen de Secretarisen ende heure Clercken/ schuldich sullen wesen hen te vreden te houden/ sonder yemanden t'exactioneren oft wijn oft drinckghelt te eysschen/ oft sonder te segghen/ gheeft dat u believt: op pene van die contrarie ghenomen sullen hebben/ te verbeuren ses Carolus guldens/ ende te restitueren t'ghene sy meer sullen ghenomen hebben/ oft andersins ter arbitragien van de Heeren.

LI. Item en sal niemandt vande Clercken vande Secretarisen parthye moghen gheven oft leveren eenighe copyen van Schepene brieven/ dan die gheteeckent oft gheauthentiseert sijn by de Secretarisen/ noch eenighe copyen uyt den protocollen/ ongheauthentiseert uytgheven/ op de pene wie contrarie vande Clercken ghedaen sal hebben/ van het recht dat den Secretarisen daer af soude competeren selff te betalen.

LII. Item en sullen de Clercken niet moghen de brieven oft stucken van parthyen onderhouden/ onder het decksel van dat sy van heuren salaris niet betaelt en zijn: maer des versocht zijnde/ sullen de brieven moeten leveren de Secretarisen om gheteeckent te worden/ die hen vande selve parthyen sullen doen contenteren/ navolghende den voorseyden ghesetten salaris/ oft sullen dien andersins rechtelijck moghen heysschen.

LIII. Ende inghevalle de voorsz. Clercken hen in't ghene des voorz. is niet behoorlijck en quyten/ ende de Secretarisen bevinden huer daer in ghebreckelijck te zijn/ sullen de voorz. Secretarisen daer in schuldich zijn te versien/ by suspensie oft affettinghe van d'exercitie van hen Clerckschap oft andersins ghelijck sy nae gheleghentheydt sullen vinden te behooren: oft inghevalle van ooghluyckinghe oft simulatie/ sullen Borghemeester ende Schepenen sulcke ordene daer op stellen/ ghelijck sy sullen vinden te behooren.

LIV. Overmidts oock diversche ongheregheltheden ende abusen gheschieden in't maecken ende onderteeckenen van de coop-cedullen/ en sal niemandt wie hy zy/ voordaen moghen maecken noch onderteeckenen eenighe coopcedulle van eenighe huysen/ gronden van erven/ erf-renten oft dierghelijcke/ die en sal moeten ghemaeckt ende gheteeckent zijn by yemant van de twaelf eerste Clercken diemen heet stoel-clercken uyter Secretaryen/ die hen tween/ by ghebeurte/ alle vrijdaghen sullen comen ter vrijdachs merckt/ ende den palmslach ghegheven wesende/ de coop-cedullen t'huerwaerts nemen/ uyt handen vande oudecleercoopers/ ende die voorts na ouder ghewoonten onderteeckenen/ op datter gheen veranderinghe oft fraude in en gheschiede: dies sal de cooper zijn contracht van goedenisse moghen laten maecken by alsulcken Clerck als hem believen sal/ maer

Item wat contracten voor Schepenen moeten

en sal niemant vande Clercken / eenighe goedenisse moghen bewerpen / uyt eenighe coop-cedulle/die by yemanden van de selve twaelff Clercken niet onderteeckent en sal zijn.

ghepasseert worden eñ watmen voor Notaris oft andere private hantschrifte mach verlijden. Mitsgaders hoe hen de Secretarissen ende Notarissen in't exerceren van hunne officie schuldich zijn te reguleren/ is by statute ende ordonnantien versien tot diversche reysen ende tijden hier t'Antwerpen ende besondere by de ordonnantie van den Jaer 15. ende 64.

Vande Advocaten ende Procureurs.

I. NIemant en sal in dese stadt moghen exerceren d'officie van Advocaet / hy en sy in eenighe universiteyt gheprornoveert / ende inde rechten Licentiaet ghecreert / ende van goeden name / fame / nut ende bequaem / ende Poorter deser stadt / ende in handen van den Borghemeester den eedt daer toe staende ghedaen hebbe.

II. Van ghelijcken en sal niemandt als Procureur ontfanghen worden hy en sal daer toe nut en bequam ghevonden zijn by Amptman / Borghemeester ende Schepenen / ende oudt over de vieren twintich jaren / ende oock Poorter deser stadt.

III. Item naevolghende de Collegiale acte van den xxv. Augusti / anno lxxx. En sal niemandt moghen ontfanghen worden boven t'ghetal van sessendertich in als / ende sal de selve ordonnantie in alle heure poincten onverbrekelijcke onderhouden worden / daer aff die contrarie hier vore niet en is gheordonneert.

IV. Item en sullen de Procureurs gheen Solliciteurs admitteren oft saken van hen overnemen: welcke Solliciteurs men voortaen oock niet ghedooghen en sal te comen in eenighen cameren van justitien alsmen daer te rechte sitten sal: ende in ghevalle sy hun vervoorderen inde voorseyde cameren te comen/ sullen de Corteroeden die doen uytgaen ende vertrecken.

V. Ende soo verre de selve Procureurs door sieckte oft nootlijcke oorsake absent oft uyter stadt zijn / en sullen niemandt anders in heure plaetse om huer saken te bewaren / moghen stellen / dan eenen ghesworen Procureur deser stadt / volcomelijck vander saken gheinformeert wesende.

VI. Item de voorsz. Advocaten makende schrifturen / sullen schuldich zijn hen te wachten inde selve te stellen groote resumptien oft eenighe reditien/ oft andere allegatien tot der materien niet dienende oft groote accumulatien van passagien van rechte meer dienende tot ostentatie ende lanckheydt vande schrifturen / dan tot de decisie vander saecken / op de pene van vier Carolus guldens / ende tot dien parthye te moeten restitueren ter arbitragien vanden selven Borghemeester ende Schepenen / t'ghene des sy naer advenant bevinden sullen de voorf. schrifturen te prolix ghemaeckt ghewest te zijn / ende alsoo parthyen te vele aff ghenomen te hebben: ende dat oock niet teghenstaende eenighe partijen / stipulatien oft conventie ter contrarie met parthye ghemaeckt.

VII. Sullen oock de voorschr. Advocaten ende Procureurs heur verbael/ bedinghen oft schrifturen oft andere gheschriften schuldich zijn met alle eerbie-

eerbiedinghe ende reverentie te doen ende te stellen / ende hen te wachten van te segghen oft stellen eenighe propoosten oft injurieuse woorden / t'sy teghen partyen oft yemandt anders / op de pene van thien guldens / ende voorts arbitragien vande Heeren.

Item sullen d'Advocaten ende Procureurs te wyle dat andere heur saken bedinghen / moeten goet ghehoor gheven / sonder te clappen oft rumoer te maken / oft den ghenen die syn sake bedinght / syn propoost te scheuren / oft in sijn redene te varen / oft eenighe andere insolentie te bedryven: op de pene van eenen Carolus gulden te verbeuren t'elcker reyse by den ghenen die bevonden sal worden t'selve ghedaen te hebben / ende voordts ter arbitragien vande Heeren. VIII.

Insghelijckx sullen de voorsz. Advocaten ende Procureurs hen verdraghen na dien eenich vonnisse interlocutoor oft diffinitif byden Wet-houderen ghewesen ende gheprononcieert sal wesen / daer teghen segghen / oft vande beslichte sake yet te verhalen / op de voorsz. pene / die sullen moeten betalen / al eer sy in eenighe saken sullen ghehoort worden. IX.

Item en sullen d'Advocaten oft Procureurs niet moghen nemen eenighe informatie voor de bancke / rolle oft inde ding-camere / de wyle men dingt / oft de rolle hout / ende sullen moeten comen gheinformeert inde banck oft rolle / op de pene van eenen gulden als vore: Ten ware van buyten lieden oft ghearresteerde persoonen / die van te voren gheen informatie en hebben connen gheven d'welck sal staen ter discretien vande Heeren. X.

Ende sullen d'Advocaten ende Procureurs hebben ende nemen voor heuren salaris ende vacatien den tax hier na volghende. XI.

Eerst van schriftueren by hen voor partije ghemaeckt sullen d'Advocaten hebben van elck blade inhoudende als vore vierentwintich linien / ende elcke linie twaelff syllaben / ghescreven met goede leesbare letteren in goeden papiere / vijff stuyvers sonder meer: Ten ware dattet een saecke van grooter importantie ende swaricheydt ware / inde welcke by taxatie van Borghemeester ende Schepenen men meer soude moghen nemen / ende anders niet. XII.

Item salmen voortaen den Clercken van d'Advocaten betalen / voor't schryven ende grosseren van elck bladt vande voorsz. schriftueren eenen halven stuyver / d'welck partije oock sal worden aenghetaxeert inde costen vanden Processe. XIII.

Ende soo verre de voorsz. Advocaten verballijck eenighe sake bedingen / sullen hebben voor heuren termyn iiij.st. XIV.

Ende de Procureur van elcken termijn dry stuyvers / soo van saecken die verballick / als die schriftelijck bedinght worden. XV.

Item als Procureurs sullen vaceren voor Commissarissen om ghetuyghen te produceren / sullen van elcke ghetuyghe die sy produceren hebben ij.st. XVI.

Item sullen de Procureus de Inventarisen schuldich wesen te onderteeckenen ende het maken ende teeckenen vande saecken tot der diffinitie gheinstrueert hebben iiij.st. XVII.

Ende vande saecken incidentale oft provisionale. iiij.st. XVIII.

XIX. Item sullen de Procureurs de saecken behoorlijck ten diffinitiven gheinstrueert zijnde / hebben twee Carolus guldens / van materien daer aff den eysch bedraecht boven de hondert Carolus guldens eens: ende van saken bedraghende boven de vijftich guldens totte hondert toe / eenen Carolus gulden.

XX. Item van het libel van costen / d'welck sy sullen moeten maken ende teeckenen als voren / sullen van elcken beschreven blade houdende regulen als boven / hebben iij.st.

XXI. Ordonnerende niet te min dat de voorsz. Procureurs / de voors. libellen niet onbehoorlijck en sullen extenderen.

XXII. Sullen oock d'Advocaten ende Procureurs de stucken / schriftueren munimenten oft saken van partije niet moghen onderhouden / onder t'decksel dat sy van heuren salaris niet betaelt en zijn / maer die schuldich wesen te brenghen inde Greffie / ende betalinghe van heuren salaris rechtelijck moghen eysschen: wel verstaende de schriftueren die sy selfs ghemaeckt hebben / niet schuldich en sullen zijn te dienen / sy en zijn daer aff ghecontenteert.

XXIII. Item sullen d'Advocaten ende Procureurs metten voorseyden ghesetten loon hen moeten te vreden houden / sonder yet meer voor wijn oft andersins in wat manieren t'selve soude moghen wesen / te heysschen ende dat op pene van ses Carolus guldens / ende daer en boven van te restitueren t'ghene sy te vele souden moghen partije afghenomen hebben / niet teghenstaende oock eenighe conventie oft stipulatie ter contrarien / de welcke als teghen recht ende dese ordonnantie / wy verclaren nul ende van onweerden.

Vande rechten ende salarisen den Amptman ende sijne Officiers competerende.

I. IN den eersten wat den Amptman van vonnisgheit competeert / wordt in't ghedruckt Costuym-boeck in't eynde vanden Tijtel van vonnissen in Civile sake, &c. ghesegt.

II. Item voor het vonnissen van Schepene-brieven oft Poorters kennisse / ende / voor het schrijven ende segelen van des voorschreven Amptmans brieven / gheeft partije impetrante v.st.

III. Is d'impetrant oock schuldich inden voorschreven brief te doen steken / tot behoeve vanden Officier van der plaetsen daer den brief ghesonden wordt / om de wete aldaer aen partije te doen ij.st.

IV. Welcken brief alsoo besloten ende besegelt zijnde / wordt by eenen ghesworen stadt-bode / die d'Amptman daer toe particulierlijck verkiest / ghesonden ter plaetsen daert behoort: ende heeft de selve bode voor sijnen salaris ende relaes / van elcken myle buyten de vrijheydt van de stadt van Antwerpen / t'samen voort gaen ende keeren iiij.st.

V. Item voor elcke leveringhe ghenomen aen huysen ende gronden van erven binnen deser stadt ghelegen (daer onder de nieuwe stadt ende d'begryp van den Casteele mede ghecomprehendeert zijn) betaeltmen vijf stuyvers eens /

tens / daer van den Amptman comt acht grooten Brabandts de twee Schepenen elck twee grooten / ende den Clerck van die te teeckenen / drij grooten Brabants / t'samen v.st.

VI. Ende buyten de cuype binnen der vrijheyt deser stadt / dobbel ghelt / als by ordinaerlijck omrijdt. x.st.

VII. Ende soo wanneer Amptman ende Schepenen ten versuecke van partijen buyten tijdts om leveringhe te doen / vaceren / is men schuldich den Amptman ende Schepenen den wijn te betalen boven den ordinaris: Te weten / in als binnen de stadt xxv. st. ende buyten dobbel.

VIII. Item voor d'extract van de authentijcke leveringhe betaeltmen iijz.st.

IX. Item voor het bleck ende t'hanghen van dien binnen der stadt / t'samen xvj.st. ende buyten dobbel.

X. Item voor de daechcedulle drijmael ter Vierscharen te lesen / te boecke te stellen / ende de procuratie te passeren / ende de daechcedulle te teeckenen / ende die in de charte te stellen diemen voor de Secretarije hanght / salmen t'samen betalen thien stuyvers: Te weten / drij stuyvers voor den Clerck / de vier grooten Brabandts voor de sesse oudtste Advocaten / ende de reste voor de Secretarissen.

XI. Item voor de calaengie op d'afdaginghe metter clocke ghedaen / betaeltmen den Secretaris j.st.

XII. Ende van d'extrackt authentijck daer af ij. st. ende den Clerck j. st. maeckt t'samen iij.st.

XIII. Van arresten van goeden oft persoonen by den Officier ghedaen / vier stuyvers weder de ghearresteerde persoon onder sijnen eedt / trouwe oft eeren / oft onder borchtochte gheclareert wordt oft niet / weder oock t'selve in de Nieustadt oft in den by-banck van den casteele ghescjiet.

XIV. Item voor d'arrest van goeden over te setten in't Amptmans boeck / ende voor't vernieuwen / comt den Amptman ende sijnen Clerck iij.st.

XV. Voor d'extracht vanden selven arreste authentijck iij.st.

XVI. Item van d'uptwinninghe ter Vierscharen / sesse stuyvers eenen halven; daer aff competeert den Amptman vier grooten ende eenen halven / de ses oudtste Advocaten aldaer comparerende / thien grooten / ende den Clerck des Amptmans vijf grooten Brabants / maeckt t'samen vjz.st.

XVII. Item van eene volcomene acte van evictien vij.st.

XVIII. Item van leveringhe aenden ghearresteerden pandt te nemen / ende die in't Vierscharen oft Amptmans extraordinaris boeck te stellen j.st.

XIX. Item van de wete te doen aenden Schouteth / oft aen partije / gheeftmen de Corte-roede ij.st.

XX. Den Schouteth als de wete aen hem ghedaen wordt / comt j.st.

XXI. Item van apprehensien oft arrestementen van persoonen / als partije in rechte sijn rechte handt aenden Amptman / begheerende dat hy eenen buyten man oft ander persoon arrestabel zijnde voor rechte comparerende / soude arresteren oft ghevanghen houden oft doen houden / competeert den Amptman ijz.st.

XXII. Item sijne Cnuyvers die hy daer toe te wercke stelt / oft Colf-draghers als

als zy d'apprehensie doen hebben onder hen tweeen elck viij.st.

XXIII. Desgheliijcks als eenighe van d'Officiers / Colf-draghers / Cnuyvers oft Vanghers / yemanden elders dan voor recht vanghen / hebben onder hen beyden elck viij. st.

XXIV. Den Cipier competeert van elcke apprehensie xv.st.

XXV. Item van de gheapprehendeerde te boecke te stellen comt den Cipier j.st.

XXVI. Item van recommandatie oft beswarenisse van den ghevanghen in't Cipiers boeck te stellen j.st.

XXVII. Ende van nu voortaen niemandt wie hy zy / die voor civile saecken oft schulden eenighen persoon sal doen apprehenderen / ende by de ghesworen s'Heeren Dienaers oft Cnuyvers in eenighe herberghe doet leyden / en sal meer moghen heysschen oft in sijne costen doen stellen ten laste van partye succumbente ter saecken van oncosten van eten / drincken / ende slapen / dan teghens sessendertigh stuyvers s'daechs den nacht mede gherekent / te weten / vierentwintigh stuyvers voor twee Colf-draghers / sonder meer / ende twaelf stuyvers voor den ghevanghen.

XXVIII. Sullen hen oock de Colf-draghers ende Cnuyvers elck met de voorschreven twaelf stuyvers voor heure montcosten s'daechs / boven heuren voorschreven salaris van de apprehensie / moeten laten ghenueghen / sonder hoogher tot laste (t'ware van den ghevanghene oft die den selven heeft doen apprehenderen) yet te moghen rekenen / doen aenschryven / oft heysschen voor de bewaernisse des ghevanghenen by daghe oft by nachte noch andersins.

XXIX. Item competeert den Amptman voor d'manen van den ontsetsele / als partye arrestante niet en compareert om de saecke van den arreste te defenderen iij.st.

XXX. Van daghemente / wettelijcke wette / ende sommatie van vonnisse binnen de cuype vander stadt / daer de Nieustadt ende t'begryp van den Casteele onder is / gheeftmen ij.st.

XXXI. Buyten de mueren oft cuype van de stadt binnen de vryheydt / dobbel te weten iiij.st.

XXXII. Het teeckenen van der executien by den Amptman ghedaen / wordt by synen Clerck gheregistreert / met annotatie van der qualiteyt ende datum van den vonnisse / ende de name van de Cnuyvers dien d'acte is in handt ghelevert / daer voor men den Clerck betaelt j.st.

XXXIII. Van het teeckenen van executien van Vonnissen / t'zy ter manissen des Amptmans oft andersins by terminatie ghewesen / ende van het teeckenen van't consent des Borghemeesters / om yemanden te vanghen oft t'vonnisse op den persoon des ghecondemneerde ter executien te stellen / en betaeltmen niet.

XXXIV. Item de Cnuyvers die metter acten daer d'executie gheteeckent staet / ten huyse van den ghecondemneerden tot bewaernisse van goeden / vast blijven / ten minsten een van hen / hebben elck van hen lieden sesse stuyvers s'daechs / ende den cost / den nacht met den dagh in een begrepen.

XXXV. Item voor de beschryvinghe van des ghecondemneerde goeden / weder

der t'selve gheschiet binnen de nieuw-stadt oft elders binnen de Cuype oft mueren / comt den Amptman / de twee Schepenen / ende den Clerck t'samen dry guldens eens / makende vyfthien schellinghen Brabandts : Te weten den Amptman ses schellinghen / de twee Schepenen ses schellinghen / ende den Clerck dry schellinghen Brabants . iij.gul.

Item buyten de Cuype oft mueren vande stadt ende vryheydt der selver / dobbel als voren. XXXVI.

Ende soo wanneer men van den Clerck copye authentijck vanden selven Inventaris begheert / is men schuldich hem daer voor te gheven van elck blat . ij.st. XXXVII.

Item als de Clerck in saecken niet meer bedraghende dan vierentwintich guldens / de goeden des ghecondemneerde alleenlijck in presentie van twee Poorters beschrijft / en is men niet meer schuldich voor hem ende voor den Amptman te betalen / dan vyff schellinghen Brabandts / oft eenen gulden . xx.st. XXXVIII.

Item voor de copije authentijck vanden Inventaris in sulcken saecken als die begheert wordt / ende anders niet / van elck bladt . ij.st. XXXIX.

Item van de onruerlijcke goeden oft renten uyt te bellen / ende te condighen datmen die by executie vercoopen sal tot dat den palmslach ghegheven wordt hoe dick wils ende hoe selden datmen uyt belt / t'samen xx.st. XL.

Item als men meuble goeden vander officie weghen uyt belt / comt den Belleman elcke uytbellinghe iiij.st. XLI.

Item voor t'plecken van eenen brief voor t'huys oft gront / inhoudende dattet van weghen des Amptmans te coope is / oft den dach wanneer datmen den Palmslach gheven sal / comt de Cnuyders die den brieff / hen by den Clerck des Amptmans ghelevert / plecken iiij.st. XLII.

Item van d'overbate van den prijs van de vercochte onruerende goeden daer van de penninghen in handen des Amptmans comen / voor d'bewaeren ende distributie van de selve penninghen (alle lasten ende de costen van de executien affghetrocken) midtsgaeders van penninghen ende estimatie van meubele - goeden onder hem ghesequesteerdt / compt den Amptman den lx.pen. XLIII.

Item sijnen Oude-cleercooper met sijnen Clerck van vercochte immeuble goeden van twintich stuyvers erffelijck overbate / eenen braspenninck / ende alsoo van elck pondt Brabandts erffelijck overbate v.st. eens. XLIV.

Item van meubele goeden by executie des Amptmans vercocht / comt den Oude-cleercooper des Amptmans voor elck pondt Brabandts eens / vier stuyvers / ende den Amptman eenen stuyver / ende niet eenighen lx. penninck : voor welcke vyf stuyvers zijn sy ghehouden de penninghen van die vercochte meubele goeden goedt te doen ende over te tellen v.st. XLV.

Ende want men de voorsz. goeden vercoopt om met ghereede penninghen betaelt te worden / en heeft d'Oude-cleercooper gheen ses weken tijts om de selve penninghen op te brenghen ende partije die over te tellen. XLVI.

Item als de goeden seer kostelijck zijn / ende den salaris alsoo excessijf loopen soude / mach partije met den Amptman ende sijnen Oude- XLVII.

 cleer-

cleercooper van heuren salaris overcomen: oft andersints sijn Borghemeester ende Schepenen den salaris modererende.

XLVIII. Item soo wanneer eenighe onruerlijcke oft andere goeden ter Vrijdaechs merckt t'zy by executie oft andersints vercocht worden / niemandt en sal voortaen ghehouden wesen eenighen last oft oncost van lijff coop te draghen / noch daer op te gaen drincken oft teeren / noch eenighe Officiers / wie dat hy ware / daer voren yet betalen / ten sy dat hem believe: behoudelijck dat den Amptman van elcke executie ende vercoopinghe als vore van onruerlijcke goeden daer goedenisse na volght / voor sijnen wijn comen xx. st.

XLIX. Ende al waert dat yemanden beliefde op den lijff-coop te gaen drincken oft teeren / en soude de debiteur wiens goeden gheexecuteert zyn / noch sijn vercochte goeden daer mede niet moghen belast worden.

L. Item den Notaris uyt de Secretarije deser stadt / die onder de coopcedule acte autentijck vande vercoopinghe ende palmslach schrijft comt een ghelte wijns / daermen vore betalen sal xx. st.

LI. Item voor d'autentijcke coop-cedule is men ordinaerlijck schuldich te betalen x. st.

LII. Item voor den staet van de vercochte onruerlijcke goeden te maecken / ende autentijck te leveren / comt den Clerck van elck blat gheschrift iij. st.

LIII. Item voor de goedenissen oft transporten van onruerlijcke goeden oft actien by den Amptman van sijnder officie weghen voor Schepenen ghepasseert / en comt hem niet.

LIV. Item van elcken vercoope van sterffhuysen / daer scheydinghe ende deylinghe tusschen de erfghenamen ghebeurt / t'zy t'selve ter Vrijdaeghs merckt / oft elders voor huysen oft deuren van borgheren gheschiedt / competeert den Amptman vier stuyvers eens: uytghenomen Godts huysen ende Gast-huysen die by de Aelmoesseniers worden gheregheert / ende die de Laecken halle aengaen / ende vercoopinghen die by Deurweerders oft Schouteth uyt crachte van sijnder officien ghedaen worden: Wtghenomen oock vercoopinghen van ambachts gheretschappen / als Broochscheeren / Hameren / Beytels van Timmerlieden / Smeden / ende andere ambachten / ende soo wanneer yemandt / t'zy man oft wijff / verhuysende / eenighe van dien als te vele hebbende / doet vercoopen.

LV. Item soo wanneer executie buyten te doen is / soo is de Langhe-roede alsmen hem d'acte met der sommatien ende executien by den Amptman daer op gheteeckent levert / ende vierentwintich stuyvers eens daer by gheeft voor sijnen wijn / ghehouden sonder vertreck / met voorgaende consent vanden Amptman / derwaerts te reysen / ende sal dan hebben voor sijnen salaris ende vacatien ende sijnen knecht / achtentveertich stuyvers s'daechs / sonder meer / ende alsulcken cost voor hem ende sijne dienaers ende peerden / als hy daer vinden sal / sonder op parthyen cost in de herberghe te moghen gaen oft yet te halen: Ende moet d'Officier die hy tot sijnder hulpe neemt / hebben vier stuyvers.

Ende

LVI. Ende oft noodt ware / dat de voorschreven Langhe-roede hem soude moeten stercken om executie van recht te doen / sal t'selve den Amptman / Borghemeester ende Schepenen / oft ten minsten den Amptman / ende een van de Borghemeesters te kennen gheven / ende volghende t'ghene zy ordonneren / hem reguleren / ende hem te vreden houden met sulcken loon als sy hem sullen toeschicken.

LVII. Des en mach de voorsz. Langhe-roede van sijnen ordinaris salaris noch van t'ghene hem / inghevalle als boven / meer toegheschickt wordt / gheen betalinghe heysschen eer hy d'executie volbracht heeft.

LVIII. Ende inghevalle van rechtelijcke oppositie teghen d'executie / ende dat de selve alsoo merckelijcken tijdt gheschorst werde / oft dat partijen nae de begonste executie accordeerden / sal de ghene die de Langheroede te wercke ghestelt heeft / hem moeten betalen.

LIX. Item vier mijlen weeghs van halff Meert tot halff September / ende drie mijlen weeghs van halff Septemper tot halff Meert / worden den voorschreven Langhe-roede in't reysen ghereckent voor eenen dach vacatien.

LX. De voorschreven Langhe-roede ghecomen zijnde ter plaetsen daer d'executie staet te doen / is ghehouden de ruerlijcke goeden met hulpe van den Officier te doen beschrijven / ende aldaer openbaerlijck vercoopen / soo verre dattet Beesten / ende ander goeden zijn / die Landt-neeringhe aengaen / oft andere die aldaer bequamelijcker ende profijtelijcker vercocht worden.

LXI. Maer indien dat ander goeden zijn / als sulcken huysraet oft ander meubelen die binnen dese stadt beter tot profijte souden moghen ghebrocht worden / oft oock onruerlijcke goeden oft renten / is schuldich die t'Antwerpen ter Vrijdaechs-merckt by den Amptman / door sijnen Oudecleercooper te laten vercoopen. Wel verstaende / dat de vacatien vande Langhe-roede cesseren / na dien hy van buyten binnen dese stadt wederom ghecomen is.

LXII. Item vande Salarisen in't feyt vanden vrede / siet onder den Titel Vanden vrede in't boeck vande Rechten ende Costumen van Antwerpen.

LXIII. Item alle de breucken ende penen hier vooren verhaelt ende niet gheappliceert / sullen ghemanet ende ghecollecteert worden by alsulcken Persoon oft Persoonen als de Heeren daer toe committeren sullen / de welcke voor heur moeyte ende collecktatie sullen hebben een derdendeel / ende de twee andere derdendeelen sullen wesen tot behoeve van den huys-armen deser stadt.

LXIV. Des reserveren de voorschreven Schouteth / Borghemeester ende Schepenen heur ende heuren naecomelinghen in Officie / hen meerderen / minderen / veranderen ende te niete doen van alle ende een yeghelijcke de puncten in dese ordonnantie begrepen / soo ende ghelijck sy naer ghelegentheydt vander saecken / ende veranderinghe des tijdts sullen bevinden te behooren.

F I N I S.

TAFFEL VAN DE TITELEN.

Advocaten ende Procureurs pag. 28.
Costen 20.
Daghementen 3.
Erf-scheydinghe 17.
Executie ende leveringhe. 19.
Extraordinarisse saecken, die voor den Amptman bedinght worden 5.
Garandt 13.
Greffiers 21.
Maendaechsche Rolle 6.
Maniere ende forme van Procederen 6.
Ordinarisse Rolle 5.
Procureurs 28.
Provocatien ende Beroepen 18.
Reconventie 14.
Rechten ende Salarissen den Amptman eñ sijnen Officier competerende 30.
Saecken van Policie 5.
Secretarissen ende heure Clercken 24.
Thoon 14.
Woensdaechsche Rolle 6.

By-Voechsel

Vande

COSTVMEN

VAN

ANTWERPEN.



Ghedruckt in't Jaer Christi, 1644.

DEse naervolghende ende vijf Titelen zijn in't Collegie in Novembri Anno 1581. sulckx ghe-gheresolveert ghelijck hier naer volght, maer datmense niet en soude metten Rechten ende Costuymen van Antwerpen laten in drucke comen: Ter presentien ende by-wesene van ons C. GABRI. ende PHIL. MALLERY.

Notandum door bevel van Borghemeesteren ende Schepenen hebbe ick C. Gabry. vier Cohieren van deser vijff Titulen doen apart schrijven, met de Annotatien Marginale die de Borghemeestere van Aelst heeft, Die Martis, op den 7. Augustij. 15^c. tweentachtigh, inden breeden Raedt ghedistribueert. Een aende Schippers. Een aende Meersse. Een aende Bereyders, ende een aende Wijckmeesters. Elcks naem hadde ick op elcks Cohier gheschreven.

Van Borghemeesteren, ende Schepenen der Stadt van Antwerpen.

NAer d'oude ghewoonte / wordt de Weth van Antwerpen / alle Jaer op S. Andries dagh / van weghen des Hertogh van Brabant / by twee oft drij Commissarisen vernieuwt / ende consisteert de selve Weth in twee Borghemeesteren (te weten eenen Borghemeester van buyten ende den anderen van binnen) ende sesthien Schepenen / van welcken sesthien Schepenen / de binnen Borghemeester eenen is. — I.

Uyt het privilegie van Hertogh Anthonis. In date 28. en May Anno 1410. in't 10. lib. privilegiorum fol. 21. Ende uyt het privilegio van Maximiliaen / in Novembri Anno 1480. in't sluytelen boeck fol. 58.

Item Borghemeesteren ende Schepenen ende alle andere Officieren van Justitien der voorschreven Stadt / moeten zijn inwoonders Poorters der selver / ende wettighe gheboren t'Slandts van Brabant / oft anders en moghense gheene officie van Justitie hebben noch bedienen. — II.

Inde voorschreven Schependom en moghen niet wesen die naerder zijn van Maeghschap dan ten derden lede / als zijn Broeders / ende Broeders oft Susters kinderen / die naerder zijn dan ten derden halven lede. — III.

Articulen 3. ende 4. ghetrocken ex privilegio Ducis Joannis Sabathi nae Paesschen Anno 1354. staen in libro privilegiorum.

Insgelijckx en mach niemandt t'Antwerpen Schepen wesen oft hy en moet Jaer ende dagh daer voren Poorter gheweest hebben. — IV.

En mach oock niemandt Officie vander Stadts weghen hebben noch bedienen / noch inde Weth / Raedt / oft Regiment vander Stadt sitten die Munter is / oft die Pachter vande Munte oft vanden Tol is / oft paert oft deel daer inne heeft / schade oft bate daer af verwacht in eenigher manieren / oft andersins inden Raedt des Hertoghs oft dienst gheswooren oft belast is / oft eenighen dienst oft pensioen van eenighe Vorsten / Princen / Heeren / oft Prelaten / comende op de Staten van Brabandt. — V.

Est 12. articule in antiquis onder den titel van de Officien. Ex privilegio Ducis Anthoni den 14 Augusti. Anno 1414. in 2. lib. privilegiorum.
Ex oie et ascriptione Domini Pauli Schuermanni.

Gheen Borghemeester / Schepene / Raedtsman / Rentmeestere / Secretaris / Greffier / Corte-roede / Rendtmeesters Knape / Wyn oft Bier-Accysier deser Stadt / en mach pachten eenighe van d'accysijen deser Stadt / noch deel daer inne hebben. — VI.

Uyt den statute vande Stadt de ultima Octo-ber 1457. in't oudt Register wesende een groen boeck in pargament ghebonden fol. 224. verso.

Niemandt van wat staete conditie oft weerdigheydt hy zy / die in openbaer overspel sit / en magh (alsoo langhe als hy daer inne sit) Borghemeestere / Schepenen / Raedt / Deken / noch gheswooren worden / noch eenighe Officie oft dienst hebben oft bueren vande Stadt oft Ambachten / ende waerdt dat yemanden in eenigh vande voorschreven oft dienst wesende in openbaeren overspel saete / soude daer aff terstondt moeten verlaten worden, — VII.

Item

VIII. Item moeten de Schepenen uyt de Poorterije / ende niet uyt de Ambachten ghenomen worden.

Navolghende de Statuten ende Privilegien van Maximiliaen in Novembri Anno 1486. in 1. lib. privilegiorum.

IX. Ende ontrent veerthien daghen voor S. Andries-misse / isnmen ghewoon van weghen Borghemeesteren ende Schepenen / brieven te schryven aenden Hertogh van Brabandt / oft in syne absentie aenden Gouverneur vanden Lande / dat alsoo S. Andries dagh is aenstaende / als wanneermen ghewoonlyck is te procederen tot vernieuwen van de Weth / naevolghende d'oude hercomen ende usantien / ende nae t'vermoghen der loffelycke Privilegien dese syne Stadt gheghunt ende verleendt: Men versoeckt dat hem ghelieve Commissarisen te deputeren / ende te seynden / omme van sijnen t'weghen te verstaen tottet vernieuwen vande Weth.

X. Ende alsdan worden van weghen des voorschr. Hertoghs ghesonden Commissarisen / die de Wethouderen belasten te procederen tottes keuse nae d'oude ghewoonte / oft worden van weghen dessels brieven aen de Weth gheschreven / ten eynde men procedere tottet maecken vande keuse na d'oude ghewoonte / ordonerende de Wethouderen daer toe te kiesen alsulcke persoonen daer mede den Hertoghe ende de Stadt wel ende ghetrouwelijck mach ghedient worden.

XI. Om welcken keuse te maecken vergaderen de Hooftluyden vande Poorterije mette Wyck-meesters vande derthien wijcken vande Stadt / de welcken de voorschr. Brieven worden byden oudtsten Secretaris ghecommuniceert / ende alsdan kiesen ghesaemtlijck acht persoonen uyt de Poorterije nae hun goetduncken / tot het Schependom nutste ende bequaemste / ende zijn als dan de selve acht ghecosene persoonen de Wethouderen in't gheschrifte over brenghende.

Uyt het selve privilegie van Maximiliaen anno 1486.

XII. Ende daer nae kiesen de Wethouderen noch acht andere persoonen uyt de Poorterije vande bequaemste die sy weten.

Ut ante art. precedenti.

XIII. Onder welcke sesthien ghecorene persoonen en mach niemandt wesen die als dan t'Schependom vande Stadt bedient.

XIV. Welcke sesthien ghecorene persoonen mette naemen ende toenaemen vande sesthien Schepenen als dan dienende (wesende t'samen tweendertigh in ghetalle) gheven oft seynden de voorschr. Wethouderen in't gheschrifte besloten in handen van den Hertoghe van Brabant / ende oock aen synen Cancelier.

XV. Item de Commissarisen die van weghen des Hertoghs van Brabant ghesonden worden om de Weth te vernieuwen / worden mede ghecommitteert om voor t'vernieuwen / vande Weth sommierlijck de rekeninghen vande stadt t'overhooren ende worden hen daer toe ghegheven opene brieven van Commissie.

Ex previlegio Maximiliani in Novemb. anno 1480. in't fluwelen boeck, fol. 86.

Dit privilegie houdt inne dat dese Commissarisen doen den eedt ghestelt inde blijde incomste van Maximiliaen.

XVI. Welcke Commissarissen moeten zijn twee oft dry Edelen ende Stammen vanden Lande van Brabandt / volghende het Privilegie vanden Hertogh

Jan / vanden twaelfsten dagh Mey / in't jaer 1422. ende zijn ghemeynlijck twee Baenderheeren van Brabant metten Cancelier / gheassisteert metten Audiencier tottet overhooren vande voorschreven rekeninghe.

In't fluweelen boeck fol. 46. verso.

Navolghende den statute oft privilegie van Hertogh Antheunis /in date 28. Maerte/ Anno 1410. voor paesschen moeten de Commissarisen die t'Antwerpen de Weth versetten te breden zijn midts hebbende soo vele gagien als sy hebben souden vanden Hertoghe vacerende in sijne saecken in commissie zijnde / in 1. lib. privileg. fol. 20. Maer hier van en wordt by ons egheen vermaen ghedaen/ midts de contrarie usantie (Nota/van ouden tijden plocht den Schouteth / Amptman / Rentmeester / Abt van S. Michiels/ Choordeken/ parochiaen/ oft andere by den Hertoghe ghecommitteert zijnde de Weth t'Antwerpen te vernieuwen ende de rekeninghe te hooren/ ende en hadden gheen salaris/ Dit staet in't conventie boeck folio 52.

XVII. Ende nadien de voorsz. Commissarissen de voorsz. rekeninghe sommierlijck hebben oversien / procederen voorts tottet afdancken vande Wethouderen dat jaer ghedient hebbende ende maecken daer na de nieuwe Weth aennemende in dienste / acht vande voors. afgaende Wethouderen / daer toe voeghende acht andere vande sesthien respectivelijck / by de Weth ende Wijckmeesters ghenomineert ende in den keur over ghesonden / maeckende t'samen xvj. Schepenen vanden als dan toecomenden jaere.

Wt het privilegie van Maximiliaen in Novemb. 1480. in 1. lib. privileg. fol. 86.

ende uyt des selfs ander privilegie vanden jaere 1480. In 1. lib. Privilegiorum.

XVIII. Ende moghen de voorschreven achte verlatene Schepenen oock ten naesten jaer wederom inde nieuwe keuse byde Weth oft Wijckmeesters ghesteldt ende over ghegheven worden.

Wt het statuyt oft privilegie van Maximiliaen / daer mede wordt ghecasseert het contrarie privilegie van Hertogh Wensel: in date 21. Februarij Anno 1551. staende in't fluwelen boeck, fol. 22. verso daer wordt gheseght dat de sesse Schepenen (notandum de helft vander Weth) ende Raetsluyden diemen elcker jaers afdoen sal en selven binnen twee jaeren daer nae in't voorgaende officie niet moghen commen.

XIX. Ende oft ghevielе datter onder de nieuwe ghecorene Weth / eenighe waren / deen den anderen van bloedts weghen naerder bestaenden dan ten derden halven lede / moeten de Heeren Commissarisen den eenen oft den anderen deporteren / ende in sijne stede eenen anderen in de overghegheven keure kiesen.

XX. Ende na dat de Weth alsoo vernieuwt ende ghemaeckt is / staeft d'Amptman vander stadt de voorschreven sesthien ghecorene Schepenen met opene deuren / ten aenhooren van eenen yeghelijcken / den behoorlijcken eedt daer toe staende.

XXI. Ende soo wanneer de voorschreven xvj. ghecosene Schepenen oft den meestendeel van hen den eedt als boven ghedaen hebben / ende dat de ghemeynte uyt de Raet-camere vertrocken is / vermanen de voorschreven Commissarisen de ghecorenen Schepenen / dat sy nae henne oude Previlegien ende hercomen vermoghen henne twee Borghermeesters te kiesen / daer sy mede begheeren te dienen.

XXII. Ende als dan soo vertrecken de voorschreven Heeren Commissarisen metten Schouteth ende Amptman uyt de Raedt-camere.

XXIII. Ende daer nae worden twee Borghemeesteren met besloten deuren / by de nieuwe Weth ghecosen / te weten / de Borghemeester van binnen / uyt de voorschreven ghecosene Schepenen / ende de buyten Borghemeester uyt de goede ende notable Borgheren van der Stadt nae luydt van't Privilegie van Hertogh Antheunis / vanden 28. Meerte Anno 1410. voor Paesschen.

Zijn Borghemeesteren vande poorterije/ dat is die geen ambachten en

doen / t'sy datse in d'Amb.achten zyn oft daer in gheweest zyn/ & Ita practicat. in't kiesen vande Weth t'Antwerpen

Dit Privilegie staet in 1. lib. Privileg. in het privilegie van Maximiliaen sprekende vande notabele mannen in't Auwelen boeck fol. 25. in Novemb. anno 1480. ergo de buyten Borghemeester en moet niet nootelijck een oudt Schepen zyn.

XXIV. Om welcken keuse van twee Borghemeesters te doene / staen twee Secretarisen vande stadt inde Raetcamer verre van malcanderen verscheyden / aen de welcke elck van de Schepenen / d'een voor d'ander na / ende d'outste van eede altoos vore / sulckx dat d'een van d'ander niet en weet verclaert aen elcken vande voorsz. Secretarisen by naeme ende toenaeme wien hy respectivé voor buyten ende binnen Borghemeester kiesende is.

XXV. D'welck ghedaen zijnde / comen de twee Secretarisen by malcanderen/ confererende de voysen / ende brenghen de selve by de sesthien nieuwe Schepenen inde bancke sittende / verclarende t'samen op hennen eedt / tot heuren officie ghedaen / wie respectivé de meeste voysen hebben tot den Borghemeesterschappe / de welcke dien volghende voor dat toecomende jaer Borghemeesters zyn.

XXVI. Ende oft ghebeurde dat twee persoonen ghelijck ghetal van voysen hadden om buyten Borghemeester te zyn / die voys vanden ghenen die binnen Borghemeester is doet twee voysen.

XXVII. Item na dien de twee Borghemeesters alsoo ghecosen zyn worden de ghemeynten by een Corte-roede staende voor de deure vande Raedt-camere met luyder stemmen verclaert de namen ende toenamen vande twee ghecosene Borghemeesters.

XXVIII. Ende daer nae wordt de voorsz. Borghemeesteren by den Amptman / den eedt daer toe staende openpaerlijck ghestaeft.

XXIX. Ende soo verre men in ghebreke ware de Wet ten voorsz. tijde te vernieuwen/ als dan : moghen d'afgaende Schepenen * vijf uren daer na kiesen op haren eedt de toecomende Schepenen / upt den keuse diemen te Hove heeft over ghesonden / ende hebben de selve ghecosene Schepen de selve macht al oft de Hertoghe selve / oft sijne Commissarissen dis ghestelt hadde / ende is den Amptman ghehouden van eedts weghen die te eeden / soo't hier voren ghesegt is / volghende het voorschreven Privilegie van Hertoch Jan / vanden twaelfsten dagh Meye/ vanden Jare 1422.

* Ergo alst hem believt.

* Sic sonat Previlegiú alhier genoemt Int Auwelen boeck fol. 45. verso.

XXX. Item soo wanneer datter een vande Schepenen comt aflijvich / absent/ oft onbequaem te worden om t'Schependom te bedienen / worden by Borghemeesteren ende Schepenen aenden Hertoghe oft sijnen stadthoudere de namen ende toenamen van twee persoonen daer toe nut ende bequaem wesende / met beslotene brieven over ghesonden / ende wordt inde plaetse vanden ghebrekende Schepene ghesurrogheert ende ghestelt de ghene die den Hertoghe oft stadthoudere daer toe belieft te kiesen / de welcke den eedt daer toe staende / doet in handen vanden Amptman ter presentien van Borghemeesteren ende Schepenen.

XXXI. Item de voorschr. twee Borghemeesteren ende Schepenen alsoo ghecoren ende gheedt zijnde / kiesen alle jaer upt d'oude Schepenen twee Hooftmannen / upt de Poorterije / upt de oude Schepenen twee Guldekens/ ende

ende twee Schepenen / opte Laken-halle / twee Wees-meesters / vier Papsmakers, twee Examinateurs van ghetuyghen, twee Kerckmeesters van onser lieber vrouwen / ende twee Keurmeesters.

XXXII. Worden oock successivelijck ghecosen de Wijckmeesters / de Dekens vande Ambachten mitsgaders de twaelf Raedtsluyden die na oude costuyme moeten compareren / op den Maendaechschen Raedt.

XXXIII. Item moeten de vier jonckxste Schepenen van sesthiene / dat jaer Brantmeesters wesen om tot alle plaetsen vander stadt daer brant soude moghen ghebeuren te gaene ende te versiene dat den brandt ghebluscht ende alle schaden ende inconvenienten terstont verhuedt moghen worden / ende voorts al te doene dat d'officie vande Brandtmeesters toebehoort navolghende heure instructie ende ordinantie.

XXXIV. Van ghelijcken maecken sy de cavelinghe ende lotinghe van sesse Godshuysen ende Gasthuysen / te weten van sinte Elisabeth Gasthuys / d'Bagijnhoff / siecke luyden / sinte Juliaens Gasthuys / d'Infermerije ende blauwen Broeders / daer by de voorsz. Gods-huysen ende Gasthuysen upt de twaelf oudtste Schepenen / inde Wet wesende worden versien / elck van twee momboirs oft toesienders.

XXXV. Kiesen mede heure Auditeurs ende Presidenten vande Rollen / ende oock vande extraordinarise saecken om met heur overstaen voor dat jaer recht ende justitie op den Raedtshuyse te doene.

XXXVI. Item volghende het Privilegie van Hertogh Jan in Vigilia ad Cathedram Petri, in't jaer M. CC. ende negentich / vermoghen Borghemeesteren ende Schepenen te gheven alle officien van Antwerpen / ghelijck sy van ouden tijden plaghen te doene ende bevinden te behooren.

Staende in 1. lib. previle. fol.

XXXVII. Item de Wethouderen vande Laken-halle / vande Wees-kamere vande Papse ende andere hier voor ende naer verhaelt / binnen dese stadt ende vrijheydt gheseten / noch oock Ambachten oft heure Regheerders en moghen egheene ordonnantien / statuyten / oft keuren ende breucken maecken / noch ordineren / dan alleenlijck Borghemeestere ende Schepenen metten Schouteth.

XXXVIII. Alle welcke statuyten / verleenighen / ende ordinantien zijn provisioneel die na ghelegentheydt vanden tijde / ende eysch vande saken / by Schouteth / Borghemeestere ende Schepenen moghen verandert worden / alwaert alsoo dat Borghemeesteren ende Schepenen hen t'selve niet en hadden ghereserveert.

Tresoriers ende Rentmeester.

I. D'Officie vanden eersten Rendtmeestere vander stadt diemen noemt Tresorier / is drij jaren lanck duerende / ende moeten altijdts een van d'oude Schepen wesen.

Desen Tijtel is ghedesumeert en ghetrocken soo upt den perpetuelen edictie ende statuyte van den jaere 1475. den 18. Sept. staende in t oude Ambachts boeck fol. 93. verso. Item upt het privilegie boeck van Maximiliaen / vanden 20. Novembre Anno 1487. staende in 2. lib. Privilegiorum fol. 42. Item ex statuto Caroli Quinti / vanden jaere 1555. den 17. Mey staende in't papieren boeck fol. 558. alwaer by erreure de nieuwe ende oude Schepenen worden ghenaemt het tweede Lett te zijn / is oock ghetrocken upt het boeck gheintituleert Spaensch privilegie boeck / beginnende Mons. le Conte Hannibal / fol. 31.

II. Item nae de drij jaren Borghemeesteren ende Schepenen van der stadt senden met eenen van heinne Secretarisen in't ghescrifte de namen van drij oude Schepenen die sy bedacht hebben nutst ende bequaemst te wesen om t'selve officie te bedienen aende Dekens vande Ambachten oft Natien in drijen vergadert / Te weten :

Onder ende met de Schippers / de Stropdeckers / Smeden / Houtbrekers / Bontwerckers / ende Backers.

Onder ende met de Meersse / de Vleeschouwers / Viscoopers / Huydevetters Oudeschoenmakers ende Cordewaghen-cruyders.

Ende met de Droochscheerders oft Vereyders / de Lijndraeyers / Lijnewevers / Oudecleercoopers / Cleermakers / Timmerluyden / ende eertijden oock de Wullewevers.

III. De welcke uyt de selve drij persoonen kiesen den ghenen die hun dunckt tot het voorschreven Officie van Tresorierschap beqaemst te zijn / ende senden den naem van alsulcke ghecosene Tresorier schriftelijck over aende Borghemeesteren ende Schepenen / de welcke den selven moeten den eedt aff nemen daer toe staende.

Vande assijsmeesters en wordt by ons hier geen vermaen ghemaeckt midts dat het ghene daer van eertijts is ghestatueert ghewee st niet en wordt gheprackiseert.

IV. Item omme den Rendtmeester te kiesen / noemen de Dekens vanden voorschreven Ambachten (by een vergadert zijnde) drij persoonen uyt d'Ambachten / de welcke sy aen Borghemeesteren ende Schepenen by gheschrifte presenteren / daer uyt de Borghemeesteren ende Schepenen eenen kiesen / die t'voorseyde officie van Rendtmeesterschap van drij jaren moet bedienen / ende doet insghelijckx den eedt daer toe staende in handen vande Borghemeesteren ende Schepenen.

V. Item de voorsz. Rentmeestere soo ghecosen zijnde / gheven de voorsz. Ambachten andermael de namen ende toenamen van drij persoonen aen Borghemeesteren ende Schepenen / daer onder ghemeenlijck is ghenoemt d'afgaende Rentmeester / uyt welcke drij persoonen kiesen Borghemeesteren ende Schepenen ghemeynlijck den afgaende Rentmeester voor den tweeden Tresorier / ten ware datter eenighe redenen waren ter contrarien.

Vande vier Hooftmannen vande Poorterije, ende sessentwintich Wijckmeesters vande derthien binnen Wijcken.

I. Alsoo nae d'oude costume ende ordonantie vier Hooftmannen van de Poorterije altijdt ghewee st hebben / waer af de twee oude Schepenen zijn / ende d'ander twee uyt de Poorterije / soo zijn de selve vier oft vyff daghen nae t'vernieuwen vander Wet vier notabile mannen / Te weten twee oude Schepenen ende noch twee andere uyt de Poorterije denominerende / ende Borghemeesteren ende Schepenen overbrenghende.

Desen gheheelen Titel is ghetrocken uyter ordonnantien van der poorterije in Septembri vanden Jare 1469. staende in't Ambachts boeck. fol. 69. 14.

II. Ende als dan worden de twee / Te weten een oude Schepen ende een Poorter die twee jaer ghedient hebben af gheset / ende in plaetse van dien zijn

zijn Borghemeesters ende Schepenen upt de vier persoonen die hen als vooren overghebracht zijn/ twee Hoofmannen kiesende/ te werene: een oudt Schepen ende een upt de Poorterije/ omme metten twee andere Hoofmannen t'selve officie te bedienen/ doende den eedt daer toe staende.

Item moeten de voorsz. vier Hoofmannen nae oude ghewoonte/ alle jaer op onser Lieve Vrouwen avont Conceptionis Borghemeesteren ende Schepenen in't gheschrifte overbrenghen de namen ende toenamen van sessentwintich de notabelste Poorteren/ te weten/ upt elcke vande derthien Wijcken twee Poorteren/ die sy by d'informatie van Wijckmeesters daer toe bevonden sullen hebben bequaem te wesen.

Carolus Quint. in't statut vanden Jare 1551. de 17. mey/ siet in't Papieren boeck fol. 358.

III. De Wijckmeesters en dienen maer twee jaren achtervolgende d'oude costume van

Van welcke sessentwintich persoonen Borghemeesteren ende Schepenen kiesen ende ordineren de derthiene/ in plaetse van derthien Wijckmeesters/ die alsdan twee jaren ghedient hebbende/ af gaen/ de welcke mette derthien Wijckmeesters die aen blijven/ dat toe comende Jaer Wijckmeester wesen sullen/ doende den eedt daer toe staende.

wordt desen eedt ghedaen in handen van Schouteth Borghemeester ende Schepenen.

IV. Naevolgende den statute van Carolus Quin. voorschreven

Item soo wanneer Borghemeesteren ende Schepenen begheeren Raedt te houden mette drie Leden van den Lichame der selver stadt/ moeten de voorsz. vier Hoofmannen des versocht zijnde/ mette xxvj. Wijckmeesters inden name vande ghemeyne Poorterije/ als de selve representerende byde Borghemeesteren ende Schepenen/ oude Schepenen/ Dekenen/ ende gheswooren/ comen ter ghewoonlijcker plaetsen om t'aenhoorende t'ghene desmen hen op doen sal/ ende metten anderen totten Rade behoorende/ helpen raden ende doen den meesten oorboor ende profijt alsoo den Raedt ghedraghen sal.

V.

Ende oft men behoefde midts de grootheydt vande saken/ de ghemeene Poorters te vergaderen (d'welck altijdts gheschieden moet by consente ende bevele van Borghemeesteren ende Schepenen ende anders niet) moeten de voorschreven Hoofmannen alsdan haren knape omme senden aende sessentwintich Wijckmeesters/ ende elcke twee Wijckmeesters zijn alsdan ghehouden de wete te doen aen alle de Poorteren die binnen hunne Wijcke ghesetén zijn/ welcke Poorters ghehouden zijn by henne Wijckmeesters te Rade te comen ter uren ende plaetsen hen beteeckent/ op de pene van ses grooten Brabants van ouds daer toe ghestatueert/ in September Anno 1469.

Jare 1469. in't Ambacht boeck fol. 60. Vtinam practicaretur.

VI. Staende int Ambachtboeck fol. 90. Die seste artijckele is een goet ende deuchdelijck artijckele staende expresselijck in't voorsz. statut vanden

Zijn oock de voorsz. xxvj. Wijckmeesters schuldich elck twee van hen in henne Wijcke een gheschrifte te houden van alle de Poorters ende Poorterssen ende andere Inghesetene binnen heure Wijcke ende die met goede declaratie de vier Hoofmannen over te gheven/ om in een ghemeyn Registere elcke Wijcke in't sijne ghestelt te worden/ Ende tusschen sint Jans-misse in midtsomere ende den eersten dach van Augusto t'ondersoecken ende op te teeckenen wat persoonen van nieuws binnen heure Wijcke zijn comen woonen/ ende van daer vertrocken zijn/ ende de namen ende

VII. Nota bene Wt den Teneur van alle dese. Hier nae volghende de artijckelen Item upt regard vande

pene daer toe staende by faulte van comparitie.

ende toenamen van dien den voorschreven vier Hooftmannen overbrenghen/ omme gheregistreert te worden als voore.

Item upte specificatie vande plaetsen daer elcke Wijcke doen ter tijdt moeste compareren etc. canmen vastelijck colligeren datmen in ghewichtighe saken sulcken achterraet ghebruyckte ghelijck het voorsz. seste artijckele alhier is innehoudende.

VIII. Moeten oock de voorschreven Wijcksmeesteren altijdts den voorschreven Hooftmannen ghehoorsaem wesen ende tot heure bevele comen ende gaen vroech ende spade/ uytghesteken oft sy nootsake hadden.

IX. Welcke vier Hooftmannen metten voorsz. xxvj. Wijckmeesteren hebben totter gemeynder Poorterije behoeve eene Camere aende Merct/ die hen bijde stadt wordt bewesen ende ghehuert/ omme daer oppe te moghen vergaderen als sy totte propositien ende resolutien van den breeden Raet kiesen vande Wethouderen/ oft andere nootelijcke ende treffelijcke saken by Borghemeesteren ende Schepenen ontboden zijn; midtsgaders omme daghelijckx eerlijcken ende tamelijcken daer oppe te moghen converseren t'elcken alst hen believt/ sonder eenich onbehoorlijck spel/ daer oppe te hanteren oft laten gheschieden in enigher manieren/ achtervolghende den statute vanden Jaere xiiij^c. ende lxix. in Septembri.

In't Ambachts boeck fol 60.

X. Op welcke Camer moeten de voorsz. vier Hooftmannen/ met de voorsz. xxvj. Wijckmeesters ten tijde van noode van brande/ oft eenighen anderen ongheValle comen.

XI. Item in publicque Feesten ende ghenerale solemniteyten/ houden de vier Hooftmannen hare statie achter de Medecijnen vander stadt by de Keurmeesters.

XII. D'eerste vande voorsch. derthien Wijcken deser Stadt is de Merckt rontomme tot aen de Melck-brugghe met de Silversmit-strate achteromme de Vischmerckt tot de Groote brugghe/ lanckx de Toutwerf voren upte tot aen t'stadthuys/ ende dese Poorters van dese Wijcke vergaderen altijdts in Peeterpots Capelle.

Hier naer volcht de gheleghentheyd en reparatie, vande Wijcken soo die waren ten tijde van't voorsz. edict perpetuel anno 1469. voorsz.
Anno 1581. is de repartitie vande Wijcken seer verandert/ siet de Cohieren/ etc.

XIII. Item de andere Wijck de Copenmerckt tot aen de Cammerpoorte/ alsoo lanckx omme t'Kerckhof mette corte Nieuwstrate achteromme lanckx de Rosse tot aende Melckbrugghe/ ende dese Poorters vergaderen ten Bogaerden.

XIV. Item de derde Wijck de Hoochstrate mette Reynderstrate tot S. Jois poorte toe achteromme het sant voor t'hooft lanckx der Ropen tot aen Pelderyen ende dese Pooters vergaderen in sinte Jans Gasthuys.

XV. Item de vierde Wijck de borcht met t'Cadewijck/ achteromme tot Faulcons/ alsoo voorts door de Coepoort lanckx de predikaren metter Veemerckt tot aen t'Vleeschuys/ ende dese Poorters vergaderen inde Borchtkercke.

XVI. Item den vijfsten Wijck de Beulinckstrate met de Cupperstrate tot aen de Loyde/ de Breederystrate mette Predickeeren strate recht upt de Tierick strate ende t'Hoffstraetken/ ende dese Poorters vergaderen ten Predickaren.

XVII. Item de Coper strate metten Goddaert voor by de binnenste Kipdorp

dorp poorte mette Wijngaert strate Oppen halle rontomme voor by den Moriaen/ ende dese Poorters vergaderen ten blauwen broeders.

XVIII. Item den oever met het schelleken tot Croonenborch toe alsoo voort achter omme/ voor uyt comende door de Ridderstrate tot S. Jans poorte toe/ ende dese Poorters vergaderen in S. Michiels pant.

XIX. Item de Cammerstrate vander poorten af tot S. Joris ront achter omme voor d'beghinsel door de Boersteghe voor upte ter Cammerpoorte toe/ ende dese Poorters vergaderen ten Witsusters.

XX. Item de Gasthuys strate vander Meerpoorte aff tot S. Joris met de Huydevetters strate ende de Lombaerde veste/ ende dese Poorters vergaderen inde derde ordene.

XXI. Item de Bagijnstrate achteromme met de meer/ tot aende Meer-poorte lanckx de veste tot S. Catlijn poorte toe/ ende dese Poorters vergaderen S. Claren.

XXII. Item de Kipdorp-strate tot aende Uterste poorte achteromme met te Keyser-strate/ ende voor upte tot aende binnenste Kipdorp-poorte/ ende dese Poorters vergaderen S. Jacobs.

XXIII. Item de Verwers vesten voor by de Minnebroeders achteromme t'Claddorp voorden uyt comende op de Brugghe aende Coepoorte ende dese Poorters vergaderen te Minnebroeders.

XXIV. Den derthiensten is de Nieuwe-stadt.

XXV. Ende is te weten dat boven de voorsz. derthien Wijken zijn noch twee andere Wijcken gheleghen buyten de Poorten nochtans binnen de Vrijheydt vander Stadt die mette andere Wijckmeesters vande voorsz. derthien Wijcken te Rade niet en compareren.

Vanden Maendaechschen Raedt.

I. Desen gheheelen Tijtel is getrocken uyt de ordonnantie vanden Jaere 1445. 8. November staende in't groote pampieren boeck gheintituleert het out Registere.

Alle weken des Maendachs voor der noenen/ uytghenomen alst gheboden Heylighe dach is/ te weten van Bamisse tot Paesschen ten negen uren/ ende van Paesschen tot Bamisse ten acht uren/ is men van ouds inde Raetcamere deser stadt/ handelende alderhande saecken/ aengaende der Heerlijckheydt/ de paelen van den Lande/ oft den Rechten ende Policien der stadt van Antwerpen/ ende anders gheene/ sonder datmen op den voorsz. Maendagh eenigherhande partyen van binnen oft van buyten ontbiet/ beschrijft noch inde Raedt-camere en onteommert/ ten ware dat de Heerlijckheydt ons G. Heeren oft Recht van den Lande/ oft de Policie vander stadt daer mede ghemenghelt waren.

II. Wy hebben uyt desen Tijtel ghelaten dat er privilegio Wencestri In date 25. Februar. Anno 1355. staende in't

Item alle de ghene die toe den maendaechschen Raedt behooren/ te weten Borghemeesters/ Schepenen/ Thresoriers ende Rentmeestere/ Raetsluyden/ Thoonderen diemen nu heet Pensionarissen/ Secretarissen ende Greffiers/ zijn opten voorsz. Maendach ghehouden te Rade te comen/ ende inde Raetcamere te wesene respectivelijck/ eer acht oft neghen uren als voren ghe-slaghen is metter Clocken van onser Liever Vrouwen Kercke als sy zijn op twee mylen omgaens der voorsz. stadt/ ten ware dat sy ghedeputeert waren met last vander stadt weghen/ oft sy kenuelijcke noorsaecke behooren

nen costen van sieckte oft anders/ daer mede de Borghemeesteren ende d'meesten-deel vande Welhouderen te vreden waren/ ende wie contrarie daer af dede/ soude verbeuren t'elcker male sesse grooten Brabants.

Fluweelen-boeck fol. 22. verso. alle de ghene die Schepenen oft Raetslupden te vooren ghewеest hebben al ist dat zy afghedaen zyn / moghen nochtans comen te rade by de Schepenen ende Raedtslupden als sy willen/ uytghenomen totten Vonnissen daer niemandt ontrent comen en sal dan de Schepenen die in Schependomme sitten/ want sulckx niet en wort ghepractiseert.

Nietemin altijts dit privilegie van Wencel wijst uyt dat naer d'oude hercomen een buyten Borghemeesters en behoort over geen vonnisse te staen noch voir te geven daermen vonnisse raemt veel min executien tekenen.

III. Desghelijckx zijn de Knapen vande Corte roeden ghehouden een ure vooren te comene voor de Raetcamere / ende aldaer te blijven / verbeydende de bootschappen diemen hen bevelen sal te doene / elck op de verbeurte van ses grooten Brabants.

IV. Ende na dien de Camere ghesloten is / moet een yeghelijcken daer inne blijven tot dat den Raet scheyt / ten ware uyt nootsake / op de verbeurte van dry grooten Brabants.

V. En moghen de Knapen vande Corte roede oock na t'sluyten vande Raetcamere gheenderhande persoonen die totten Rade niet en behooren binnen laten comen / noch eenigherhande bootschap van buyten brenghen / ten ware dattet de Heerlijckheyt oft den Rechter vander Stadt oft Lande / oft der Politie aencleefde / op de verbeurte van dry grooten elckermale / uytghescheyden Prelaten/ Goede Edele Mannen ende Gedeputeerde van goede Steden daer af men de bootschap binnen mach doen / midtsgaders alle Seyntbrieven van buyten innebrenghen sonder verbeuren.

VI. Ende is te noteren dat de Raedtslupden comparerende opten Maendaechschen Raedt / zijn de t'waelf Dekens vande principale Ambachten / daer van eenighe altijdts dienen / ende eenighe verandert worden / werden inder manieren nae beschreven/ te weten:

VII. D'een jaer de Schippers / Smeden / Backers / Hoveniers / Meersse/ Vleesch-houwers / Schoenmakers / Schrijnwerckers / Metsers / Lijnewevers/ Timmerluyden/ Wullewevers.

VIII. D'ander jaer Schippers / Hoveniers / Houtbreeckers / Peltiers / Barbiers/ Meersse / Viscoopers / Huydevetters / Cuppers/ Cleermakers/ Oudecleercoopers/ Lijndrapers.

IX. Het derde jaer Schippers / Smeden / Backers / Hoveniers / Meersse/ Vleesch-houwers / Schoenmakers / Schrijnwerckers / Metsers / Verrevers/ Lijnewevers ende Timmerluyden.

X. Ende behooren de voorsz. Raedtslupden opten Maendaechschen Raet te sittene/ by ordre hier vooren verhaelt.

Vanden Breeden oft Wijden Raedt.

NOTANDVM, Als de geheele Weth is gedeporteert soo zijn sy allegader oude Schepenen, ende worden als Litmaten vande Poorterie tot Schependom gecosen ende die daer toe niet en worden gecosen, blijven Lithmaten vande Poorterie, ende by consequentie soo constitueren d'oude afghedaen Schepenen mette Wijckmeesters het tweede Leth vande Stadt.

Den

I. DEn breeden Raedt consisteert in drie Leden vande stadt / waer aff d'eerste Leth zijn Borghemeesteren ende Schepenen.

II. Het tweede Leth zijn de Poorterye / te weten d'oude Schepenen in eenighen dienst vande stadt wesende ende de vier Hooftmannen met de sessentwintich Wijckmeesters.

Totten tweeden artyckele van desen Titule dient inneghesien dat dit is een indissolubel argument / alle persoonen die capabel zijn omme gecosen te worden tot Schependom van Antwerpen / moeten sijn een Leth vande Poorterye: d'oude Schepenen sijn capabel om ghecosen te worden tot het Schependom van Antwerpen / Ergo d'oude Schepenen zijn mede een Lit vande Poorterye. Iste est Sillogismus in darij & sic in prima figura. Daer teghen niet en valt te segghen.

Heer Paulus Schuermans oudt cloeck ende vermaert Schepen deser stadt, heeft binnen sijnen levene op desen Titel voor Apostille ghegheven aldus, siet hier oppe (designerende het voorschreven tweede artijckel hier boven ghestelt,) de resolutie ende discours van sijne Altesse ende vande Raedt van State yeghens sommighe nieuwe Overste die d'oude Schepenen niet en willen annumereren oft voeghen mette Poorterie als hen Ledt, De Anno 1578. Hactenus ego C. Gabri non vidi.

III. Het derde Leth consisteert inde achtentwintich gheadmitteerde ende ghepreveligheerde Ambachten in plaetse van welcke compareren henne Dekens ende Oudermans / welcke achtentwintich Ambachten zijn verdeelt in drie natien / ende resorteren onder de drie groote Ambachten / Te wetene: Neghen onder de Schippers / neghen onder de Meersse / ende thien onder de Bereyders.

IV. Onder d'eerste natie zijn Schippers / Smeden / Backers / Hoveniers / Houtbrekers / Stroydeckers / Peltiers / Jaghers / Barbiers.

V. Onder de tweede Natie zijn de Meersse / Vleesch-houwers / Visch-coopers / Cordewaghen-cruyders / Buydeldraghers / Huyvetters ende Schoenmakers / die een Ambacht zijn / Schrijnwerckers / Metsers ende Oudeschoenmakers.

VI. Ende onder de derde Natie zijn de Bereyders / Lijneweyers / Timmerluyden Cuypers / Cleermakers / Oude-cleercoopers / Corfdraghers / Wulleweyers / Vulders ende Lijndrayers.

VII. Ende alsser achter raedt ghenomen ende gheconsenteert wordt / soo vergadert d'eerste Leth in heur ordinaris Raedt-camer / ende sluyten aldaer heur opinie.

VIII. Ende t'weede Leth vergadert achtervolghende het seste ende andere artijculen onder den Titel vande vier Hooftmannen ghestelt soo wanneer de saken groodt ende ghewichtich zijn.

IX. Ende naer dien de Wijckmeesters in sulcken ghevalle elck onder sijne Wijcke met de Poorterye oft notabelste persoonen onder henne Wijcken respecktivelijcken resorteren ter ghewoonlijcke plaetse raedt ghehouden hebben soo comen als dan de voorschreven Wijckmeesters met de oude Schepenen op heure Camere / ende sluyten aldaer t'samen heur L. opinie / ende is de meeste voir de minste verbanghende / ende wat aldaer ghesloten is / wordt inden breeden Raedt voor d'opinie van het tweede Leth by een vanden Hooftmannen vande Poorterye verhaelt oft ghelesen sonder dat d'oude Schepenen oft yemandt anders van't voorsz. tweede Leth eenighe opinie apart inden Breeden Raedt vermach te gheven.

X. Ende soo wanneer dat het eenighe sonderlinghe ghewichtighe saken en zijn daeromme dat achter raet ghegheven wordt / vergaderen de Hooftmannen vande Poorterije met de oude Schepenen ende Wijckmeesters op heure camere/ ende sluyten aldaer henne opinie als voren.

XI. Item in alle ghevallen t'sy dat de saecken groot en seer ghewichtigh zijn oft niet / daer inne achter Raedt by Borghemeesteren ende Schepenen ghegheven is / vergadert altijdts het derde Leth in der navolghender manieren/ te weten / vergaderen Dekens vande Schiplieden met heure andere ambachten onder hen resorterende op de Schippers camere.

XII. Ende de Dekens vande Meersse op hunne camere met heure Ambachten onder hen resorterende.

XIII. Ende de Dekens vande Bereyders op heure Camere met heure Ambachten/ al inder manieren hier vore verhaelt.

XIV. Item de Dekens vande Meersse / ende Bereyders met heure Oudermans als sy achter Raet ghehouden / ende heure opinien ghemaeckt hebben / zijn ghewoon te comen ende te vergaderen op de Camere vande Schippers/ ende verclaren aldaer heure opinien respectivelijck ende sluyten daer nae mette Schippers de ghemeyne opinien vande Ambachten.

XV. Ende zijn de meeste opinien aldaer op de Schippers Camere de minste verbanghende.

XVI. Ende wat sy op de Schippers camer sluyten wordt inden Breeden Raedt voor d'opinie van het voorsz. derde Leth by de Dekens vande Schippers mondelinghe verhaelt oft uyt een gheschrifte ghelesen sonder dat yemandt vande Ambachten aldaer anders vermach t'opineren.

XVII. Item als de drie opinien vande voorsz. drie Leden deser stadt t'samen vergadert zijnde niet en accorderen noch over een en comen / zijn de twee opinien vande tweede Leden/ het derde Leth verbanghende.

EXTRACT UYT DEN BOECK
van Mr. P. H.
Vanden Breeden oft VVijden Raedt.

DEn Breeden Raedt consisteert soo mijnen Eerw. Heeren den Leden eerst verclaert, ende Anno XVc. LXXXII. schriftelijck overghegheven hebben, in drie Leden vande stadt, te wetene, Borghemeesteren Schepenen, Tresoriers ende Rentmeestere het eerste Leth, d'oude Schepenen in dienst zijnde, met vier ooft-mannen ende XXVI. Wijckmeersters het tweede, maeckende t'samen een opinie, maer gheen verscheyden ende de XXVIII gheprivilegieerde Ambachten het derde, ende soo nu de Hooftmannen ende Wijckmeesteren daer teghens langhe ende breedt verscheyden Iaren gheduerende hebben gheprotesteert, segghen alleene te presenteren het tweede Leth, ghenaemt de Poorterije, ende niet en wilden opinieren met d'oude Schepenen, noch oock hun opinie, die sy daeromme alleene Leetsgewijse inne brachten, niet en wilden bekennen voor opinie dan als Raedt vanden eesten Lede, soo hebben mijn Heeren ten lesten naer veel debatten (van Commissarisen uyt alle de Leden daer

daer toe ghedeputeert) verclaert den Breeden Raedt te consisteren in vier Leden, Als hier volght, het welck tot noch toe byde Hoofmannen ende Wijckmeesteren, die daer tegens blijven protesterende, niet en is geadvoyeert hoe wel daerment nu aldus is ghebruyckende.

I. Den breeden Raedt consisteert inde vier Leden vande stadt / waer af d'eerste Leth zijn Borghemeesteren ende Schepenen.

II. Het 2. Leth zijn d'oude Schepenen in eenighen dienst vander stadt zijnde.

III. Het 3. Leth zijnde vier Hooft mannen met xxvj. Wijckmeesters.

IV. Het 4. Leth consisteert inde achtentwintich gheadmitteerde ende ghepriviligeerde ambachten / in plaetse vande welcke compareren henne Dekens ende Oudermans / welcke xxviij. ambachten zijn verdeylt in drij Natien / ende resorterende onder de drij groote Ambachten / te weten / neghen onder de Schippers / neghen onder de Meersse ende tien onder de Bereyders.

V. Onder d'eerste Natie zijn Schippers / Smeden / Houtbrekers / Backers Pelterers / Hoveniers / Stroydeckers / Saghers / ende Barbiers.

VI. Onder de tweede Natie zijn de Meersse / Beenhouwers / Visschcoopers / Huyvetters / (ende Schoenmakers / die een ambacht zijn) Oudeschoenmakers / Metsers Schrijnwerckers / Buyldraghers / ende Corde waghen cruyders.

VII. Ende onder de derde natie zijn de Bereyders / Cleermakers / Oudecleercoopers / Timmerluyden / Corfdraghers / Lyn drapers Lijne wevers / Wullewevers / ende Cuypers.

VIII. Ende moeten alle de Leden / vanden breeden Raedt vergaderen t'elcken / soo wanneer van weghen Borghemeesteren ende Schepenen / met een Corteroede oft stadtbode t'selve de Oude Schepenen / Hooftmannen vande Poorterije / ende allen de Dekens vande voorsz. Ambachten / wordt ghedisinueert ende te kennen ghegheven.

IV. Ende ten eersten daghe van vergaderinghe / wordt by yemanden vande Pensionarisen oft andere daer toe last hebbende van weghen Borghemeesteren ende Schepenen den andere drij Lede voorghehouden t'ghene daer oppe men wilt delibereren ende Raden / ende ghesamentlijck wordt aldaer verhaelt wat Borghemeesteren ende Schepenen gheadviseert hebben voor henne opinie.

X. Ende soo wanneer datter by Borghemeesteren ende Schepenen dach tot achter-Raedt ghegheven wordt / soo vergaderen de voorsch. oude Schepenen ende ramen henne opinie.

XI. Vergaderen oock de Hooftmannen met henne Wijckmeesters op heure voorschreven Camere / ende sluyten aldaer t'samen henne opinie ende is de meeste voir de minste vervanghende / ende wat aldaer ghesloten is / wordt inden breeden Raedt voor opinie / van het derde Leth by eene vande Hooftmannen vande Wijckmeesters / verhaelt oft ghelesen / sonder dat yemant anders dan t'voorschreven derde Leth / eenighe opinie apaert inden breeden Raedt vermach te gheven.

XII. Ende het voorsz. vierde Leth / vergadert altijdts inde navolghende manieren / te wetene / vergaderen de Dekens vande Schipluyden / met henne andere Ambachten onder hen resorterende op de Schippers-Camere

Ende

XIII. Ende de Dekens vander Meersse op heure Camere met heure Ambachten onder hen resorterende.

XIV. Ende de Dekens vande Bereyders op heure Camere / met heure Ambachten al inder manieren hier vooren verhaelt.

XV. Item de Dekens vande Meersse en de Bereyders met heur Oudermans/ als sy achter Raet ghehouden hebben / ende heure opinien ghemaeckt hebben/ zijn ghewoon te comen ende te vergaderen op de Camer vande schippers/ ende verclaren aldaer respectivelijck heure opinien.

XVI. Ende soo verre d'opinien van twee Ambachten t'samen zijn overcomende ende accorderende / al ist oock soo dat d'opinie vanden derden Ambachte is contrarierende ost discorderende / soo wordt nochtans d'opinie vande twee Ambachten by provisie opghetreckent / ende aende Dekens vande Schippers overghegheven voor een gheraemde / maer niet ghearresteerde opinie. Ende wordt de selve opinie / alsoo gheraemt zijnde / des anderen daechs ofter vergaderinghe vanden eersten breeden Raet / by de Dekens vande Schippers Ambachte/ ost yemant van sijnen tweghen daer toe versocht zijnde aende goede mannen/ mondelinghe ost by ghescriste overghedraghen/ voor de ghemeyne opinie vande dry Ambachten / ende soo verre de goede mannen vande Ambachten t'selven goet vinden / ende eendrachtelijck advoyeren / wordt het selve ghehouden voor eene ghearresteerde opinie vande dry Ambachten.

XVII. Ende ingheballe de goede Mannen vande Ambachten / aldaer inden breeden Raet vergadert zijnde / alsulcke opinie niet goet en vinden noch en advoyeren/ soo wordt alsdaen mette meeste voys vande xxvj. Ambachten/ t'selve verandert ende ghestelt soo de meeste voysen ghedraghen.

XIII. Ende d'opinie vande Ambachten / sulcks ghemaeckt zijnde / worden als dan ontboden inde Raedt-camere vanden Breeden Raedt (al eer Borghemeesteren ende Schepenen / ost oude Schepenen/ inne comen) de Hoostmannen ende Wijckmeesters de welcke aldaer eerste openen hunne opinie aende goede mannen vande Ambachten. Ende daer naer wordt verclaert ende gheopenbaert d'opinie vande mannen vande Ambachten / ende staet als dan noch vry / soo wel de Hoostmannen / ende Wijckmeesters / als oock de goede mannen vande Ambachten / om heur te conformeren met des eens ost des anders opinie in deel ost gheheel.

XIX. Ende daer naer comen op den Raet de Borghemeesteren en Schepenen ende oock d'oude Schepen / ende (alsoo Borghemeesteren ende Schepenen te vorens in't proponeren vande saecken heure opinie hebben verclaert) soo brenghen als dan d'oude Schepenen / heure opinie die aldaer wordt gheopent / ende daer naer de Hoostmannen ende Wijckmeesters doen insgelijcks openinge van heure opinie / ende ten lesten de goede mannen vande Ambachten ende wat aldaer verclaert ende opentlijck uytghesproken is wordt ghehouden voor heure gheresolveerde opinie.

XX. Ende soo verre d'opinie van allen de Leden is accorderende wordt het selve ghehouden voor een volcomen consent.

XXI. Ende ingheballe d'opinien van allen de Leden niet t'samen en overcomen/ soo en wordt t'selve niet ghehouden voor volcomen consent/ want en vermagh d'een Leth d'ander aldaer niet verbanghen. FINIS.